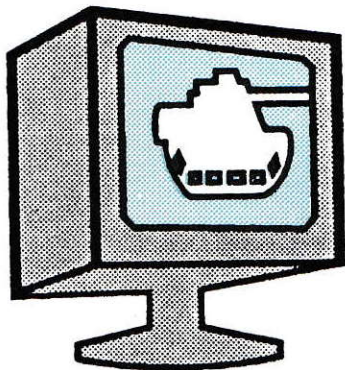


871/119

Nyt. szám: 690/555/MH HSZK

203 sz. példány

Nyt. sz.: 102h/547



KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

Előfizetés:
az MH ATFCSE-hez
1994. év 05. hó 18. nap

2. ÉVFOLYAM
1994. 1. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSE-ség belső kiadványa

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL:

- Logisztika a NATO-ban és a kanadai fegyveres erőkhöz
- Integráció és logisztika
- Fejlesztési irányok, konverzió és kooperáció a magyar védelmi iparban
- Integrációs fejlődés lehetőségei a nyugat-európai védelmi iparban
- Javaslat az MH beszállítási rendszerének létrehozására

1994

1

MH ATFCSE-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök	Dobó Péter
Tagok	Fehérvári Tamás, Domine János, Svéd László, Szűcs László, Csűrös János, Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő	Szenes Zoltán
Felelős szerkesztő	Tóth József
Felelős kiadó	Littomiczky János

**Készült: 270 példányban
Egy példány: 130 lap**

LOGISZTIKA-KATONAI LOGISZTIKA

ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI MÓDSZEREK

*Kóthay János*¹

A logisztikai tevékenységek az ember munkavégzése során, ha nem is tudatosult formákban, mindig is léteztek és valóságosan befolyásolták az emberi alkotómunka mozgásterét, lehetőségeit; fajsúlyosan résztvettek az eredmények megvalósulásában. Így aztán az alkotó ember akár tudta, hogy logisztikát művel, akár nem, ősidőktől fogva folyamatosan dolgozott ki és fejlesztett tovább olyan hatékonyságot növelő módszereket, melyek tisztán logisztikai mozgástérben fejtik ki hatásukat.

Jellemző rájuk, hogy nem függnék a speciális logisztikai környezet jellegétől, sajátosságaitól; azoktól függetlenül alkalmazhatók.

Az általános logisztikai módszerek olyan általános megoldások, melyeket széles körben alkalmaznak az áramlatok mozgásának kiváltása, fenntartása, megszüntetése (visszaszorítása), irányítása és optimalizálása érdekében. Vagyis a generális áramlatmozgás megvalósításának eszközei és nem keverendők össze az egyes logisztikai folyamatok vagy részfolyamatok, műveletek megvalósítása érdekében alkalmazott módszerekkel. Nagyon valószínű, hogy számos logisztikai módszer létezhet még, melyet nem tárok fel jelen tanulmányban. Az általam legfontosabbnak tartott módszerek értelmezését kísérem meg elvégezni.

Ezek:

1. Felhalmozás.
2. Pufferelés.
3. Csapolás.
4. Szűrés.

¹ Dr. Kóthay János alezredes, egyetemi docens, ZMKA Haditechnikai Tanszékvezető helyettes

5. Átfuttatás.
6. Logisztikai kapacitások bérbevétele.
7. Átcsoportosítás .
8. Technológia kitelepítése (áttelepítése).
9. Infrastrukturális környezet váltása.
(A logisztikai folyamat áthelyezése más infrastruktúrába)
10. Visszaforgatás.

1. Felhalmozás

A felhalmozás általános célja az áramlatok későbbi - általában előre nem prognosztizálható - felhasználás céljából történő tartalékolása.

A felhalmozás körülményeitől és konkrét céljától függően *különböző készlet típusokat alakítanak ki*:

- kezdőkészlet,
- teljes készlet,
- biztonsági készlet,
- manőver (manipulációs) készlet.

A **kezdőkészlet** a várható tevékenység megkezdéséhez szükséges mértékű felhalmozás, akkor hozzák létre, ha a feladat megkezdése után az áramlat a továbbiak során folyamatosan biztosítható. Nagyságát az utánpótlási ciklus ideje határozza meg.

A **teljes készlet**, a termelési folyamat teljes végrehajtását biztosító mértékű felhalmozás. Létrehozása akkor indokolt, ha termelés közben utánpótlási lehetőség egyáltalán nincs, vagy annyira bizonytalan, hogy a felmerülő kockázat a feladat teljesítését veszélyeztetné. Általában rövidtávú és nem folyamatos (nem ciklikus) feladatok biztosításánál van szerepe.

A **biztonsági készlet** felhalmozására olyan esetben kerülhet sor, amikor a biztosítandó folyamat működése jó megközelítéssel valószínűsíthető, lefolyása nagy pontossággal tervezhető, de mégis tartalmazhat várat-

lan (véletlen) eseményeket, melyek többletfeladat megoldása, többletáramlat igényt vet fel. Ennek biztosítására hozzák létre a biztonsági készletet, ha a folyamat által megvalósítandó feladat jelentősége azt indokolja. A biztonsági készlet nagyságát (esetleg összetételét) valószínűségi becslések alapján állapítják meg.

Manőver (manipulációs) készlet létrehozását általában a gazdasági hatékonyság növelésének szempontjai indokolják. Gyakran fordulhat elő, hogy egy adott (mondjuk korábbi) időpontban kedvezőbb feltételek mellett léptethető be az áramlat a rendszerbe. (Pl. olcsóbb beszerzési ár mellett, kedvezőbb szállítási feltételek között, stb.)

Ha ilyenkor a felhalmozási költségekkel együtt is kedvezőbb költségviszonyok teremthetők, pusztán a ráfordítási költségek összvolume-nének csökkentése is indokolhatja a felhalmozást.

Bizonyos szintű manipulációs készlet fenntartására, majdnem minden kiépített logisztikai rendszer rákényszerül, hiszen az egyszeri nagytételben való szállítás az esetek többségében kifizetődőbb.

Manipulatív felhalmozás azonban mindig tartalmaz kockázatot is, így a körülmények és az adott folyamat pontos ismeretében alkalmazható az eljárás.

Általában elmondható, hogy a felhalmozást mint módszert ott alkalmazzák, ahol sztochasztikussá válik a logisztikai rendszer vagy környezetének működése.

A felhalmozás a megvalósulás formája szerint lehet:

- centralizált felhalmozás,
- decentralizált felhalmozás,
- lépcsőzés.

Centralizált felhalmozásról akkor beszélünk, amikor több igényjogosult folyamat kiszolgálására, a hozzáférhetőség figyelembevételével központi elosztó telepet vagy bázist hoznak létre az áramlat kezelés profilírozása céljából. Alapvető jelentősége a folyamatok tehermentesítése.

A decentralizált felhalmozás célja a raktározási folyamat párhuzamosítása az áramlat jellegének vagy a felhasználó folyamatok kisebb csoportjainak igényei alapján. Egy-egy decentralizált központhoz itt is több igényjogosult folyamat kapcsolódik, de valamilyen meghatározott logisztikai szempont szerinti egy csoportba tartozó összeválogatás alapján.

A lépcsőzést azonos feladat kiszolgálása vertikálisan egymásbaágyazott logisztikai rendszerek, párhuzamos működőképességének biztosítására alkalmazzák. Tulajdonképpen arról van szó, hogy a hierarchikusan kiépített logisztikai rendszerek egymásalárendelt tagozatainál, a rendszer problémamentes működését biztosító - központilag előírt mértékű - felhalmozást valósítanak meg.

A felhalmozás központi bázisa a raktározási folyamat. A felhalmozás alatt az áramlat raktári kezelése huzamos időn keresztül válhat szükségessé. Így a raktározási folyamat teljes alaplátványát igényelheti a módszer alkalmazása. Ezért a felhalmozás eléggé költséges módszer lehet, így alkalmazása nyomós indokok alapján valósulhat meg.

A módszer alkalmazásának az áramlat mozgására irányító és optimalizáló hatása van. Irányító hatása abban rejlik, hogy meghatározott készlet szint folyamatos fenntartásával lehetővé teszi az áramlat bármikor történő felhasználását nem tervezhető esetekben is. Ezzel az ellátási vagy elosztási ciklust függetleníti a kapcsolódó környezeti logisztikai hatásoktól. Vagyis az irányítást részleges izolálással valósítja meg.

Optimalizáló szerepe pedig a termelés kiesésből származó költségek visszaszorításában, valamint a beszerzési, szállítási és raktározási költségek összvolumenének optimális beállításában mutatható ki.

2. Pufferelés

A pufferelést mint általános logisztikai módszert kettős cél elérésére alkalmazzák. Szerepe a termelési folyamat és a kiléptetés optimális működési feltételeinek biztosítása és függetlenítese, a be- és kimeneti transziens jelenségektől.

A jelenség lényege az, hogy nem mindig oldható meg az áramlatmozgások kívánt ütemű szabályozott biztosítása a jelentkező igényeknek megfelelően. Ez ellátás- és disztribúciós logisztikai oldalról egyaránt igaz

lehet, amit az ellátási források és a kapcsolódó folyamatok működésének ciklikussága okozhat. Ellátás logisztikai oldalról a termelési folyamat alapvető követelménye a logisztikai rendszerrel szemben, hogy a termelés szakadatlanságának biztosítása érdekében a termelési technológia által követett helyen, mennyiségben és időben a szükséges erőforrások rendelkezésre álljanak. Ha a beszerzés egyenletlenségei vagy valamilyen más megelőző folyamat kritikus útra kerülése miatt az áramlás folyamatossága nem biztosítható, megfelelő nagyságú puffer készlet fenntartásával (létrehozásával) lehet az áramlás homogenitását biztosítani a puffer utáni szakaszban. A pufferraktárak a kondenzátor elvhez hasonlóan működnek, ahol is bemeneti oldalról ciklikus váltakozással töltődik a készlet, a kimeneti oldalon pedig a termelési technológiai igényeinek megfelelően folyamatosan, vagy időszakos igényeknek megfelelően csapolható az áramlat. Disztribúciós logisztikai oldalról viszont a nyelő forrás egyenlőtlenül jelentkező igényei legalizálják ugyanezt a logikát.

A pufferraktárakra vagy puffertárolókra jellemző a kapacitásuk, ezért a pufferekben a kapacitás felső határánál több áramlat nem tartózkodhat, a kapacitás szint alá csökkenés esetén pedig a puffer fogadókészsége megnyílik. A pufferelesnek arra kell irányulnia, hogy a pufferek állandóan töltve legyenek. A pufferelesnél pontosan determinált folyamatokat kezelünk, ismerjük a ciklusok okát, jellemzőit, a felhasználói (fogyasztói) igényeket. Megállapításköteles a puffereles helye, ideje és a létrehozandó kapacitás. Vagyis a puffereles tervszerűen és tudatosan, pontos folyamatismeret alapján alkalmazható módszer.

A puffereles lehet folyamatos vagy ideiglenes (adott pillanatnyi helyzet megoldására alkalmazott) módszer. Megvalósítható a raktározási folyamatban vagy deponálással. Az áramlat mozgására optimalizálható hatással van, mellyel adott ponttól beállítható az áramlat kívánt ütemű megjelenítése.

Ha nem deffiniálható egyenletlenségek (zavarok) vagy valamely résztvevő folyamat helytelen működésének kiküszöbölésére használjuk a puffert, akkor csak költségnövelő tényezővé válik. Az ilyen problémákat a rendszer működésének szabályozásával kell kezelni. Vagyis a puffereles mint módszer nem alkalmazható a logisztikai rendszer zavarainak, helytelen működésének kiküszöbölésére.

3. Csapolás

A csapolás tulajdonképpen egy fordított jellegű és célzatú puffere-
lés.

A rendszerek működése során a logisztikai láncban gyakran kelet-
kezhetnek olyan túláramok, melyek adott folyamat működésére terhe-
sé válnak. Ilyenkor az adott folyamat tehermentesítése érdekében a plusz
áramlatok kezelésére ideiglenes tárolási feladattal ellátott raktárakat
vagy tárolópontokat hoznak létre, melyek célja a túláramok felfogása és
továbbításig való tárolása (esetleg raktári kezelése). Nevezzük ezeket
csapoló pontoknak. Ezek alkalmazására tehát akkor kerülhet sor, ha a
túláramtól telítődne valamely folyamat, de az áramlatmozgás befagyasz-
tása vagy útjának lezárása nem célszerű (nem oldható meg).

A csapolópontok pontosan fordítva fejtik ki szabályzó hatásukat
mint a pufferek. Itt nem a puffer kapacitása határozza meg a bejövő
áramlat mennyiségét, hanem az előző folyamatban fölöslen felhalmozódó
áramlat követeli a létrehozandó csapoló kapacitást. A kimeneti oldalon
pedig arra kell törekedni, hogy a csapolóponton felgyülemllett áramlatot
minél hamarabb továbbítsuk a megfelelő fogadóhelyekre.

A csapolás klasszikus példája a termelési folyamatot követő készá-
rúraktározás, de logisztikai folyamatokat is tehermentesíthetünk ideig-
lenes telepített csapolópontokkal. Szokványos megoldás pl. az elszállítá-
sra váró komisszió csapolópontokon való tárolása, vagy hulladékok,
göngyölegek csapolóponton való állomásoltatása gazdaságos szállítási
tételekbe való felhalmozódásig.

A csapolópontok tehát, mintegy túlfolyóként működve fejtik ki sza-
bályzó hatásukat és jelző szerepet is adhatunk nekik valamilyen kapaci-
táshatár beállításával.

A csapolás mint logisztikai módszer nem keverendő össze a leárazás,
végkiárúsítás módszerekkel, mert ezek az egész kibernetikai rendszer
tehermentesítését oldják meg és nem logisztikai eszközök alkalmazásá-
val fejtik ki hatásukat. A csapolás mint módszer megvalósítására alapve-
tően a raktározási, deponálási, hulladékgyűjtési, esetleg a kiléptetési
folyamatokban van lehetőség.

4. Szűrés

A szűrés - mint logisztikai módszer - alapfeladata a rendszer számára terhes áramlatok leválasztása a hasznos vonulatokról. A rendszer bemenetén a szűréssel megoldható a nem kívánatos áramlatok kirekesztése, a rendszeren belül pedig bárhol elkülöníthető a rendszer működése során keletkezett vagy felhalmozódott szemét (selejt, v. fölösáram).

A fölösáram, helyileg keletkezhet a rendszeren belül a logisztikai rendszer zavarai következtében is. Ennek szűrésére a fogadó folyamat átvételi funkciója alkalmas. A rendszeren belül ez automatikus szűrőnek tekinthető. A szűrés azonban történhet az arra alkalmas folyamatokon belül (ahol van ilyen szervezve) a minősítés és osztályozás műveletsoron keresztül is (direkt szűrés).

A rendszer bemeneti fölösáram kiszűrésére a beszerzési folyamatba van megfelelő szűrő beépítve. Mindazonáltal a szűrés nem csak a folyamatokon belüli alpművelet elrendezéssel képzelhető el. A rendszeren belül bárhol, akár speciális igényeknek is megfelelő önálló szűrőfolyamat építhető ki, szükséges termelési technológiával is kombinálva. Utóbbit általában állandó beépített szűrőnek alkalmazzák olyan helyeken, ahol a folyamatközi viszonyok vagy az áramlási viszonyok ezt megkívánják. Nem zárható ki azonban, hogy kötelező időszakos ellenőrzések, átvizsgálások, hitelesítések, tömeges selejtítések végrehajtásához építenek ki önálló szűrőfolyamatokat ideiglenes jelleggel. A szűrés az áramlat mozgására egyértelműen optimalizáló hatást fejt ki azzal, hogy tehermentesíti a közbeeső folyamatokat, fölösleges műveleteket szüntet meg kapacitást felszabadítva ezzel. Költség csökkentő hatása ezek után egyértelmű. A szűrést mint módszert gyakran kombinálják csapolással.

5. Átfuttatás

Az áramlatmozgás irányításának hatásos eszköze, az áramlat átfuttatása a logisztikai rendszeren. Alapvetően kétféle cél megvalósítására alkalmas módszer. Alkalmazható az áramlat mozgásának felgyorsítására és a közbeeső logisztikai költségnyelőhelyek kiiktatására.

Az áramlat mozgásának felgyorsítása a logisztikai út lerövidítésével oldható meg alapvetően. Általában az áramlat továbbra is átfut a teljes

logisztikai rendszeren, nem kerül ki az egyes összetettműveleteket sem, de a lehetséges legrövidebb logisztikai utakra terelődik az egyes folyamatokon belül, el addig, hogy bizonyos logisztikai folyamatok ki is iktatódnak gyakorlatilag.

Legkevesebb problémával olyan áramlatok esetében alkalmazható, ahol az áramlat nem igényel különösebb raktári kezelést, csak (vagy főleg) a nyugvási állapot raktári rezisztencia kifejezője.

Itt jegyzem meg, hogy egy névleges áteresztő kapacitással működő logisztikai folyamat (összetett művelet), változatlan áramlatsűrűség mellett képes a gyorsításra a kapacitás - maximális kapacitáshatárig való - növelésével is. Ilyenkor az adott logisztikai utat sem szükséges rövidíteni, de a maximális kapacitáshatár közelében, már a logisztikai út egyszerűsítése, vagy kiiktatása a megoldás.

A logisztikai út rövidítésével való gyorsítás viszont nem mehet a minőség és az igényszintnek való megfelelés rovására. Így bizonyos esetekben nem is alkalmazható.

Kissé más a helyzet amennyiben az átfuttatást költségoptimalizálás vagy nyereségoptimalizálás érdekében alkalmazzák. Itt a cél az elhagyható logisztikai folyamatok és az ezt végző szervezetek kiküszöbölése. A módszer lényege az, hogy az áramlatot a futtatási ponttól, a közbeeső logisztikai folyamatokat kihagyva a legrövidebb úton juttatjuk el a felhasználóhoz vagy nyelőforráshoz. Ezzel nyilván a meghagyott logisztikai folyamatok költsége megnövekszik, viszont a kiküszöbölt folyamatoké levonódik. A nyereség másik összetevője pedig az, hogy fizikailag is kevesebb áramlatot kell rendszerbentartani, aminek nem csak a rendszerbentartási költségei vonódnak le, hanem a fölösleg - esetleges - veszteség jellegének is megszűnik a kockázata. Kisebb tehát a tőkelekötés és csökken a kockázat.

Arról van szó ugyanis, hogy teljes üzemű logisztikai rendszer esetében a beinduláskor fel kell tölteni a rendszert, a biztonságos működőképességet biztosító áramlat mennyiségével. Ez a teljes vertikumban felhalmozva áll a rendszerben. A rendszer funkciójának (adott részfunkciójának) megszűnésekor az így keletkezett felhalmozás holt áramlattá válhat, mely ha semmilyen módon nem értékesíthető, még költségtöbbletet is igényelhet eltávolítására. Az átfuttatás speciális esete a JIT (just in

time) szállítások alkalmazása. A JIT-nek kötetnyi irodalma van, így ennek ismertetésétől eltekintek. Csak emlékeztetőként utalok rá, hogy itt a különböző logisztikai utak kiiktatása mellett rendkívül fontos szerephez jut az időtényező is.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az átfuttatás megfelelő környezeti feltételek mellett alkalmazható módszer, így koránt sem tekinthető általános és minden helyzetben üdvözítő megoldásnak. Nagy hátránya, hogy erősen növeli a rendszer érzékenységet a környezeti zavarokkal szemben. Ahol viszont alkalmazási feltételi adottak, ott szinte felbecsülhetetlen pozitív hatásokkal kecsegtet.

6. A logisztikai kapacitások bérbevétele

A logisztikai kapacitások bérbevétele történhet gazdaságossági szempontok alapján, vagy kényszerítő körülmények hatására.

A módszert akkor alkalmazzák, ha adott logisztikai feladat megoldására a körülmények és a feltételek nem adottak vagy nem kedvezőek a vizsgált logisztikai rendszeren belül.

A külső logisztikai kapacitások igénybevétele kiterjedhet:

- eszközök,
- infrastruktúrák,
- munkaerő,
- komplex logisztikai alapl műveletek,
- és komplex logisztikai összetettművelet

bérlésére.

Általában időszakosan jelentkező vagy időszakosan többletként jelentkező (a felső kapacitáshatárt meghaladó) feladatok megoldása a kapacitásbérbevétel alapvető célja. Folyamatosan jelentkező állandó feladatok esetében akkor célszerű alkalmazni, ha hosszú távon is olcsóbb a bérlemény a saját kapacitás kiépítésénél és fenntartásánál; vagy a logisz-

तिकai rendszer környezeti feltételei nem teszik lehetővé saját kapacitás létesítését.

Az eszközök esetében gyakori lehet a rakodó-, szállító eszközök, csomagológépek bérbevétele. Kifizetődő esetben egész eszközparkot is vehetnek bérbe, de általánosabb az idényfeladatokra történő vagy egyedi esetek megoldására különleges teljesítményű eszközök bérlése.

Nagyteljesítményű daruk, emelőgépek, speciális szállító berendezések igénybevétele lehet különösen indokolt. Az eszközöket bérelhetik kezelővel (munkaerővel) vagy anélkül, saját üzemeltetésre. A speciális eszközöknél jellemzőbb a kezelővel együtt való kölcsönzés.

Infrastruktúrák bérlése kifejeződik területek, utak, energia források, távközlő rendszerek, építmények, raktárak, stb. igénybevételeivel, melyek üzemeltetését általában a bérlő látja el. A raktárak bérbevétele általában időszakos terhelések levezetésére jellemző, de alkalmazható nagy beruházások elkerülése érdekében is. A munkaerő bérbevétele idény és kampány feladatok megoldásánál szokványos eljárás. Nem ritka megoldás a vállalatközi kapcsolatokban sem. Ritkább jelenség a speciális szaktudás bérbevétele adott feladat megoldására.

Gyakori megoldás a logisztikában, hogy eszközzel, infrastruktúrával, szaktudással, munkaszervezési felelősséggel együtt komplex alap- vagy összetettműveletek elvégzését veszik bérbe. Különösen jellemző a szállítmányozás bérbevétele, de minden más összetettművelet esetében elképzelhető megoldás, csakúgy mint az egyes alpműveletek elvégzésének külső szolgáltatóktól való bérlése.

Viszont az említett műveletek csak elemekben bérelhetők, mert egy komplex logisztikai rendszer bérbevétele gazdaságossági, de főképp rendszerszervezési okok miatt elképzelhetetlen lenne. A módszer alkalmazásának egyértelműen optimalizáló hatása van a rendszer működésére, mely kimutatható az olcsóbb (takarékosabb) megoldások alkalmazásában és a beruházási költségek megtakarításában.

7. Az átcsoportosítás

Általában azonos típusú, fajtájú áramlatot kezelő, egymásmellérendelt logisztikai folyamatok áramlatkülönbségének kiegyenlítésére alkalmazott módszer. Klasszikusan jellemző a raktározási folyamatok esetében. Tulajdonképpen decentralizált raktárhálózatok homogén működőképességének fenntartására alkalmazzák. Ha valamely raktár készlet fogyóban van és az ellátási forrástól való utánpótlás nem biztosított, a többlettel vagy biztonságos (túlbiztosított) működési feltételekkel rendelkező raktár készletéből átcsoportosítható a szükséges (elégséges) mennyiség. Végeredményben a logisztikai rendszer valamilyen működési zavara következtében léphet fel a fentvázolt jelenség, így a módszer hatása az operatív irányítás területén mutatható ki.

Nyilvánvaló, hogy a módszer alkalmazása általában plusz költséggel jár (pl. nem tervezett szállítás), ami lokális veszteséget gerjeszt, így csak a működőképesség fenntartása indokolhatja az átcsoportosítás megvalósítását, mert ekkor az így keletkezett veszteség, a működőképtelenség következtében el nem maradt nyereséggel kompenzálódik.

8. A termelési technológián kitelepítése

"Ha nem megy Mohamed a hegyhez, a hegy megy Mohamedhez." - így foglalhatnám össze a technológia kitelepítésének módszerét. Ebből már látható, hogy tulajdonképpen a termelési folyamat (vagy annak egy részének) az erőforrás előtálalási helyére történő kitelepítéséről van szó. Itt is az a lényeg, hogy ezzel a művelettel egész logisztikai folyamatokat tudunk kiiktatni. Szélső esetben adott erőforrásra vonatkoztatva a teljes logisztikai fizikai folyamatot kiiktathatjuk. Vagyis nem az erőforrást hozzuk mozgásba, hogy eljuttassuk a termelési folyamathoz, hanem oda megyünk termelni, ahol az erőforrás leledzik. Különösen szolgáltatási folyamatoknál (szervizelés, javítás) könnyedén alkalmazható módszer. Alkalmazzák ott is, ahol az adott erőforrás nem mozdítható (építkezéseknél) vagy aránytalanul nagy költségekkel hozható mozgásba.

Mindazonáltal ne felejtjük el, hogy csak adott vagy néhány adott áramlathoz való közelítésről lehet szó és a teljes logisztikai rendszer nem küszöbölhető ki, hiszen különböző relációból származó áramlatok tömegéhez kellene közelíteni. Így egy eszköz javításánál kiküszöbölhető az

eszköz (vagy több eszköz) mozgatásának a művelete, de a szükséges alkatrészek, javítóanyagok logisztikai ellátását továbbra is meg kell valószínűsíteni. Ez nyilván a kérdéses logisztikai utak és áramlási irányok átszervezésével jár. Javítás után viszont nyereség lesz, hogy a helyszínen átadható az eszköz és így az egész disztribúciós szakaszt kiiktattuk.

Terjedjen ki a figyelmünk arra is, hogy a kérdéses áramlat mozgatása helyett megjelent egy új logisztikai probléma, nevezetesen a termelési technológia eszközeinek és kapacitásának helyszínre juttatása, esetleg visszahozatala.

Ezek ismeretében nyilvánvaló, hogy jelentős indokok alapján és viszonylag egyszerű technológiák esetében alkalmazható módszer.

Az is belátható, hogy a módszer alkalmazása túlnő a logisztikai szervezés hatáskörén és az adott kibernetikai rendszer vezetésének döntéskörébe tartozik. A módszer kibernetikai hatása tehát optimalizáló és irányító minőségben mutatható ki, attól függően, hogy milyen céllal alkalmazzák. Irányító hatása abban nevesíthető, hogy adott áramlat mozgását befagyasztja, ezzel másokét megváltoztatja; optimalizáló hatása pedig jelentős logisztikai kapacitások felszabadításában mérhető.

9. Infrastrukturális környezet váltása

A logisztikai folyamatok érzékenyen függenek attól a környezeti infrastruktúrától, melyben működnek. Nem kell magyaráznom, ha például egy raktárat folyó vagy vasút mellé telepítenek, mit jelent ez szállítási lehetőségben; de az sem közömbös, hogy egy szállítmányozási feladatot sáros földutakra vagy autópályára terveznek. Még szélsőségesebb példa egy raktározási folyamat szabad ég alatt vagy fedett épületben való működtetése.

De a környezeti infrastruktúrát minősíti (az egész működő rendszer vonatkozásában) az ellátási források közelsége és a nyelőforrások elérhetősége is. Így a logisztikai folyamat - szükség esetén - más (célszerű) infrastruktúrába való áthelyezésével, annak működése olcsóbbá, egyszerűbbé, gyorsabbá, biztonságosabbá, egyszóval hatékonyabbá válhat. A komplett művelet soroknak az - adott működési célnak megfelelő, haté-

konyabb környezeti feltételek közé való - áttelepítése, főleg a mobil szervezeti lehetőségekkel rendelkező logisztikai folyamatoknál általános.

Az áttelepítés történhet kedvezőbb infrastruktúra birtokbavétele vagy kedvezőtlen infrastuktúrális hatások kiküszöbölése céljából.

10. Visszaforgatás

Több összefüggésben említettem már, hogy az áramlatok egyrésze - a rendszer számára nem használható anyag - selejt vagy hulladék formájában elhagyja a rendszert. Ez a jelenség tulajdonképpen veszteséget jelent a rendszer részére. További ráfordítási költségnövekedést eredményez, hogy ezen áramlatok jelentős részét meg kell semmisíteni, mert a külső környezet számára sem tartalmaz hasznosítható tulajdonságot.

Figyelemre méltó momentum viszont az, hogy az elemzett áramlatok egyrésze újrahasznosítható vagy más rendszerek, vagy a célrendszer számára.

A más rendszerek által hasznosítható hulladékáramlatot értékesítik, a célrendszer számára újrahasznosítható áramlatot pedig visszaforgatják a rendszerbe - annak valamelyik pontjára - általában az ellátási szakaszban szervezett raktározási folyamathoz (vagy azok egyikéhez).

A visszaforgatásnak *négy fajtáját értelmezem*: a közvetlen vagy sima visszaforgatást, a regenerálással, a felújítással és valamilyen kinyerési technológiával *történő visszaforgatást*. A sima visszaforgatással kezelt áramlat, valamilyen logisztikai műveletsorral kerül vissza a rendszer körforgásába és általában - mellékági termeléssel - meghatározott másodtermék létrehozásában realizálódik.

Például egy méteres rúdanyagról rendre 10 centis darabok esnek le a gyártás során, és a tízcentis részek hasznosítására csavarokat gyártanak belőlük.

A további három visszaforgatási fajta esetében az áramlat valamilyen közbeiktatott segéd termelési folyamaton keresztül úgy kerül vissza a rendszerbe, hogy újra a termelési főfolyamatban vesz részt, eredeti funkciójával.

A regenerálás esetében általában valamilyen vegyi vagy fizikai eljárással teszik alkalmassá az áramlatot a folyamatba történő újrabelépésre. A felújításnak értelemszerűen valamilyen technológiai vonzata van, melynek során az áramlat visszanyeri eredeti (vagy közel eredeti) állapotát a felhasználásra való alkalmassághoz. A kinyerési technológia pedig összeépített (összedolgozott) áramlatkötegek hasznosítható elemeinek leválasztásában (kinyerésében) realizálódik. Pl. egy selejtté vált szerkezet használható alkatrészeinek kinyerése.

A visszaforgatásnak mint módszernek kézenfekvő a költségoptimalizáló hatása, de mivel ráfordításigénye is adott, alkalmazása pontos számítások után indokolt.

x x
 x

A tanulmányban ismertetett logisztikai módszerek vagy az áramlat, vagy a rendszer pozíciójának megváltoztatása útján fejtik ki hatásukat, de minden esetben az áramlás feltételének alakításával érik el a kívánt eredményt. Ezért nevezzük őket tisztán logisztikai módszereknek. A logisztika azonban alkalmaz más - nem logisztikai - módszereket is, melyek más tudományterületek által is használt megoldásokat tartalmaznak. Ilyenek például a különböző szervezési és optimalizálási módszerek, matematikai és statisztikai eljárások, stb.

Gyakori, hogy ezek egyrészt is a logisztika módszereként tüntetik fel. Ezek a törekvések csak a logisztika lényegének a felismerését nehezítik és semmi szükség rá, mert a logisztikának jól megfogalmazható és elkülöníthető saját módszer készlete van.

Az általam nem érintett és még bizonyára szép számmal létező módszerek feltárása, közreadása gazdagíthatja a logisztika sokszínű arculatát.

A LOGISZTIKAI KÖZPONTOK HAZAI TELEPÍTÉSÉNEK ELKÉPZELÉSEI ÉS A HONVÉDELMI CÉLÚ ALKALMAZÁS LEHETŐSÉGEI

Dr. Németh Ernő¹

A közlekedési, a szállítmányozási és más szolgáltató vállalatok térbeni koncentrációjából származó előnyöket felismerve, a nyugat-európai országokban már a nyolcvanas évek elején megkezdték az áruforgalmi, logisztikai központok kialakítását, továbbá ezek nemzeti, majd nemzetközi hálózatba szervezését.

Annak érdekében, hogy Magyarország sem területileg, sem szervezetileg ne maradjon ki ebből az eurologisztikai hálózatból, mintegy két éve hazánkban is megkezdődtek német szakemberek közreműködésével a logisztikai, áruforgalmi központok fejlesztésével kapcsolatos kutatások. Ezeket a kutatásokat az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság anyagi támogatásával, a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium koordinálásával a Közlekedéstudományi Intézet és a BME Közlekedési Tanszéke a német DAUBER cég együttműködésével végzi.

A kutatások olyan stádiumba jutottak, hogy a "Magyar áruforgalmi, logisztikai szolgáltató központok hálózatának fejlesztési koncepciója és prespektívái" címmel 1993. november elején Budapesten nemzetközi tudományos tanácskozás került levezetésre.

A tanácskozáson széleskörű érdeklődés volt tapasztalható a különböző hazai szállító, szállításszervező és egyéb az infrastruktúra fejlesztésében érdekelt állami és magáncégek, valamint a tervezett központok területileg érintett önkormányzatai részéről is.

A logisztikai központok telepítése honvédelmi szempontok érvényesülését is elősegítheti, így ezekről az elképzelésekről való tájékozottság az anyagi-technikai biztosítás rendszerében új gondolatokat ébreszt-

1 Dr.Németh Ernő alezredes, MH Közlekedési Szolgálatfőnökség

het. Ezért ez az ismertetés a velük kapcsolatos néhány részeredményt és az eddig kialakított elképzelést foglalja össze.

1/ A logisztikai központról általában

Kialakítás szükségessége

Annak szükségességét, hogy logisztikai központok létrehozásra kerüljenek, a termelőknek (fuvaroztatók) a szállítási szolgáltatások minőségi növekedésével szembeni igénye váltotta ki. A termelők ezen igényét pedig az egyre fokozódó piaci versenyben való helytállás követelménye hozta egyre sürgetőbbre. A termelők piac diktálta követelményeinek a szállítási szolgáltatások pedig csak akkor képesek eleget tenni, ha megfelelő a gyorsaság, pontosság, megbízhatóság, rugalmasság és az áruvédelem biztosítása. Ugyancsak a piaci verseny élesedése kényszeríti a termelő szervezeteket arra, hogy fő feladatukra, a termelésre koncentrálnak és az egyéb tevékenységeket más - arra szakosodott - szolgáltató szervezetekre bízzák. Az ilyen jellegű szolgáltatás igénybevétele fokozottan igaz az egyre szaporodó kisvállalkozásokra is. Ennek következtében nő a szállításon kívüli egyéb logisztikai szolgáltatások iránti igény. Mindezek alapján a közlekedésnek is be kell kapcsolódnia az olyan logisztikai szolgáltatásokba, amelyek az anyagáramlás meggyorsítását, a rendeltetési helyre juttatás pontosságát, a szállítás megbízhatóságát, a készletek és a költségek csökkentését hivatottak elősegíteni.

A megváltozott áruszállítási igények és szokások a gazdaságilag fejlett nyugat-európai országokban már a nyolcvanas évek elején a felszínre hozták az ún. logisztikai központok kialakításának gondolatát. Mostanra már több helyen, kedvező tapasztalatokkal alakítottak ki ilyen központokat és továbbiak kialakítását tervezik.

Mi is az a logisztikai központ?

A logisztikai központ mai értelmezés szerint olyan áruforgalmi központ, ahol különböző közlekedési, logisztikai és más szolgáltató vállalatok fognak össze egy közlekedési szempontból kedvező telephelyen. A telephelyen jelenlévők egyenrangú, önálló, saját vállalati (cég) politikát folytatnak, csupán az infrastruktúrán osztoznak. A különböző szállító, szállítmányozó, raktározó stb. szervezetek részére a térbeli elhelyezés

közelsége ideális lehetőséget nyújt az együttműködéshez, tevékenységeik összehangolásához.

Az említett összehangoláshoz a logisztikai központok kialakítása azért biztosított ideális lehetőségeket, *mert ezek a központok:*

- a közlekedési alágazatok kapcsolódási helyei;
- a helyi és a távolsági szállítás kapcsolódási pontjai;
- logisztikai csomópontok (logisztikai láncok) kapcsolódási helyei anyagáramlási és információáramlási szempontból egyaránt.

Ezek a központok, mint az anyagáramlás kapcsolódási helyei egyrészt gyűjtési, másrészt elosztási, közvetítő, tranzit szerepet töltenek be egy meghatározott körzetben a termelők (szállítatók) és a felhasználók (fogyasztók) közötti többlépcsős logisztikai rendszerben. Azt is mondhatjuk, hogy az információáramlás kapcsolódási helyei és a zökkenőmentes kommunikáció lehetőségét teremtik meg a logisztikai láncban résztvevő partnerek között.

Annak a gazdasági környezetnek a részére, ahol egy-egy logisztikai központ működik ezek a központok az áruszállítással és kezeléssel kapcsolatos szolgáltató tevékenységet fejtenek ki. A szolgáltatások milyenségétől (mennyiségétől, fajtájától, minőségétől) függően *a logisztikai központok alábbi formáit különböztetik meg:*

- ellátóközpontok;
- elosztó központok;
- áruforgalmi központok;
- logisztikai szolgáltató központok;
- logisztikai tanácsadó központok.

Néhány gondolat a tapasztalatokról

Mivel hazánkban működő logisztikai központ még nincs, ezért az említett intézetek is a nyugat-európai országok tapasztalatait tudták felhasználni. *Ezek lényege az alábbiakban foglalható össze:*

A logisztikai központok fejlesztése csak fejlett gazdasági környezetben indokolt, ugyanis csak itt biztosítható a hatékony működésükhöz szükséges áruforgalmi és a logisztikai központ különböző szolgáltatási kapacitásainak a megfelelő szintű kihasználása. A megvalósított logisztikai központok esetében ugyanakkor azt tapasztalták, hogy a működő központ környezetének további gazdasági fejlődését vonja maga után. Mindezt a fejlődést azért váltja ki, mert a környéke ipartelepítés szempontjából - a bel- és külföldi gazdasági központokhoz való kedvező kapcsolódás lehetősége, valamint a logisztikai szolgáltatások kedvező elérhetősége miatt - felértékelődik, tehát új ipari üzemeket is célszerű a logisztikai központ közelébe telepíteni.

A nyugat-európai országok kedvező tapasztalatai jogosan vetették fel annak igényét, hogy hazánkban is - reménykedve a mihamarabbi gazdasági fellendülésben - megvizsgálják logisztikai központok kialakításának lehetőségét.

2./ Magyarország területén logisztikai központok létesítése szempontjából figyelembe vehető körzetek, régiók

A bevezetőben említett intézetek az ország különböző területeinek adottságait, jövőbeni lehetőségeit és a legkülönbözőbb követelményeket figyelembe véve, széleskörű tudományos vizsgálat alapján alakították ki javaslatukat a számításba vehető körzetek (régiók) kijelölésére.

Mindezek alapján Magyarország területén kilenc olyan körzetet találtak, amelyek előzetesen számításba vehetők logisztikai központok létesítése szempontjából (1.sz. ábra).

A kijelölt körzetek fontosabb jellemzői:

- területükön egy vagy több nagyváros található;

– az országos átlagnál fejlettebb, illetve fejlődő gazdasággal (elsősorban iparral) és jelentős külső szállítási kapcsolatokkal rendelkeznek. Ennek megfelelően feltételezhető a létesítendő logisztikai központok szállítási és egyéb szolgáltatási kapacitásaink megfelelő kihasználtsága;

– területükön található az ország legfontosabb közlekedési tengelyeinek csatlakozási pontjai, így részben már megvannak, illetve viszonylag kis ráfordítással kialakíthatók a logisztikai központ működéséhez szükséges infrastruktúrális feltételek (vasút, közút, esetleg vízi út és a távközlési hálózat).

A körzetek határainak kijelölésénél figyelembe vették az ország- és megyehatárokat, a természetes határokat (pl. folyókat, tavakat) továbbá a térségben lévő, még a körzetbe bevonható nagyobb településeket, közlekedési csomópontokat. Egy-egy körzet területe általában két megyéhez tartozik, egy körzet területe átlagosan 3000 km². Azt is látni kell, hogy az ábrán feltüntetett körzeteket rugalmasan kezelik (kivéve az országhatárokat, de adott esetben véleményem szerint azon is túl kell tekinteni!), mivel a kijelölt körzetek tulajdonképpen az ott létesítendő logisztikai központok vonzáskörzeteiként értelmezendők.

A kijelölt körzeteken túl természetesen számításba jöhetnek további körzetek is, amelyek kiválasztásához a kutatócsoport COMBI nevű tudományos értékelemző módszert fejlesztett ki. Az említett tanácskozáson is felvetődött Nagykanizsa és környékének logisztikai központként való megvizsgálása, amely a kijelölt körzetek között nem szerepel.

3./ Logisztikai központok honvédelmi célú alkalmazásának lehetőségei

Az eddig leírtak alapján belátható, hogy a logisztikai központok kialakítását Magyarországon is a gazdasági fejlődés előbb vagy utóbb szükségserűvé teszi. Ezt a témát a tanulmányban jelzett intézet időben felkarolta, a központok kialakítása a legkülönbözőbb változatok szerint - a tanácskozás tapasztalatai alapján is - az elkövetkező években meg fog történni.

Katonaszemmel nézve az ország területén számításba vehető logisztikai központok körzeteit úgy ítélem meg, hogy kialakításuk honvédelmi

érdekek szempontjából sem elhanyagolható. Mindezt azért ítélem így meg, mert egy-egy ilyen központ adott esetben az ország különböző körzeteiben megvívásra kerülő védelmi hadműveletnél mint az anyagi-technikai biztosítás egyik bázisa nagy valószínűséggel számításba vehető.

Ezt a megállapítást az eddig leírtakon túl alátámasztja, hogy a logisztikai központok térben kiterjedt termelő-fogyasztói (ellátó-felhasználói, fogyasztói) hálózatot kötnek össze, összehangolják az ellátók és a felhasználók igényeit, megtervezik és megszervezik a szállításokat, rendezik az elszámolásokat stb.

Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy az anyagi-technikai biztosítás szempontjából mit jelent az, hogy egy-egy logisztikai központ a szállítási távolságok, a megkívánt rugalmasság, a szállítási készség figyelembevételével, jól behatárolható régió, körzet kiszolgálására alkalmas. Ezt a feladatát béke időszakban begyakorolja, amely feladatot adott esetben "csak katonássá" kell tenni és működési területén képes lesz a háborús anyagi-technikai biztosítás (ellátás) rendszerébe bekapcsolódni. A logisztikai központ kialakítása, üzemeltetése, működési elve nagyon hasonlít pl. az ellátás rendszerében kialakítandó anyagátadóponthoz (2. sz. ábra).

Megítélésem szerint tehát a logisztikai központok kialakítása széleskörű lehetőséget nyújt a honvédelmi célú igénybevételre. Ennek további elemzését a téma iránt érdeklődők az eddig leírtak alapján is bizonyára elvégzik.

Összegzés

A logisztikai központok kialakítását a gazdaságilag fejlett nyugat-európai országok az 1980-as évek elején megkezdték, hazánkban most folynak a kutatások és az elképzelések a megvalósítás előtti stádiumban vannak. Magyarország az eurólogisztikai hálózathoz való csatlakozással, logisztikai központok létesítésével fontos szerepet vállalhat fel az áruforgalmi áramlatok országunk felé terelésében és vállalataink piaci pozícióinak kiépítésében. A kutató-fejlesztő munkát ezért a bevezetőben említett intézmények tovább folytatják. A majd kialakuló logisztikai központok honvédelmi célú igénybevétele, mint lehetőség kézenfekvőnek tűnik. Ezért ez az ismertető a figyelemfelkeltést és katonai szemmel nézve további gondolatok kialakítását kívánja elősegíteni.

Irodalom

1./ Dr. Prezenszki J.: A logisztika, a közlekedés és az áruszállítás kapcsolata. Közlekedéstudományi Szemle, 1990. 5. sz. p. 197-207.

2./ Dr. Prezenszki J.: A logisztika ellátó-elosztó és szolgáltató központok helye és szerepe az áruforgalom szervezésében. Közlekedéstudományi Szemle, 1991. 12. sz.p. 456-466.

3./ Zsirai I. - Szilágyi M-né: A hazai logisztikai szolgáltató központok előkészítése áruforgalmi felmérések alapján. Előadás a VIII. Nemzetközi Szállításszervezési Szakkonferencián. Balatonvilágos, 1992. október 20-22.

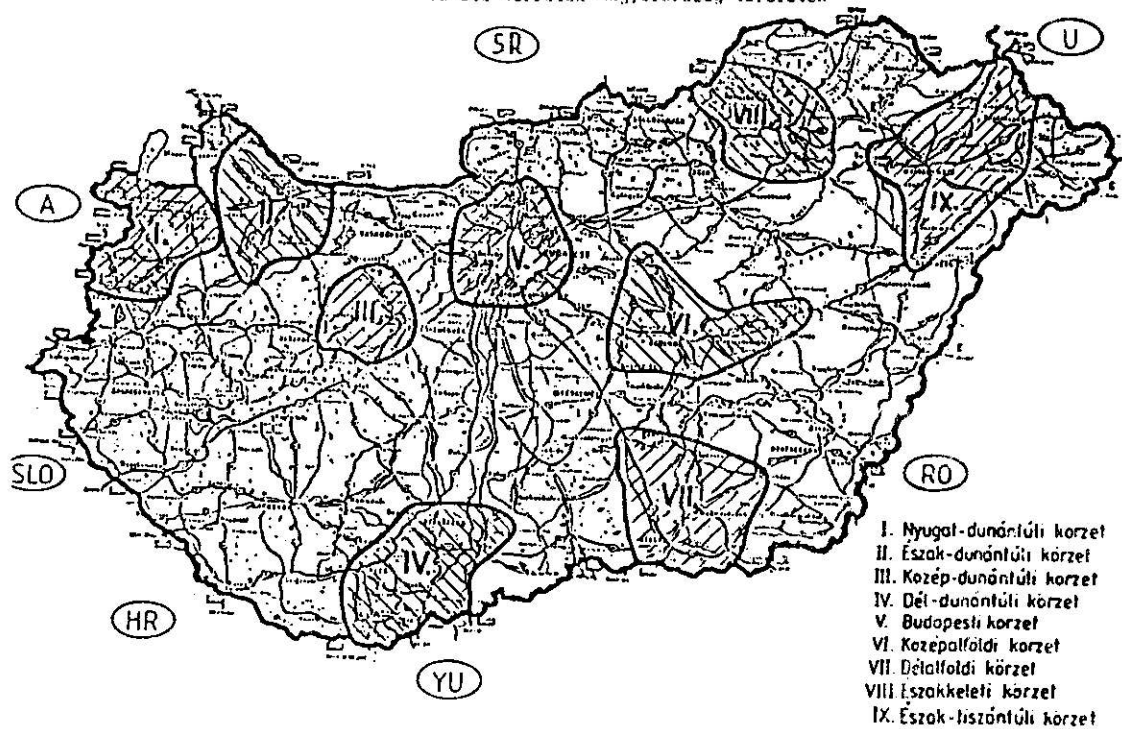
4./ Dr. Prezenszki J.: A logisztikai áruforgalmi központok hazai felépítése vizsgálatának módszere, a vizsgálatok eddigi eredményei. Előadás a VIII. Nemzetközi Szállításszervezési Szakkonferencián. Balatonvilágos, 1992. október 20-22.

5./ Logisztikai áruszállítási rendszerek kifejlesztése az európai áruforgalomba való bekapcsolódás érdekében. I., II. Tanulmány, Bp. 1992. Készítette: Közlekedéstudományi Intézet és a BME Közlekedésüzemi Tanszéke.

6./ Dr. Prezenszki J. - Dr. Molnár L. - Dr. Tarnai J.: Logisztikai központok hazai telepítésével kapcsolatos vizsgálatok. Közlekedéstudományi Szemle, 1993. 5. sz. p. 167-174.

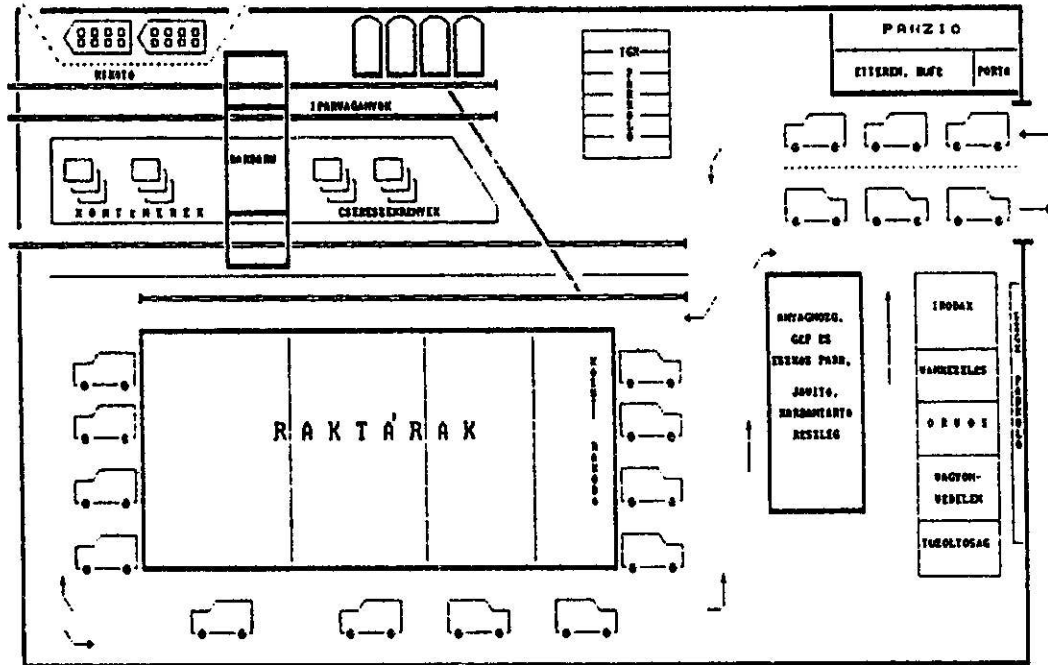
A logisztikai központok létesítése szempontjából számításba
vethető körzetek Magyarország területén

1. sz. ábra



- I. Nyugat-dunántúli körzet
- II. Észak-dunántúli körzet
- III. Közép-dunántúli körzet
- IV. Dél-dunántúli körzet
- V. Budapesti körzet
- VI. Középföldi körzet
- VII. Délalföldi körzet
- VIII. Északkeleti körzet
- IX. Észak-ismántúli körzet

Egy logisztikai központ elvi vázlata
(változat)



A LOGISZTIKA (ELLÁTÁS) DIVERZIFIKÁLT KONCEPCIÓJA

RUTMERFORD, W.R. BRAME, W.L. ¹

A Sivatagi Pajzs és a Sivatagi Vihar hadműveletek alatt az ellátók herkulési erőfeszítéseket tettek, hogy ellássák a küzdő erőket a szükséges osztályú anyagokkal. A szerzők beszámolnak a VII. hadtest ellátási erőfeszítéséről, amely képessé tette a hadtestet arra, hogy Németországból átcsoportosuljon Délnyugat-Ázsiába, elfoglalja a kezdeti gyülekezési körletét, majd menetet hajtson végre Szaúd-Arábia nyugati térségébe a földi háború és Kuwait felszabadítása előtt. Még soha nem tervezték ilyen nagyarányú alkalmi hadművelet ellátását ekkora logisztikai személyi állománnyal.

A győzelem azé a félé, amelynek nagyobb zászlóaljai vannak.

Régi katonai közmondás

1990. november 8-án a VII. hadtest parancsot kapott arra, hogy települjön át Délnyugat-Ázsiába és támogassa a Sivatagi Pajzs hadműveletet. A hadtest tervezői kezdettől fogva tisztába voltak azzal, hogy a feladat végrehajtása nagymértékben függ a logisztikától. A hadtest napi ellátásához szükséges anyag mennyiségét csak gallonok millióival és tonnák ezreivel lehetett kifejezni. A feladat kezdeti analízise idején az volt a nagy gond, hogy a várható szolgáltató és ellátó erőstruktúra képes lesz-e a harctevékenységek ellátására a doktrinális logisztika alkalmazásával vagy valami másra lesz szükség.

A válasz nem sokáig váratott magára, mert a hadtestparancsnok megjegyezte, hogy:

hadműveletek = logisztika és a logisztika = hadműveletek. A hadtest tervezői ezt a filozófiát érvényesítették a tervezés minden mozzanatában. A harci ellátó szolgálat (CSS) általános sémája nagyszabású logisztikát szükségelt a követelmények tüzetes vizsgálatával. A követelmények fel-

¹ Megjelent: a MILITARY REVIEW 1993.évi 3.számában (Angolból fordította: Szabó Ferenc).

tárásával nem lehetett arra várni, hogy a hadtest mélyen behatoljon a sivatagba. Így tehát a koncepció adott volt és azt mindenki megértette. A VII. hadtest mindent a "nagjobb" zászlóalj nézőpontjáról szemlélte. A több határozottan jobb lett volna és ha szokatlan ellátási eljárásokat sürgősen, akkor adaptálni kell a logisztikai műveleteket.

Az első feladat az áttelepítés volt. A szárazföldi erő legnagyobb előretolt hadtestének egy érett térségből történő átcsoportosítása egy éretlen (majdnem kezdetleges) hadszíntérre jelentős érzelmi esetnek bizonyult. Egyetlen alkalmi hadműveleti terv sem tartalmazta Európa elhagyását. Majdnem mindennek a megismerését az alapoknál kellett kezdeni. A szállításoknak mindenkor nagy szerepe volt a NATO-ban, de a követelmények mindenkor néhány száz négyzetmérföldnyi utakban és vasutakban bővelkedő térségre összpontosultak. Ezúttal a méret olyan távolságokkal növekedett, amelyeket csak a kilométerek ezreivel lehetett mérni. Az címűlt 50 évben először történt meg, hogy a hadtest figyelmét **nem** Nyugat-Európa védelmére irányították és arra kellett készülnie, hogy megmutassa a rugalmas, fürge seregetest mivoltát.

A feladat végrehajtására a parancsnok átcsoportosítási akciócsoportot (DAT) hozott létre. A csapatmozgásokban jártas személyeket vezényeltek az át nem települő csapatoktól és katonai közösségektől. A DAT feladatul kapta a VII. hadtest Délnyugat-Ázsiába történő átcsoportosításának összehangolását. A feladat mérete nyilvánvalóvá vált, amikor 72.000 katona megkezdte a mozgást Európán át. Összesen 465 vonat és 312 uszály szállította az anyagot a németországi, belgiumi és hollandiai tengeri kikötőkbe. Több mint 3 millió közúti mérföldet tettek meg a 119 oszloppal, amikor a csapatok a kikötőkbe vagy berakóhelyekre meneteltek. 1991. januárjában a közepéig 38.000 nagy végterméket és 7000 konténert raktak be 109 hajóba.

Az átcsoportosítás megkezdése után a VII. hadtest megkapta az előzetes intézkedéseket. **A feladat:** Az iraki védelemben való behatolás, az övezetben a Köztársasági Gárda erőinek szétverése és Kuwait határainak helyreállítása. Az előzetes intézkedés vétele után a hadtestparancsnok kisebb integrált tervezősejtet hozott össze. Felismerve, hogy az eredményes logisztikai biztosítás nagyon lényeges lesz a harc sikerére, Frederick M. Franks altábornagy vezető beosztású ellátó tiszteket osztott be a 2. hadtest ellátó parancsnokságtól (COSCOM) a tervező sejtbe. December 7-én már a tervezősejt fele hadtáposokból állt.

December közepére elkészült a hadművelet koncepciója. Az *I.mozzanat* tartalmazta a menetet a kikötőből a kezdeti harcászati gyülekezési körletbe (TAA). A *II.mozzanat* leírta a menetet a TAA-kból az előretolt gyülekezési körletekbe (FAA-k). A *III.mozzanat* részletezte az iraki előretolt védelmekbe való behatolást. A *IV.mozzanat* tartalmazta az iraki harcászati tartalékok szétverését. Az *V.mozzanat* tért ki a Köztársasági Gárda Erői Parancsnokságának (RGFC) megsemmisítésére. És végül a *VI.mozzanat* Észak-Kuwait védelmét irányozta elő.

Három hadosztályból álló, 100 ezer főnyi erő ellátásának a megtervezése az USA-hadsereg, 101-10-1 jelzésű Törzsbeli Tisztek Harcászati Szabályzata: Szervezeti, Technikai és Logisztikai Adatok című kiadvány alapján nem kis kihívás. A VII. hadtest tervezői automatizált követelménymeghatározó programokat (700-5 és 700-6 jelzésű Logisztikai Központi Programok) alkalmaztak az élelmiszer, víz, üzemanyag, lőszer és egyéb anyagok kiszámításához. Ezeket a programokat sikeresen alkalmazták a REFORGER 90 hadgyakorlaton és más Harcászati Kiképzési Program-gyakorlatokon. (A programokat azóta kiosztották, mint a Szárazföldi Erő Minisztériuma (DA) publikációit.) A követelmények és logisztikai képességek elemzése után a tervezősejt tájékoztatta Franks-et a komoly üzemanyag- és szállítási hiányokról.

Kritikus hiányok voltak csapat- és teherszállító járművekben, amikor az egységeknek a kezdeti TAA-ba kellett menetelniük. Európában, vagy az Egyesült Államok honi területén egy 250 mérföldes kirándulás nem okoz gondot az itteni közúti, vasúti és vízi közlekedési lehetőségek mellett. A csapatok ilyen átcsoportosításokat az évi kiképzésben, a Nemzeti Kiképzési Központokban (NTC) történő váltásoknál és a REFORGER-gyakorlatokon nem egyszer hajtanak végre. De Szaúd-Arábiában mindent, amit előzőleg közúton, vasúton vagy uszályokon szállítottak két egymástól meglehetősen távol lévő kétsávos úton kellett lebonyolítani. Benzinkútból és motelekből az utak mentén nagyon kevés volt. A tehergépkocsiknak 3 nap kellett ahhoz, hogy a kikötő és a TAA közötti nagyjából 800 km-es távolságot megtegyék. Az üzemanyag-fogyasztás és az utak állapotának (amelyeken előzőleg harckocsik mozogtak) a felülvizsgálása után a tervezők azt javasolták, hogy lánctalpas járművek ne közlekedjenek a kezdeti TAA-ba vezető közutakon.

Hadosztályonként 360 harckocsi mozgása az első látásra nem látszik ijesztőnek, amíg hozzá nem számítjuk a kiegészítő felszereléseket, ame-

lyeknek az oszlopokkal együtt kell mozogniuk. A kezdeti számok között szerepelt 2068 harckocsi, hídvető jármű, műszaki jármű és M88A1 mintájú műhelyjármű, mindezek nehéz szállítójárműveket (HET) szücségek; 1647 M2 és M3 mintájú Bradley lövészpáncélos (BFV), bulldózer, lánctalpas tüzérségi és ellátó jármű, amelynek a szállítása utánfutót igényel; és 1474 db M 113 mintájú páncélozott szállító harcjármű, Vulcan légvédelmi rendszer és M 579 mintájú vezetési pont-harcjármű, továbbá 2500 tengeri-szárazföldi konténer a csapatok felszerelésének szállításához, de ezeket csak utánfutókon (S&P) mozgathatták. Mivel a hajók késtek és hiány volt szállító eszközökben, az 1991. január 15-ére meghatározott kezdési határidőt lehetetlen volt betartani.

A Szaúd-Arábiában történt település után, december 13.-án a hadtest tervezői találkoztak a Szárazföldi Csapatok USA Központi Parancsnokságának (ARCENT) és ellátó parancsnokságának (SUPCOM) tervezőivel, hogy kiküszöböljék a logisztikai hiányosságokat és összehangolják a terv jóváhagyását. A 22.SUPCOM 275 kiegészítő szerződéses HET-et ígért január 1-től, de nemigen tudtak segíteni az S&p hiányon. Igen kevés volt a 155 mm-es önjáró tarackhoz szükséges fehérzsákos lőportöltetből is. A logisztikai korlátozók szükségessé tették, hogy a G2 (felderítő tisz), valamint a tűztámogatási és logisztikai tervezők összejöjjenek és módosítsák az előkészítő tüzterveket és a tüzelőkészítés időtartamát 22 órára csökkentsek. Még a légi támogatás mellett is 90 000 tüzérségi gránátra, továbbá 4224 sorozatvető (MLRS) rakétára volt szükség. Ez az acélzapor kifejezésre juttatta a parancsnok azon szándékát, hogy nagy hatótávolságú tüzrel elhallgattassa az ellenséges lövegeket, hogy ne kockáztassa a katonák életét az iraki arcvonal áttörésekor. Azonban még a követelmény csökkentése után is a szállítási hiányok korlátozták az ellátók képességét a szóban forgó lőszer szállítására.

Megvitatatták és összefoglalták az alternatívákat. A lőszer rejtett tárolását választották, mint kedvező megoldást. Több mint 360 S&P-rakomány lőszer kellett a tüzelőkészítéshez. Ennek felét a tervezett tüzérségi tűzállásokban előre felhalmozták a támadás előtt két nappal. Az üres utánfutókat újramegrakták azonos, 8 hüvelykes és 155 mm-es harci javadalmazásokkal (CCL-ek). Ezek a CCL-ek visszamaradtak az "igénylésre" az előretolt lőszerfelvételező helyeken. A felhalmozott lőszer mennyiség 2/3-a repeszhatású, 1/3-a pedig egyéb rendeltetésű volt. A szórással telepíthető aknák családját és a Hellfire lőszerket nem hagytak ezeken a felügyelet nélküli tárolóhelyeken, a ládákat sem bontották fel. A korábbi

parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatokon a VII. hadtest megtanulta annak a jelentőségét, hogy gyorsan megtalálja a rejtetten tárolt lőszereket, valamint annak is a kockázatát, hogy azokból értékes (korlátozott mennyiségű) hányadot helytelen módon tároljon.

Az ARCENT-tervek jóváhagyása után a VII. hadtest tovább növekedett. Az 1. brit (UK) páncélos hadosztály csatlakozott a hadtesthez, hogy növelje az erőket a főcsapás irányában. Az ARCENT arra is felhatalmazta a VII. hadtestet, hogy az 1. könnyű páncélos hadosztályt (CD) igénybe vegye, miután az mentesül a hadszíntér-tartalék feladatától. Az első gyaloghadosztállyal (ID) (Gépesített) és a támogató egységekkel az összéltés szám elérte a 146 000 főt. A tervezők átszámították a logisztikai követelményeket, a menetrendet, és összefoglalták a tervet. A tervet a főparancsnok (CINC) és a védelmi miniszter hagyta jóvá közvetlenül karácsony előtt.

A megnövekedett harcos erővel együtt a logisztikai struktúra is megnagyobbodott. A végén a 2. COSCOM (szokásosan körülbelül 10 000 katonára) 26 400 főre duzzadt. A 2. COSCOM Németországból 38 szervezet-szerű egységgel és alegységgel települt. Ezek az egységek a logisztikai alkalmi harccsoportok koncepciói alapján tevékenykedtek, amelyek a terv támogatásához szükségesek. Az U hadtest 16. ellátócsoportjának a beosztása nem sok zavart okozott, mert 3 éve közös állandó hadművelési eljárás (SOP) szerint tevékenykedtek. Ezzel szemben tartalékos komponensből összehozott 170 "új" CSS-alegység és más tényleges szolgálati erők hihetetlen vezetési kihívást okoztak. Nem egészen 40 nap alatt a COSCOM állománya megkétszereződött és tovább növekedett.

Nem sok idő állt rendelkezésre szervezésre és tájékozódásra. A szállító alegységeket legtöbbször azonnal szolgálatba állították és csatlakoztatták a sivatagba ellátmányokat és felszereléseket szállító áramlatba. Tizenegy közepes tehergépkocsi-század (1680 S&P nyerges vontató) és tizenegy üzemanyag-szállító század (660 db 5000 gallonos tartálykocsi) volt beprogramozva a VII. hadtest számára. De az összesen 500 S&P utánfutóból és a 84 tartálykocsiból álló hiány végéig megfeszítette a szállítási rendszert. A befogadó nemzet (szerződéses) segítsége némiképp enyhítette a hiányt, de a katonák állították, hogy "még egy fordulóval" áthidalhatták volna a hiányt. A "Smokey és a bandita" című film konvoj-jelenetei jelentéktelen semmiségeknek tűnének amellet a hihet-

len forgalom mellett, amelyet a VII.hadtest bonyolított le a Dodge és Sultan elnevezésű fő utánpótlási utak (MSR-ek) mentén.

Az *I.mozzanatban* (december 10-től január 1-ig) több mint 23 000 tonna élelmiszert és vizet szállítottak a kezdeti TAA-ba. Majdnem 5000 - a csapatok felszereléseit és karbantatási kellékeit tartalmazó - tengeri és szárazföldi konténert halmoztak fel az Alpha logisztikai bázison. Az összehozott lőszerkészletek meghaladták a 31 000 tonnát. Ezek a készletek naponta változtak annak mérvében, ahogyan a csapatok feltöltötték a javadalmazásaikat az Alpha- bázis alapkészleteiből. Ebben a mozzanatban a VII.hadtest elfogyasztott több mint 6 millió gallon hajtóanyagot és felhalmozott további 4,2 millió gallont az Alpha-bázison. Az üzemanyag nagy részét a beérkező tehergépkocsik használták fel.

A kritikus *II.mozzanat* (menet a kezdeti TAA-akból az FAA-akba) logisztikai feladatai arra irányultak, hogy megteremtsék a támadás végrehajtásához szükséges logisztikai létesítményeket. Bár az éjszakai hírek arra buzdítottak, hogy kezdjük meg a támadást és Szaddam Husszeint megbüntetését, azonban a VII.hadtest vezetése tisztában volt azzal, hogy könnyelműség lenne egy 200 km mélységű támadás megindítása kielégítő utánpótlás nélkül. Elégséges szállítási képesség hiányában üzemanyagot és lőszert kell az előretolt térségben felhalmozni. Franks higgadtságát tanúsította, amikor elhatározta, hogy ragaszkodik az eredeti tervéhez, amely szerint ki kellett építeni a logisztikai bázist a támadás sikeréhez. Miközben a harcos egységek parancsnokai kiképzéssel foglalkoztak és igyekeztek az irakiak figyelmét a Wadi al Batintól keletre lévő térségre terelni McFarlin dandártábornok 2.COSCOM-jának katonái a katonai kórházakat telepítették, hajtóanyagot, lőszert és vizet halmoztak fel a sivatagban Hafar al Batintól északnyugatra. Az Echo logisztikai bázis és más, az iraki határhoz közelebb telepített létesítmények életre keltek. Az ellátók egyedül tevékenykedtek, csak az 1. gyaloghadosztály könnyű páncélos felderítői fedezték őket.

A végén az Echo logisztikai bázisra kiszállítottak 10,8 millió gallon hajtóanyagot (három harcászati petróleum terminál), 800 000 gallon ömlesztett vizet, 960 tonna fogyasztásra kész élelmiszert (MRE) és tömördek egyéb ellátmányt. Bár eredetileg 95 000 tonna lőszert akartak felhalmozni, azonban egyidejűleg soha nem volt több 67 ezer tonnánál a bázison. A csapatok az Echo bázisról pótolták az elfogyasztott anyagot egészen a támadás napjáig. Az előretolt ASP-k felhalmozása és a tűzcsapá-

sokhoz a tüzérségi lőszer kiadása állandó hullámzásban tartotta az Echo logisztikai bázis készleteit.

Bár az ellátók azt remélték, hogy gyorsabban összehozzák az Echo logisztikai bázisra előírányzott V.osztályú anyagot (lőszert), a lőszer szolgálat 1/3 szabályát (rakomány = 1/3, felvételezés 1/3, kiadás és 1/3 újratárolás) alkalmazták a II. mozzanat időszakában. Nagy munkát igényelt az ömlesztett, egyetlen típusú (hajtótöltetek, vagy egytípusú lőszer) szállítása a CCL-ekbe. A nyerges vontatók hiánya tovább bonyolította a problémát, mert az ömlesztett rakományt ki kellett üríteni, mielőtt a nyerges vontatókat újratölthették volna. A lőszerellátás rideg valósága a sivatagban megerősítette a CCL-ek és a rakodólapos rakodórendszer szükségességét.

A III.mozzanatban a VII.hadtest arra kényszerült, hogy megkezdje a radikális eltérést az utánpótlási rendszertől. Miközben a multifunkcionális logisztikai alkalmi erők (LTF-ek) és a CCL-ek a jövő doktrínáját képviselik, amelyeket a szabályzattervezetekben és irodalomban vitatnak, a logisztikai erőstruktúra doktrinális alkalmazása nem számol 3 és 1/3 hadosztálynyi erő gyors, 200 km mélységű támadásával. A hadtest támogató csoportok (CSG-k) mozgékony LTF-eket állítottak össze a támadás második napjára szükséges hajtóanyag, lőszer és egyéb ellátmányok szállítására. Ezek az LTF-ek látták el a manőveregységeiket (fenntartva ezzel a szervezetszerű ellátást), majd visszatértek az ellátó pontokra újbóli szállítmányért. Ez lehetővé tette, hogy az átkaroló hadosztály és ezredparancsnokok a második harcnapon üzemanyaggal feltöltött harckocsikkal és a szervezetszerű ellátó erők 100 százalékos képességével lépjenek harcba.

A logisztikai uszály mérete bámulatosnak bizonyult. A 2.könnyű páncélos felderítő ezred (ACR) 90 tehergépkocsi üzemanyagot és egyéb ellátmányt szállított. Az LTF-ek képzését és alkalmazását megkövetelte a doktrinális mozgékonyági szabványoktól való eltérés is. A tehergépkocsikat a vezetőikkel együtt kivonták az anyaalegységeiktől és az LTF-hez osztották be. A szállítási elsőbbségek miatt elvezényelték a gépkocsiszállító alegységeket is a doktrinális szerepeiktől, hogy kiegészítsék a CSS-alegységek tipikus, 50 %-os mozgékonyágát.

Analizálták a fogyasztási arányokat és utánpótlási oszlopokat terveztek. A (hátsó) CSG-k a támadás harmadik napjára tervezett ellátmányok-

kal indították útba az oszlopokat, mielőtt az első üres gépkocsik visszatértek volna Irakból. Amikor az összes tehergépkocsikat összeszámolták, kiderült, hogy gyakorlatilag a 2.COSCOM minden üzem- és kenőanyagot (POL) szállító tartálykocsiját és S&P-jét közvetlenül a balszárny ellátására irányították. Azokat az ajánlásokat, hogy a logisztikai eszközöket irányítsák az áttörésbe előnyomuló alegységek ellátására összefoglalták és elfogadták.

A balszárnyon lévő erők folyamatos ellátása az 1. gyaloghadosztály iraki arcvonal elleni támadásának és gyors áttörésének sikerétől függött (III.mozzanat). Az áttörés kifejlesztése után a 2.COSCOM alegységei áttelepültek Irakba és létrehozták a Nellingen logisztikai bázist az Echo-bázistól 90 mérföldre, északra. Nellingen nem feltűnő terepszakaszon vagy különösebben kedvező helyen épült ki. A szállítási szakasztávolság végét jelentette egy napi menettávolsága az Echo logisztikai bázistól. A Nellingen logisztikai bázis megnyitásával megrövidült az utánpótlási út az 1. és a 3. páncélos hadosztályhoz (AD). A Nellingen logisztikai bázis vált az 1.lövészadosztály, az 1.könnyű páncélos hadosztály (CD), valamint más, az áttörésbe behatolt egységek utánpótlási bázisává is.

A *IV.mozzanatban* a műszaki csapatok kiépítettek egy külön utat a Nellingen logisztikai bázisba haladó oszlopok számára. A King Khalid Katonavárosból és az Echo logisztikai bázisról induló ellátó oszlopok északra haladtak és a megrakott utánpótlókat átadták azoknak a gépkocsivezetőknek, akik a hadosztály utánpótlási térségekbe (DSA-k) haladtak. Az LTF-ek is északra hajtottak a DSA-kba (amelyeket az Objective Collins szomszédságában jelöltek ki), hogy kórházakat, víz- és lőszerellátó helyeket telepítsenek a hadosztályok számára. Az első ellátóoszlopok Nellingenből északra haladtak az úttalan sivatagon át maroknyi katonai rendész kíséretével, a globális bemérő rendszerek irányításával. Az Objective Collinstól délre berendezett hadosztály és ezred ellátóköretekre az RGFC elleni harc utánpótlására volt szükség.

Franks azzal számolt, hogy az RGFC-vel a harmadik harci napon ütközik meg és szét is veri azt. A manőveregységek számára különböző változatokat irányoztak elő az *V.mozzanatra*, de mindegyik változathoz nagy üzemanyag- és lőszerfogyasztással számoltak. A Collins objektumhoz vezető utánpótlási utak kijelölése és fenntartása és a szükséges ellátmányok északra történő eljuttatása az *V.mozzanatban* kulcsfontosságú logisztikai feladat volt. A forgalomszabályozás és a hatásos tehergép-

kocsi-fordulók biztosítása döntő fontosságúnak bizonyult, mert azzal számoltak, hogy naponként több mint 1000 üres utánpótlási jármű halad délre.² A VII.hadtest utolsó egységeinek beérkezése és a logisztikai bázisokon a minimálisan szükséges üzemanyag- és lőszerkészletek felhalmozása után az ARCENT és a hadtest parancsnoka meghatározta a roham időpontját. A csapatok a sivatagon át előnyomultak a megindulási vonalra és február 24-én hajnali 4 órakor a XVIII.légideszant hadtest megkezdte a kísérő támadását a VII.hadtest bal szárnyán. A XVIII.hadtest erőfeszítései olyan sikereseknek bizonyultak, hogy a VII.hadtestnek a tervezettnél 14 órával hamarabb sikerült áttörnie az iraki vonalakat.

"Soha egyetlen terv sem élte túl az első lövedéket" (az idősebb gróf Moltke). Azonban a VII.hadtest tervei és katonái bámulatosan rugalmasaknak bizonyultak. A hadosztály és COSCOM-parancsnokok arra irányuló erőfeszítései, hogy minden katonával megértessék a hadtestparancsnok szándékát a katonák ezrei számára tette lehetővé, hogy helyes logisztikai döntéseket hozzanak. Az őrmesterek és hadnagyok szállították az előre felmálházott lőszerakományokat északra a tüzérségi egységekhez a tüzelőkészítés végrehajtására. Az üzemanyag tartálykocsik északra Nollingen felé haladtak (nem pedig a bal szárny megkerülésével), miután értesültek a kezdeti sikerekről, valamint a visszatérő járművezetőktől a fogyasztók tényleges települési helyeiről. A korai sikerek eredményeként a harcok alegységek jóval azelőtt elérték a Collins-objektumot, mielőtt a Nellingen logisztikai bázis elérte volna a működőképességet. A nellingeni készletek abból álltak, amit a legutolsó oszlop szállított. De a tervek impulzusa érezhető volt. A Nellingen logisztikai bázis parancsnoka 48 órán át rögtönzött döntésekkel elégítette ki a versengő logisztikai követelményeket és a hadtestparancsnok elgondolásának megfelelően átírányította az ellátóoszlopokat. Az utánfutók ritkán vára-

2 Bár a tervezők előirányozták, hogy az üres lőszer szállító járműveket kihasználják az ellenséges hadifoglyok hátraszállítására, de a történelmi tervezési adatok nem bizonyultak elégségeknek ahhoz, hogy előre jelezzék a foglyul ejtett és magukat megadó ellenséges katonák EPW-k hihetetlen mennyiségét. Az EPW-szállítmány biztosította, hogy ne sok üres jármű mozogjon délre és így meghosszabbodott a járműfordulók ideje.

koztak egy óránál hosszabb ideig, mielőtt elindultak volna északra a tervezett találkozási pontokra.

Az emlékezetes 100 óra alatt a robosztus erő logisztikája biztosította a hadtest előnyomulását. Több mint 8.7 millió gallon hajtóanyagot, 580 000 élelmiszeradagot, 756 000 (1,5 literes) vizespalackot és 1,9 millió gallon ömlesztett vizet szállított északra a harcoló csapatokhoz.³ A támadás második napjától kezdve naponta közel 50 000 tonna lőszert juttattak el a csapatokhoz. Bár az élelmiszerből sokat nem fogyasztottak el (az USA-katonák) a szóban forgó 100 óra alatt és a lőszerből is jócskán maradt, az üzemanyag-fogyasztás egyensúlyban volt a VII.hadtest ellátóképességeivel, a vízfogyasztás pedig végül meg is haladta azt. Az utánpótlási vonalak olyan hosszúak voltak, hogy amire a harcos egységeknek a következő napon szükségük volt, azt az oszloppal két nappal korábban el kellett indítani (szó szerint a holnapit tegnap előtt). Még az áttörésben is az MRS-től a hadosztályok ellátóköriéig vezető 160 km-es úton sárral, szeméttel és homokkal kellett számolniuk. Kevés tehergépkocsi tudott kettőnél több fordulót megtenni az első 100 óra elteltéig, amikor is elhallgattak a fegyverek. De a katonák továbbra is szükségelték az élelmet, ivóvizet, tartalék alkatrészeket és a postát. Miközben a tábornokok a tűzszünetről tárgyaltak, az utánpótlás folytatódott.

A történészek beszélni fognak arról, hogy miként történt a világ negyedik legnagyobb haderejének gyors szétverése. És a fegyvernemek büszkélkedhetnek azzal, hogy a VII.hadtest négyszer több harcokocsi és páncélozott szállító járművet megsemmisített, mint a második világháborúban.⁴ De a z ellátók is emlékezni fognak a konténerek, lőszerládák és 50 000 gallonos üzemanyag-tartályok végtelennek tűnő, mérőföldig elnyúló tömegére. A valaha is összpontosított legnagyobb USA fegyveres erő mögött ott voltak a 2. COSCOM katonái, akik a szóban fogó 100 óra alatt 8087 nyergesvontató rakományt szállítottak északra, ahol a fegyverek dörögtek. Olyan katonák, mint Specialist Rebekka Creighton, a West Virginia-i tartalékos, civilben tanítónő. Az első nagy járgányát február

3 Az ömlesztett vízre vonatkozó adatok vonatkoznak az LTF-ek által szállított vízre éppen úgy, mint az Irakban kitermelt vízre.

4 A VII.hadtest 4652 járművet semmisített meg Irakban, míg a második világháborúban 1164-et.

23-án, szombaton vezette. Vasárnap reggel az 1.AD-t követte a homokos poklon és aknamezőn át, hogy végül is a háború utolsó napján utántöltse az Apache-helikoptereket.

Emlékezni fogunk a 663.lószerszázad megbízható higgadtságára; ez a század a támadás előtt néhány napig a VII.hadtest legészakabbra előretolt alegysége és telepített eleme volt. Az ASP 2 katonái a tervezett áttörés helyétől sok tonna, jól oltalmazott lószert halmozott fel generátorokkal és emelővillás targoncákkal. A hadtestörzsben nagyobb volt a megdöbbenés, mint a táborban, amikor a 663.századot megkérdezték, *"Ismeri az 1. gyalog (hadosztály), a háttér fedezéséért felelős (magasabbegység) a települési helyeket?"* "Persze" hangzott a válasz *"a Cav-juk (valószínűleg felderítő páncélos) naponta egyszer-kétszer ellenőriz bennünket".* *"Van vele összeköttetések?"* "Persze. Használjuk az FM-et (fekvenciamodulált rádió) amikor hatótávolságon belül vannak. Naponta egyszer vagy kétszer kommunikálunk velük."

A háborús sztorik csak arra szolgálnak, hogy hangsúlyozzák a Sivatagi Vihar hadművelet tanulságait. Ez a hadművelet érvényesítette a légi-szárazföldi hadművelet koncepcióit éppen úgy, mint a logisztikai doktrína javasolt változásait. A siker lehetetlen lett volna a mozgékony, multifunkcionális CSS-szervezetek nélkül. Ezen alegységek élére olyan parancsnokokat kellett állítani, akik képesek olyan funkciók irányítására, amelyek gyakran furcsának tűnhetnek a lószerszolgálati, szállítási és hadbiztosi nézőpontról.

Az aktív erőnek elegendő CSS-alegységekkel kell bírnia ahhoz, hogy elláthassa a harcos egységeket szétbontakozáskor. A fogadó nemzet részéről megígért szerződöttetett támogató HET-ek (11 századnak megfelelő) meghiusulása a VII.hadtest kikötőkből való elmozdulását majdnem egy egész hónappal késleltette. A szerződöttetektől való függés akkor is kérdéses, amikor a harc küszöbönállónak látszik. A VII.hadtest helyreállított jónéhány olyan ép (és egyes esetekben kifosztott) kereskedelmi tehergépkocsit, amelyeket a vezetőik elhagytak a hadtest ellátóterületén január 15-e után. Igen sok, vezetési tapasztalattal bíró (de néha tapasztalat nélküli) katonát kellett igénybe venni, hogy az oszlopokat mozgásban tartsák.

A logisztikai egységek és alegységek legyenek éppen olyan mozgékonyak és túlélőképeseek, mint azok a csapatok, amelyeket ellátnak. Ami-

kor az 5000 gallonos tartálykocsik túlságosan lassúaknak bizonyultak a sivatagon való áthaladáshoz, a VII.hadtesttörzs nagyszabású korszerűsítési kísérletre kényszerült. A hadosztály és ezred ellátóegységeknek és alegységeknek 2-2 db 2500 gallonos NEMTT-tet (nehéz, fokozott mozgékonyosságú harcászati tehergépkocsi) utalt ki minden 5000 gallonos tartálykocsi helyett, amelyet átadtak a 2. COSCOM-nak. Ez a program jelentősen növelte az üzemanyag-ellátás mozgékonyágát. Azonban még a csapatoknak kiutalt több mint 550 NEMTT-tei, sem az aktivált tartalékos alegységekkel és két nagy, előretolt üzemanyag-bázissal sem sikerült csillapítani a hadtest üzemanyagszomját. A másik tényező a túlélőképesség. Egy dolog egy M1A1 mintájú nehéz harckocsi elvezetése harcban. De ez megköveteli, hogy egy szakképzett katona mozogjon utána a harcban feltöltött tartálykocsival, olyan katona, aki felismeri, hogy milyen fontos a rakománya annak a harckocsi-szakasznak, amely az ő beérkezését várja.

A logisztikai műveletek a tűzszünet után is folytatódtak. De a Sivatagi Vihar és a Sivatagi Pajzs tanulságai nem veszték el a futóhomokban. **Először**, ismét megnyilvánult a hadműveletek és a logisztika közötti széttephetetlen kapcsolat. Beigazolódott az ismert képlet helyessége: "*hadművelet=logisztika*" és "*logisztika=hadművelet*". A szavahihető logisztika meghatározza a szállító járművek és üzemanyag elégséges mennyiségét ahhoz, hogy minden harcos erő "*áthaladjon a térképen*".

Másodszor, a logisztika legyen mozgékony és túlélőképes a légi-szárazföldi harcmezőn. A CSS-alegységek legyenek elég fürgék és mozgékonyak a nehéz gépesített erő ellátásához és követéséhez. Az 50 %-os mozgékonyaggal bíró logisztikai alegységek nem remélhetik, hogy hatásosan el tudják látni a manőveregységeinket gyors előnyomulásban. Egyre fontosabbá válik a túlélőképesség is a jövőbeni harcmezőn, ahol az USA erőket a hadszíntéren az alkalmazást kereső szerződők helyett ellenséges lakosság üdvözli.

Végül pedig a logisztikai biztosítás a "*robotusztus erő*" koncepciójára épül. A logisztikai közösség legyen elég erőteljes ahhoz, hogy a manővererők várható követelményeit olyan gyorsan kielégítse, amilyen gyorsan azok szükségelik. A harc ütemét nem korlátozhatja a szállító járművek, a hajtóanyag vagy lőszer hiánya.

A szerzőkről:

Wilson R. Rutmerford ezredes a VII.hadtest Stuttgartban állomásozó törzsének a helyettes törzsfőnöke. A syracusei-i és a pittsburgi egyetemen folytatta tanulmányait, majd elvégezte az USA-hadsereg parancsnoki és vezérkari kollégiumát és hadi kollégiumát. Különböző törzs- és parancsnoki beosztásokban szolgált, továbbá a haderőnem miniszterhelyetteseinek katonai segítőjeként is.

William L. Brame őrnagy a Stuttgart-ban állomásozó harceszköz-csoport biztonsági, tervező és hadműveleti tisztje. A tennessee-i egyetemen tanult, majd elvégezte az USA-hadsereg parancsnoki és vezérkari kollégiumát és a logisztikai végrehajtásfejlesztési tanfolyamot. Különböző törzs- és parancsnoki beosztásokban teljesített szolgálatot.

LOGISZTIKA A NATO-BAN ÉS A KANADAI FEGYVERES ERŐKBEN¹

LASCELLES, E².

Előszó

Ernei Lascelles alezredes vagyok. Huszonnyolc évig szolgáltam a fegyveres erőinkben és bár ellátótiszt képzettségem van, a szolgálati időm nagy részét hadtáp hadműveleti tiszti beosztásban töltöttem el és a három hadműveleti elemünk ellátásával foglalkoztam. Különböző beosztásokat töltöttem be a szárazföldi csapatoknál, a légi erőben és a NATO oslói parancsnokságán Norvégiában, ahol a Norvég Királyi Katonai Törzskollégium tanfolyamán is részt vettem. Három éven át a NATO elkötelezettségeivel összefüggő befogadó nemzeti, valamint multilaterális vagy kétoldalú egyezmények megtárgyalásának felelőse voltam, majd később az átfogóbb, világméretű érdekeinkkel foglalkoztam. Azonkívül közvetlenül részt vettem Kanada - tizenhárom ENSZ békefenntartó feladathoz való - hozzájárulásának megtárgyalásában, végrehajtásában és ellátásában. Jelenleg a tervezőmenedzser helyettese vagyok és egy olyan tervet dolgozunk ki amely az elkövetkező 3-5 évben felváltja a jelenlegi ellátó rendszerünket.

Felkértek arra, hogy adjak tájékoztatást a NATO logisztikájáról és a katonai struktúránk keretében a LOGISZTIKA kanadai megközelítéséről. Mielőtt rátérnék erre, szükségesnek látom, hogy azonosan értelmezzük a fogalmakat. Sokak, néha még a legmagasabb elöljáróink sem teljesen értik meg a szerepünket. Az értelmező szótár szerint a "*logisztika az anyag és a személyi állomány beszerzésének, fenntartásának és szállításának tudománya*". A logisztika a kanadai fegyveres erőkből, s egyben a NATO-ban is használt hivatalos meghatározás: az erők mozgása és

1 A tanulmány az MHATFCSF-ségen 1993. június 3-án elhangzott előadás szerkesztett szövege. A konzultáció az éves NATO-program részét képezte.

2 J.A.E. Lascelles alezredes, a kanadai fegyveres erők ellátási rendszerét korszerűsítő projekt menedzserje.

fenntartása tervezésének és végrehajtásának tudománya. Legátfogóbb értelemben a katonai tevékenységeknek azok az aspektusai, amelyek:

a. Az anyag tervezésével, fejlesztésével, beszerzésével, tárolásával, mozgatásával, elosztásával, karbantartásával és javításával, kiürítésével (evakuáció) és kiselejtésével;

b. A személyi állomány szállításával, kiürítésével és kórházi ellátásával;

c. létesítmények beszerzésével vagy átépítésével, karbantartásával és javításával, igénybevételel és berendezésével; és

d. szolgáltatások beszerzésével vagy nyújtásával foglalkoznak.

E meghatározás alapján Önök értékelhetik, hogy a modern logisztika nagyon bonyolult és átfogó diszciplína.

Miután megállapodtunk abban, hogy minek tekintsük a LOGISZTIKÁT, felvázolom az előadás tartalmát:

NATO-logisztika

- hadászat és struktúra,
- logisztikai tervező folyamat,
- koordinálás,
- a NATO-logisztikai szférái,
- logisztikai kezdeményezések

KANADAI LOGISZTIKA

- hadműveleti logisztikai biztosítás,
- háttér, - Anyagi Csoport,
- az Ellátási Rendszer,
- a Karbantartó és Javító Rendszer,
- a Szállítási rendszer.

NATO-logisztika

Stratégia és struktúra

Miként mindnyájan tudják néhány nagyon drámai esemény zajlott le a közelmúlt években szerte a világon, különösen pedig Európában, amely új jelentőséget kölcsönzött a NATO-szövetség politikai és diplomáciai aspektusainak. Ugyanakkor a katonai szféra alapvetően megváltozott és ez a korábbiaktól nagyon eltérő erőstruktúrákat és hadművelleti képességet fog eredményezni. A NATO logisztikájának nyilvánvalóan alkalmazkodnia kell, ha biztosítani akarja a szükséges ellátást. A mostani években a logisztika az eddiginél sokkal nagyobb jelentőségre tett szert mind a NATO általános tervezésében, mind pedig a nemzetvédelmi tervezésben **három** alapvető oknál fogva. *Először*, a védelmi költségek nagy hányadait logisztikai erőforrásokra fordítják. *Másodszor*, új hangsúlyt kapott az együttműködés azokat a feltételeket is beleértve, amelyek a sikeres együttműködéshez szükségesek (interoperability). *Végül* pedig a multinacionális erők tendenciája olyan együttműködést igényel, amely növelni fogja a logisztikai koordináló munkát a NATO-struktúra minden szintjén.

Logisztikai tervezőfolyamat

A kidolgozott NATO szabványok és irányelvek a logisztikai tervezés kulcsfontosságú elemeit alkotják, mert biztosítják, hogy a nemzeti tervek alátámasszák a NATO-célokat. Az *1.számú vázlat* a logisztikai tervezési folyamatra irányítja a figyelmet. A vázlat felső részén láthatóak a kulcskonceptiók és irányelvek, amelyek vezérlik a folyamatot. Ezeknek a használatával a magasabb NATO parancsnokságok részletes szabványokat állapítanak meg a felszerelések, a lőszer, az üzem- és kenőanyag (POL), az élelmiszer és egészségügyi ellátmányok hadművelleti készleteinek tartalmára és méretére. Az irányelvet évenként felülvizsgálják és a javasolt változásokat a MNC által szponzorált logisztikai értekezleteken jóváhagyják. Az eredményeket alapként figyelembe veszik a logisztikai tervezéshez, jelentéshez és a nemzeti logisztikai képességek értékeléséhez.

Koordinálás

A logisztikai tervezés átfedi egymást, ami szükségessé teszi a szoros koordinálást a NATO katonai vezetési láncolatában, a NATO politikai hatóságaival és a nemzeti törzsekkel. *A fontosabb koordináló mechanizmusok a következők:*

Az első az ACE Logisztikai Koordináló Központja (ACE LCC). Ez fórumként szolgál a SHAPE, az ACE nagyobb alárendelt parancsnokságai, a nemzeti törzsek és a NATO főhadiszállás törzsei közötti konzultációhoz és összeköttetéshez s így biztosítható, hogy a hadművelleti döntések összhangban legyenek a logisztikai képességekkel. Békében az ACE LCC gondoskodik a szaktanácsadásról és irányelvekről a NATO főhadiszállás (HQ) számára és koordinálja a hadművelleti tervek logisztikai biztosítását. Válság időszakában jelentéseket fogad a nemzeti felelekekről/hiányokról és feldolgozza az igényeket szükségállapotú logisztikai követelményekre.

A második az APLANT/ACC-HAV Logisztikai Koordináló Tanács, amely a NATO haditengerészeti nemzetek, az MNC-k és az MSC-k számára szolgál fórumként és összeköttetesként.

A harmadik az ACE Szállítási Koordinációs Központja. Ez képezi az érintkezés központját a rendelkezésre álló szállítási erőforrások elosztására vonatkozó tanácsadáshoz, valamint az erők hadászati szétbontkozásának, fogadásának és további mozgásának koordinálásához.

A tervezési és koordinációs folyamat utolsó eleme a NATO Legfelső Logisztikai Konferenciája (SNCL). (Lásd 2.számú vázlat). A SNCL-re hárul az elsődleges felelősség a NATO logisztikai felelősségének irányításáért. A NATO egyetlen olyan bizottsága, amely az Észak-atlanti Tanács Védelmi Tervezési Bizottságának is és Katonai Bizottságának is jelent. Az SNCL évente kétszer ülésezik mind az illetékes katonák, mind pedig az illetékes polgári személyek részvételével azoknak az átfogó logisztikai feladatoknak a megtárgyalására, amelyek érinteni fogják a NATO-t, *a következő napirend témái szerint:*

Első rész:

- a nemzetek logisztikai biztosítási képességei,

- a kommunikációs övezet összehangolása,
- lőszer és felszerelés tárolási létesítmények,
- logisztikai szabványosítási egyezmények (STANAG-ok),
- készlettervezési irányelvek,
- egészségügyi biztosítás, eljárások és tervek.

Második rész:

- háborús tartalékkészletek lőszeremből,
- a Szövetségi köolaj (POL) ellátásának tervezése,
- a logisztika fenntartási (fennmaradási?) képessége,
- regionális készletek a Déli Főparancsnok ellenőrzése alatt,
- a repülőtéri rombolások javítása,
- a befogadó nemzet általi biztosítás.

A NATO-logisztika három területe

Ezeken megtalálható a NATO logisztikai tervezése és koordinálása bonyolult világának a rövid leírása, de ennél több is. A tervezésen és a koordináláson kívül a NATO-ban és a nemzeteknél a logisztikai tevékenység három fő területet foglal magába. **Ezek a termelési logisztika, a fogyasztási logisztika és a polgári szükségállapotú tervezés.** Az első és az utolsó az, ahol a haderőnemi minisztériumok, valamint az ipari minisztérium és más minisztériumok találkoznak és kölcsönhatásban vannak. Az SNCL a fő figyelmet a fogyasztási logisztikára összpontosítja, amely a hadműveleti erők közvetlen biztosítását (támogatását) alkotja.

Logisztikai kezdeményezések

A következőkben kitérek arra a néhány logisztikai kezdeményezésre, amely most van folyamatban a NATO-ban. Ezek a logisztikai tervezést és a fogyasztói logisztikát érintik .

A NATO logisztikai kezdeményezései

- logisztikai elvek és eljárásmodok,
- készenléti és fenntartási tényezők, szabványosítás,
- befogadó nemzet általi biztosítás,
- a megerősítési tervezés tényezői,
- egészségügyi tervezés,
- MNMF- multinacionális katonai erők

ARRC - Európai Szövetséges Parancsnokság gyors reagálású hadteste

MC - (Katonai Bizottság) 319

Valójában a témákból csak néhányat ismertetek.

Egyik kezdeményezés: 1990-ben a Védelmi Tervező Bizottság javasolta, hogy vizsgálják felül a szövetség logisztikai elveit és eljárásait, továbbá adaptálják a logisztikai biztosítás (támogatás) koncepciót az új erőstruktúra és hadműveleti koncepciók helyes alátámasztására. 1992 szeptemberében hatályba léptették a felülvizsgált NATO logisztikai elveket és eljárásokat, megfelelő útmutató okmány kíséretében azzal a szándékkal, hogy minden szinten alapul szolgáljon a NATO és a nemzeti logisztikai tervezéshez.

Íme a szóban forgó elvek és eljárások főbb vonásai:

a. **Felelősség:** A nemzetek is és a NATO hatóságok is kollektíven felelősek a NATO multinacionális tevékenységének logisztikai biztosításáért (támogatásáért).

b. **Ellátás:** a nemzetek vagy egyénileg, vagy együttműködési megállapodás alapján gondoskodjanak a logisztikai erőforrásokról a NATO rendelkezésére bocsátott erőik ellátásához.

c. **Együttműködés:** A nemzetek és a NATO közötti együttműködés elsődleges fontosságú.

d. Hatáskör: A NATO parancsnoknak a megfelelő szinten meg kell adni a hatáskört azokra a logisztikai erőforrásokra, amelyek az erőinek a leghatásosabb módon történő alkalmazásához és fenntartásához szükségesek.

e. Elégségesség: A logisztikai erőforrások szintjei és elosztása legyen elégséges a készenlét, az állóképesség és a mozgékonyág meghatározott szintjének eléréséhez a megkövetelt katonai képesség biztosításához.

f. Gazdaságosság: A logisztika erőforrások a hadműveletek (tevékenységek) minden szakaszában szükségesek, ezért rendkívül fontos a rendelkezésre álló erőforrások szabatos, hozzáértő elosztása a feladattal összhangban.

g. Rugalmasság: A hadműveleti alakulatok alárendelt vagy szervezetszerű logisztikai biztosítása (támogatása) legyen ugyanolyan dinamikus, rugalmas, mozgékony és reagálóképes, mint maguk a hadműveleti alakulatok.

h. Láthatóság: A nemzetek által rendelkezésre bocsátott logisztikai cikkekre vonatkozó információ igen lényeges a NATO-erők biztosításának hatásos menedzseléséhez és koordinálásához.

A második kezdeményezés azokra a készenléti és állóképességi tényezőkre vonatkozik, amelyek mind a hadműveleti, mind a logisztikai tervezés építőelemeit alkotják. Az elmúlt évben a NATO felülvizsgálta a rendszert, hogy osztályozza a NATO-hoz elkötelezett erők készenléti fokát és elérhetőségét. Ez azért vált szükségessé, mert a NATO új hadászata előirányozta jelentős erők készenléti normáinak csökkentését. A fenntartási képességet (sustainability) úgy határozta meg, hogy az a "had-erő képessége a harcok erő szükséges szintjének fenntartására a célok elérésének időtartamára". Az időhiány miatt nem bocsátkozhatok a részletek túlzott fejtegetésébe, de két cikkre nézve szeretném kiemelni a legújabb fejlesztéseket. A lőszeres esetében a jövőbeni készletezési követelményeket a képesség vagy a célra alapozott metodológiák figyelembevételével kell kiszámítani, a POL-ra nézve pedig a korábbi 45 napi javadalmazás követelményét 30 napra csökkentették.

A szabványosítás koncepciók, doktrínák, eljárások és tervek kidolgozási folyamata a NATO-ban az összeegyeztethetőség, együttműködési képesség, cserélhetőség és közösség leghatásosabb szintjének az elérése és fenntartására a hadművelet, az igazgatás és az anyagi ellátás területén

- közösség,
- cserélhetőség,
- együttműködési képesség,
- összeegyeztethetőség.

A szabványosításra napjainkban a védelmi költségvetések csökkentése és a multinacionális erőkre való támaszkodásra vonatkozó döntés miatt megkülönböztetett figyelmet fordítanak. A logisztikusok nézőpontjáról ez döntő fontosságú területnek számít és a munkánk minden aspektusát érinti. A NATO-ban a szabványosítási problémák zömével a Katonai Szabványosítási Hivatal (MAS) és annak a haderőnemi bizottságai és albizottságai foglalkoznak. A Katonai Szabványosítási Hivatal (MAS) hatáskörébe tartozik a doktrína, valamint a mindenkor használatban lévő eljárások és felszerelések szabványosítása. Ez a hivatal elsősorban az igénybe vevőkre támaszkodik, a NATO főhadiszállásán települt és a Katonai Bizottság felügyelete alatt dolgozik azzal a céllal, hogy összehangolja a harcászati koncepciókat, eljárásokat, anyagi kiképzést és a terminológiát a tagnemzetek között. Szoros kapcsolatot tart fenn a felszerelés szabványosításával foglalkozó munkacsoportokkal, amelyek munkarészlegek rendszerével dolgoznak. Ezek a részlegek a nemzeti képviselőkből állnak, akik megfogalmazzák és megvitatják a szabványosítás adott, sajátos tárgyát. Az egyeztetés után a MAS a témát regisztrálja és Szabványosítási Egyezmény (STANAG) néven publikálja. A MAS a STANAG-okat minden évben közzéteszi. Megjegyzendő, hogy a STANAG-okat nem juttatják el az egységek szintjéig, hanem azon nemzetek számára dokumentálják, amelyek elfogadták őket. A cél az, hogy meghatározzák a szabványosításnak azokat a legalacsonyabb szintjeit, amelyek szükségesek a NATO-erők sikeres tevékenységéhez. A szabványosításnak négy meghatározott szintje van, mindegyik egyre igényesebb. A szabványosítás céljai nagyon ideálisak és nem kétséges, hogy teljesen soha nem érhetők el, mindazonáltal megvilágítjuk a multinacionális erők biztosításának logisztikai kihívását.

Az utolsó logisztikai kezdeményezés, amelyre ma kitérek a befogadó nemzet általi biztosítás (HNS). A HNS jelentősen csökkentheti az erőket szétbontakozási idejét, nagymértékben egyszerűsíthatja az erőket fenntartására irányuló erőfeszítést. A múltban az ilyen jellegű megállapodásokat az érintett két nemzet között tárgyalták meg általában a NATO részvétele nélkül. Mivel egyre több nemzet erősök-sorozót lát a HNS-ben, amely javítja a hadműveleti erőket mozgékonyágát és rugalmasságát, nyilvánvalóvá vált, hogy összehangoltabb erőfeszítés szükséges az egyezmények megtárgyalásához, ezért a SNLC létrehozta a HNS-munkacsoportot azzal a feladattal, hogy dolgozza ki az új NATO-hadászathoz szükséges HNS-eljárásokat.

A KANADAI logisztikai rendszer

Hadműveleti logisztikai biztosítás

Függetlenül attól, hogy melyik nemzet doktrínáját vizsgáljuk ez a megállapítás minden fegyveres erőre nézve érvényes. A katona harcmezőn történő ellátási problémájának megoldásának érdekében minden haderőnem logisztikai biztosító rendszert fejlesztett ki, amely egymásba fonódó lépcsőrendszert alkot, hogy láncolatot képezzen a harcoló alegységtől egészen a nemzeti logisztikai törzsekig. A kanadai rendszer lépcsőit a *3.számú vázlaton* szemléltetem.

a. **Első vonal:** a hadműveleti alegységekben például a gyalogzászlóaljknál, hajókon és repülőszázadoknál található. A logisztikai személyi állomány közvetlen mindennapi ellátást biztosít azon alegység személyi állománya és felszerelése számára, amelyhez tartozik. Példák ehhez a hajón lévő ellátó-részleg, a szárazföldi erőben a szállásmesteri részleg, a repülőszázadnál pedig a repülésellátó szolgálat.

b. **Második vonal:** hadműveleti egységekben található, például a szárazföldi csapatoknál a dandár, a haditengerészeti erőben a hajóraj, a légierőknél pedig a wing. A második vonal logisztikai alegységei kiegészítő ellátást biztosítanak, hogy feltöltsék és fenntartsák az alegységek korlátozott logisztikai képességeit. (Pl. a szárazföldi csapatoknál a javítózászlóalj, a hadműveleti biztosító hajó és a repülő logisztikai szolgálat).

c. **Harmadik vonal:** biztosítja a kapcsolatot a hadműveleti alakulatok integrált első és második vonalú ellátása és a polgári vagy katonai negyedik vonalú nemzeti vagy nemzetközi infrastruktúra között. Ennek az egyik példája a kanadai biztosító csoport.

d. **Negyedik vonal:** más néven nemzeti szintű biztosításként ismeretes, amely kanadában a CF-bázisokon, raktárakban vagy a nemzeti ipari szektorban található. A negyedik vonalú biztosítás rendeltetése, funkcionális parancsnokságok ellátása és felelős a logisztikai szervezetek fenntartásáért, az anyagok nemzeti szintű készletezéséért és a nemzeti mozgás-ellenőrzési szolgáltatásokért. Erre vonatkozó példák a különböző típusú raktárak (depot), a raktár szintű javítás, a nagyjavítási szervezetek, a kutatási és minőségellenőrzési szolgáltatások, anyag- és életciklus menedzselési törzsek és a légi mozgást biztosító alegységek.

Háttér

Tájékoztatóm hátralévő részében a nemzeti szintünkön teljesített logisztikai funkciókra összpontosítom a figyelmet.

A 4.számú vázlat áttekintést nyújt a kanadai fegyveres erők felsőbb szintű vezetési és ellenőrzési struktúrájáról. A flotta, amelyet haditengerészeti parancsnokság néven ismerünk, két részre tagozódik a két nagy parti térségünknek megfelelően. A hadsereg, amelynek hivatalos neve a szárazföldi erők parancsnoksága, az ország földrajzi térségei szerint szerveződött. A légierő, hivatalos nevén légi parancsnokság négy fajta alakulattól tevődik össze, amelyből kettő állandó jelleggel a flottának, illetve a hadseregnek van alárendelve.

Az 5.számú vázlaton a Nemzeti Védelmi Főhadiszállásunk (NDHQ) egyszerűsített diagramja látható. Az egyik dolog, amit fontos megjegyezni az, hogy a mi főhadiszállásunk a Védelmi Minisztériumunknak politikai és katonai főhadiszállása is. Balról jobbra a funkcionális csoportok a következők: anyagi, személyügyi, hadműveleti, politikai, hírközlési (kommunikációs) és végül a pénzügyi. A NDHQ természetesen nem parancsnokság, hanem elsődlegesen törzsszervezet. Azonban, miként érzékeltetni fogják, az NDHQ bizonyos részlegeinek vezetési szerepe is van.

Anyagi csoport

A figyelmet erre a szervezetre az ANYAGI CSOPORT-ra összpontosítjuk. De mielőtt erre rátérnék röviden szeretném elmondani a szóban fogó csoport megteremtésének történetét, amelynek az állománya magába foglalja a katonai összerőinket és közalkalmazottainknak körülbelül 12 %-át. 1964 augusztus 1.-én a három akkori haderőnemünknek, a Királyi Kanadai Haditengerészetnek, a Kanadai Hadseregnek és a Királyi Kanadai Légierőnek a főhadiszállását egyetlen törzsstruktúrába integrálták a Védelmi Törzs főnökének vezetése alatt. Ez a kormány döntésének eredménye volt, amelyet különböző okokra hivatkozva hoztak, közülük legfontosabbnak a takarékoságot tartották. Úgy vélték, hogy az integrálással lényegesen csökkenthetik a főhadiszállás létszámát és ezzel együtt mérséklődnek a kiképzési, operatív és fenntartási költségek is. Azt remélték, hogy az integrálással elegendő erőforrást takarítanak meg ahhoz, hogy a védelmi költségvetés 25 %-át kapitális felszerelések beszerzésére fordíthassák. Előzőleg ugyanis a felszerelésre fordított hányad a költségvetésnek csak a 13,3 %-át tette ki. Ez az integrációs lépés évekig tartó folyamatban elvezetett a korábbi haderőnemek teljes egyesítéséhez a mai Kanadai Erőkhöz. A főhadiszállásokon és a kiképzési törzseken kívül másik nyilvánvaló terület a szervezeti gazdaságosság megvalósítására az ellátó tevékenységek szoros integrációja volt. Abban az időben 12-15 ellátó szervezet működött a három haderőnemben. A kidolgozott koncepció előírta az ellátás, a pénzügy, a karbantartás és javítás, valamint a szállítás integrálását egyetlen egységbe, amelyet **Logisztikai Csoportnak** neveztek. Később megállapították, hogy a fenntartási funkció műszaki aspektusait nem könnyű beilleszteni a Logisztikai csoportba. A funkciók kölcsönös összefüggését felismerték és az elvezetett az **Anyagi Csoport** felállításához. Sokan kérdezték miért éppen az üllőt választották az Anyagi Csoport jelképévé? Az üllő képviseli a kovácsműhelyt, amely valaha a kovács kutatási laboratóriuma, munkahelye, következőképpen az elődeink alkotó bázisa volt.

Feladat

Az Anyagi Csoport feladata az *anyagról, a logisztikai és tudományos biztosításról* való gondoskodás, hogy kielégítse a kanadai kormány védelmi elkötelezettségeit. Ezen az általános feladaton belül az **Anyagi Biztosítás** tartalmazza tervezési, a műszaki és karbantartás fejlesztési, az építkezési, az ingatlanbeszerzési és gondozási, az ellátási, beszerzési,

szállítási, minőségbiztosítási szolgáltatásokat és környezetvédelmi tevékenységeket. A **Logisztikai Biztosítás** tartalmazza szállítási, ellátási, javítási-karbantartási és postai szolgáltatásokat, valamint a logisztikai lépcsőrendszer ellenőrzését. A **Tudományos Biztosítás** gondoskodik a rendszerek, a felszerelés és anyagok technikai segítéséről a kanadai fegyveres erők számára, megfogalmazza és alkalmazza a védelmi eljárásokat a Kutatás és Fejlesztés számára és beszerzi az információt a Nemzetvédelmi Minisztérium részére.

Szervezet

És ezzel eljutottunk az Anyagi Csoport jelenlegi szervezetéhez, melyet a *6.számú vázlat* szemléltet. Az Ellátó Rendszer az Ellátási Ágazat része, a Javítási és Karbantartási rendszer a Műszaki Fejlesztési és Javítási-karbantartási Ágazat része, a Szállítási Rendszer a Logisztikai Doktrinális és Hadműveleti ágazat része.

Az Ellátási Rendszer

Miként a bevezetőben már említettem a kanadai hadseregről, flottáról és légirőről központi ellátó rendszer gondoskodik ellentétben számos, más nemzeti haderővel, amelyben minden haderőnemnek megvan a maga ellátó szolgálata. Mivel egy adott nemzet fegyveres erői óriási mennyiségben, naponta szükségelik az olyan felszereléseket, és anyagokat, mint az élelmiszer, az üzemanyag, a ruházat, lőszer, fegyverek, járművek, repülőgépek, hajók, egészségügyi ellátmányok, számítógépek, elektronikai eszközök, tartalékalkatrészek, bútorok, stb. Még egy olyan kis katonai szervezet is, mint a mienk, százezerszámmra rendelkezhet egyedi cikkekből, amelyeknek az értékét csak milliárd dollárokból lehet kifejezni. Az anyagok ilyen tartományának és mennyiségének kezelése nyilvánvalóan nem merülhet ki egyszerűen a nyilvántartás vezetésében. Ha elvárjuk, hogy az egész katonai struktúra gazdaságosan és hatásosan funkcionáljon, akkor a katonai ellátó rendszernek az ellátási feladatok *átfogó tartományával kell foglalkoznia, például:*

- a. a beszerzések segítése;
- b. a beszerzési igények előrejelzése;
- c. a kiadásokkal való takarékoskodás, ezzel együtt az anyagok rendelkezésre állásának nagyfokú biztosítása.

Ez a három felsorolás az anyagszükségletek meghatározására és a beszerzés kezdeményezése meghatározásának folyamatára vonatkozik, az előrejelzett tevékenységekre támaszkodó és az előrejelzéseket megalapozó információk figyelembevételével. Automatizált rendszer igénybevételével történő tervezés és számítás automatikusan szükségelni fogja a leltári terveket minden cikkre, minden elszámolásnál vagy helyzetben meghatározott időszak után, amely elég hosszú ahhoz, hogy lehetővé tegye az erőforrások hozzáértő kezelését. Ez a feladatainknak az egyik izgalmas oldala, amelyre a továbbiakban még visszatérünk.

d. az anyag mozgásának és elosztásának nyomon követése az ellátási rendszerben, beleértve a központi ellátó raktárakat, katonai bázisokat és tábori csapatokat;

e. ajánlások előterjesztése az anyagok újraelosztására hadműveleti követelmények kielégítésére;

f. a javítható felszerelés nyomon követése, amint az áthalad a javítási vonalon.

Valamennyi cikket az ellátási rendszerben lévőknek tekintjük a leltárunkba kerülésétől az onnan történő kiadásáig. Az nem számít, hogy valamely raktár polcán hever-e, valamely polgári üzemben javításon van-e, vagy harcos egység használatában; mindegyik esetben még mindig a CF leltári tárgya és mindenkor ismernünk kell a tartózkodási helyét. A leltárnak ez az átvilágítottsága döntő fontosságú, ha az ellátók informált ajánlásokkal akarnak szolgálni a parancsnoknak az újraelosztás lehetőségeire, hogy kielégíthessék a hadműveleti követelményeket.

Ha az ellátási rendszer nem képes a feladata ellátására, a csapatok nem kapják meg azt, amire szükségük van, nem ott és nem akkor kapják meg, ahol és amikor szükségük lenne rá. Erre a feladatra csak olyan Ellátási Menedzselő Rendszer képes (lásd a *7.számú vázlat*), amelynek megvannak mindazon ellátási alegységei, amelyeket az előzőekben ismertettem a lépcsőrendszer tárgyalásakor, továbbá még két olyan logisztikai funkcionális területe, amelytől erősen függ az ellátás és amely maga is erősen függ az ellátástól, nevezetesen a Javítás és karbantartás, valamint a Szállítás.

Rendszeradatok

Néhány új adat a rendszerről:

- 28 000 nagy felszerelés;
- 7 milliárd dollár értékű leltár; ténylegesen 13 milliárd dollár értékű, ha beszámítjuk mindazokat a felszereléseket is és anyagokat, amelyek ki vannak adva első vonali szinten;
- 1,4 millió cikkféleség;
- napi 130 000 -170 000 ügyletfeldolgozás;
- 1,5 millió programkód-vonal;
- 770 program;
- több mint 7000 programozási változás az alkalmazás óta;
- 1500 terminál és 1000 nyomtató csatlakozik a rendszerhez;
- több mint 9000 katonai és polgári személy vesz részt különböző fokozatokon a rendszer munkájában.

Az ellátási rendszer automatizált részét az 1970-es évek elején vették használatba, azonban azóta sem fejlődött teljesen integrált rendszerré.

MI A HIBA?

- akadályok a szétbontakozott erőik ellátásában. Tervezés békebeli követelményekre,
- hiányos a hadműveleti mozgékonyság, 24/7 egység feldolgozási képesség,
- a felsőbb szintű igazgatáshoz (menedzselés) nehéz kellő időben információt szerezni;
- a tervezés nem képes alkalmazkodni a megnövekedett tevékenységi szintekhez,
- törékeny software, közel 7000 dokumentálatlan változás,
- a software funkcionálisan elégtelen és rugalmatlan.

Az elmúlt években néhány kezdeményezés történt ezeknek a hiányosságoknak a megszüntetésére. Mindezek egyedi hozzájárulások a jelenlegi rendszerhez és miközben min egyiknek megvolt a maga haszna, azonban az alkalmazásuk nem integrált módozatban történt és feleslegessé válnak, amikor majd néhány év múlva alkalmazni fogjuk az új rendszerünket.

A szóban forgó kezdeményezések közül *a legkiemelkedőbbeket és a legsikeresebbeket ismertetem:*

a. A Terminál Hálózat Lecserélő Programot a már nem javítható, létező hardver lecserélésére kezdeményezték. Ennek eredményeként hozzávetőlegesen 900 terminált állítottak be a bázisainkon, állomásainkon, raktárainkban és egyéb ellátási létesítményeinkben.

b. A Leltármenedzselési Automatizálási Tervezet. Automatizált kézi jegyzetelők, amelyeket az Ellátó Menedzselők kaptak (ezek a személyek felelnek a különleges leltári cikkel menedzseléséért). A berendezés növelte a képességet az okmányok elektronikai formában történő vételére és figyelésére. Lényegében helyi térhálózatról van szó, amely hozzávetőlegesen 375 terminálból áll.

c. Automatizált Helyi beszerzési Rendszert terveznek az összes bázis és állomás helyi beszerzési szekcióinak automatizálására. Mivel az egyes minisztériumok között Elektronikai Adatcserélő (EDI) üzemel, a beszerzési okmányokat a bázisokról elektronikai eljárással közvetítik a kormány beszerzési hivatalán át az eladóhoz.

d. A Raktári Cikkhasználati Instrukcióellenőrző Rendszer lehetővé teszi minden cikk használati utasításának eljuttatását a raktárak belső rendszerébe. A kiemelt prioritással bíró cikkek utasításait haladéktalanul kinyomtatják a kiválogatáshoz és a szállításhoz. A másodlagos cikkek sorbaállnak és a kiválogatáshoz analizálják őket az út vagy cikluskövetelmény szerint.

e. A Nyugtafeldolgozó Rendszer automatizálása azonosítja a fizetési célokra kiállított számlákat. Azonosítja továbbá azokat a számlákat is, amelyekhez nincs értékesítés és megjelöli azokat a számlákat, amelyekre engedmények vonatkoznak.

f. Az Anyagi Tervező és Analizáló Rendszer magas szintű biztosító eljárás olyan követelmények meghatározására, amelyeket hadműveleti feladatok végrehajtásához kell kielégíteni.

g. A Fogyasztó Fogyasztási Tájékoztatási Program képesség a fogyasztók számára készülő cikkek költségeinek kiszámítását teszi lehetővé. Nyilvántartja az anyagfogyasztást és jelentéseket szerkeszt az erőforrás-menedzserhez.

A jelenlegi rendszerek hiányosságainak felismerésével létrehozták a Kanadai Fegyveres Erők Ellátási Rendszere korszerűsítésének (CFSSU) **Tervezőmenedzselési Hivatalát** egy új ellátási rendszer kidolgozására. A korszerűsített ellátási rendszer ki fogja elégíteni a haditengerészet, a hadsereg és a légierő teljes szükségletét, továbbá a három haderőnem biztosításához szükséges minisztériumi igényeket is válságok időszakában, miközben hatásosan és gazdaságosan kezeli a védelmi leltárt minden egyéb időszakban. Az **Elosztott Feldolgozásra** vonatkozó koncepciónk lehetővé teszi a feldolgozás eljuttatását azokhoz a fogyasztókhoz, akik szükségelik. Ezáltal a rendszer reagálóképesebbé, rugalmasabbá válik az alkalmazó szükségleteihez viszonyítva. Az elosztott műveletek lehetővé teszik az egységek számára az önálló feldolgozás funkcióját, a központi rendszernek nem szükséges tudnia, hogy egy sajátos cikk melyik bázison vagy melyik csapatnál található, de ez az információ szükséges helyi szinten. A központosított ellenőrzés továbbra is vezérelni fogja az olyan kulcsfontosságú folyamatokat, mint az ellátási irányelvek szabályozása, vagy a katalogizálás. Ez biztosítja majd, hogy az egész rendszer ugyanazon célok elérésére összpontosuljon azonos koncepciók és irányelvek alapján.

A Javító és Karbantartó Rendszer

Biztosítja, hogy a Kanadai Erők anyagait hadrafogható állapotban tartsák, hogy rendelkezésre álljanak a mindenkori és várható követelmények kielégítésére.

Életciklus Menedzselési Rendszer

Az Anyagi Csoportban az **Életciklus Menedzselési Rendszert** az anyagok menedzselésére hozták létre.

Az Életciklus Menedzselési Rendszer olyan koncepció, amely a menedzselés számára biztosít minden tevékenységet attól az időponttól kezdve, amelyben azonosították az anyag iránti követelményt egészen addig, amíg a szóban forgó anyag ki nem kerül a kanadai erők leltárából. Mivel az anyagi cikkek többségének az életciklusa jelentős időtartamot ível át, ezért a kérdéses tevékenységeket előnyös a *következő szakaszokra tagolni*:

a. A Koncepció Szakasz - kiterjed mindazon tevékenységekre, amelyek szükségesek egy megállapított követelmény kielégítésére szolgáló eszköz meghatározásához.

b. Beszerzési Szakasz - átfogja mindazon tevékenységeket, amelyek a kiválasztott felszerelés beszerzéséhez, megszerkesztéséhez, rendszerbe állításához és jövőbeni fenntartásához szükségesek.

c. A Rendszerben tartás általában a leghosszabb időtartamú szakasz, amely tartalmazza a felszerelés vagy a létesítmények karbantartásával és javításával, fenntartásával és módosításával kapcsolatos tevékenységeket az egész operatív élettartamban.

d. A Kiselejtítési Szakasz foglalja egységbe a felszerelés vagy létesítmény, valamint a fenntartásához szükséges anyag Kanadai Fegyveres Erőkből való eltávolításához szükséges munkálatokat. A felszerelés vagy rendszer minden adott példányához ki van jelölve az a személy, aki felelős az Életciklus Menedzselés elveinek koordinálásáért.

Az életciklus menedzselésének környezete éppen olyan bonyolult és sokrétű, mint a már korábban ismertetett Ellátási Menedzselése (lásd *8.számú vázlat*).

A Szállítási Rendszer

A Kanadai Erőkben, a szállítási rendszer változatos funkciók *betöltéséért felelős*:

a. Posta. A hivatalos és a személyi küldemények szállítására hivatott a világ bármely térségébe, ahol kanadai katonák szolgálnak.

b. Járműpark menedzselés. Az olyan hadműveleti jellegű járművekről van szó, mint az autóbuszok, a műszaki munkagépek és hóeltakarítók, amelyeket a hatékonyság és gazdaságosság végett központilag szereznek be és adminisztrálnak.

c. Bútor és ingóságok. Azon személyek ingóságainak mozgatásáról van szó, akiket áthelyeznek az egyik bázisról a másikra.

d. Személyszállítás. Elsősorban a katonai vagy polgári repülőgépeken való utazást jelenti.

e. A Szétbontakozás Tervezése és végrehajtása. A világ bármely térségében sorra kerülő hadműveletek közvetlen biztosítása.

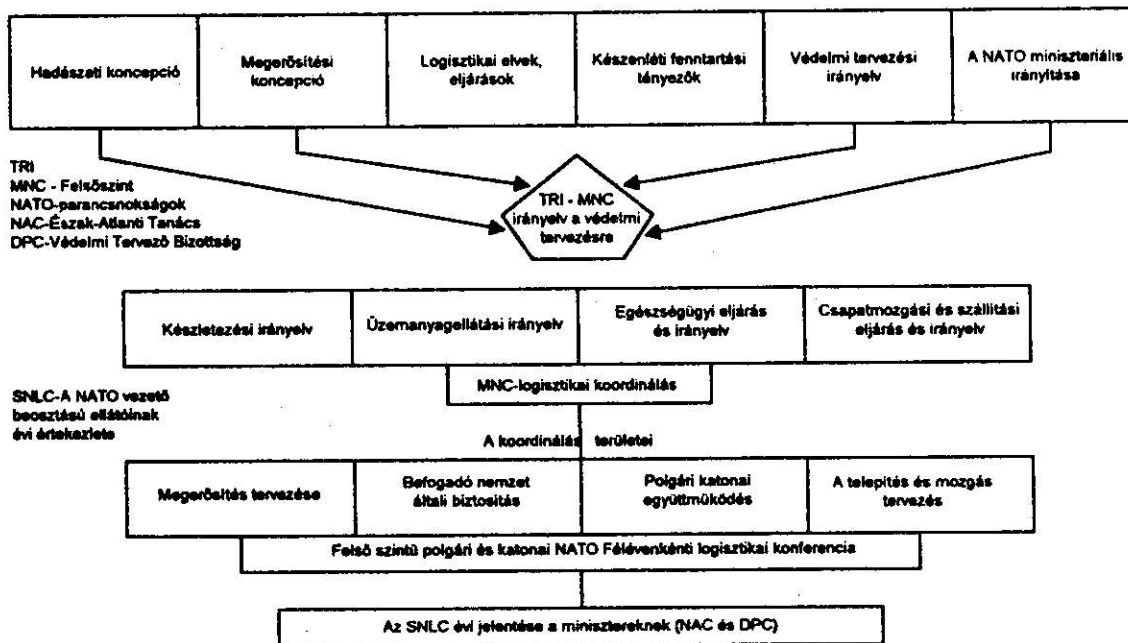
f. Anyagmozgatás. Ez az a rendszer, amellyel kissé részletesebben foglalkozom, mert szorosan kapcsolódik mind az Ellátási, mind pedig a Javítási és Karbantartási Rendszerekhez.

A mindennapos anyagszállítási műveleteket központilag ellenőrzik egy új rendszerrel, amelynek neve: Nemzeti Anyagelosztási Rendszer (NMDS). Önálló információs hálózat, amely minden szinten lehetővé teszi a szállítással foglalkozó törzsek számára az anyagmozgatási rendszer elosztási hálózatának, a forgalmi modelljének és operatív hatékonyságának meghatározását. Érdekességként megemlítem, hogy ezt a rendszert Stewart ezredes gondolta és fejlesztette ki 1983-ban. A 9.számú vázlat szemlélteti a Szállítási Rendszer kapcsolódását az Ellátási Rendszerhez és az Életciklus Rendszerhez.

Végezetül, megpróbáltam kiemelni a NATO legfontosabb aspektusait logisztikai nézőpontról és annak megértését is, hogy miként áll a dolog nálunk Kanadában, legalább is az Ellátás, a Karbantartás és Javítás, valamint a szállítás területén.

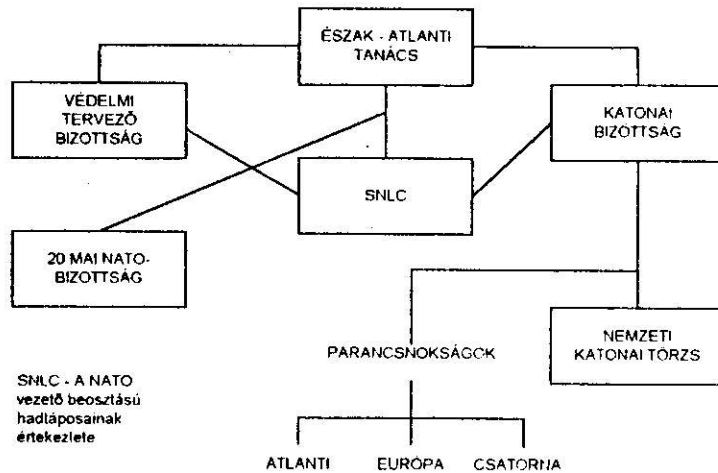
1.sz.vázlat

A NATO LOGISZTIKAI TERVEZÉSI FOLYAMATA



2 sz. vázlat.

A NATO LEGFELSŐ LOGISZTIKAI KONFERENCIÁJA (SNLC)



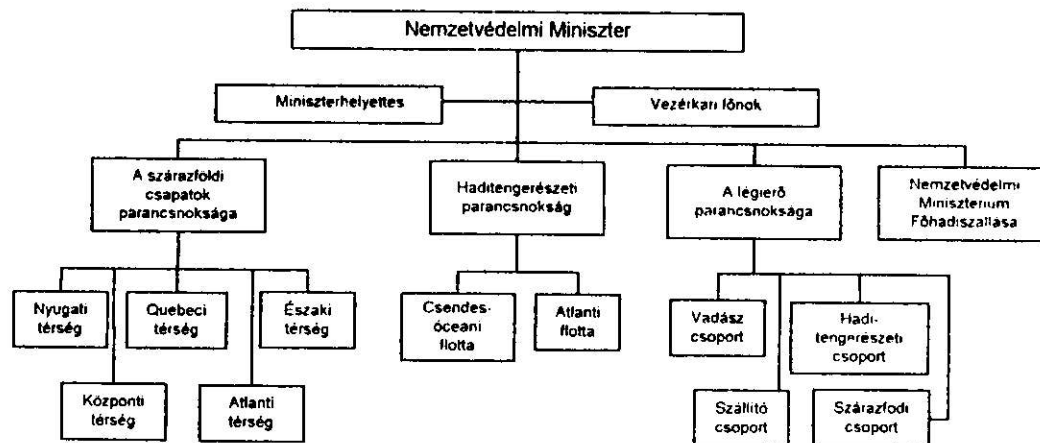
3.sz.vázlat

A BIZTOSÍTÁSI (ELLÁTÁSI) LÉPCSŐK KÖRNYEZETI ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Ellátási vonalak	Haditengerészet	Szárazföldi erő	Legierő
1.	Rombolók, kísérők, helikopterek	Zászlóalj / ezred	Repülőszázad
2.	Rombolók, kísérők, helikopterek vagy ellátó (tartály) hajók	Dandár logisztikai (javító) zászlóalj, vagy hadosztály logisztikai csoport	Repülőszázad /legibázis ellátás/
3.	Utántöltő tartályhajók /hadszintérbázisok	Kanadai ellátó csoportok és kanadai eu zászlóalj (vagy hadtest csapatok, ha létrehozzák őket)	Legibázis-ellátás /kanadai ellátó csoport és eu csoport
4.	Hadszintér bázis/dokk, kanadai raktár vagy ipar	Hadszintér-bázis/ kanadai raktár vagy ipar	Hadszintér bázis /kanadai raktár vagy ipar

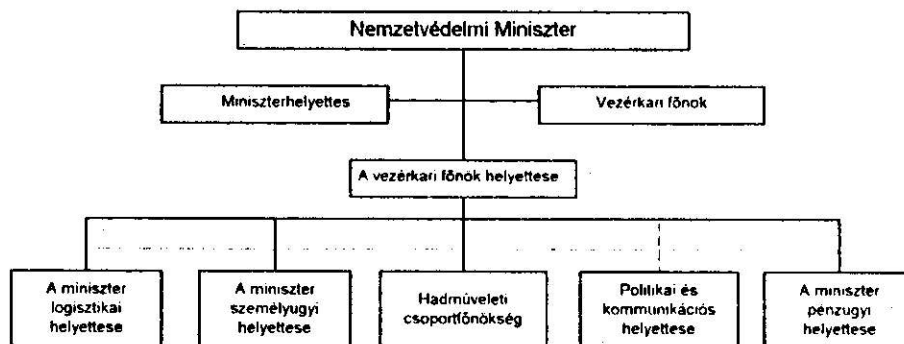
4 sz. vázlat

HADMŰVELETI VEZETÉSI STRUKTÚRA



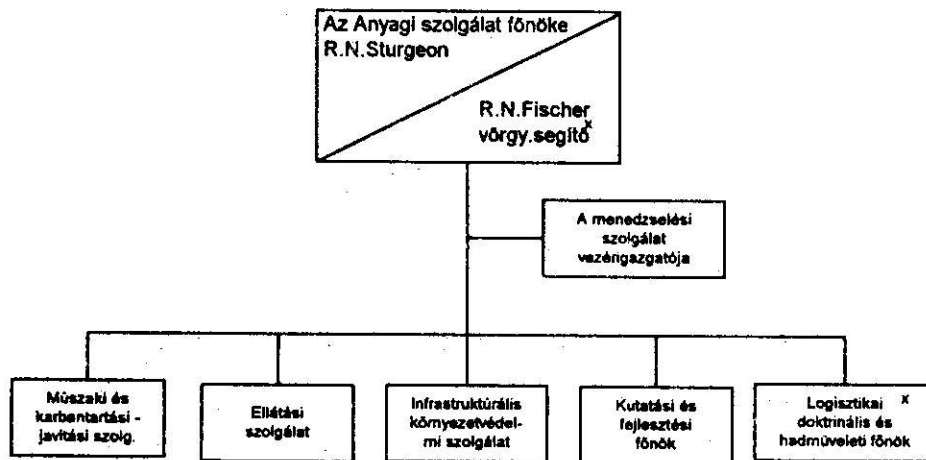
5 sz. vázlat

AZ NDHQ EGYSZERŰSÍTETT SZERVEZETE



6.sz.vázlat

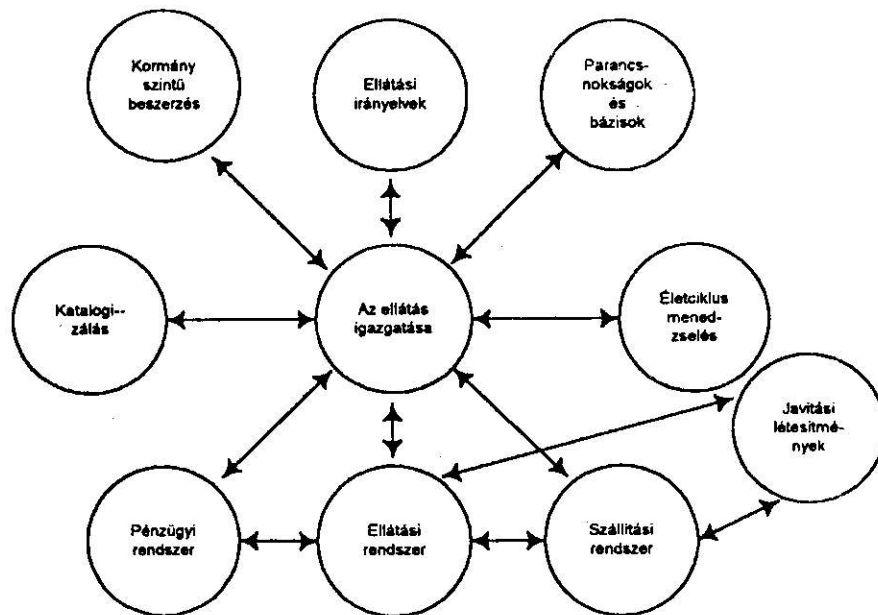
AZ ANYAGI CSOPORT SZERVEZETE



x - A segítő egyben logisztikai doktrínális és hadműveleti főnök

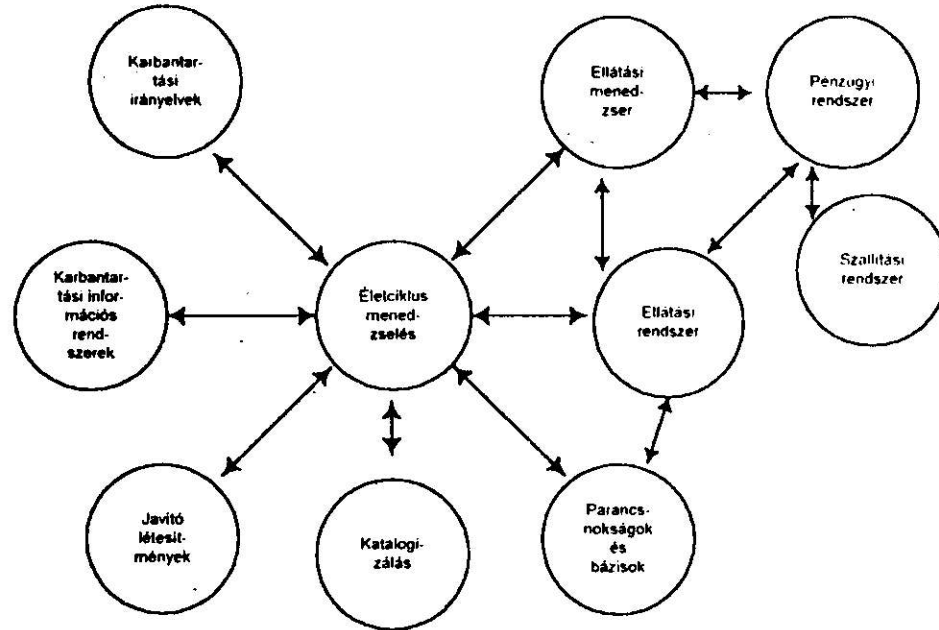
7.sz.vázlat

AZ ELLÁTÁS IGAZGATÁSA



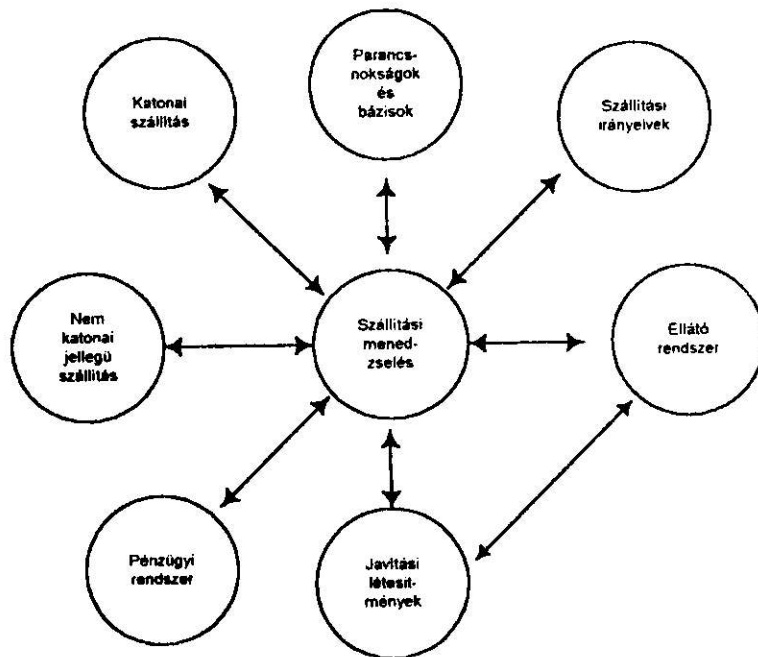
6 sz. vázlat

ÉLETCIKLUS - MENEDZSELÉS



9.sz.vázlat

SZÁLLÍTÁSI MENEDZSELÉS



ATB ELMÉLET ÉS INTEGRÁCIÓ

INTEGRÁCIÓ ÉS LOGISZTIKA¹

Szűcs László²

Jóslattal kezdem: még 2 olyan ínséges év, mint amilyen az 1993. volt, és a Magyar Honvédség kénytelen lesz a logisztikai szemléletet és módszereket eszköztárába venni, a fajlagos ellátási költségek csökkentése a túlélés biztosítása érdekében. Időszerűek tehát a logisztikai kutatások, különösen azért, mert még nem ismerjük kellő mélységben a nyugati alkalmazott logisztikai rendszereket, azt azonban biztosan tudjuk, hogy nincs egyetlen, számunkra változtatás nélkül lemásolható rendszer sem a nagymértékben eltérő körülmények miatt.

Tisztán logikai következtetések alapján nem tartom számunkra példa-értékűnek sem az amerikai, sem a NATO-tagországok hadseregei logisztikai rendszerét (amely nem azt jelenti, hogy nem kell azokat tanulmányozni). Miért nem jó nekünk a NATO-rendszert lemásolni? "*Gazdag*" országokról van szó többnyire, amelyek integrált gazdasággal, teljeskörű hadiiparral rendelkeznek, külső fenyegetettségük nincs. A teljeskörű hadiipari együttműködést és teljeskörű (koalíciós) hadianyag és haditechnikai önellátást megvalósító NATO-tagországok azért sem lehetnek jó példák, mert éppen a szövetségi keretek miatt nem kell attól tartaniuk, hogy egyik vagy másik hadianyag-forrás "*eldugulna*", ezért egészen más készletezési elveket alkalmazhatnak. Helyzetünknek - annak ellenére, hogy a NATO-hoz szeretnénk csatlakozni - sokkal inkább az európai semleges országok rendszerei felelnek meg.

A "*szovjet hadtudomány*" pedig azért nem követendő, mert a nyugati (NATO) hadtudománnyal szemben jelentősen eltér a lehetséges (prognosztizált) veszteségek megítélésében, mert csak totális, ideológiai ala-

1 Ezen írás az új Honvédségi Szemle 1993/7. számában "Az anyagi-technikai integráció útján a logisztika felé" címmel megjelent cikkhez kapcsolódik

2 Dr. Szűcs László ezredes, kandidátus, MH Közlekedési Szolgálatfőnök

pon álló igazságos honvédő vagy felszabadító háborúban gondolkodott, amelyben az állam, a rendszer, az ideológia léte forog kockán, így nem számítanak az emberveszteségek. Igaz, hogy az afganisztáni megszállás már megcáfolta ezt a mentalitást, mert még a kommunista ideológiával alaposan átítatott társadalom sem tűrte szó nélkül a veszteségeket. Nyugaton, a demokratikus társadalmak az ún. helyi háborúk vagy alacsony intenzitású konfliktusok esetében, amelyek szükségességének megítélése is a demokráciának megfelelően sokszínű, nagyon nehezen viselik el az emberveszteségeket. Éppen ezért a politikai és a katonai vezetés arra kényszerül, hogy az egyenértéket az anyag és a technika arányának növelésével tartsa fenn, illetve biztosítsa azt a fölényt, amely az emberéletet megóvjá (együtt az emberi tényező "minőségének", azaz a kiképzés színvonalának növelésével).

A fogyasztás-orientált piacgazdaság is a materiális oldal erősítését részesíti előnyben. Ugyanakkor a lehetőségek a leggazdagabb hadseregeknél is végesek, mert a materiális összetevő arányának növelése túl nagy szállítási kapacitást és "megmunkáló" létszámot igényel, amely már a mozgékonyág akadályozója lehet, illetve horribiliis összegekbe kerül. Éppen ezért követelménnyé válik a racionalitás, mert csak ezzel érhető el az egymással szembenálló összetevőkből valamiféle elfogadható megoldás. Ha elfogadjuk azt, hogy a LOGISZTIKA a RACIONALITÁS tudománya, akkor megtaláltuk az ESZKÖZT is ezen ellentétes alkotók összerendezésére. Helytálló tehát az a megfogalmazás is, mely szerint: *"A logisztika az, ami az atommagban a neutron feladata: kötőanyag, amely az egymást taszító protonokat összetartja."* (Knight Wendling Consulting GMBH)

A kétféle hadtudománnyal kapcsolatos fejtegetést azért tartom szükségesnek, mert gyakran elhangzik az a vélemény, hogy a (korábbi) hadtápbiztosítás, de főként a mai (a háborús ellátás tekintetében komplex) ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS (ATB) tulajdonképpen logisztika. Erről azonban még szó sincs. A logisztika - amellet, hogy módszerek összessége - elsősorban szemléletmód, amely az optimum keresése érdekében nem hajlandó az objektív dolgok megtagadására, nem képes elviselni a párhuzamos szervezeteket, mindazokat a problémákat, amelyeket a mai - a volt Hadtáp Főcsoportfőnökség és a Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség összetolt (bár integrálnak nevezett) ágazati alapú szervezete és tevékenysége - MH Parancsnökság és a HM illetékes szerveihez kapcsolódóan - magában hordoz.

A logisztika célirányosan kialakított informatikai háttér nélkül nem értelmezhető, azon egyszerű oknál fogva, hogy csak számítógépes támogatással és az informatikai rendszer útján lehet mindazokat az információkat, adatokat kezelni és a számításokat elvégezni, amelyek a logisztikai jellegű döntésekhez, műveletekhez elengedhetetlenek (például komplex értékelemzések). Az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség Informatikai Központja (ATIK) rendelkezik e feladatokhoz szükséges szervezettel és eszközparkkal, azonban tevékenysége más irányú, nem rendelkezik sem a szükséges adatbázissal, sem a speciális programokkal. Ma még hiába kérdezzük meg az Informatikai Központot, hogy a valóságban mennyibe kerül az MH-nak 1 árutonnakilométer, 1 középjavítás, 1 t gázolaj vagy húskonzerv, nem tudja megmondani. (A szakszolgálatok sem tudják, mert azokat meg a többszöri leszervezéssel megfosztották a szükséges szellemi kapacitástól).

A (katonai) logisztika a polgári (gazdasági, tudományos, oktatási stb.) kapcsolatok nélkül sem értelmezhető, különösen az új Honvédelmi Törvény szelleme alapján, amely a honvédelmet össztársadalmi feladatnak tekinti. A törvény szellemében a gazdaság különféle ágazatait célirányos felkészítéssel alkalmassá kell tenni rendkívüli helyzetben való katonai igénybevételre, illetve arra, hogy biztosítsa a mozgósított haderő különféle anyagi, technikai, egészségügyi és közlekedési szükségleteit egyrészt közvetlen eszköz, anyag és létszám átadás, másrészt gyorsított hadimegrendelések teljesítése, továbbá "meghagyott" kapacitások formájában. Ezt a feladatkört ma GAZDASÁGMOZGÓSÍTÁS-nak nevezik, amely ugyancsak egy átöröklött fogalom, nem azt tükrözi, hogy a honvédelemre célirányosan felkészül az ország, hanem hogy ad-hoc mozgósít. A gazdaságmozgósítás ennek a felkészülésnek csak a végső fázisa, tulajdonképpen a hadigazdálkodásra való áttérés időszaka. A MOZGÓSÍTÁS kifejezés egyébként is riasztólag hat. Jobb lenne tehát a gazdaság honvédelmi felkészítéséről beszélni.

Miért csináljunk logisztikát?

Ezt a kérdést komolyan kell venni, mert van egy alapvetően működőképes rendszer, amely teljes vertikumban kiépült. Divatból? Ebben az esetben elegendő lenne átkeresztelni a szervezeteket.

A logisztika bevezetésével elkerülhetetlen bizonyos átszervezés is. Átéltünk azonban több olyan átszervezést, amely nem tudott maga előtt értelmes célokat, átéltünk olyan átszervezéseket, amelyek eddig még pontosan fel nem mért, csak szállítási költségben mintegy fél milliárdos kárt okoztak a hadseregnek, nem beszélve a személyi veszteségekről, derékba tört emberi sorsokról.

Világos célokat kell tehát megfogalmazni, nehogy a logisztika (rendszer és szemlélet) meghonosításával mégis csak elkerülhetlenné váló átszervezés a korábbiakhoz hasonló "*eredménnyel*" végződjön. Mielőtt a szervezetekhez nyúlnánk, tisztázni kell a célok mellett azokat a területeket, amelyek a logisztika eszköztárával (módszereivel) kezelhetők. Ez elméleti és gyakorlati probléma is, ezért a kutatások egyik fontos területének tartom.

A célok meghatározása

1. Vezetői vagy parancsnoki cél

Valószínűleg ezt a legnehezebb megfogalmazni, *mert*:

- a Honvédelmi Törvény alapján a Parancsnok felelős az anyagi-technikai, pénzügyi, közlekedési és egészségügyi biztosításért, ugyanakkor azonban célszerű őt függetleníteni ezen területek közvetlen irányításától, hogy a kiképzésre (harctevékenységre) koncentrálhasson;

- lehetséges, hogy a parancsnok továbbra is "*gazdálkodni*" akar.

Nézetem szerint a logisztika háborús kategória, ennek megfelelően a parancsnok háborúban sem "*gazdálkodik*", hanem az anyagi, technikai, szállítási és más lehetőségek ismeretében dönt, elhatározást hoz a hadművelet/harc megvívására, a harcra és nem a feltételekre koncentrál. Ebből kiindulva célszerű lenne békében is mentesíteni a parancsnokot az anyagi-technikai, elhelyezési, pénzügyi és más ellátási problémáktól. Úgy tűnik tehát, hogy vezetői célként fogalmazható meg mindazon területek logisztikához sorolása, amelyek a katonai szervezet fenntartásához/kiképzéséhez, valamint harcához és életéhez szükséges feltételrendszert biztosítják.

Ehhez kapcsolódóan, illetve ennek eredményeként jobb vezethetőség alakul ki, mert a parancsnok csak egy szolgálati személlyel: *a logisztikai főnökkel* áll közvetlen kapcsolatban. Javul a vezethetőség a logisztikai rendszeren belül is azáltal, hogy elvi és gyakorlati alapon összerendezhetők a funkcionálisan összetartozó, ágazatonként külön-külön kezelt területek. *Ilyenek:* javítás: adatbázis; számvitel; pénzügy; anyagtárolás-gazdálkodás; tárolótér- vagy raktárgazdálkodás, továbbá a hagyományos törzskari területek (személyügy, tervezés, harckészültség stb.). A jobb vezethetőség egyik oldalról az előrelátást, prognóziskészítést, másik oldalról az elszámolhatóságot, ellenőrizhetőséget eredményezi minél több automatizmus, normatíva, illetve a legrövidebb információs utak alkalmazásával.

Mivel a LOGISZTIKA rugalmasan bővíthető, vagy szűkíthető, a parancsnok dönthet abban is, hogy *milyen területet tart szükségesnek a logisztika hatáskörébe utalni:*

- csak a "háborús" ágazatokat; vagy
- komplexen a teljes gazdálkodást.

Az előzőekből egyértelműen kitűnik, hogy felsőszintű parancsnoki döntés szükséges a parancsnoki elvárás kinyilvánítására. A parancsnoknak el kell dönteni, mely területet akar közvetlenül irányítani.

2. Létszám racionalizálás

Azt kell elérni, hogy a hadsereg finanszírozható békeszervezete a legtöbb fegyvert, főként a korlátozás alá eső harceszközt legyen képes *"kézben tartani"*. Ez azt jelenti, hogy a katonalétszám minél nagyobb mértékben *"harcos"* feladatot lásson el. Minden olyan feladatot, amely egyrészt állampolgári jogon jár, vagy hozzá hasonló polgári rendszerrel megoldható, anyagok és szolgáltatások esetében csereszabatos vagy bizonyos kiegészítésekkel igénybevehető, nem szabad a hadsereg létszámát terhelő katonai szervezetekkel megoldani.

Németországban például még a hadkiegészítők sem katonai, hanem polgári szervezetek, élükön civil kormányfőtanácsossal, a népesség nyilvántartással integrált adatbázissal. Taktikus megoldás ez egyrészt a létszámgazdálkodás oldaláról (a gazdaságosságról nem is beszélve), más-

részt azért is, mert a sorköteles és a tartalékos nem a hadsereggel áll jogi kapcsolatban, mindenféle problémáját a civil szférában rendezzi, a sorozást is civil szervezet végzi (a hadsereg követelményei alapján). A bevonuló a behívó parancs kézbevétele után kerül csak jogi kapcsolatba a Bundeswehr-el.

3. Gazdaságosság, hatékonyság

A valós értékrendnek megfelelő és csak a valós szükségletet kielégítő megoldások legyenek. Mindenféle párhuzamosságot meg kell szüntetni.

Ha a Magyar Honvédséget nem tervezik országhatáron kívüli alkalmazásra, akkor az országban lévő kapacitások mellé párhuzamos katonai kapacitások teljeskörű létrehozása nem indokolt. Arra ellenben szükség van, hogy rendelkezünk azokkal a katonai keretszervezetekkel (erre jobb kifejezés pillanatnyilag nincs), amelyek a polgári kapacitásokra rátelepülve biztosítják azok megbízható igénybevitelét. Ezen keretszervezeteknek kell biztosítani a MH vezetési rendszerébe való beillesztést; kiegészítő, a civil szervezetnél nem alkalmazott technológiákat, felszerelést és anyagokat, továbbá az őrzés-védelmet, aknakutatást, technikai álcázást stb.. Mindezek nélkül nem biztosítható a megbízható működés, ugyanakkor töredékébe kerül, mint egy tisztán katonai szervezet létrehozása és fenntartása.

Elméleti problémák

1./ Mi az, ami integrálható, mi az, ami csak ágazati rendszerben kezelhető?

Először is *a teljes biztosítási folyamatot* elemeire bontva kell megvizsgálni, melyek az integrálható feladatkörök, melyek az ágazati kompetenciák. Ennek alapján kimutathatók a FUNKCIONÁLIS INTEGRÁCIÓ területei, amelyek szervezési bázisul is szolgálhatnak.

A következőkben a biztosítási folyamat elemeinek egyfajta vizsgálatát mutatom be. (A besorolásnál a követelményt meghatározó vagy együttműködő szervezetet szándékosan nem említem.)

Elemek	Besorolás
K+F	Ág. ³
Piackutatás (kínálatfelmérés)	Int. ⁴ és Ág
Tipusválasztás (összehasonlító vizsgálatok, tenderkiírás)	Ág.
Rendszeresítési eljárás előkészítése	Int. és Ág.
Szükségletszámvetés	Int.
Hadinormák meghatározása	Ág.
Elosztás (ellátási sorrend) meghatározás	VK+Ág.
Rendszerből kivonás	VK+Ág.
Költségszükséglet - számvetés	Int.
Beszerezés (tender, áralku, szerződés)	Int.
Kifizetés/elszámolás	Int.
Átvétel (műsz.)	Ág.
Nyilvántartás (számvitel)	Int.
Üzemeltetési és igénybevétel szabályozása	Ág.
Szakkiképzési követelmény és programok	Ág.
Tárolás, tárolótér gazdálkodás	Int.
Kiadás, bevonás	Int.
Javítási és egyéb megmunkálási technológiák kidolgozása	Ág.
Alkatrész/javítóanyag jegyzék	Ág.
Javítás; megmunkálás	Int.
Alkatrészbeszerzés, gazdálkodás	Int.
Selejtítés	Int.
Beruházás-építés (az ATB-hez rendelés esetén)	Ág.

A felsorolt feladatkörök egyrészt tovább bonthatók, másrészt funkcionálisan csoportosíthatók.

3 Ág. = ágazati

4 Int. = integrált

2./ A biztosítási folyamat elemeinek tagozatokhoz való rendelése

Különösebb elemzés nélkül is látszik, hogy a felsorolt elemek közül például a dandár-tagozatban nem minden elem lehet jelen. Ilyen szempontból *a meglévő biztosítási tagozatokat 3 kategóriába sorolhatjuk:*

I. A katonai alapszervezet (dandár, ezred)

E tagozat jellemzője, hogy az egyes szakmák (ágazatok) ágazati végrehajtó tevékenységet folytatnak (az ételmezési ellátásból az étkeztetés, a javításon belül a jármű vagy fegyverjavítás), másrészt az ágazatok integrálódnak (összevont javító műhely) vagy lehetőség van az integrációra (pl. anyagtárolás).

A kapcsolatrendszer ezen a szinten a szabályozástól függ (természetbeni vagy pénzbeni ellátásban részesülnek), azonban a beszerzési tevékenység és a helyőrségi feladatok miatt széleskörű (polgári és katonai viszonylatú). *E szint meghatározó:*

- a technikai eszközök kezelőinek felkészítésében, az eszközök hadrafoghatóságának fenntartásában;

- az állomány ellátásában (elhelyezési, egészségügyi, ételmezési, ruházati stb.);

- a helyőrségben a Honvédség imázsának alakításában.

A logisztikai szemléletmód alapján tehát erre a tagozatra nagy figyelmet kell fordítani, az erőfeszítéseket és az anyagi-pénzügyi eszközöket ide koncentrálni.

A katonai alapszervezet logisztikai rendszere MIKRO-rendszernek tekinthető.

II. Közbeeső tagozatok (parancsnokságok)

Ezeknél gyakorlatilag szervező tevékenység folyik, amely a közvetlen és a szakmai alárendeltek irányítására terjed ki. A kapcsolatrendszerük is egyszerű, mert előljáró-alárendelt viszonylatú. Az itteni orvos szervező nem végez közvetlen gyógyító tevékenységet, a mérnök-főtiszt

nem végez beszabályozást stb. Valóságos gazdálkodás sem folyik, legfeljebb a felülről kapott lehetőségek "leosztása", illetve információgyűjtés, összegzés és "tranzitálás".

III. Felső szint

Ezen a szinten a javítás, megmunkálás, gyógyítás, tehát a végrehajtó tevékenységek kivételével minden elem jelen van, de az előzőek szabályozóit, technológiáját, képzési programjait, komplex feltételrendszerét is itt dolgozzák ki, a kapcsolatrendszer szerteágazó (polgári, nemzetközi). Ebben a szférában szükség van egyrészt a legjobb (és szűk területre speciálódott) szakértőkre, másrészt menedzserekre, akik az integrált (funkcionális) tevékenységeket irányítják.

Ebből következik a képzési szükséglet is, mert újból jelentkezik az ágazatnál lehetséges legmagasabb képzettségű specialistákra való igény (szakmérnök, szakorvos, stb.) a menedzserek részére pedig a közgazdasági szakképesítés. Ezen a szinten tehát erős ágazatok és a legszükségesebb integrált szervek kellene.

Az ágazatoknak mindazokhoz a feladatokhoz rendelkezni kell specialistákkal, amelyek objektíve rájuk hárulnak. Tagadni lehet ezeket a feladatokat (pl. A 90-es átszervezéskor azt bizonygatták, hogy az ágazatok nem foglalkoznak majd kiképzéssel, hadműveleti tervezéssel stb.), átlépni rajtuk azonban nem lehetett.

Ennek kapcsán bírálnom kell azt a törekvést, amely a törzskari szerveket erősíti, amelyek már nem részesei az ágazatok szaktevékenységének, hanem "véleményeznek", feladatokat szabnak, továbbképzéseket szerveznek, jelentéseket követelnek stb. Egy felmérés szerint a szaktisztek munkaidejének 40 %-át a járulékos feladatok foglalják le, a szakma pedig háttérbe szorul.

Az előzőekben leírtak, különösen az erős ágazati szervekre vonatkozók nem azt jelentik, hogy mindezt az MHP-n vagy a HM-en belül kellene működtetni. Bevált a felső szint két fokozatra való felosztása, amelyet továbbra is célszerű alkalmazni. Az első fokozatnak elvi irányítást kell végeznie (nem csak valamiféle feladat - tranzitálást), a másik pedig a végrehajtó apparátus. Az elvi irányító fokozatban kell a lehetsé-

ges és ésszerű integrációt megvalósítani. A felső szint testesíti meg a katonai logisztikai MAKRO-rendszer gerincét.

Mely tevékenység vagy probléma kezelhető a logisztika módszerével

A logisztika módszerével nagyon sokféle probléma megoldható, ezt mutatja a "civil" logisztika szerteágazó volta is. A katonai terület is sokféle lehetőséget kínál.

K+F

E terület - az alap kutatásokat kivéve - széleskörű lehetőségeket kínál az integrált - részarányos finanszírozással megoldható területeken. Ilyenek a járműfejlesztés, elektronika, különféle (folyamat) irányítási (automatizált) rendszerek, szállítási technológiák, hírközlési rendszerek, egészségügyi eszközök, térképészet, optikai eszközök, lézertechnika stb. Mindezeket a feladatokat az ágazatok polgári tudományos-kutató-fejlesztő kapcsolatai révén, az ágazati rendszerben célszerű megoldani. Ehhez be kell épülni az ágazati tudományos életbe, megfelelő jogosítvánnyal, szellemi kapacitással és pénzzel kell rendelkezni. Ez ma, ágazatonként igencsak eltérő képet mutat, a legjobbaknál is igencsak nyomott, gyanakvással és meg nem értéssel kezelt téma.

Az ellátási⁵ tagozatok számának meghatározása

A biztosítási tagozatok számának meghatározása azért elsődleges, mert ettől függhet a készletképzés, a kapacitások elosztása, bázisok telepítése, stb. Megállapítható, hogy jelenleg a tagozatok száma diktált, megegyezik a hierarchia fokozatainak számával, amely zászlóaljtól a központig összesen öt. Ha a napi gépkocsi-szállítási teljesítményből indulunk ki, amely a csapattagozatokban is legkevesebb 150 km/nap, azaz 75 km-es szállítási távolság, a zászlóalj-tagozatot nem számítva $4 \times 75 = 300$ km szállítási mélységet jelent. (Ez a Duna és a keleti országhatár közötti távol-

5 Az ellátási vagy biztosítási tagozat gyűjtő- és szinonim fogalom, beleérttem a technikai biztosítás tagozatait is.

ság). Megállapítható, hogy ez eltúlzott, legkevesebb egy tagozat (75 km-es mélység) fölösleges, főként a vasúti szállítás működése esetén. Egy tagozat pedig nagylétszámú kiszolgáló szervezetet, rengeteg járművet és anyagot, illetve egy fölösleges anyagátrakást jelent.

Az anyagok készletezése terén teljesen értelmetlennek tartom például békében a hadtest-szintű "M" készletek úgynevezett "*helyszínen*" való tárolását, *mert*:

- jelenleg nincs hozzá azonnal bevethető szállítási kapacitás, csak mozgósítás után, a "*helyszíni*" pedig térbelileg erősen vitatható;

- ezen készletek fenntartása (tárolótér; állomány, szállítási-frissítési költségek) jelentős ráfordítást igényel;

- a tárolótér valószínűleg fontosabb lenne a csapatok mozgósításához szükséges anyagok helyszíni tárolására;

- az időben mozgósított és összekovácsolt szállító kötelék rövid idő alatt képes magára venni az anyagokat közeli központi (területi), illetve a kijelölt és megfelelően felkészített polgári raktárakban.

Az ellátandó csapatok érdekei az elsődlegesek, ez nem vitatható. A csapatokat nagymértékben segítené, a feladatvégrehajtás biztonságát és szervezetségét is nagymértékben javítaná, ha egy helyen kellene többféle anyagot vételezni (és nem fordítva). Ebből következik, hogy a hadianyagok vegyes tárolására volna célszerű a jelenlegi ágazati tárolási rendszert átalakítani (a meglévő objektumok felhasználásával és az együtt tárolhatóság figyelembe vételével). Ezzel a kedvező területi elhelyezést is biztosítani lehetne.

A háborús anyagellátási rend - ezen területi vegyes raktárak, illetve a vasúti tároló körzetek bázisán - *két alapvető tagozatból állna*:

- 1./ Központi tagozatból, amely az előbbi két elemet és egy gépkocsi-szállító dandárt foglalna magába.

- 2./ Csapat-tagozatból, amely a zászlóalj-szintet tartaléknak tekintené, az utánszállítást pedig a hadtest és a dandár szállító eszközei közötti átrakás elhagyásával, rotációs rendszerben a központi tagozattól (abból

előretolt vasúti kirakó állomásokról vagy a vasút ideiglenes működőkép-telensége esetén a szállító dandár által létesített átrakó körletekből) a zászlóaljakig (harccsoportokig) szállítanak az anyagot (ellátmányi egysé-geket, egységtrakományokat). A hadtest hátsó sávhatáránál lévő kirakó állomáson vagy átrakó körletben lévő anyagot a hadtest anyagának le-hetne tekinteni. Növelni kellene a dandár-tagozat autonómiáját a kész-letszintek, a szállítási kapacitás növelésével, illetve megfelelő rakodó és forgalomszabályozó erő létrehozásával. (Alkalmassá kell tenni kirakóál-lomás működtetésére).

El kell dönteni azt is, hol történjen a lőszer és rakéták harchoz való előkészítése, hevederezése, és ott a szükséges szakállományt és eszközt rendszeresíteni kell.

Mindezeket részleteiben természetesen az ágazati szakértőknek kell kidolgozni, mint ahogy az ellátmányi egységek, egységtrakományok kialakításának és alkalmazásának kérdéseit is. (Meg kell jegyezni a gya-korlatok tapasztalatai alapján, hogy az anyagi biztosításra rendszeresített szakemberek nem szívesen foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel, inkább szállítani akarnának).

Logisztika a technikai biztosításban vagy a technikai biztosítás helye a logisztikában

Többen vitatják azt, hogy a technikai biztosítás egyáltalán a logisztika-hoz sorolható-e? Szerencsére a LOGISZTIKA rugalmas kifejezés, vé-gül is mit sorolnak oda, az csak elhatározás kérdése.

Úgy is felfogható (a klasszikus Jomini tábornok szerint), hogy ami nem harc, az logisztika. Logisztika a technikai biztosítás azért, mert ka-pacitás és anyag optimális felhasználásáról van szó a technikai eszközök hadrafoghatóságának fenntartása, vagy harcképességének gyors helyre-állítására érdekében.

Sajnos, a hadsereg belső gazdálkodási rendje költségérzékletlenné teszi az anyagmozgatást és nagyrészt a javítást is. Mert elkülönült a csapat és a központi költségvetés, a saját járművekkel végzett szállítás "*ingye-nes*", a javító szervezetek fenntartási költsége nem a javítási költségeket terheli.

Alapvető "eszközként" lehet ennél a problémakörnél is az általam korábban leírt DOMINANCIA-elvet és a készletképzési elveket alkalmazni, ameynek egyik következtetése az, hogy ami megvan a nemzetgazdaságban, abból ne csináljunk (párhuzamos) katonai kapacitást, más az, hogy az importból származó anyagokból magas készletszintet kell fenntartani a sebezhetőség csökkentése érdekében, még hozzá a nemzetgazdaságra átruházható vagy onnan beszerezhető szolgáltatásokból, anyagokból származó megtakarítás felhasználásával. A dominancia-elv szerint nem választható el a javítóanyag, és a vele való gazdálkodás a domináns tevékenységtől, a javítást végző szervezettől. Kell tehát egy integrált javítást koordináló-szervező szolgálat, amely az ágazatok közreműködésével kidolgozza a javítási technológiákat, végzi a javítóanyag-gazdálkodást, vezeti az integrált javítóműhelyeket, koordinálja ezek együttműködését (kooperációját) a központi ágazati és a polgári javító szervezetekkel, illetve szervezi a polgári javító kapacitások igénybevételét.

Ha az egyes tagozatokat vizsgáljuk, zászlóalj (harccsoport) szintjén alapvető követelmény a gyors "osztályozás" majd a hibaelhárítás és a kisebb sérülések kijavítása, hogy az egyszerűbben javítható harceszköz minél gyorsabban újra hadrafogható legyen. Ennek érdekében célszerű a dandártól egy-egy javító csoport összeállítása és kiküldése, a harccsoport technikai eszközeinek megfelelő összetételben, ahhoz rugalmasan alkalmazkodva. (Régi amerikai szervezési fogás: a hadosztályon belül nem voltak rögzített szervezetű dandárok, hanem csak 3 operatív dandár parancsnokság és a 10 zászlóaljból alkalmi, a feladatnak megfelelő csoportosításokat hoztak létre. Ugyanígy állt össze a technikai és az ellátó egység is.) Ezt a rugalmas szervezeti formát is a logisztikai szemlélet szülte. Nagyon jól alkalmazhatnánk azt a nagy szállító kötelek (ezred, dandár) esetében is.

A hadtest javító kapacitását békében is működtetni szükséges - megfelelő területi elrendezésben, a központi kapacitással összehangoltan, de csak "had" eszközök javítására. Ez azért is fontos, mert biztosítja a szakjavítók utánpótlását azon eszközöknél, amelyek nincsenek a polgári szférában.

Nem célszerű azonban személy és tehergépkocsi, rakodógép, daru stb. közép és nagyjavító kapacitást működtetni, legfeljebb a speciális felépítményt hordozó terepjáró gépjárműalvázak részére.

Megítélésem szerint a Honvédelmi Törvény, amely rögzíti a biztosítási ágazatokat, megteremti a LOGISZTIKA kereteit.

A logisztika fokozatos megvalósítására megvan a lehetőség. Néhány alapelv (dominancia; készletképzés; integrálható területek) segítségével látványos és megrázó átszervezések nélkül nagyon jelentős eredményeket lehetne elérni. Ahhoz azonban az illetékesek garanciáját kell bírni, hogy az így felszabaduló költségeket és létszámot előre meghatározott arányban az ellátás javítására és a működő szervezetek megerősítésére lehessen fordítani.

Célszerű feladatul szabni az ATIK-nak, hogy végezzen komplex költségelemzést azokon az ellátási területeken, amelyek a polgári szférával csereszabatosak. Néhány kijelölt egységnél kísérletet kellene beindítani a polgári lehetőségek igénybevételére (az elmélet igazolására). Az anyagi-technikai szervezeteken belül el kell végezni azokat az átrendezéseket, amelyek a logisztika meghonosítását szervezeti háttérrel is elősegítik. Az integrálható területeken (javítás; harcjármű; elektronikai biztosítás; anyagellátó szervezetek stb.) folytatni kell az integrációt, de nem a szakmai oldal rovására, annak elsorvasztásával. *Ellenkezőleg:* az integrált szervezeteken belül (pl. Anyagellátó Központ; Haditechnikai Ellátó Központ) erősíteni kell a specialisták arányát. Ez azonban nem jelent gondot, mert a sok párhuzamos szerv megszüntetésével jelentős létszám szabadulhat fel.

AZ INTEGRÁCIÓ TAPASZTALATAI ÉS A TOVÁBBFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI A HADITECHNIKAI SZOLGÁLATOKNÁL

Gáspár Tibor¹

A Magyar Honvédség, különösen a haditechnikai szolgálatok az elmúlt években szinte folyamatos átszervezésben voltak, vannak. Vitathatatlan, hogy ezeket a változásokat megfelelő hadtudományi kutatások előzték meg, azonban az élet az bizonyítja, hogy esetenként a szervezetek kialakítása, átalakítása megelőzte a változás tudományos megalapozását. Így több lényeges kérdés nem került kellő mélységben, időben feldolgozásra, ami feszültségeket okoz a szervezet működésében.

A 80-as évek elejéig a szakági biztosítási rendszerek fejlődtek, a hadsereg anyagi-technikai szerveinek struktúrájára az ágazati tagoltság volt jellemző. Az ágazatok alárendeltsége különböző volt. Egy részük (a repülő-műszaki, híradó, vegyvédelmi és műszaki-technikai ágazat) az érintett fegyvernemi és szolgálati ág főnökök alárendeltségében működött. Más ágazatok (fegyverzeti, páncélos és gépjármű) közvetlenül az első számú vezető (parancsnok) irányítása hatáskörébe tartoztak.

Ezekben az években intenzíven folytatódott a hadsereg minőségi fejlesztése. Ebben fontos szerepet játszott a technikai korszerűsítés, nőtt a haditechnikai eszközök mennyisége. *Egyre bonyolultabb eszközök kerültek rendszerbe:* előtérbe került az elektronika, a távvezérlés, az automatizáció és a komplexitás. A haditechnikai fejlődés hatására az eszközök komplexebbek lettek (több szolgálati ág szakanyagát tartalmazták), technikai kiszolgálásuk bonyolultabb lett, nagyobb szaktudást, több különleges felszerelést, esetenként több időt igényelt. Mindez jelentősen megnövelte az üzemeltetést, technikai kiszolgálás és javítás csapatszintű feladatait.

1 Dr.Gáspár Tibor mk. alezredes, MH Szárazföldi Csapatok Parancsnokság Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnök helyettes

A haditechnikai eszközök minőségi fejlődésével, a hadrafoghatóság követelményeinek növekedésével nem tartottak lépést az ágazati szakműhelyek szakmai és technikai lehetőségei. Az összetett haditechnikai eszközök technikai kiszolgálása és javítása az ágazati javítóműhelyekben mind a vezetés, mind a működés szempontjából széttagolt, kellően össze nem hangolt tevékenysége következtében túl sokáig tartott.

Másik lényeges tényező, gazdaságunk mindenkori helyzete, amely meghatározza a hadsereg fejlesztésének és fenntartásának lehetőségeit, körülményeit. Ez szükségessé tette a rendelkezésre álló anyagi eszközökkel - ezen belül a javító kapacitással - való minél hatékonyabb gazdálkodást.

A felsőszintű döntések szerint - 1984-85-ben - a csapatok jelentős részénél **létrejött a fegyverzeti és technikai szolgálat.**

Az integráció szerves részét képezte a technikai biztosítás feladatainak alapvető végrehajtó szervezeteinek, az ágazati javítóműhelyeknek az összevonása egy egységes javító szervezetbe. Az ágazati javítószervek közös javító alegységbe vonásával, minőségileg új helyzet alakult ki a technikai biztosítás területén.

A fegyverzeti és technikai szolgálatok integrációjával kialakult technikai biztosítási rendszer (különösen a végrehajtó elemeknél) alapvetően nem változott az anyagi-technikai integráció megvalósulásakor. Lényegesen változtak viszont a személyi feltételek a technikai biztosítás vezetésében. Még egy vezetési szint (anyagi-technikai) került a rendszerbe, egyes vezetők "*előre mentek*" mások egzisztenciálisan "*leértékelődtek*".

E rövid bevezető, történelmi áttekintés után, tanulmányomban összefoglalom a fegyverzeti és technikai, valamint az anyagi-technikai integráció tapasztalatait, alapvetően a haditechnikai szolgálatokra vonatkoztatva, majd javaslatot teszek a továbbfejlesztésre.

Az integrációk tapasztalatairól az utóbbi években több írás jelent meg a katonai sajtóban (1). Én ezek, illetve a saját észleléseim, elemzéseim alapján foglalom össze az integráció tapasztalatait.

1.) Az elmúlt években végrehajtott integrációk tapasztalatai, következtetések

Az integráció lényegét tekintve nem egyszeri aktus, hanem folyamat. Első lépésként, az egyesítéssel kialakult a szervezeti alap, a szervezeti integráció. Ebben kiemelkedő jelentőségű az egységes vezetés (vezetési integráció), amelynek saját felelősségérzetű és érdekeltségű kötelme a rendszer további feladatainak "öntanuló-önfejlesztő" elvű-módú vezérlése. Ennek hatására lépésről lépésre megváltozott a funkcionális és az egységes szakmai munkamódszerek aránya és ezzel növekedett az úgynevezett integráltsági fok és a működési integráció, mint "felépítmény" fokozatosan tért nyert. Az utóbbi fejlődése természetesen az alap, a vezető és végrehajtó szervek, azaz a szervezeti integráció megfelelő szakaszos továbbfejlesztésével jár együtt.

Az integrált szervezet csapattagozatban a következő fő tevékenységeket fogja össze:

a.) A vezetési funkciót illetően

- a harckészültség és mozgósítás anyagi-technikai biztosításának tervezését;
- a hadműveleti és fegyvernemi törzsekkel való együttműködést;
- a tervezést, a helyzetnyilvántartás és az összefoglaló jelentések intézkedések kidolgozását;
- az elemző-értékelő tevékenységet valamennyi ágazatnál;
- a szakkiképzés anyagi-technikai biztosítását és a gazdálkodást, valamint az ágazatok szakmai irányítását.

b.) A technikai kiszolgálási, javítási és fenntartási anyagellátási funkciót illetően (technikai biztosítás)

- a tevékenység integrációját valamennyi szinten az összevont javítószervek és a vezetés komplex technikai szemlélete révén;

- a javítóanyag ellátás integrációját (csapattagozatban) a javító alegység szervezetében lévő anyagellátó raj útján.

c.) A harc- és szakanyagi biztosítási funkciót illetően (anyagi biztosítás)

- a tevékenység tervezését, szervezését;
- a harc- és szakanyagok tárolását, megőrzését, kezelését, nyilvántartását, a készletek frissítését;
- a felhasználás ellenőrzését és felügyeletét.

A felsorolt feladatokat elemezve megállapítható, hogy az adott kérdéseken belül megmaradtak az ágazati sajátosságok az mellett, hogy fő vonalakban az egységes (integrált) szemlélet érvényesül. Ez teljesen elfogadható jelenség, mivel minden szakmának (fegyverzet, páncélos és gépjármű, műszaki, vegyvédelmi, stb.) megvannak a maga sajátosságai, melyeket a szakszerűség megőrzése érdekében már nem szabad tovább integrálni (összevonni, egységesíteni).

A felsorolt három területet alapulvéve, az eltelt közel 10 év tevékenységét elemezve, **a következő összegzett következtetések rögzíthetők:**

a.) A vezetés területén

Pozitív tapasztalatként jelentkezik, hogy az integrált feladatok megoldásához létrejöttek a szervezeti feltételek. Hadsereg szinten (majd később a szervezeti változások hatására Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága szinten) létrejött a tervező osztály és gazdálkodási főtitst került rendszerítésre (az anyagi-technikai integráció után a gazdálkodási feladatok irányítását az értékelő-elemző alosztály vette át).

Ezen szervezetek kialakították a saját működési rendjüket. Biztosították a főnökség vezetéséhez szükséges információk gyűjtését, értékelését, elemzését, a szükséges tervek, munkaokmányok kidolgozását, az intézkedések, jelentések elkészítését.

A fegyverzeti és technikai integrációval létrehozott funkcionális szervek, annak ellenére, hogy *"járatlan úton"* indultak (szükséges szabá-

lyozó intézkedések csak részben voltak), hamar megtalálták helyüket és szerepüket a szervezetben. A kezdeti időszakban jelentős túlmunkával, sikerült megalapozni a továbbfejlődés feltételeit. A szervezeti integráció egyes területeken elmozdult a funkcionális integráció irányába. **Ezek a területek a teljesség igénye nélkül:**

- harckészültségi feladatok biztosítási kérdéseinek egységes kidolgozása;

- a szakkiképzés tervezésének, szervezésének, irányításának és ellenőrzésének integrálása (ez a fejlődés megállt jelenleg, azzal, hogy a kiképzés le lett választva az anyagi-technikai biztosításról - egyes szakmai kiképzések kivételével - és a kiképzési főnökség határákörébe került);

- egységes tervek, jelentések, intézkedések kidolgozása; - komplex technikai biztosítási rendszer létrehozása;

- a gazdálkodás kérdéseinek összevonása, integrálása (ez a folyamat az utóbbi években visszafordult, mivel újra előtérbe került az ágazati gazdálkodás);

- a technikus tisztek magasabb fokú továbbképzésének érdekében a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián létrejött a Fegyverzeti és Technikai tanszék (majd Haditechnikai Tanszék).

Negatívumként jelentkezett, hogy az integrált szervezetek vezetésének, működésének nem voltak (illetve egyes kérdésekben még ma sincsenek meg) a szabályzati alapjai. Az integrációt megelőző intézkedések, szabályzatok még jelenleg is nagyjából érvényben vannak, mivel nincs helyettük új, holott csak részben alkalmazhatók.

Az integrált beosztásba (fegyverzeti és technikai, majd anyagi-technikai főnökök, helyetteseik, a funkcionális szervek vezetői, az összevont szakcsapatok parancsnokai, helyetteseik) kerülők csak minimális mértékben (pár napos összevonáson) lettek felkészítve, ami - tisztelet a kivételnek - negatívan hatott kezdetben a szervezet működésére.

A létszámcsökkentési kényszer hatására racionalizált szervezetek esetenkénti 70-80 %-os feltöltöttsége nem biztosította (nem biztosíthatja) a megfelelő működőképességet.

Az anyagi-technikai integráció létrejöttével a haditechnikai ágazat vezetése nehezkessé vált. Az SZCSP Haditechnikai Főnökség jelenlegi béke rendszeresített létszáma 48 fő és 7 szolgálati ágat foglal magában. A napi feladatok koordinálására kevés a haditechnikai főnök és az 1 fő tervező főtitst.

A vezetés rendjének megfelelő kialakulására negatívan hatott az elmúlt években végrehajtott folyamatos hadsereg átszervezés is. Az alakulatok megszüntetése, átdiszlokáltatása, új szervezetek létrehozása az anyagi-technikai szervezetekre minden szinten olyan feladatokat hárított, amelyek elvonták a figyelmet a működési rend kialakításától, a meglévő gondokat operatív beavatkozásokkal igyekeztek orvosolni.

A háborús anyagi-technikai biztosítás - a béke állapot feladataitól némileg eltérően - négy elkülönülő, *de egy rendszerben működő területre osztható:*

- anyagi biztosítás;
- technikai biztosítás;
- egészségügyi biztosítás;
- közlekedési biztosítás.

Ez a feladatrendszer a jelenlegi szervezeti keretek között csak az állomány funkcionális csoportokba történő belső átszervezésével valósítható meg. Ezen alkalmi, ideiglenes csoportok azonban nem tudnak teljes hatékonysággal működni, mivel az ágazati felelősségi rendszer érvényesül.

Az eltelt időszakban nem sikerült kialakítani az integrált szervezetek hatékony információs rendszerét. Jelenleg rengetek információ gyűjtünk, feldolgozunk, továbbítunk, de ezek jelentős része nem akkor és nem a megfelelő formában jut el arra a helyre, ahol igazában szükség van rá.

b.) A technikai biztosítás területén

Pozitív eredménynek könyvelhető el az összevont javítószervezetek létrehozása, ami jobb kapacitás kihasználást eredményezett. Eredm-

nyesebben valósította meg a technikai hadrafoghatóság feltételét képező folyamatos üzemkésztség minden szaktechnikát érintő egyenszilárd biztosítását.

A Magyar Honvédségnél csapatszinten 1987-ben bevezetésre került a fegyverzeti és technikai eszközök **egységes technika kiszolgálási rendszere**.

A tervszerű fenntartási rendszer lényege és célja:

- az eltérő felépítésű, időtartamú és periódusú ágazati kiszolgálások egységes rendszerbe foglalása;
- a technikai kiszolgáló és javító állomány koncentrációja;
- a technikai kiszolgálási és javítási feladatok tervezhetőségének biztosítása.

Az elmúlt évek tapasztalata nagyobb részt igazolta a várakozásokat, az öregedő technikai park mellett javult a technikai kiszolgálások szervezettsége, hatásfoka. A rendszer bevezetésekor a javítószervek tevékenységének 50 %-át tette ki a váratlan meghibásodások elhárítása, ma ez csak 12 %.

Negatívan hat a technikai biztosítás területén az integráció nem egységes kialakítása. A híradó javító szervezetek az összevont javító alegységek részei, amíg a dandár (ezred, zászlóalj) törzsekben a híradótechnikai szakemberek nem tartoznak a haditechnikai főnök alárendeltségébe.

A javítószervek szervezeti felépítése, létszáma nem mindenhol felel meg a katonai szervezet rendeltetéséből, eszközeinek mennyiségéből és milyenségéből adódó igényeknek.

A javító szervezet felépítését és létszámát nem mindig a feladat, hanem a lehetőségek (általában korlátozott létszám) határozzák meg. Ezt támaszják alá az elmúlt évben végrehajtott felmérések is. A szárazföldi csapatok eszközállománya üzemben tartásához szükséges kapacitásigény a javító szervezeteknél 4.050.00 munkaóra. A javítószervezetek elsődleges és másodlagos szakmai tevékenységre tervezett (rendelkezésre álló) kapacitása 3.702.000 munkaóra, ami a szükséglet 91,4 %-a. A felmérés

részletes adatai az 1. számú táblázatban és az 1. számú ábrán található (2).

Az ellenőrzések tapasztalatai azt bizonyítják, hogy nem mindenhol valósul meg az előírásoknak megfelelően a javítószervek irányítása. Több alakulatnál az elsőszámú szakmai vezető (anyagi-technikai főnök) személyesen végzi az irányítást. Olyan alakulat is van, ahol a szolgálati ág főnökök szinte egymástól függetlenül irányítják a szakmai alárendeltjeiket. Gyakorlati tapasztalat, hogy egyik út sem helyes. Szükséges a törzsben egy olyan személy (szervezet), aki folyamatosan ismeri a javítószervek (javítószervek) helyzetét, feladatait, a szabad kapacitásokat és operatív módon tud intézkedni az esetleges feladat átcsoportosításokra.

Haditechnikai eszközparkunkról megállapítható, hogy a honvédelmi kiadások hosszú évek óta történő visszafogása negatívan érintette a hadsereg eszközeinek korszerűsítési színvonalát, technikai állapotát. Fegyverzeti rendszerünk heterogénné vált, haditechnikai eszközeink kis része korszerű, nagyobbik része kevésbé korszerű, ezen belül van egy jelentős hányad, amely erkölcsileg elavult, vagy fizikailag erősen elhasználódott.

A többször említett változások (integráció, átszervezés) negatívan hatottak a szakállományra. Az átszervezések a hivatásos állomány több mint 50 %-át érintették, ezen belül 19 %-ukat előnyösen, 33 %-ukat sem előnyösen, sem hátrányosan, 48 %-ukat viszont határozottan hátrányos módon (3).

Az integrációval létrejött javítószervekbe bekerült ágazati műhelyek hozták magukkal a meglévő felszereléseiket. Az integráció óta általános érvényű normatívák nem lettek kiadva a műhelyfelszerelésekre vonatkozóan. Így az azonos rendeltetésű műhelyek felszerelése esetenként nagyban eltér egymástól. Az alakulatok egy részénél a technikai kiszolgálás és javítás elvégzéséhez szükséges feltételek (különösen a téli időszakban) csak szűkösen állnak rendelkezésre. Az igényelt szerszámgepeket, berendezéseket nem, vagy csak részben tudják biztosítani az ellátó központok.

A haditechnikai eszközök állapotának, a szakjavító állomány felkészültségének és a javító objektumok és felszerelések helyzetének vizsgálata alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a létszámcsökken-

téssel párhuzamosan, romlottak az üzemben tartás feltételei, a javítószer-
vek helyzete rosszabb lett. Kisebb létszámmal, öregebb, elhasználódot-
tabb haditechnikai eszközök technikai kiszolgálását és javítását kell vé-
gezniük változatlan, vagy rosszabb állapotú műhelyekben, nem a legkor-
szerűbb szerszámokkal és javító felszerelésekkel. A szervezeti változá-
sok, létszámcsökkentések elmúlt években felgyorsult folyamata és a ha-
ditechnikai eszközök tervezettnél hosszabb ideig történő rendszer-
ben tartása kapacitáshiányt okozott. A kapacitáshiányt fokozta még a 12
hónapos sorkatonai szolgálatra való áttérés is. Az átszervezések kapcsán
a sorozatos haditechnikai eszköz átcsoportosítások, az átadás-átvételek,
konzerválások szintén növelték a javítószervezetek leterheltségét. A lét-
számcsökkentések miatt sok alakultnál nőtt a javítószervek egyéb tevé-
kenysége, ami alapvetően a nagyobb szolgálati leterheltségben (őrség)
jut kifejezésre.

c.) Az anyagi biztosítás területén

A haditechnikai anyagi biztosítás területén a szervezeti integrációt
követően szinte semmi nem történt a funkcionális integráció érdekében
(4). Ezen a területen, a technikai biztosítással ellentétben, nem jelent-
kezett akkora igény a funkcionális integrációra.

Pozitívumként értékelhető ezen a területen az egységes biztosítási,
ellátási elvek kialakulása (egységes fogalmak, többnyire egységes okmá-
nyok, igénylési, jelentési rendszerek).

Negatívumként jelentkezik, hogy megmaradtak a párhuzamosságok
a tervezés, ellátás, raktározás területén. Az integráció megvalósulását
nehezíti, hogy az ellátó központoknál inkább a szakági orientáltság (pro-
filitisztítás) erősödött az elmúlt években. A csapatok igényeit egyre pro-
filitisztább ellátó központok elégítik ki, ami azt eredményezte, hogy min-
den anyagféleség más helyen van, így egy-egy alakulatnak 6-8 helyen kell
vételeznie, vagy ennyi helyről szállítanak részére anyagot egy-egy ellátási
ciklusban.

Összességében megállapítható, hogy az integráció előrelépést je-
lentett a haditechnikai szolgálatok működési területén, ami a tevékeny-
ségi folyamatok egységes szemléletű vezetésében, a racionálisabb vezető
és végrehajtó szervek kialakításában, feltételezhetően az üzemfenntar-
tási költségek csökkenésében jut kifejezésre.

A haditechnikai biztosítás egészének vizsgálatához a következőket célszerű figyelembe venni:

- haditechnikai eszközök;
- végrehajtó szervezetek;
- haditechnikai (anyagi-technikai) szolgálatok struktúrája, vezetési irányítási rendszere;
- a haditechnikai biztosítás (ezen belül különösen a technikai biztosítás) környezete (ellátó központok, fenntartási anyagellátás, központi javítási lehetőségek, személyi állomány szakképzettsége, hitelkeretek biztosítása, stb.).

A haditechnikai eszközök jelentős része (mintegy 60-70 %-a) összetett, legalább két szolgálat szakanyagát tartalmazza. A javítószervezetek integráltak, 5-7 szolgálati ág szakemberei dolgoznak egy közös szervezetben, egységes parancsnokság irányításával.

Mint ahogy már kifejtettem, a szakmai vezetésre és az említett környezetre alapvetően az ágazati tagoltság a jellemző.

A fentiekből jól látható az az ellentmondás, ami a haditechnikai biztosítás tárgya - a haditechnikai eszköz - és a végrehajtó szervezete - az integrált javító szervezetek-, valamint az ágazati irányítási rendszer és a környezete között kialakult. Ez az ellentmondás különösen csapatszinten érvényesül.

Meg kell állapítani azonban, hogy az integráció tapasztalatait átszövik a Magyar Honvédség általános problémái (előregedett eszközpark, létszámihiány, csökkenő szakértelem, pénzhiány, működési feltételek romlása, stb.), ezért egyes negatív tapasztalatok nem írhatók teljes egészében az integráció számlájára. Jelenleg az integráció negatív tapasztalatai és az általános problémák együttesen teszik szükségessé a jelenlegi helyzet elemzését és a továbblépés vizsgálatát. A fentebb felsorolt általános gondok egyes területeken olyan feszítők, hogy már a működőképességet veszélyeztetik.

A továbblépést sürgeti a hadsereg küszöbönálló fejlesztése is. Az elfogadott "A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei" *dokumentumban rögzítve van:*

"33. A fegyveres erők harcképességének megőrzése mellett, végre kell hajtani azokat a szerkezeti, vezetési és működési átalakításokat - ezen belül a központi szervek ésszerűsítését -, amelyek biztosítják az erők és eszközök leghatékonyabb vezetését és alkalmazását és megteremtik a haderőfejlesztés és a haditechnikai korszerűsítés alapjait." (5)

2.) Az integráció továbbfejlesztésének lehetőségei

A tapasztalatok alapján jogosan merül fel a kérdés, hogy ebben a helyzetben mi lehet a megoldás. Az utóbbi időben a katonai sajtóban több írás jelent meg ebben a témakörben (6). Előtérbe került a logisztikai biztosítás kérdése. Kézenfekvőnek látszik a "*hogyan tovább*" kérdésre a válasz, hogy az integráció folytatása, a funkcionális integráció.

Az integráció legfőbb tapasztalatának azt tartom, hogy a továbbfejlesztésnél, a további integrálásnál mindenekelőtt a feltételrendszert kell tudományosan alátámasztva kidolgozni, majd a feltételeket biztosítva lehet csak foglalkozni a szervezeti módosításokkal.

A továbbfejlesztés vizsgálatához az alábbi változatokat javaslom:

"A" változat: A rendszer módosítása a működési tapasztalatok alapján

A haditechnikai biztosításon belül alapvetően *két folyamat található*: az anyagi biztosítás és a technikai biztosítás. Elemezve ezen folyamatokon belül végrehajtott feladatokat, megállapítható, hogy az anyagi biztosítás nagyobb részt ágazati feltételrendszerben, a technikai biztosítás viszont integráltan valósul meg, illetve kellene megvalósulnia a haditechnikai szolgálatok ágazati struktúrája mellett. Ebből következik, hogy a vezetés, irányítás korszerűsítési kérdéseit elsősorban a technikai biztosítás területén szükséges vizsgálni, változtatni.

A jelenlegi átmeneti helyzetben (7) nem célszerű az ágazati rendszer azonnali megszüntetése és áttérés egy funkcionális rendszerre. Először

a funkcionális tevékenység feltételrendszerét szükséges megteremteni. A feltételrendszer kialakításával párhuzamosan, fokozatosan lehet áttérni új szervezeti formára. Ezt segítheti elő az egyes részterületeket magában foglaló funkcionális (koordinációs) csoportok létrehozása az átmenet zavartalanabb végrehajtása érdekében.

A technikai biztosítás feladatainak irányítása, a szakági vezetési rendszer megtartása mellett, szükségessé teszi a folyamatok - különösen a javítási kérdések esetében - integrált vezetését, a koordináció hatékonyabb megvalósítását. Az integrált szervezeteket csak integráltan, egy kézből lehet irányítani.

A haditechnikai szolgálati ágak béke időszakban a javítószervek irányába végzett szakmai irányító tevékenységének koordinálására, valamint a háborús alkalmazás tervezési, szervezési és irányítási feladatainak végrehajtására célszerű módosítani a haditechnikai főnökségek (SZCSP és katonai kerület) felépítését és a meglévő létszámkereten belül létrehozni egy szervezetet ezen feladatok megoldására. A SZCSP Haditechnikai Főnökség 7 szolgálati ágat foglal magában. A napi feladatok koordinálása is szükségessé tesz egy szervezetet. A két igényt eredményesen oldaná meg egy *technikai biztosítási osztály* szervezése (2. számú ábra).

A technikai biztosítási osztály feladata békében

- tervezi, szervezi, koordinálja az alárendelt javítószervek és a központi javítási feladatokra (alkatrészgyártás, felújítás, bedolgozás, stb.) kijelölt csapat - javítószervek szaktevékenységét;

- szakmailag felügyeli a katonai kerület és dandár javítószervek tevékenységét, felkutatja a szabad kapacitásokat, gondoskodik azok gazdaságos hasznosításáról;

- elkészíti és kiadja a szükséges javítási terveket, okmányokat;

- tervezi és szervezi a szakjavító állomány szakkiképzését, a hivatásos, továbbszolgáló (szerződéses) és közalkalmazotti állomány szakmai továbbképzését, felkészítését a hadseregfejlesztésből adódó feladatok végrehajtására;

- tervezi, szervezi a javítószervezeteket érintő szakellenőrzéseket, gyakorlatokat;
- gyűjti a bevált, hatékony módszereket és elterjeszti azokat;
- javaslatokat dolgoz ki a javítószervek felszerelésének fejlesztésére, a szervezeti és működési rend korszerűsítésére;
- irányítja a technika kiszolgálását és javítási utasításokat, technológiák kidolgozását, elterjesztését;
- tervezi, szervezi az általános javítási, gyártási, felújítási és korszerűsítési feladatok végrehajtását;
- koordinálja a technikai szolgálati ágak napi feladatainak végrehajtását.

A technikai biztosítási osztály háborús alkalmazása esetén a haditechnikai főnök elhatározza alapján tervezi, szervezi, irányítja és ellenőrzi a javítószervek tevékenységét.

A szerteágazó feladatok eredményes végrehajtása érdekében célszerű, ha az osztályvezető egyben haditechnikai főnök helyettes is. Így biztosítva van a hatékony koordináció lehetősége és megoldásra kerül a haditechnikai főnök helyettesítésének kérdése is, mert jelenleg nincs szervezetszerű (még zárójeles sem) helyettes.

Az előzőekben ismertetett gondok a katonai kerületek haditechnikai főnökségeinél is megtalálhatók. Ezért javaslom a haditechnikai főnökségen belüli létszám átcsoportosítással, haditechnikai főnök helyettesi és tervező főtisztai beosztás létesítését a már ismertetett feladatok eredményesebb végrehajtása érdekében.

Dandár (ezred) szinten a javító alegység tevékenységének és az alegységeknél folyó komplex technikai kiszolgálási feladatok koordinálására javaslak szervezni egy fő mérnök főtisztet a haditechnikai főnök alárendeltségébe, a jelenlegi létszámkereteken belüli átcsoportosítással.

Az "A" változat előnyei

Az integráció eddigi pozitív vonásait megőrizve, részben feloldja a negatív jelenségek okozta feszültségeket.

Biztosítja a folyamatosságot az ágazati rendszer és a funkcionális feladatmegoldás között, biztosítja az indokolt szakmai sajátosságok érvényesülését.

Időt biztosít a funkcionálisan szervezett (logisztikai) biztosítási rendszer kidolgozásához, a működési feltételek megteremtéséhez.

Az "A" változat hátránya

Nem oldja meg az összes felmerült problémát (a párhuzamosságok egy része megmarad, elmarad a folyamatok optimalizálása).

"B" változat: Anyagi-technikai centrikus funkcionális integráció

Az anyagi-technikai centrikus funkcionális rendszer elvi vázlata a 3. számú ábrán látható.

A "B" változat sajátossága, hogy minden ami anyagi jellegű, egy biztosítási folyamatba, az anyagi biztosításba van kapcsolva. Vita tárgyát képezi többek között, a fenntartási (javító) anyag kérdése. Elismerve azt, hogy az is anyag, én ezt a technikai biztosításhoz sorolom *(lásd 4. jegyzet)*.

A technikai biztosítást a jelenlegi általánosan elfogadottól szélesebben értelmezem. A technikai biztosítás az anyagi-technikai biztosítás alapvető folyamata, amely a csapatok alaprendeltetésből adódó feladataik végrehajtásához szükséges haditechnikai eszközök biztosítására, azok üzemeltetésére, üzembentartására irányuló rendszabályok és tevékenységek összessége. A technikai biztosítás folyamata a haditechnikai eszközök rendszeresítésétől a selejtezésükig tart. *A fő részfolyamatok az alábbiak:*

- rendszeresítés;
- üzemeltetés technikai biztosítása;
- tárolás;

- technikai kiszolgálás, - javítás;
- fenntartási anyagbiztosítás;
- kiképzés;
- selejtezés.

Az egészségügyi és közlekedési biztosítás ebben a változatban lényegesen nem változna a jelenlegihez képest.

A "B" változat előnyei

Előrelépést biztosít a funkcionális integráció irányába. Egy sor párhuzamos tevékenység - főleg az anyagi biztosítás területén - megszüntethető.

A szakállomány átcsoportosítása nélkül alkalmas a háborús anyagi-technikai biztosítás feladatainak végrehajtására. A béke és háborús tevékenység egy szervezeti formában valósítható meg.

A "B" változat hátrányai

A haditechnikai eszközök alkalmazásához szervesen kapcsolódó harcanyagok - az üzemanyaghoz hasonlóan - elkülönülnek az eszközöktől, a szükséges szakértelem csak létszámnöveléssel biztosítható megnyugtatóan mindkét ágazatban.

Teljes egészében, profiltisztán nehezen megvalósítható az anyagi és a technikai biztosítás, mert az egészségügyi és közlekedési biztosítás területén is jelen vannak, ahonnan ezek leválasztása szintén csak létszámnöveléssel lehetséges.

Az anyagi biztosításon belül is jelentkeznek technikai biztosítási feladatok (például speciális lőszeres, rakéták időszakos bevizsgálása, alkalmazáshoz történő előkészítése, stb.), amelyeket jelenleg a technikai biztosításhoz tartozó javítószervezetek végeznek az egyéb tevékenységük mellett.

"C" változat: Ember-haditechnika centrikus funkcionális integráció

Az ember-haditechnika centrikus funkcionális integráció elvi vázlata a 4. számú ábrán látható.

A "C" változat szerint a biztosítási kérdések alapvetően két csoportba, az "ember" és a "haditechnikai eszköz" szükségletének megfelelően lennének rendszerezve. Így az azonos céllal és tulajdonságokkal, közeledő biztosítási megoldásokkal rendelkező folyamatok közel kerülnének egymáshoz. Lehetőség lenne azok optimális szervezésére.

A "C" változat előnyei

Optimális funkcionális integrálást biztosít az azonos célú folyamatok összefogásával.

Alkalmas béke és háborús tevékenység mellett is a feladatok ellátására. A lehetőségek szerint legjobban alkalmazkodik az anyagi-technikai biztosítás célja - az ember és a haditechnikai eszköz - igényeihez.

A "C" változat hátránya

A jelenlegi struktúra lényeges átalakítását igényli, ami csak meghatározott feltételek (anyagi eszközök, felkészített szakember gárda, megfelelő szabályozó intézkedések, stb.) megléte esetén biztosítja az elvárt eredményt.

"D" változat: Teljes anyagi-technikai integráció

A teljes anyagi-technikai integráció elvileg abban különbözik az előző változatoktól, hogy ebbe bekerülnek a jelenleg különlévő szakágak. *Ezek a következők:*

- elhelyezési szolgálat;
- pénzügyi és számviteli szolgálat;
- kiképzés-technikai szervezetek;
- az integrációba eddig be nem vont felderítő-rádiófelderítő szervezetek és eszközök;

- kulturális, sport és nevelési anyagi biztosítás.

Összességében megállapítható, hogy a teljes anyagi-technikai integráció magába foglalná a hadsereg teljes anyagi, technikai és pénzügyi területét, minden anyagot, eszközt és az ehhez kapcsolódó forrásokat és szervezeteket.

A "D" változat előnyei

Ez az integrálás adna leginkább lehetőséget a gazdasági, anyagi-technikai folyamatok legoptimálisabb megoldására.

A biztosítási rendszer tudományosan alapos kidolgozásával teljesen új, gazdaságosabb és hatékonyabb megoldás lenne a jelenlegi gondok felszámolására.

A "D" változat hátrányai

A "C" változatnál is nagyobb átalakítást igényelne, ami eleve hátrálatná az eredményes megvalósulást a feltételek részbeni hiánya miatt.

A teljes integrációval olyan nagy rendszer jönne létre, ahol már felmerülhet az egy személy általi vezethetőség kérdése is. A hatalmas szervezetben kevésbé biztosítható az operativitás.

A felsorolt változatokból látható, hogy több út áll előttünk. *A megjelölt változatok mellett még elképzelhetők egyéb megoldások is, például:*

- végrehajtói szinten (dandár, ezred, zászlóalj) az ágazati rendszer, felsőbb szinteken pedig a funkcionális rendszer erősítése. Ezt a nézetet leginkább a jelenlegi létszámlehetőségek és a feladatok összhangja közötti eltérések erősítik. A létszámnövekedéssel járó funkcionális megoldások végrehajtása jobban igényli az ágazati rendszer biztosította nagyobb szakmai hozzáértést;

- az integráció visszafejlesztése, a fegyverzeti és technikai, valamint a hadtáp rendszer visszaállítása. E nézetet vallók hangsúlyozzák, hogy a két biztosítási terület között olyan nagy a különbség, hogy azok nem összevonhatók, nem integrálhatók;

- az egyes biztosítási feladatok, vagy eszközcsoportok ágazatok közötti integrálása (a lokátortechnikai eszközök átadása az elektronikai szolgálathoz, a lőszer és robbanóanyag egy szervezetbe integrálása, stb.);

- a biztosítási feladatok és katonai feladatok különválasztása és mellérendeltségi viszony kialakítása. A katonai vezetés igényt támaszt, a biztosítási rendszer pedig szolgálat, meghatározott keretek és normák alapján;

- egyes biztosítási területek átadása a polgári szférába. Ilyen lehet a polgári életben is megtalálható technikai eszközök (gépkocsi, műszaki gép, stb.) technikai kiszolgálása és javítása, élelmezés, üzemanyag ellátás, egészségügyi biztosítás, szállítás béke feladatai.

Az eddig leírtakból látható, hogy a továbblépés lehetőségei többirányúak, többféle megoldás lehetséges. Éppen ezért nagyon fontosnak tartom az alapos tudományos elemzést, döntés előkészítést és a kiválasztott változat tudományos kidolgozását és az új működési feltételek maximális biztosítását.

A probléma megoldására a következő lehetséges utat javaslom:

- az anyagi-technikai biztosítás jelenlegi helyzetének alapos elemzése, a gondok, problémák okainak tárgyilagos feltárása;

- az integráció "tisztá" tapasztalatainak feltárása (8);

- a hadsereg szervezeti, anyagi-technikai korszerűsítésének kidolgozása, az új szervezeti forma, új szervezetek, eszközök, anyagok és technológiai eljárások a biztosítással szemben támasztott követelményeinek pontos felmérése;

- a nemzetgazdaságban (civil szférában) és a hadseregben megvalósuló biztosítási feladatok pontos meghatározása (mit kell a hadseregben végezni és mire lehet számítani, mint stabil szolgáltatásra a civil szféra részéről);

- a jelenlegi helyzet, az integráció tapasztalatai és az új követelmények alapján, egy megfelelő biztosítási rendszer kiválasztása;

- a kiválasztott rendszer működési feltételeinek megteremtése (a működési rend tudományos kidolgozása, megfelelő szakállomány felkészítése, utasítások, szabályzók kiadása, információs rendszer kialakítása, tárgyi feltételek megteremtése);

- a működési tapasztalatok gyűjtése és visszacsatolása a rendszerbe.

A felsorolt folyamat megtételésem szerint néhány évet igénybevesz. Addig az "A" változat, vagy ahhoz hasonló módosításokkal a jelenlegi anyagi-technikai biztosítási rendszer, a jelenlegi átmeneti helyzetben képes eleget tenni az eléje támasztott követelményeknek. A kellően meg nem alapozott változtatás nagyobb kárt okoz, mint a jelenlegi rendszerben található gondok és feszültségek.

Jegyzetek

1.) Az integráció kialakulásával és tapasztalataival foglalkozó fontosabb írások a teljesség igénye nélkül

Kiss Sándor, Lévay Gábor: A csapatok fegyverzeti és technikai szerveinek integrációjáról. Honvédelem 1984/11. szám 45-61. oldal

Kiss Sándor: A fegyverzeti és technikai biztosítási rendszer a megvalósulás útján. Honvédségi Szemle 1985/2. szám 1-3. oldal

Lévay Gábor: Változások a csapatok fegyverzeti és technikai szolgálatában. Honvédségi Szemle 1985/2. szám 21-25. oldal

Kónya Béla, Farkas Zoltán: A technikus szakállomány kiképzése. Honvédségi Szemle 1985/2. szám 25-28. oldal

Dr. Kazinczi István: Hozzászólás "A csapatok fegyverzeti és technikai szerveinek integrációjáról" című cikkhez. Honvédelem 1985/8. szám 106-113. oldal

Dr. Ungvár Gyula: A fegyverzeti és technikai szolgálatok integrációja. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 1-7. oldal

Geller István: Az integráció tapasztalatai a szárazföldi csapatoknál. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 34-37. oldal

Lengyel László: Az integráció tapasztalatai a keretalakulatoknál. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 40-43. oldal

Rába Imre: Az integráció tapasztalatai a magasabbegységnél. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 46-47. oldal

Fazekas Albert: Az integráció tapasztalatai az egységnél. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 47-48. oldal

Patai József: Anyaggazdálkodás a rendszerek egyesítésével. Honvédségi Szemle 1987/4. szám 49-52. oldal

Patai József, Dr. Németh Károly: A fegyverzeti és technikai biztosítás korszerűsítésének számítógépes támogatási lehetősége. Honvédelem 1988/8. szám 74-82 oldal

Turcsányi Károly: Az ember-haditechnika rendszer a tudományos-technikai forradalomban. Honvédelem 1988./8. szám 83-93. oldal

Dr. Csűrös János: A fegyverzeti és technikai szolgálat tisztai állományának iskola- és tanfolyamrendszerű képzése. Honvédelem 1989/5. szám 55-65. oldal

Dr. Janza Károly: A katonai doktrína és a nemzetgazdaság időszerű kérdései. Honvédelem 1989/5. szám 101-109. oldal

Geller István: A fegyverzeti és technikai eszközök kiképzésorientált, gazdaságos üzemeltetése. Honvédségi Szemle 1989/5. szám 87-91. oldal

Rába Imre: Tapasztalatok a katonai kerületparancsnokságok technikai főnökségeinek vezetési rendjével kapcsolatban. Szárazföldi Csapatok 1992/3. szám 128-137 oldal

Gáspár Tibor: A javítószervezetek napjainkban. Szárazföldi Csapatok 1992/1. szám 82-91. oldal

Gáspár Tibor: A javítószervek napjainkban. Új Honvédségi Szemle 1992/11. szám 74-77. oldal

Gáspár Tibor: A fegyverzeti, a technikai és az anyagi szolgálatok integrációjáról. Hadtudomány 1992/3-4. szám 60-69. oldal

Gáspár Tibor: A technikai biztosítás feladatainak változásai napjainkban. Új Honvédségi Szemle 1993/2. szám 43-52. oldal

Dr. Ungvár Gyula: Nulláról kell-e indítani a katonai logisztikát? Katonai Logisztika (Anyagi-Technikai Biztosítás) 1993/1. szám 41-52. oldal

Dr. Csűrös János: Az akadémiai képzés - ezen belül az anyagi-technikai fakultás - múltja, jelene, elképzelt jövője. Katonai Logisztika (Anyagi-Technikai Biztosítás) 1993/1. szám 87-105. oldal

2. A felmérés adatai megtalálhatók

Javítási kapacitás jelentés 1992. Gyűjtő (nyt.szám: 162/1992/ATF SZCSP Székesfehérvár)

A javítószervek jelenlegi helyzetének értékelése, elemzése. (Felterjesztve az MH ATFCFSF-nek a 10/10/1992/ATF nyt.számon)

Gáspár Tibor: A fegyverzettechnikai eszközök technikai biztosítása korszerűsítésének lehetőségei a szárazföldi csapatoknál. Egyetemi doktori értekezés. Nyt.szám: 163/1993/ATF.

3.) Szabó János: A hadsereg és rendszerváltás. Új Honvédségi Szemle 1992/6. füzet 6. oldal

4.) A fenntartási (javító) anyagi biztosítást a technikai biztosítás szervejének tekintem, tehát itt nem tárgyalom. A technikai kiszolgálást, javítást véleményem szerint jelenlegi helyzetünkben, amikor a fenntartási anyagellátás területén a hiány dominál, nincs elegendő pénz és lehetőség a szükséges anyagok beszerzésére, nem szabad a javítóanyagtól elválasztani. Jelenleg a hiányzó anyagokat a szakállomány szaktudása és sok esetben találékonysága pótolja.

5.) A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei. Hadtudomány 1993/2. szám 12. oldal

6.) Az integráció továbbfejlesztését, az anyagi-technikai szervezetek korszerűsítését, a logisztikai biztosítást ismertető írások a következők, a teljesség igénye nélkül

M.Szeliversztov: A NATO Egyesített Fegyveres Erők hadtápbiztosításának alapjai. Honvédelem 1989/1. szám 138-145. oldal

Dr. Szenes Zoltán: Logisztikai rendszerek a nyugati hadseregekben. Új Honvédségi Szemle 1991/11. szám 118-123. oldal

Dr. Csabai György: A logisztika a fegyveres erők mozgatásának és fenntartásának eszköze. Új Honvédségi Szemle 1992/1. szám 110-113. oldal

Dr. Német Ernő: Az anyagi-technikai biztosítás rendszerszemléletű elemzése. Új Honvédségi Szemle 1992/4.szám 75-84. oldal

Gáspár Tibor: Még egyszer a logisztikáról. Új Honvédségi Szemle 1992/7. szám 116-118. oldal

Szűcs László: A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány 1993/1. szám 67-76. oldal

Dr. Janza Károly: A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakításáról. Katonai logisztika (Anyagi-Technikai Biztosítás) 1993/1. szám 5-25. oldal

Dr. Knoll Imre: A logisztika helyzete és fejlesztési irányai. Katonai logisztika (Anyagi-Technikai Biztosítás) 1993/1. szám 26-40. oldal

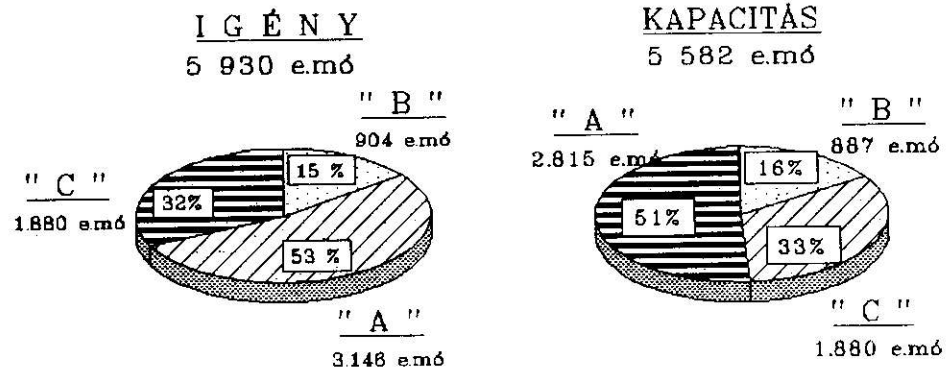
Hollósi Nándor, Dobó Péter: A védelmi hadművelet (harc) anyagi-technikai biztosításának elvi kérdései. Katonai logisztika (Anyagi-Technikai biztosítás 1993/1. szám 53-65. oldal

7.) A Magyar Honvédség jelenlegi helyzete a haditechnikai biztosítás szempontjából - a meglévő eszközök tervezettnél hosszabb ideig történő rendszerben tartása és az ezzel párhuzamosan megjelenő technikai fejlesztés (új eszközök várható rendszerbe állítása, illetve a meglévő egy részének korszerűsítése) miatt - átmenetinek tekinthető e kettős feladat miatt.

8.) A "tisza" tapasztalat alatt azt értem, hogy külön kell választani az általános tapasztalatoktól - főleg a negatívumok esetében - azokat, amelyek a feltételek hiányával kapcsolatosak és azokat, amelyeket az integrált szervezet ad.

K I M U T A T Á S

a kiszolgálási, – javítási
igényről és kapacitásról

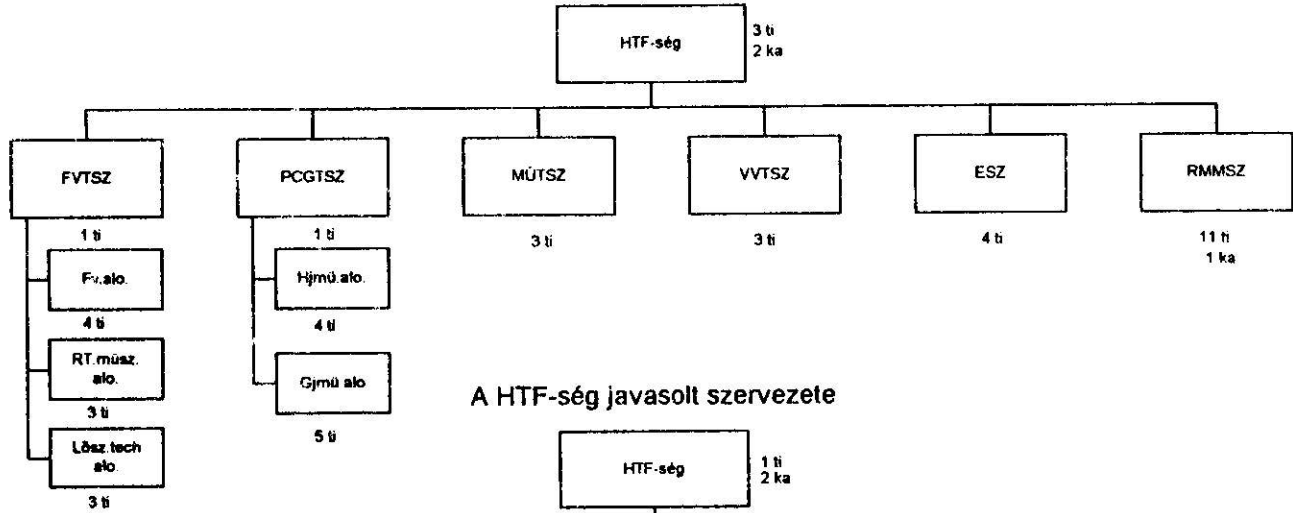


KIMUTATÁS
A SZÁRAZFELDI CSAPATOK 1992 ÉVI KAPACITÁS HELYZETÉRŐL

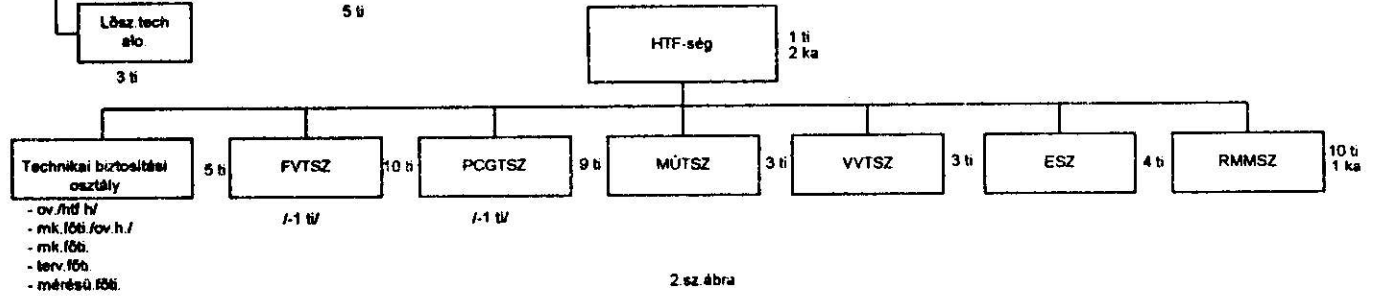
(az év munkájában)

SZOLGÁLATI ÁG MÉGNEVEZÉSE	MUNKAI DÖ ALAP		ELSŐDLEGES SZAKMAI TEVÉKENYSÉG ("A")									MÁSDOLGOS SZAKMAI TEVÉKENYSÉG (%)	KATONAI ES ÁLTALANOS FELADATOK (%)
	FELSZ- TÁSA	MUNKÁ- ÓRÁBAN	TECHNIKAI	TRVYSZERŐ	VÁRAFLAN	MAROKK	MÉRŐGÉN	KONVERZÁL	ESYÉS	ÖSSZESEN			
			KISZOLGÁL.	MEZEL JAV	MÉRŐ JAV	TECHNIKZ	MEZESZÁS	ÁTKONVERZ					
FEDYVERZETI	szólka	1258	226	112	85	63	14	98	96	694	196	366	
	szólka	1189	172	105	85	63	18	86	95	625	196	366	
SZOLGÁLAT	hiány	-69	-54	-7	0	0	4	-12		-69	0	0	
PC ÉS GUMI	szólka	3078	445	210	240	125	16	382	76	1494	582	1002	
TECHNIKAI	szólka	2942	405	207	231	125	16	309	76	1389	571	1002	
SZOLGÁLAT	hiány	-136	-40	-3	-9	0	0	-73	0	-125	-11	0	
MŰSZAKI	szólka	262	59	10	16	4	0	68	3	151	13	96	
TECHNIKAI	szólka	227	31	10	14	4	0	54	3	116	13	96	
SZOLGÁLAT	hiány	-35	-19	0	-2	0	0	-14	0	-35	0	0	
VEGYMŰVELM	szólka	269	110	24	10	4	5	22	9	184	29	56	
TECHNIKAI	szólka	219	73	18	9	4	5	18	9	136	27	56	
SZOLGÁLAT	hiány	-50	-37	-6	-1	0	0	-4	0	-46	-2	0	
ELEKTRONIKAI	szólka	676	149	57	60	32	5	35	32	370	78	226	
	szólka	652	143	53	58	30	4	30	32	350	74	226	
SZOLGÁLAT	hiány	-24	-6	-4	-2	-2	-1	-5	0	-20	-4	0	
REPÜLŐ	szólka	234	70	5	37	0	4	5	4	125	6	103	
MÉRŐ - MŰSZ	szólka	221	57	5	37	0	4	5	4	112	6	103	
SZOLGÁLAT	hiány	-13	-13	0	0	0	0	0	0	-13	0	0	
HADITÁP	szólka	135	33	1	20	11	0	13	32	110	0	25	
	szólka	126	31	1	15	11	0	10	32	100	0	25	
SZOLGÁLAT	hiány	-10	-2	0	-5	0	0	-3	0	-10	0	0	
EGÉSZSÉGÜGYI	szólka	8	2	2	1	0	0	3	0	8			
	szólka	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
SZOLGÁLAT	hiány	-8	2	-2	-1	0	0	-3	0	-8			
KÖZLEKEDÉSI	szólka	10	3	0	7	0	0	0	0	10			
	szólka	7	2	0	5	0	0	0	3	7			
SZOLGÁLAT	hiány	-3	-1	0	-2	0	0	0	0	-3			
MINDÖSSZESEN	szólka	5930	1088	421	476	239	44	626	252	3146	904	1880	
	szólka	5582	914	399	454	237	47	512	252	2815	887	1880	
	hiány	-348	-174	-22	-22	-2	3	-114	0	-331	-17	0	

A HTF-ség jelenlegi szervezete

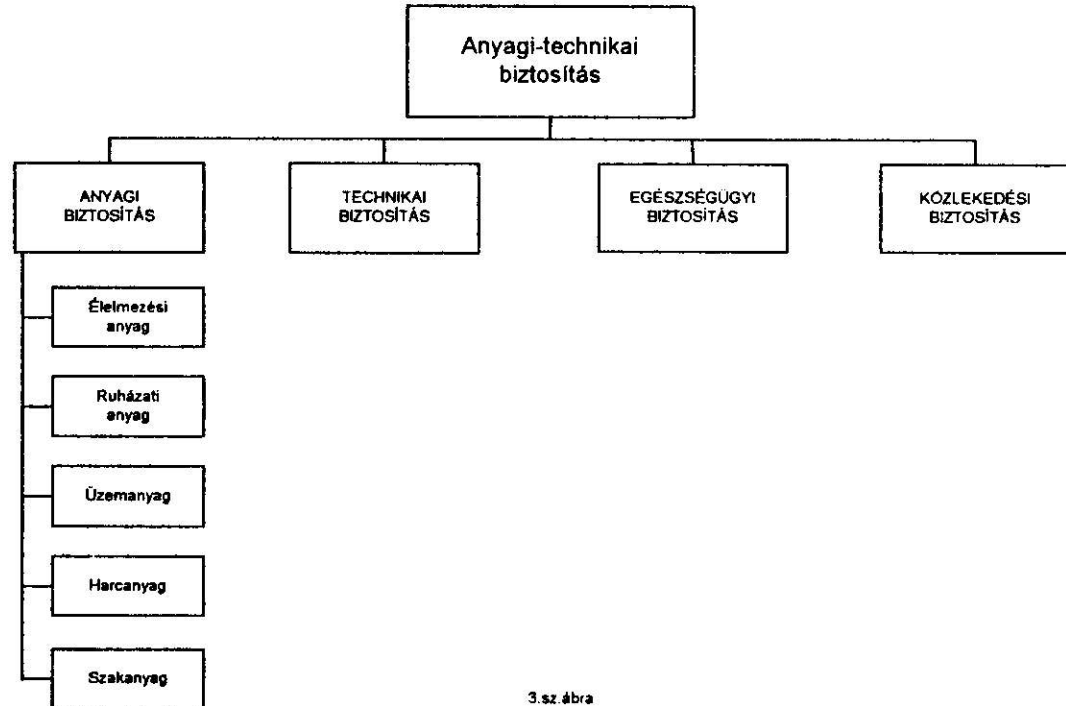


A HTF-ség javasolt szervezete



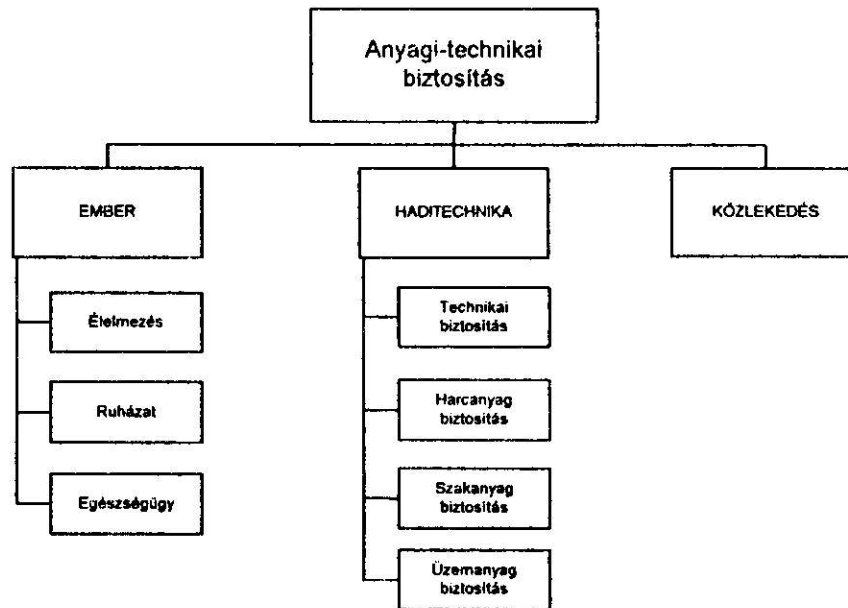
2 sz. ábra

B változat : Anyag-technika centrikus funkcionális integráció



3.sz. ábra

C változat : Ember-haditechnika centrikus funkcionális integráció



4.sz. ábra

GONDOLATOK A TÜZÉRSÉG LŐSZERBIZTOSÍTÁSÁRÓL

Bősze Tamás¹

A tüzérség lőszerbiztosítása fő folyamatainak elemzése és a harci alkalmazásból eredő követelmények áttekintése során - *amely feladatot a lap előző számában kíséreltem meg elvégezni* - megfogalmazott következtetések alapján, a következőkben ismertetem a feltárt problémák megoldásra irányuló elgondolásaimat, javaslataimat.

A tüzérség lőszerbiztosítási problémáinak legfőbb okai **három okcsoportban** foglalhatók össze. Ezek a következők:

- A gépesített hadtestek ellátó ezredei sem készleteikkel, sem szállító kapacitásukkal nem képesek megbízhatóan végrehajtani a védősávjukban harcoló szervezetszerű és megerősítő tüzérség lőszerbiztosítását.

- A tüzérdandárok ellátószázadainak lőszerraktárkészletei és ezzel összefüggésben a szállító kapacitásuk elégtelen feltételeket biztosít a megosztottan alkalmazott tüzerosztályok lőszerbiztosításához.

- A gl. és hk. dandár ellátószázadok lőszerkészletei és szállító kapacitása nem biztosítja a szervezetszerű tüzérség részére szükséges indulókészlet megalakítását és utánpótlását, továbbá nem képes érdemben résztvenni a megerősítő ágyútarackos osztályok lőszerbiztosításában.

A három okcsoport közös elemét a **tüzérségi lőszeres csapatkészletének alacsony szintje és rossz lépcsőzöttsége, az ellátószervezetek alacsony lőszerszállító kapacitása, továbbá a megosztott alkalmazásra való szervezeti elégtelenség jelenti.** Ebből következően a javaslataim ezen tényezők módosítására irányulnak.

¹ Dr. Bősze Tamás őrnagy, egyetemi adjunktus, a MH Hadtápcsoportfőnökség tervező főtitkárja

A csapatkészletek korrekciója

Különböző készletszintekkel elvégzett számvetések alapján, amelyek a tüzérségi löszerek optimális készletképzési és utánpótlási változataira vonatkoztak - az alábbi löszer csapatkészletek megalakítása látszik indokoltnak:

- tarack-,ágyútarack és aknavető löszerekből:	2,0 ja.
- páncéltörő löszerekből	1,5 ja.
- rakétopáncéltörő löszerekből	2,0 ja.
- sorozatvető löszerekből:	1,66 ja.

Az aknavető-,tarack-és ágyútarack löszerek csapatkészletének lépcsőzését a következők szerint célszerű meghatározni:

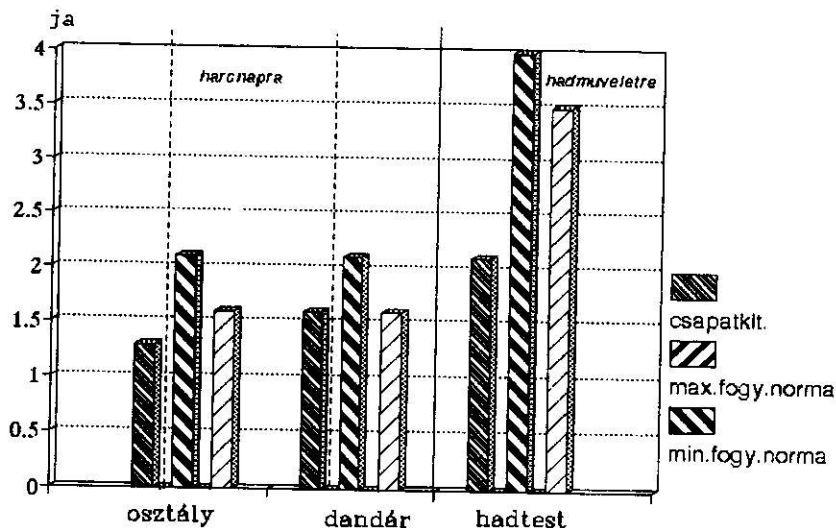
A tüzérségi löszer csapatkészlet lépcsőzése

Megnevezés	tarack-,ágyútarack	aknavető
		löszer
Ütegnél	1,0 ja.	1,0 ja.
osztálynál	0,3 ja.	-
dandárraktárban	0,3 ja.	0,5 ja.
hadtestraktárban	0,4 ja.	0,4 ja.

A javasolt készletlépcsőzésben újszerű az osztály, mint lépcsőzési szint számításba vétele. Az újszerűség azonban csak a tüzérség vonatkozásában jelentkezik, hiszen mind a lövész, mind a harckocsi zászlóaljok kiszolgáló-szakaszainál tárolnak csapatkészletbe tartozó löszereket.

A javasolt csapatkészlet megalakítása esetén a hadtest tüzérdandárok állományából a gl.(hk.) dandárok megerősítésére rendelt tüzerosztályok - az átalárendezés szabályai szerint - csapatkészlettel, vagyis 1,3 ja. és az arányosan megosztott dandár - ellátószázad 0,3 ja. löszerével, összesen **1,6 ja. löszerkészlettel** kerülnének a megerősített kötelékhez. Ez azt jelenti, hogy az osztályok 1,6-2,1 ja. harcnapis átlagos felhasználási normájuk 76-100 %-át vinnék magukkal, a jelenlegi 52-68 %-al szemben. A javasolt csapatkészlet és a felhasználási norma arányait az ágyú-tarack löszerek vonatkozásában a következő diagram szemlélteti:

Az ágyútaracklőszer csapatkészlet és a felhasználási norma viszonya a javasolt új csapatkészlet esetén



A grafikonról jól leolvasható, hogy a javasolt csapatkészlet megalakítása esetén a dandár készlete megegyezne a napi felhasználási norma alsó értékével, az osztályé pedig mindössze 0,3 javadalmazással maradna el attól. Ebből következően a dandároknál már a csapatkészlet megléte esetén kielégítést nyerne az a követelmény, hogy az induló készlet fedezze a harcnapra felhasználási normát, a tüzérosztályoknál pedig a dandáraktár lőszerkészletének lelépcsőzésével a hiányzó 0,3 ja. megalakíthatóvá válna.

Az átlagosnál magasabb felhasználási norma - a hadtest főerőkifejtésének irányába harcoló tüzérosztályoknál lőszerkészletének megalakításához a hadtestraktárban tárolt 0,4 ja. lőszer jelentene megfelelő anyagi- és szállító-kapacitási alapot.

A lőszerszállító kapacitás korrekciója

A csapatkészletek módosítása természetesen a lőszerszállító kapacitás módosítását is megköveteli.

A javasolt 0,3 ja. osztály csapatkészlet megalakításához az ágyútarackos tüzérosztályok kiszolgáló -szakaszainál 6-6 db.,a tüzérdandár ellátószázadához rendszeresítésre javasolt további 0,2 ja.lőszer csapatkészlet szállításához még tüzérosztályonként 4-4 db.teherautó szükséges.

A 122 mm.tarackos tüzérosztályok 0,3 ja.csapatkészletének szállításához osztályonként 3-3 db., az összfégyvernemi dandárok ellátószázadainál rendszeresítendő további 0,2 ja.taracklőszer szállításához dandáronként 2-2 db.tehergépkocsi kell.

A tüzérség ellátószervezeteinek szervezeti korrekciója

A szükséges szállítókapacitást a tüzérosztályok kiszolgálószakaszainál célszerű szervezetileg önálló lőszerellátó rajként a szervezetbe illeszteni.

A tüzérdandár-ellátó század lőszer szállító szakaszának állományába a jelenlegi 10 (12)² gépkocsival szemben 30 (36) szállító eszköz tartozna. Mivel egy-egy tüzérosztály után 6-6 gépkocsi szállítja a 0,3 ja. lőszer,-és a javasolt szervezeti módosítás célja végsősoron az,hogy az ellátószázad erői az osztályok csoportosításának megfelelően megoszthatók legyenek - azt diktálja,hogy 5 (6) szállítórajba legyenek szervezve.

A szervezeti változtatásra irányuló javaslatok ismertetése után felvázolom azt az ellátási és utánpótlási rendszert,amelyik az általam érvényesítendőnek ítélt készletképzési elveken nyugszik és javasolt csapatkészletekre,valamint ellátószervezetekre építve működik.

A tüzérség anyagi biztosítási rendszerének módosítása

A lőszer csapatkészletben és szállítókapacitásban végrehajtott korrekciók után a tüzérség anyagai biztosítási rendszerében is változtatást,pontosabban **egyszerűsítést lehet eszközölni.**

2 A zárójelben közölt adat a 6 osztállyal szervezett tüzérdandárra értendő.

Ha a csapatok közvetlen harcérntkezésen kívül foglalnak védelmet, akkor a kiegészítő lőszerkészletek közül az aknavető és tüzérségi lőszer egyrésze a zászlóalj aknavetőütegek tüzelőállásaiban, a dd.őj.tar.tü.o., illetve a dd. TÜCS tüzelőállás-közelében a lövegek melletti **lőszerfülkében** földre rakható, vagyis a kiegészítő készlet azon része, amit az egyes ütegek az első tüzelőállásból felhasználnak, az alegységekhez lelépcsőzésére kerülhet.

A tüzelőállásokban földre rakható készletek nagysága pontosan meghatározható. A tüzértörzs az egyes osztályok feladatonkénti lőszerfelhasználását előre megtervezi, így a tűztáblázat alapján precízen kalkulálható a tüzelőállásban földre málházható lőszer mennyisége. Az I. és II. tűzcsapás - amit a tüzérütegek rendszerint egycsapásra hajtanak végre - lőszerfelhasználása megközelíti, gyakran meghaladja a 0,5 javadalma-zást. A lőszer kiegészítő készletek egy részének a lőszerfülkékben történő megalakítása tehát nem hátráltatja, hanem éppen ellenkezőleg, "segíti" a tüzérség harcfeladatának sikeres végrehajtását, növeli a lőszerellátás biztonságát. A lőszerbiztosítás szempontjából viszont azzal a nem elhanyagolható előnnyel jár, hogy a kiegészítő lőszerkészletek megalakítása egyszerűsödik, kevesebb szállítóeszköz lekötését igényli és már a felkészülés időszakában az ellenség tűzhatásán kívül - végrehajtható a kiszállítás. A tüzérség tekintetében pedig biztosítja azt, hogy az első tűzcsapások végrehajtása után, amikor a tüzelőállás váltására sor kerül, az ütegek és az osztály lőszerkészletei a csapatkészlet szintjén állnak.

Az új TÁS elfoglalásakor az osztály kiszolgálószakasz készleteinek a lövegek tüzelőállásaiban történő földre rakásával ismételten biztosítható a soron következő tűzcsapások végrehajtásának megkezdése anélkül, hogy a dandár ellátószázad az utánpótlásba beavatkozna. Mivel a **védelmi harc ezen időszakában - az ellenség rohamának elhárításakor - mind a tüzérség tüzelőállásai, mind a gl. zászlóaljak védőkörletei erős tűz alatt állhatnak, célszerűtlen az ellátószázadtól lőszerkiszállítást és átadást végezni!**

A tüzérség lőszerutánpótlása a harcnap folyamán optimálisan a javasolt rendszerben a következők szerint hajtható végre:

I.ütem: A földre rakott lőszerkészlet felhasználása és tüzelőállás-váltás végrehajtása után a tüzérosztály kiszolgálószakasz (0,3 ja.) készletéből az új tüzelőállásban megalakítják a soronkövetkező tűzcsapás (-ok) meg-

kezdéséhez szükséges lőszerkészletet. Az ütegek járművön lévő lőszerkészletét (0,5 ja.) ekkor még rendszerint nem kell megbontani.

A lőszerellátó raj leürült járművei (6 db) és az ellő.szd.taracklőszerrel málházott 6 db.járműve "helyet cserél". Az osztály lőszerellátó raj járművei a rajparancsnok irányításával, a dd. ellő.szd.körletébe vonulnak és vagy átveszik a hadtest szállító eszközein tárolt kiegészítő készleteket vagy az ellő.szd.irányításával a kijelölt forrásról vételeznek. A vételezés ideje alatt az ütegek felhasznált lőszerének pótlását az ellátószázad járműveivel hajtják végre az osztály LEP-ről.

II.ütem: A készletek átvétele után az osztály lőszerellátó raj visszatér az osztály TÁS körletébe és ismét helyet cserél az ellő.szd.időközben leürülő járműveivel, amelyek ezt követően lőszervételezést hajtanak végre a kijelölt ellátási forrásról.

A vételezésből visszatérve az ellátószázad szállító járművei ismét az osztály LEP-ra vonulnak, és helyet cserélnek az időközben leürült lőszerellátó raj eszközeivel.

III.ütem: Az osztály lőszerellátó raj járművei a dd.ellő.szd.körletébe vonulnak és újabb vételezést hajtanak végre. A vételezés után a lőszerellátó raj az osztály LEP-ra vonul és leváltja az ellő.szd.czidőre leürülő járműveit, amelyek ismét vételezni indulhatnak. A vételezés végrehajtása után a járművek már az ellátószázad körletébe érkeznek vissza.

IV.ütem: A nap végi feltöltés időszakában a hadtest ellátóezrede az első lépcső-dandáron részére egy nagyobb tömegű anyagkiszállítást hajt végre. Ennek keretében biztosítják az elrendelt készlet megalakításához és a következő harcnapra indulókészlet megalakításához szükséges kiegészítő készletet, valamint a felhasznált egyéb (fenntartási és ellátási) anyagokat.

Rendszerint lehetőség van arra, hogy a hadtest napvégi kiszállítását végző járműveket a dandáron belül egy szállítási forduló végrehajtására - az alegységek készleteinek feltöltéséhez - is igénybe vegyék. Az egyes vételezési ütemek közötti időben, ha a lőszerfelhasználási ütem azt igényli, a lövegek melletti lőszerkeket az üteg lőszeres gépkocsijainak készleteiből lehet pótolni. Az üteg lőszeres kocsik készleteinek pótlását úgy kell ütemezni, hogy az o.LEP járművei lehetőleg a kiszolgálószakasz körleté-

ben legyenek addigra, amikor a hadtest járművei beérkeznek. A lőszer átadásra és átvételére ott kerül sor. Az átmálhás végrehajtása után mind az ütegek, mind az o.lőszerellátó raj (LEP) készletei kiegészülnek, illetve a kiegészítő lőszerkészletek megalakítást nyernek.

A négy ütemben végrehajtott lőszerutánpótlás első olvasatban talán bonyolultnak tűnhet, azonban lényegében nem jelent mást, mint hogy az osztály lőszerellátó raj és a dandár ellátószázad lőszerellátó járműveivel **a harcnap során két-két alkalommal vételezését, egy-egy alkalommal pedig anyagátvételt hajtanak végre.** Mindegyik esetben 0,3 ja.lőszer kerül átadás-átvételre. **A 0,3 ja.mennyiség tehát állandó utánpótlási ráta-ként fogható fel.** A készletlépcsőzésre tett javaslatommal éppen ezt a célt kívántam elérni, mert ilyen módon biztosítható dandáron belül a két ellátási tagozat közötti kompatibilitás. **Ennek előnyei a következő három pontba foglalhatók össze:**

- A dandáron belüli ellátási tagozatok között az anyagátadás a lőszerszállító gépkocsik cseréjével folyik, így kiküszöbölhető az átrakodás.

- A tüzérosztály LEP-on 3 (6) gépkocsin van a 0,3 javadalmazás lőszer tartalék, amellyel egyidőben mindhárom tüzéruteg irányában lehet lőszerutánpótlást végezni.

- A lőszeráramlás egyenletes ütemű, eltérő raktömegkapacitásból eredő anyagfeltorlódás nem következik be.

A tüzéség részére kijelölésre kerülő lőszer ellátási források lehetnek a hadtest sávjában található lőszerraktárak, az első hadműveleti anyagi lépcső részét képező vasúti kirakóállomások, a hadtest készleteiből és eszközeivel létesített ellátó pontok, esetenként a nagyobb mélységben (50-60 km.) elhelyezkedő hadtestraktárak (raktárrészlegek), illetve a hadtest szükségleteit biztosító ATKK-ek.

Ennek figyelembevételével kell számvetni a lőszer vételezési lehetőségeket. Az első hadműveleti anyagi lépcső vasúti kirakóállomásairól, amelyek a peremvonalhoz 30 kilométernél közelebb nem lehetnek, egy vételezési forduló végrehajtása legkevesebb 4,0-4,5 órát vesz igénybe. Az osztály lőszerellátó raja és az ellátószázad tehát maximum 2 fordulót képes végrehajtani a harcnap során az osztály LEP és a vételezési bázis között.

A vételezés tervezése során figyelemmel kell lenni arra is, hogy egy időben nem lehet távol a dandártól az osztály lőszerellátó raja és az előszd.tüzérségi lőszer szállító járműállománya, mert akkor a dandárnál nem maradna azonnal mobilizálható lőszerartalék.

Az előzőekben ismertetett rendszer működőképességének ellenőrzésére az MH ATIK munkatársai Kiss László Ferenc mk. alez. és Pázmándi Imre mk.fhdgy. egy speciális tesztelő programot készítettek. A program segítségével számtalan, -valószínűsíthető szélesértékeket is magába foglaló - adatállománnyal teszteltem a szisztéma megbízhatóságát. **Az eredmények azt mutatták, hogy a javasolt rendszer a jelenleginél lényegesen stabilabb ellátási és utánpótlási szisztémát jelenthet a tüzérségi lőszerellátásban.**

Korszerűnek tekinthető-e a javasolt rendszere?

A kérdés felvetése és megválaszolása nélkül úgy gondolom nem szabad befejeznem írásomat. A javasolt készletmódosítás, továbbá az új lépcsőzési szint és lőszerellátási tagozat egyaránt azt sugallja, hogy itt egy olyan rendszer került feltámasztásra, amit éppen az elmúlt években igyekeztek megszüntetni. Nevezetesen a több ellátási tagozatra épülő rendszerről van szó, amely nagymértékben az elvonuló csapatok ellátási és utánpótlási követelményeihez kötődött.

A honi területen kívándó védelmi hadműveletek anyagi biztosításában a területi ellátás elve kerül előtérbe. Az ilyen rendszer elvileg lehetővé teszi az ellátási tagozatok csökkentését, a csapatoknak közvetlenül az ellátási forrásokról történő kiszolgálását. Akkor tehát, amikor az anyagi-technikai szakemberek körében az egy tagozatos "just in time", vagyis az **éppen időre** történő anyagkiszállítás lehetőségének megteremtése a kutatás egyik iránya, akkor az új ellátási tagozat beiktatására tett javaslat első pillantásra valóban konzervatívnak tűnhet.

Ha a javaslatba hozott rendszer lényegét mélyebb elemzés alá vesszük, akkor egy kvázi egytagozatos, a "just in time" rendszer irányába mutató rendszer alapjai tűnnek elő. A javasolt készletlépcsőzés végrehajtása után ugyanis mindhárom ellátási tagozatban kialakítható egy 0,3 ja. nagyságú utánpótlási ráta. Ezek harmonikus, egymást váltó mozgatása adja a javasolt utánpótlási rendszer megbízhatóságának alapját. Az anyag

áramlásának sebességét - az objektív határokon belül elsősorban a lőszer felhasználó tüzérsztály parancsnoka szabja meg. Ha az így kialakított és három tagozathoz kötött szállítókapacitást és a hozzá rendelt lőszerkészleteket egy szervezetbe és azonos parancsnokság alá helyeznék, úgy létrejöhetne az a logisztikai ellátó-szállító egység, amely képes lenne megoldani az ellátási források és az anyagfelhasználók közötti folyamatos kapcsolatot. Ilyen formán megteremtődne a "*szükséges mennyiségben, a kellő időben*" ellátási követelmény kielégítésének szervezeti alapja.

Hasonló - pontos számításokon és modellezéseken alapuló rendszer felépíthetőnek látszik valamennyi anyagcsoport vonatkozásában. Megítélésem szerint ez a munka jelentheti a jövő egyik olyan kutatási feladatát, amely megalapozója lehet egy korszerű logisztikai rendszer ellátási-utánpótlási alrendszerének.

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

TERÜLETVÉDELMI CSAPATOK ALKALMAZÁSÁNAK ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSA

Márkus József¹

A területvédelmi csapatok háborús alkalmazásának anyagi-technikai biztosítása sajátosan, a tábori hadsereg csapatainak biztosításától eltérő rendszerben valósul meg. Ezt meghatározza és befolyásolja a területvédelmi csapatok háborús feladatai, alkalmazásának körülményei, az anyagi-technikai vezető és végrehajtó szervezetek lehetőségei.

A cikkben a területvédelmi parancsnokság alárendeltjei közül a honvédelmi dandárok és a repülő katonai szervezetek anyagi-technikai biztosításával nem foglalkozom, az alkalmazási sajátosságaik miatt önálló tanulmányként került feldolgozásra.

Bevezetőként - a közérthetőség érdekében - a vizsgált területvédelmi katonai szervezetek alkalmazásának **legjellemzőbb, az anyagi-technikai biztosítás szempontjából leginkább meghatározó körülményeket** ismertetem röviden, a teljesség igénye nélkül.

A területvédelmi csapatok általában közvetlenül nem vesznek részt a védelmi hadműveletben. Feladataikat a hadművelet helyétől függetlenül az egész ország területére kiterjedően végzik, három kerületben, illetve a megyékben. Működési körzetük "*sávhatárai*" a kerületek és a megyék határai.

A területvédelmi ezredek - az őrzészlóaljak számától függően (1-3)-55-60 %-a az ezredparancsnokságtól távol, a megye területén, 30-50 helyen települve hajtanak végre állandó, az MH Vezérkar által már békében meghatározott és kijelölt helyeken objektum őrzési feladatokat, működtetik a sugárfigyelő és jelzőrendszert.

1 Márkus József alezredes, MH SZCSP-ság ATF-ség Tervező osztályvezető - helyettes

A területvédelmi ezredek az állandó jellegű két fő feladaton túl a műszaki, vegyvédelmi, egészségügyi, területvédelmi századaikkal a települési helyükről alkalmazva, *előre nem tervezhető feladatként részt vehetnek - önállóan, vagy más katonai, illetve polgári szervezettel együttműködve - az adott megyében:*

- fontosabb objektumokat ért csapások következményeinek felszámolásában, az elienség légideszantjai, diverziós csoportjai felderítésében, az erejüktől függően megsemmisítésükben, katonai rendészeti és rendfenntartó feladatok végrehajtásában;

- hadműveleti területen a tábori hadsereg vagy a gépesített hadtest parancsnok elhatározása szerint szárnyak, hézagok, fontos irányok lezárásában, műszaki, vegyvédelmi, egészségügyi szakfeladatok végrehajtásában, műszaki záruk létesítésében.

A vezetésbiztosító zászlóalj, a személyi tartalékképző ezredek, zászlóalj és a hadifogoly táborok a megalakulási, illetve a részükre kijelölt körletben települve végzik - a megnevezésükben is megjelölt tartalommal - a feladataikat.

A területvédelmi csapatok mindegyike **békében nem élő katonai szervezet**, mozgósítás útján alakulnak meg és általában katonai objektumban települnek. A területvédelmi parancsnokság, a három területvédelmi kerületparancsnokság **a szárazföldi csapatok és katonai kerület parancsnokságokból**, szétválással jönnek létre.

A hadműveleti területen lévő területvédelmi ezredek a tábori hadsereg, illetve az adott gépesített hadtest parancsnokság hadműveleti alárendeltségébe kerül. A hadműveleti területen megalakult személyi tartalékképző csapatokat, a hadifogoly táborokat a hadműveletek megkezdése előtt hadműveleti területen kívüli helyre telepítik át.

Az anyagi-technikai biztosítás tervezésére, szervezésére - a kötelékben lévő zászlóalj kivételével - **vezető szervezet minden szinten**, ugyanakkor a **végrehajtásra** csak kettő (ezred és zászlóalj szintű) biztosítási tagozat van rendszeresítve. A kötelékben lévő zászlóaljnál (területvédelmi ezredek őrzászlóaljai) csak az önálló étkeztetésre és igen kis kapacitással első szaksegélyre van lehetőség.

A katonai szervezetek szállító kapacitása általában nem elegendő a csapatkészletek egyidejű szállítására, alapvetően csak az utánszállítás, illetve a vételezés feltételeit biztosítja.

A területvédelmi csapatok alkalmazásának anyagi - technikai biztosítása

1./ A területvédelmi csapatok harctevékenységeinek közvetlen anyagi-technikai biztosítását a dandárok, ezredek, zászlóaljok technikai ki- szolgáló, javító, ellátó, szállító és egészségügyi alegységei a náluk lévő anyagi készletekkel, technikai eszközökkel végzik a területvédelmi és a területvédelmi kerületparancsnokságok **anyagi-technikai főnökségeinek szakmai irányításával, felügyeletével.**

A csapatok anyagi-technikai biztosítása közvetlenül a Magyar Honvédség legfelső, központi (hadászati) anyagi-technikai biztosítása tagozatához kapcsolódik. A hadműveleti tevékenységet folytató tábori hadsereg, gépesített hadtestek hadműveleti területén lévő területvédelmi csapatok anyagi-technikai biztosítása a hadsereg, hadtest biztosítási rendszeréhez igazodik a THDS, a gépesített hadtest **Anyagi-technikai Főnök** elhatározásának megfelelően.

2./ Az anyagi-technikai utaltsági rendet az MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnök már békeidőszakban, de legkésőbb a mozgósítási készenléti kiadja.

A közlekedési-, polgári objektum őrségek, a sugárfigyelő és jelzőrendszer ellátását alapvetően polgári szervekhez, a települési hely közelében lévő katonai szervezethez, laktanyához utalva, illetve a területvédelmi ezred ellátási rendszerén belül, béke állapotban kell megszervezni. A polgári objektumokat és szolgáltatásokat (mint orvosi ellátás, étkeztetés, mosatás, fürdetés, gépjármű javítás, stb.) a HVK Szervezési és Hadkiegészítési csoportfőnök 02/1992. számú intézkedésének 61-64. pontjai szabályozzák. Az érintett katonai szervezetek az ellátáshoz szükséges kiutaló határozatokkal általában rendelkeznek, de azok a gyakori tulajdonosi váltás miatt folyamatos pontosítást igényelnek, illetve a külföldi tulajdonossal nem tudtak szerződést kötni. Az ellátatlan alegységek ellátását saját hatáskörben kell megszervezni.

Az így kialakított ellátási, utalási rend általában csak áttelepülés, az ellátó, kiszolgáló, javító objektum megsemmisülése, evakuálása, illetve kapacitáshiánya esetén változhat meg.

3./ **A hadművelleti területen** lévő területvédelmi csapatok részére az ellátó, javító bázisokat - az MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnök által kiadott utalási rendet figyelembevéve - a tábori hadsereg, a gépesített hadtest **Anyagi-technikai Főnöke** határozza meg.

A gépesített hadtest elsőlépcsőjében települő területvédelmi alegységeket anyagi, egészségügyi ellátásra, gépjármű javításra az érintett gépesített lövész, harckocsi dandárokhoz célszerű és szükséges utalni. Ezt indokolja, hogy a békében kialakított ellátási rendszer - a polgári ellátó, javító objektumok, központi raktárak várható evakuálásával, áttelepülésével - részben vagy egészben a hadtest elsőlépcsőjének mélységéig valószínűleg megszűnik. Ugyanakkor a területvédelmi ezred nem képes teljes mértékben önállóan megszervezni, végrehajtani az ellátás nélkül maradt alegységek anyagi-technikai biztosítását. Ehhez nem rendelkezik megfelelő kapacitással, illetve nem is célszerű a harctevékenység körzetében engedélyezni részére az utánszállításokat.

Ezt figyelembevéve, az anyagi készletek biztosítása érdekében a hadtest elsőlépcsőjében lévő ór alegységek, a sugárfigyelő- és jelzőrendszer elemeit ezredszintű anyagi készletekkel kell ellátni.

A hadtest elsőlépcsője mögött lévő területvédelmi csapatoknál a békében kialakított és a MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnök által meghatározott ellátási utalási rendet valószínűleg nem szükséges megváltoztatni.

4./ **Az anyagi-technikai szakalegységek** a területvédelmi katonai szervezetek elhelyezési körletében (laktanya, polgári objektum) **települnek**. A kötelékben lévő zászlóaljok ellátó alegységei alapvetően a zászlóaljparancsnokság települési helyén működnek. A területvédelmi ezredek ór zászlóaljainak ellátó szakaszait azonban a létszámtól, az ellátandó objektum számától, távolságától függően 2-3 ór száradhoz megosztva is lehet telepíteni és működtetni. A területvédelmi ezredek más anyagi-technikai szakalegységeit nem lehet, illetve nem célszerű megosztani. A területvédelmi csapatok áttelepülésével csak csapás alóli kivonás, illetve

hadműveleti területen az ellenséges támadás térnyerése esetén kell számolni.

5./ Anyagi biztosítás

5.1. A területvédelmi katonai szervezetek **ellátási forrásai** az utalási rendnek megfelelően a központi raktárak, raktárrészlegek, kirakó állomások, ATKK-k, polgári vállalatok, üzemek, repülőterek, kereskedelmi egységek lehetnek. Az ATFCSF anyagellátási forrásként kijelölheti a különböző laktanyákban visszahagyott készleteket is.

Anyagvételezést a kijelölt ellátó objektumokból a központi raktárak, raktárrészlegek kapacitását figyelembevéve annak parancsnokával történő egyeztetésnek megfelelően 2-3 naponkénti gyakorisággal, saját szállítóeszköz igénybevételével kell tervezni. A kijelölt polgári objektumokból történő vételezés gyakoriságáról, rendjéről a polgári szerv vezetőjével írásban kell megállapodni.

A készletképzést a fogyás, a veszteség és a vételezési gyakoriság függvényében kell meghatározni úgy, hogy a készletek a csapatkészlet 50 %-a alá nem csökkenjenek.

5.2. A **felhasználási norma** a különböző anyagokból a hadműveleti területeken lévő csapatoknál - elsősorban a területvédelmi, őr- és műszaki alegységeknél - nagyobb. A különböző lőszerkekből, műszaki harcanyagból, hajtóanyagból a várható fogyás hadműveleti területen kívül a szárazföldi harcoló csapatokra számvetett fogyás 30-50 %-a, hadműveleti területen 40-60 %-a lehet. A megyei területvédelmi csapatoknál a megyék területén, a különböző csapások következményeinek felszámolásában való részvételkor megnő a mentesítő anyag, egészségügyi anyag fogyás. A hajtóanyag felhasználás a megyék területének nagyságától, az ott telepített őrségek, sugárfigyelő és jelzőrendszer őrséinek számától, a települési távolságtól függ.

A személyi tartalékképző ezredek, zászlóaljok lőszer és más harcanyag ellátási, fenntartási anyag fogyasztását a kiképzési követelmények befolyásolják, annak szükségletét a kiképzés anyagi-technikai biztosítási tervét figyelembevéve kell számvetni. Külön kell tervezni a kiképzendő állomány váltásának, a tartalékképzésre újonnan bevonuló személyi ál-

lomány beöltöztetéséhez, felszereléséhez szükséges anyagszükségletet, amit minden esetben az ellátó központoktól kell igényelni és vételezni.

5.3. Az anyagszükségletek vételezését jelentős mértékben befolyásolja a szállítási távolság, ami a polgári életből be nem szerezhető anyagok esetében viszonylag nagy. A felsőszintű ellátási tagozat háborúban - a tábori hadsereg érdekében telepített anyagtároló és kiadó körzetek, ki-
rakó állomásokon túl - a haditechnikai anyagellátásra az ország területén csak 2-4 raktárt, raktárrészleget működtet. A területi elhelyezkedéstől, úthálózattól, annak romboltságától függően, ezen raktárakból történő vételezés a 10-15 órát is meghaladhatja.

A szállítási feladat végrehajtása a naponta rendszeresen fogyó, az utánszállítását előre megtervezhető anyagok esetében biztosított. Gondot jelent viszont a területvédelmi ezredek műszaki, vegyivédelmi, egészségügyi századainak alkalmazása esetén, amikor gyorsan, - több esetben hadinormában részükre nem rendszeresített - nagy mennyiségű műszaki, vegyivédelmi, egészségügyi anyag utánszállítása szükséges. Ezt a területvédelmi ezred általában nem képes teljes egészében saját erőből megoldani. Ezért ezekhez a feladatokhoz szükséges anyagi-technikai készleteket, eszközöket a feladatot elrendelő parancsnok biztosítja és szervezi meg a szállítását.

5.4. A területvédelmi ezredek objektum őrségei, a sugárfigyelő és jelzőrendszer alegységeinek ellátása a szolgáltatást elrendelő határozatban megjelölt helyről történik. Ez a polgári szervek részéről általában csak az étkeztetésre és fürdetésre korlátozódik. Számolni kell azzal, hogy a hadműveletek során egyes alegységeknél ez az ellátás is megszűnhet. A területvédelmi ezred anyagi-technikai főnökének ezeket figyelembevéve kell a kitelepült alegységek anyagszükségleteit biztosítani, a szükségletnek megfelelő gyakorisággal, terítő járattal kiszállítani. Biztosítani kell a napi kétszeri (de legalább egyszeri) melegétkeztetés, heti egyszeri fürdetés, tisztacsere, folyamatos víz-, illetve hajtóanyag ellátás feltételeit. Az üzemanyagellátást az ezred ellátó alegysége kell hogy végezze, mivel a zászlóaljknál ehhez nincs kiszolgáló állomány és eszköz rendszeresítve.

A tisztacsere végrehajtására, illetve az ellátatlan alegységek élelmezési ellátására a megyében - a területvédelmi ezred és zászlóalj parancsnokságok települési helyeit figyelembevéve - ellátási területeket kell ki-

jelölni. Az így léterehozott területeken lévő őr-, sugárfigyelő- és jelző alegységek tisztacseréjét, szükség szerint ételmezési ellátását a területen települő ezred, illetve zászlóalj ellátó alegységek végzik, függetlenül a kitelepült alegységek szolgálati alárendeltségétől. Ilyen esetekben az ezrednek a zászlóaljak ellátó alegységeit meg kell erősíteni ellátó állomány-nyal, eszközzel és anyaggal, biztosítani kell részükre a folyamatos anyag-utánszállítást.

A kitelepült alegységek ellátása így a megyék területi nagyságától, a települési helyek távolságától függően jelentős szervezési feladatot igényel. Ugyanakkor az utak rombolása, más ellenséges tevékenység miatt az ellátásban sok a bizonytalansági tényező, amit az őrzászlóaljak ellátási lehetőségeinek hiányosságai is növelnek.

Ezért is rendkívül fontos, hogy a kis alegységek a közeli katonai, vagy polgári objektumokhoz kerüljenek utalásra. Lőszer, üzemanyag, ruházati cserekészlet növelésével, készletel konzervekkel célszerű az alegységek részbeni ellátását, önállóságát legalább 3-4 napra megteremteni.

5.5. A hadművelleti területen a gépesített lövész, harcokosi dandárokhoz **ellátásra utalt** területvédelmi csapatok anyagellátásának rendjét a hadrend szerint illetékes gépesített hadtest anyagi-technikai főnöke határozza meg.

5.6. A **hadifoglyok ellátását** a hadifogoly táborban a változó létszámot figyelembevéve kell megszervezni és végrehajtani, az 1949. évi Genfi Egyezményben meghatározottak szerint.

Az ételmezési ellátásuk normáját az ételmezési szolgálat ideiglenes hadinorma táblázata tartalmazza.

A ruházati ellátásukra hadinorma nincs meghatározva. A védelmi hadműveleteket figyelembevéve az ellátáshoz szükséges mennyiségű zsákmányanyaggal nem lehet számolni. Így az elhasználódott ruházat cseréjéhez az időjárásnak megfelelően, a tisztacsere lehetőségét figyelembevéve a hazai készletekből kell ruházatot biztosítani, a ruházati ellátó központoktól igényelve.

6./ Technikai biztosítás

6.1. A haditechnikai eszközöknél - elsősorban a vegyivédelmi, híradó-technikai eszközöknél - a meghibásodásból adódó javítási igény lesz a jellemző. A sérüléssel meghibásodás aránya a hadműveleti területen lévő csapatoknál lesz számottevőbb.

6.2. A **technikai eszközök kisjavítását** általában a területvédelmi csapatok szervezetszerű javító alegységei és a kezelőállomány végzi, fő hangsúlyt helyezve a sugárfigyelő- és jelzőrendszer működése technikai feltételeinek biztosításához szükséges híradó, vegyivédelmi-technikai eszközök javítására. Ennek szükségességét növeli a vegyi- és sugárzás-mérő eszközök hiányos biztosítottsága, mivel a meghibásodott eszközök ideiglenesen sem pótolhatók, az eszközök nem minden típusa helyettesíthető egymással.

Az őrségek, a sugárfigyelő- és jelzőőrsök technikai eszközeinek kisjavítására, technikai kiszolgálások végrehajtására mozgó javító brigádokat kell működtetni. A gépjárműtechnikai eszközök kisjavításainak egy részét - elsősorban a kitelepült alegységeknél - a szolgáltatást elrendelő határozatban kijelölt polgári javító szervezettel is célszerű, illetve szükséges végeztetni, mivel a csapatok a várható kisjavításoknak csak a 70-80 %-át képesek végrehajtani.

6.3. A közép- és nagyjavításokat általában a legfelső ellátási tagozat által kijelölt katonai és polgári javító bázisok, üzemek végzik.

A híradó eszközök középjavítását azonban - amennyiben a feltételek biztosítottak - az egyes területvédelmi ezredek állományába szervezett körzeti híradó anyag középjavító műhelyekhez és raktárakhoz történő utalással kell megszervezni. A vegyivédelmi és műszaki eszközök közép- és nagyjavítására az ország területén háború esetén 2-3 központi katonai javító bázis üzemel, ezért feltehetően hosszabb javítási idővel kell számolni.

A gépjárműveket, műszaki gépeket közép- és nagyjavításra alapvetően polgári javító szervezetekhez célszerű utalni, mivel az eszközök többségét a honvédség nem üzemelteti, nincs hozzá alkatrésze.

A javítási feladatok végrehajtásába célszerű bevonni a szakirányú személyi tartalékképző ezredek, zászlóaljakat is (fvt. sztk. z., pgt. sztk.e., stb.), akik a kiképzés, felkészítés keretében a sérült technikai eszközök javítását végezhetik.

6.4. Hadművelési területen a hadtest elsőlépcsőjében települő területvédelmi alegysége sérült, meghibásodott gépjármű eszközei a THDS, gépesített hadtest javítási rendszerébe kerülnek be. Az érintett alegységek a sérült, meghibásodott járműveket a gépesített lövész, harcokosi dandár vontatási útvonalára kell hogy kivontassák.

7./ Egészségügyi biztosítás

7.1. **Az egészségügyi biztosításra** ezred, zászlóalj segélyhelyek a parancsnokságokkal együtt települnek, igénybevéve a települési hely egészségügyi objektumait (laktanyai segélyhely).

Az ezred, önálló zászlóalj segélyhelyek alapvetően az ezred, önálló zászlóalj települési helyén, illetve közelében, legfeljebb 10-15 km-re települő alegységeknél keletkezett sérülteket látják el és biztosítják az első orvosi segílyt. A területvédelmi katonai szervezetek segélyhelyeire került sérülteket az első orvosi segíly után saját szállító eszközökkel, az utalási rendben meghatározott kórházakba szállítják. A szakorvosi segílyt nem igénylő sérültek - a laktanyai fektető, az egészségügyi személyzet kapacitásának megfelelő létszámban - a teljes gyógyulásig kapnak egészségügyi ellátást.

7.2. A területvédelmi ezred segélyhelyének működési területén kívüli eső objektum órségeknél, a sugárfigyelő- és jelzőrendszer alegységeinél keletkezett sérülteket ön- és kölcsönös segíly után a szolgáltatást elrendelő határozatban kijelölt polgári egészségügyi ellátó intézménybe, vagy az ellátási utalási rendben kijelölt, katonai, polgári kórházba kell szállítani első, illetve szakorvosi segílyre.

7.3. A **hadművelési területen** a gépesített hadtest elsőlépcsőjében települő alegységeknél keletkezett sérültek egészségügyi ellátását a hadtest egészségügyi szolgálat főnöke szervezi meg. A sérültek az első lépcsőben lévő dandárok segélyhelyén keresztül, a gépesített hadtest ellátási rendszerébe kerülnek.

A hadtest második lépcsőjében, illetve még hátrább települő területvédelmi csapatok egészségügyi ellátását a hadműveleti területen kívüli ellátási rendnek megfelelően, a területvédelmi kerület egészségügyi szolgálat főnökének felelősségével kell megszervezni.

7.4. A várható egészségügyi veszteség százalkos aránya, a sérültáramlás mértéke az ellenséges légi csapások, diverziós csoportok támadásának függvénye. Valószínűleg a védelem szempontjából fontos gazdasági, katonai objektumokat, közlekedési csomópontokat, műtárgyakat őrző alegységeknél lesz nagyobb arányú a sérültek száma. A sérültek ekkor tömegesen és egyidőben keletkeznek, ami a segélyhelyek leterhelt-ségét jelentősen megnöveli. Ezért a sérültek ellátására vonatkozó kapacitás számvetést ennek figyelembevételével is kell elkészíteni.

Tömeges sérülés esetén kérni kell az előljárótól a megyei területvédelmi ezredek egészségügyi századainak igénybevételét.

7.5. A hadifoglyok egészségügyi ellátásánál az 1949. évi Genfi Egyezmény előírásait kell figyelembevenni. Ennek feltételei - megfelelő egészségügyi normatípus meghatározásával - alapvetően biztosítottak.

8./ Közlekedési biztosítást a területvédelmi csapatoknál nem kell szervezni, mivel az ehhez szükséges erővel nem rendelkeznek.

A katonai szervezeteknél azonban a szállítási, kiszolgálási, javítási, ellátási feladatokhoz szükséges gépjármű mozgásokhoz - szemrevételezéssel - megkerülő utakkal együtt, állandó útvonalakat kell kijelölni. Olyan utakat célszerű kiválasztani, amelyek kevésbé forgalmasak, kevesebb rombolással lehet számolni. Az útvonalakon a forgalomszabályozást önállóan kell megszervezni, illetve kérni kell a rendőrség segítségét (csapatmozgás esetén).

Amennyiben a felsőszintű ellátási tagozat, a táborigadsereg, gépesített hadtest erőivel berendezett gépkocsiutakat kell igénybevenni, úgy a használatát a szolgálati út betartásával, az utasításoknak megfelelően kell igényelni.

9./ Az anyagi-technikai biztosítás vezetése

9.1. A területvédelmi csapatok **anyagi-technikai biztosításának** tervezésére, szervezésére, vezetésére a területvédelmi, a területvédelmi kerület, ezred, önálló zászlóalj parancsnokságok harcálláspontján - az anyagi-technikai főnökség (szolgálat) vezető állományából - **anyagi-technikai vezetési csoportot** kell működtetni az általános elveknek megfelelő munkacsoportokkal. Az együttműködéshez szükséges információcsere érdekében összekötő tisztet kell küldeni a területvédelmi parancsnokság anyagi-technikai főnökségéről a tábori hadsereg anyagi-technikai vezetési pontjára, a hadműveleti területen lévő TVKP ATF-ségéről a hadműveletet megvívó gépesített hadtest anyagi-technikai vezetési pontjára. Sajátosság továbbá, hogy a területvédelmi és a területvédelmi kerületparancsnokságon nincs közlekedést tervező csoport, a szállító szolgálat az anyagellátást tervező csoportba kerül beosztásra.

9.2. Az anyagi-technikai biztosítás viszonylagos állandósága miatt az anyagi-technikai biztosítást a háború kezdetén meghatározatlan időre kell megtervezni minden vezetési szinten. A hadműveleti területen lévő területvédelmi kerület a hadtest hadműveletéhez alkalmazkodva a hadtest hadműveletének időszakára, az ezred, önálló zászlóalj egy napra is készítheti a tervet. **A biztosítási terv részei:**

- szöveges elgondolás az anyagi-technikai biztosításra;
- számvetések táblázatos formában a hadművelet időszakára, illetve a határozatlan időre történő tervezés esetén a vételezés gyakoriságához igazodva kettő-három napokra, a személyi tartalékképző ezredeknél, zászlóaljknál kettő hétre, a hadműveleti területen lévő ezredeknél szükség szerint egy napra;
- "*Munkatérkép*" biztosítási terv elemekkel;
- "*A területvédelmi csapatok települési rendje*" térképen, ami tartalmazza minden szinten a területvédelmi katonai szervezetek, az őrségek, a sugárfigyelő- és jelzőrendszer állandó települési helyeit. A térképet már békében el kell készíteni és a változásoknak megfelelően pontosítani;
- ezredeknél, önálló zászlóaljknál a települési hely (laktanya) vázlata az ellátó, kiszolgáló, javító objektumok megjelölésével.

Új biztosítási tervet a biztosítási rendszer alapjaiban történő megváltoztatása esetén kell készíteni. A kisebb pontosításokat a biztosítási terv okmányain kell átvezetni.

Az állandó adatokra vonatkozóan, béke időszakban katonai szervezetenkénti (kötelékben lévő alegységenkénti) bontásban adattárat kell készíteni, ami az általános adatokon túl tartalmazza a kiutaló határozatok alapján az ellátási utalási rendet a területvédelmi ezredek kitelepült alegységeire vonatkozóan is.

9.3. Az anyagi-technikai biztosításra, a biztosítási terv alapján a háború elején kell kiadni az alárendeltek részére az intézkedést, amit szükség esetén operatív beavatkozással kell pontosítani.

A területvédelmi ezredek az intézkedésben részletesen szabályozzák a kitelepült alegységek biztosításának rendjét. Az előre nem tervezhető feladatok biztosítására a feladat elrendelésével egyidőben kell intézkedni. A gépesített hadtest csapataihoz ellátásra utalt területvédelmi ezredek anyagi-technikai biztosítására, a hadtest vezetési rendszeréhez igazodva, szükség szerint naponta kell intézkedni.

9.4. Az anyagi-technikai biztosítás vezetése során együtt kell működni:

- dandár, ezred, zászlóalj szinten az ellátási utalásági rendben lévő csapatokkal, a szomszédos megyei területvédelmi csapatoknak a megye határához közel települő alegységek ellátása érdekében, a kitelepült alegységek ellátását végző polgári szervezetekkel;

- a területvédelmi és területvédelmi kerületparancsnokságoknak a honvédelmi bizottságokkal, a polgárvédelmi parancsnokságokkal, önkormányzatokkal, a területvédelmi csapatok ellátását végző katonai szervezetek hadrendi előjáróival, hadműveleti területen a gépesített hadtest anyagi-technikai főnökségével.

Az együttműködés tartalmát, módszerét külön tanulmányban célszerű és kell kidolgozni.

Következtetés, javaslat

Összességében úgy ítélem meg, hogy a területvédelmi csapatok alkalmazása anyagi-technikai biztosítása az egyszakaszos ellátási rendszerben alapvetően biztosított, azonban a megvalósításban sok a bizonytalansági tényező.

A területvédelmi, területvédelmi kerületparancsnokság szintű ellátási tagozat hiánya, a beavatkozás lehetőségeinek korlátai miatt az előjáró ellátásért való felelőssége csökken, az többnyire csak a szakmai irányításra, felügyeletre, szervező, koordináló feladatokra korlátozódik.

Egyes katonai szervezetek teljesen önálló anyagi-technikai biztosításra nem képesek. A szűk javító kapacitás miatt a kisjavításokat, a nagy távolságra kitelepült kis alegységek teljeskörű anyagi-technikai biztosítását csak más katonai, polgári szervezethez történő utalással lehet megoldani. Ugyanakkor a törvényi szabályozás hiányosságai jelenleg korlátozzák az ellátási szerződések megkötését a polgári szervezettel, nem biztosított a nemzetgazdaságból bevonuló gépjármű és műszaki-technikai eszközök javítókészlete.

Hadművelési területen lévő területvédelmi csapatok békében kialakított és az ellátási utalási rendszerben meghatározott ellátási rendszer - elsősorban a hadtestek első lépcsőjének mélységében - nem fog tudni zavartalanul működni. Ezért a hadtestek első lépcsőjében települő területvédelmi csapatokat anyagi-technikai biztosításra a gépesített hadtesthez kell utalni. A hadművelési terület más részein az ellátás rendszerén nem, illetve csak szükség esetén célszerű változtatni.

A kis szállító kapacitás, a szállítási távolságok nagysága nem biztosítja a területvédelmi ezredek műszaki, vegyvédelmi, egészségügyi századai alkalmazásához szükséges anyagok nagy mennyiségben történő, gyors utánszállítását.

Egyes szakterületeken (például egészségügyi-, elektronikai szolgálat) a területvédelmi katonai szervezetekre vonatkozóan a hadinorma táblázatok is hiányosak. Nehezíti az ellátást, technikai kiszolgálást egyes eszközökből a szükségletek hiányos biztosítottasága. Nincs szabályozva minden szakterület részéről a hadifogyók ellátása.

A meglévő problémák, feszültségek megoldása, csökkentése érdekében szükségesnek tartom:

- az új Honvédelmi Törvény alapján újólag szabályozni a polgári szervek igénybevételét az ellátásra, kiszolgálásra, javítások végrehajtására, a nemzetgazdasági eszközök és ahhoz szükséges javítókészletek lebiztosítását, ezekkel kapcsolatban a polgári szervek feladatait, kötele-ségeit;

- a hadinorma táblázatokban a feladatoknak, szükségleteknek meg-felelően meghatározni a területvédelmi katonai szervezetek hadinormás eszközeit;

- a háborús szakutasításokban rögzíteni a hadifoglyok, a személyi tartalékképző katonai szervezeteknél az állományváltás anyagi, techni-kai ellátásának rendjét;

- biztosítani a hiányzó anyagi, technikai eszközöket, elsősorban a su-gárfigyelő- és jelzőrendszer működtetéséhez, a hadifogoly tábor felállít-ásához, berendezéséhez, működtetéséhez;

- a várható kisjavítások igényeinek megfelelően, növelni a javító alegységek létszámát, eszközeit, mobilitását;

- az ellátási bizonytalanság csökkentése érdekében, a területvédelmi ezredek őrzészlóaljaihoz olyan anyagi-technikai szakalegységeket szer-vezni, amelyek képesek azon kitelepült alegységek teljes ellátására, ame-lyek ellátási utaltsága béke időszakban nem rendezhető.

A tanulmány elkészítésénél felhasznált irodalom

1./ A három katonai kerület parancsnokság részére levezetett pa-rancsnoki és törzsvezetési gyakorlat, hadijáték tapasztalatai.

2./ Szakutasítás a csapatok háborús anyagi-technikai biztosítására (tervezet). Nyt.szám: 0151/1993/MH ATFCSF.

3./ Nemzetközi hadijogi, katonapolitikai és szövetségi szerződések gyűjteménye. Az MH Igazgatási és Jogi Főosztály 1991. évi kiadványa. Nyt.szám: 55/479.

4./ A SZCSP Területvédelmi Osztálya által készített és a 0522/1993. nyilvántartási számon kiadott "*A területvédelmi csapatok alkalmazása*" című bedolgozás a hadműveleti utasítás-tervezetbe.

GONDOLATOK A GAZDÁSZTISZT – KÉPZÉS PROBLÉMÁIRÓL

*Hautzinger Gyula*¹

Hadseregünk, akár az egész társadalom a változás korát éli. Miért lenne ez másként a katonai felsőoktatásban, vagy szűkebb értelemben a pénzügyi-hadtáp, egyszóval gazdálkodói (gazdász)-tiszt képzés területén?

A pozitívumok és negatívumok számbavétele során jelentős eredményként értékelhető, hogy a korábban 3 éves szintre degradált főiskolai képzés 1991. szeptemberétől újból 4 éves lett. Kikerült az oktatásból egy sor, az egypárti hatalom által diktált, a rendszerváltozás után feleslegessé vált tantárgy, helyet adva egyrészt a pluralista társadalom szükségletének megfelelő új, korszerű ismereteknek, másrészt nagyobb lehetőséget biztosítva a polgári szaktudományok elsajátításának. Gyökeresen javult a katonai, különösen a csapatoknál töltendő gyakorlati idő alatt elsajátítható ismeretek megszerzésének lehetősége is. A polgári felsőoktatáshoz közelítve jelentős mérföldkő 1992., amikor a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola a budapesti műszaki főiskolákat tömörítő Politechnikumi szerveződés után tagja lett a gazdasági felsőoktatást magába foglaló Közgazdasági Vezető Kollégiumnak is.

A Bolyai főiskolán jelenleg **három szakon folyik gazdaszáztiszt-képzés**. Hagyományosan végzés után innen kerülnek ki a hadtápszolgálat igényeinek megfelelően az üzemanyag, élelmezési és ruházati szakos tisztek (korábban a tanszékhez tartozott a közlekedési-szállító tisztképzés is, amely jelenleg a Páncélos- és gépjárműtechnikai Tanszéken folyik). A hadtáptisztképzéssel majdnem egyforma nagyságú a szakirányítás szempontjából a MH Közgazdasági és Pénzügyi Főnökséghez tartozó pénzügyi tisztképzés.

1 Hautzinger Gyula ezredes, a BJKMF Hadtáp és pénzügyi Szaktanszékének vezetője, főiskolai docens

Az anyagi-technikai integrációnak egyik jele, hogy a felállításra került Hadigazdasági Csoportfőnökség is indított egy, a csapatoknál az anyagi-technikai főnök irányító munkáját segítő gazdálkodási szakot.

Mint látható, a több mint negyedszázada a műszaki főiskolán működő gazdasztiszt-képzés több irányban, az egyes műszaki szakokhoz képest jóval több ágazaton és szakon valósul meg.

A számszerűségében is nagy (27 fő) Hadtáp és pénzügyi Szaktanszék jelentős erőfeszítéseket tesz az átmeneti korban lévő képzés eredményes végzésében. Az átmeneti jelzõt olyan értelemben használom, hogy ha a hadsereg "menetben" van, akkor óhatatlanul is sorozatos változásokon megy keresztül, amely hat a képzésre is. A változásokra itt és most nem kívánok bővebben kitérni, azok közismertek. Inkább a felelősségről szeretnék szólni, amely rajtunk a szakmai képzésben résztvevőkön nyugszik. A felelősségről, amellyel tartozunk a szakmának, de ha lehet még hangsúlyozottabban azoknak a fiataloknak, akik jelentkezésükkor minket és rajtunk keresztül a gazdasztiszt-pályát választották.

Tesszük ezt olyan körülmények között, amikor a katonai főiskolák közül a legnagyobb jelentkezési arány a mi szakjainkon mutatkozik (1993-ban pénzügyi szakra majdnem 6,5-szeres volt a túljelentkezés). Másrészt igen sok a gazdasági életben a szabályozatlanság, a bizonytalanság (alapszabályok hiánya, gazdálkodás várható változásai).

Mi lehet ilyenkor a teendő? **Mi legyen az a koncepció, amelyet követnünk kell?** Ezekre a kérdésekre keressük a válaszokat és próbáljuk a folyamatos változásban hallgatóink részére az állandót, az oktathatót, az értéket átadni. Felelőségünk ott jelentkezik, hogy jó néhány stratégiával, szervezővel szemben, nekünk úgy kell gondolkodnunk, hogy a hadsereg számára nem a mának, hanem a most felvételiző esetében 4 évre előre kell perspektívát nyújtanunk. Ezt leírni is nehéz egy olyan időszakban, amikor még mindig nincs új "tiszt-törvény" (legalábbis jelen sorok írásakor) nem beszélve az anyagi biztosítás területéről, amely egy kvázi integráció megléte mellett tart (legalábbis remélem) egy valós, a nyugati modern hadseregépítéshez hasonló biztosítási rendszer kiépítése felé.

Ilyen körülmények, ennyi bizonytalanság között kell biztosan dönteni a ránk bízott fiatalok jövőjét illetően. Ez a döntés ma csak egy lehet. Biztos szakmai-gazdálkodói alapokat kell nyújtanunk hallgatóinknak,

amely egyaránt megfelel egy mindenkori honvédség gazdálkodói-ellátási ismereteknek, egy olyan katonai gazdasz (hadtáp, gazdálkodási, pénzügyi) törzsanyagnak, amely a katonai gazdálkodás leglényegesebb ismereteit tartalmazza, másfelől biztosítja azon megváltozott pénzügyi, számviteli, gazdasági-ellátási ismeretek elsajátítását, amely nélkül nincs két (kettős) diploma, nincs polgári végzettség.

A kettős diploma valamikori bevezetése a tisztképzésben egyfajta vonzerőt biztosított az elmúlt évtizedekben a soha magas presztízsnéknem számító tisztí hivatás utánpótlását illetően. Így van ez most is. Félő, ma a törekvések mások a jelentkezők részéről. Ha a középiskolát végzetteket nézzük, a "merítési" lehetőség lényegesen ma sem változott a korábbiakhoz képest. Arányában ma is vezetnek az ország elmaradottab régiói, a jelentkezők továbbra sem a középiskolákat végzettek "krémjét" reprezentálják. Az okok azt hiszem érhetőek. A látszólagos vonzerő, a végzés utáni remélt biztos munka, de ugyanez a taszító is, a létminimum közeli "biztosságával" (különösen, ha rövid időn belül családot is alapít a kezdő tiszt). Ami ma is meghatározónak látszik, a korszerű gazdasági ismeretekkel rendelkezőkre a piacgazdaságnak folyamatosan szüksége lesz. És ez egyben a veszély is. Azok a hozzánk bekerültek, akiknek egyébként esélyük sem lenne egy polgári közgazdasági felsőfokú intézménybe bekerülni, hozzánk még viszonylag ma is könnyen bekerülhetnek. Elég, ha egy nem túlságosan "elit" középiskolából 50 pontot hoz valaki, és máris mint "duplázott" révben érezheti magát, mert 100 pont körül azért már hozzánk is be lehet kerülni. De mi van a 49 pontot hozottal?

Hosszú évek után az 1994. év lesz az első, amikor "áttörés" következik be a közgazdasági jellegű katonai felsőoktatásban és végre-valahára nálunk is a hasonló polgári felsőoktatási intézményekkel megegyezően a matematika mellett közgazdaságtanból vagy választhatóan történelemből lesz a felvételi.

Ez a problémásor nyugtalanít minket, a képzésért felelőseket, akik a legjobbak közül szeretnénk választani. A felvételt nyert, majd nálunk végzett majd úgy is eldönti, hogy a hadseregben, netalán a polgári életben akarja megszerzett tudását kamatoztatni. Mert egyelőre úgy tűnik, hogy erre többszörös lehetősége adatik. Gondolom, így már jobban érthető a magas jelentkezési arány is.

Nem készült statisztika, de érdekes lenne ismerni, vajon hány gazdasz végzettségű, nálunk oklevelet szerzett fiatal tiszt fordított hátat a hadseregnek az elmúlt években, amióta a hadsereg szorító marka is jobban engedett? Vajon hány jól felkészült hadtápos, pénzügyes tiszt választotta a jobb fizetésért a polgári pályát?

A képzés következő problémaköre az **oktatói állomány megfelelése a megváltozott követelményekhez**. Ez a kérdés nehéz és bonyolult összefüggéseket takar, amelynek megválaszolása meghaladja jelen ismertetés terjedelmi lehetőségeit. Leglényegesebbként állíthatom, tanészünk állománya összességében alkalmas a feladatok ellátására, akarja és igyekszik a magasabb, törvényben előírt változások szerinti követelményeket teljesíteni. Bizonyítékul szolgáljon, hogy jelen időszakban három fő vesz részt doktorandusz-képzésben, két fő egyetemi képzést folytat, három fő főiskolai-egyetemi szintű kétéves posztgraduális továbbképzésben vesz részt, egy fő intenzív nyelvoktatásban tanul és három fő folytat munka mellett nyelvi képzést. Ezek a tények meggyőzőek, különösen akkor, ha az oktatás feltétel oldaláról egy sor nehezítő körülményt látunk. *Ezek, csak a felsorolás erejéig:*

- a főiskolai képzésre nehezedő egyéb feladatok (tiszthelyettesi képzés, tiszti - várhatóan tiszthelyettesi tartalékos elméleti, utó- és átképzés),

- a behatárolt oktatói létszámviszonyok, a viszonylagosan magas óraszámokból adódó leterheltség, az oktatói pálya egyéb okokból való nem túl magas vonzósága,

- a katonai gazdálkodást szabályozó változások, az egységes követelmények (szabályzatok) hiánya,

- a felsőoktatási törvény katonai felsőoktatásra vonatkozó értelmezésének elhúzóódása,

- a katonai pályán érzékelhető egzisztenciális feszültségek (pálya- és létbizonytalanságok).

Ezen - nem teljeskörű - a képzést nehezítő problémakör mellett tiszteletreméltó a felsőoktatási képzésben résztvevő kollégák törekvése, hogy biztosítsák a hallgatók tisztességes felkészítését, sajátmaguk továbbképzését.

Milyen feladatok állhatnak a gazdasztiszt-képzés előtt? Ez a sarkalatos kérdés meghatározó a jövőre! A leglényegesebb feladat, hogy az elmúlt évek eredményeire alapozva meg kell szilárdítani a hazai közgazdasági képzéshez való még szorosabb felzárkózást. Ez a követelmény abból is adódik, hogy a közgazdasági szabályozók egyre széleskörűbben érvényesülnek a honvédség gazdálkodásában, így az erre történő felkészítés egyike a legfontosabbaknak.

A másik - talán legalább ilyen fontos feladat - a hadsereg anyagi-technikai biztosításának várható további fejlődésével lépést tartva olyan az ellátásban, anyagi biztosításban járatos szakemberek felkészítése, akik a főiskolai végzés után rövid időn belül képessé válnak csapatszintű gazdálkodói beosztásaik ellátására.

Végezetül felvetődhet a kérdés: ha ennyire közelítünk a polgári értelemben vett gazdálkodáshoz, egyáltalán miért van szükség a hadseregben gazdasági tisztképzésre?

A válasz adott. Egyrészt a hadsereg jelenleg még nem túl vonzó munkahely, hogy fordított helyzet álljon elő és a polgári életből tömegesen jelentkezzenek a képzett közgazdászok. Másrészt a honvédség anyagi biztosításában, az ellátásban olyan speciális ismeretekre van szükség, amelyeket - véleményem szerint - még hosszú ideig a hadsereg képző intézményeiben szükséges megadni. Valamint természetesen - nem utolsósorban - a hadseregben belül az oktatási-nevelési folyamat során szerzi meg a fiatal mindazon ismereteket, amelyek során a hivatástudat formálódásával a képzés végére valóban hazáját elkötelezetten szolgáló hivatásos tiszté válik.

VÉDELEMGAZDASÁG

FEJLESZTÉSI IRÁNYOK, KONVERZIÓ ÉS KOOPERÁCIÓ A MAGYAR VÉDELMI IPARBAN¹

Szarka István²

A jelen négynapos rendezvénynek - mint a címe is elárulja - kettős célja van. Egyrészt bemutatni - a volt szocialista országokban elsőként - ezen országok védelmi ipari termékeit egy nemzetközi kiállítás keretében, másrészt, nem kisebb fontossággal, eszmét cserélni a védelmi ipar konverziójáról. Ezért szerveztük meg a mai konferenciánkat, hogy szervezett keretek között, de nyitottan kicseréljük gondolatainkat, nézeteinket a nem könnyű, sokféleképpen értelmezett kérdésről.

Mindenek előtt két alapvető fogalmat szeretnék értelmezni:

- Védelmi ipar
- Konverzió

Védelmi ipar az iparnak az az összefüggő, több termékcsoporthoz előállítására alkalmas önálló ágazata, mely kizárólag a fegyveres testületek, elsősorban a honvédség eszközeinek, felszereléseinek, fegyvereinek előállításával foglalkozik. *Miért tartom fontosnak a meghatározást?* Azért, mert a konverziót csak ennek ismeretében lehet értelmezni.

A **konverzió** latin szó, magyarul átalakítást jelent. A két fogalom együtt a védelmi ipar átváltozását jelenti, polgári iparrá, polgári termékeket előállító iparággá. Ezen folyamat általános nehézségeiről most nem kívánok beszélni, kizárólag a **magyar sajátosságokról szólnék.**

1 A cikk a Haditechnikai konverzió és nemzetközi kooperáció c. szimpozionon (C+D kiállítás, 1993. november 26.) elhangzott előadás szerkesztett változata

2 Szarka István az IKM Hadiipari Hivatal volt vezetője

Rögzíteni szeretném, hogy Magyarországon 1953 óta a definíció szerint védelemiipar nincs. Olyan vállalatok vannak csak, melyek a polgári termelés mellett védelemiipari termeléssel is foglalkoztak, illetve foglalkoznak. Azt is tudni kell, hogy védelemiipari termelés Magyarországon 1953 óta nem volt számottevő, hiszen a csúcsevnek számító 1988-as évben az egész ipari termelés nem egész 3%-át tette ki.

Vizsgálatunkból kiderül, hogy - szemben más volt szocialista országok védelemi iparával - a termelés igen egyoldalú volt, elsősorban elektronikus eszközök gyártására korlátozódott. A volt Varsói Szerződés tagállamai együttműködésének keretében, 80%-ban exportált elektronikai termékekért kaptuk tulajdonképpen cserébe az egyéb hadfelszerelési eszközöket, természetesen elsősorban a volt Szovjetuniótól. Ebből következően a védelemi - ipari tevékenységünk nagyon egyoldalúvá vált és a Varsói Szerződés felbomlása után egy viszonylag nagy kapacitással rendelkező **védelemi ipari elektronikai termékek előállítására alkalmas vállalat - együttes** maradt fenn, megrendelés hiányában kihasználatlanul.

Ezek után mondhatni, hogy a magyar védelemi ipar konverziója aránylag könnyű feladat. Hiszen a **védelemi elektronikai ipar** átalakítása polgári elektronikai termékeket előállító iparrá egyszerűbb, mint a nehéz **haditechnikát** - tankok, nehéz fegyverek, tengeralattjárók, rakéták - előállító vállalatok átalakítása, mondjuk óragyárrá. Ez általánosságban igaz, de úgy gondolom ebben az esetben általánosítani nem lehet, és a nehézségek megértéséhez a magyar helyzet elemzésére van szükség.

Három elemet emelnék ki a magyar védelemi ipar konverzióját illetően:

1. Védelemi, biztonságpolitikai kérdések,
2. Piaci helyzet,
3. Gazdasági kérdések.

E három kérdés látszólag elkülöníthető egymástól, de mint a későbbiekben látjuk, valójában szorosan összefügg.

1. Védelmi, biztonságpolitikai kérdések

Az alkotmány szerint az államnak kötelezettsége a Magyar Köztársaság függetlenségének, szuverenitásának és a területi épségének védelme.

A függetlenség elengedhetlenné teszi az ország **védelmének önálló**, nemzeti alapokon történő megszervezését. Ezekből következik, hogy honvédelmi politikánk védelmi jellegű, tehát nem rendelkezik és nem is fog rendelkezni tömegpusztító fegyverekkel, de védelmi képességeit saját erejére támaszková kell növelni.

Mit jelent az iparra vonatkozóan? (Katonai, katonapolitikai kérdésekkel sem tisztésemnél, sem hatáskörömnél fogva nem kívánok foglalkozni.) Azt jelenti, hogy **az ipart képessé kell tenni arra**, hogy a fegyveres testületek igényeit - kezdve a katona egyéni felszerelésétől a gépjárművekig - minél nagyobb arányban hazai gyártású termékekből lehessen kielégíteni. **Meg kell szüntetni a védelmi ipar egyoldalúságát**, a vertikális elektronikai ipar helyett horizontális, többféle termék gyártására kell képessé tenni az ipart.

Felmérést végeztünk az ipar teljesítőképességéről és lehetőségeiről, melyek ismeretében meg kívánjuk szervezni azokat a gyártó bázisokat, melyek versenyképesen, a piaci helyzetnek megfelelően az igényeket kielégítik, és az ellátást folyamatosan biztosítják.

Ezen feladat keretében - mivel a magyar felvevő piac erősen korlátozott - olyan termékek fejlesztését és gyártását támogatjuk, melyek a nemzetközi piacon is versenyképesek.

Melyek azok a területek, ahol a magyar termékek versenyképesek, illetve védelmi szempontból előnyt élveznek jelenleg:

- A katona egyéni felszerelése, a kézi fegyvert és védőfelszereléseket is beleértve.
- Szállítójárművek, egyes speciális járművek.
- Elektronika.
- Híradó eszközök.

- Felderítő rendszerek.
- Tűzvezető eszközök.
- Tűzérzéki fegyverek.
- ABC v NBC védelmi eszközök.
- Egyes műszerek.

Azon iparvállalatok nagy része, melyek képesek ezen területek előállítására, jelenleg csődhelyzetben van. Annak érdekében, hogy az előbb említett gyártási kapacitásokat életben lehessen tartani, foglalkozunk ezen vállalatok átszervezésével, kooperációs gyártás szervezéssel minden olyan eszközt igénybe véve, mely a törvény adta lehetőségek között megengedett.

Védelmi szempontból azért is szükséges a védelmi ipari újjászervezése, mert ezáltal embargóérzékenységünk csökken, és a felhasználónak biztonságérzetet ad, hogy a magyar iparon keresztül a társadalmi támogatást is megkapják.

2. Piaci helyzet

Amikor azt mondjuk, hogy az **elektronikai védelmi ipar konverziója** egyszerűbb, mint az egyéb védelmi - ipari ágazaté, akkor csak a technikai, technológiai megoldásra gondolhatunk, hiszen nem elég egy terméket előállítani, azt el is kell tudni adni. *És ez az az egyik pont, ahol a védelmi ipar konverziója elakadhat.*

A világon általános gazdasági recesszió van, ami a hidegháború megszűntével, azáltal, hogy kitört a **világbéke** - legalábbis a nagyhatalmak között - a védelmi ipart különösen érinti. A nagy védelmi iparral rendelkező országok, amennyiben ezen ágazatok jelentős részben polgári termelésre térnek át, elárasztják a világot olyan jóminőségű, viszonylag olcsó termékekkel, amelyek komoly konkurrenciát jelenthetnek az egyébként is túltermelési válsággal küzdő vállalatoknak. A helyzet javulása csak akkor várható, ha a **fizetőképes** kereslet nő. Itt a **fizetőképességen** van a hangsúly, hiszen a világ jelentős részén - így a volt Szovjetunió utódállamaiban is - igen nagy az igény a legkülönbözőbb termékekre, csak a fizetőképesség hiányzik. A fizetőképesség, illetve a hitelképesség növekedése akkor várható, ha ezen országok gazdasága átstrukturálódik és a gazdaságos ter-

melés megindul. Ennek sok közgazdasági összetevője van, de ennek taglálására témájánál fogva nem szándékozom kitérni.

A konkrét példára - a magyar védelmi relációjú elektronikai ipar konverziójára - visszatérve, megállapítható, hogy ameddig olyan terméket nem fejlesztenek ki gyáraink, amelyek nemcsak Magyarországon, de a világpiacon is eladhatók, a termelés mennyiségét megtartani, így a kapacitásokat megőrizni nem lehet.

Ami az egyéb védelmi ipari termékeket illeti, több szempontot kell figyelembe venni. **Piaci szempontból** első és legfontosabb felvevő a magyar fegyveres testületek, elsősorban a Magyar Honvédség. Természetesen a Magyar Honvédség felvevő képessége soha nem lesz akkora, hogy több termék esetében gazdaságos sorozatnagyságot lehessen a gyártóknak kialakítani. Ezért nagyon fontos olyan termékek kifejlesztése, amely a világpiacon is eladhatóak. Ilyen eszközök kifejlesztése azonban nagyon **pénz-, munka- és időigényes**, amire a jelen gazdasági és politikai helyzetben nincs lehetőség. Ezért arra törekszünk, hogy igényeknek megfelelő haditechnikai eszközöket **nemzetközi kooperációs gyártás keretében állítsuk elő**.

3. Gazdasági összefüggések

A **védelmi ipar** definíciója szerint azon eszközök előállítóját soroljuk a **védelmi iparhoz**, amelyek **kizárólag** a fegyveres testületek igényeit elégítik ki. Ha csak ezt tekintjük védelemi iparnak akkor a magyar gazdaságra való hatása elég kicsi, hiszen 1988-ban a legnagyobb termelés esetén a védelmi ipari termelés Magyarországon az ipari termelés 3%-át sem érte el. Kb. 30 Mrd Ft termelési értéket állított elő és 30000 embert foglalkoztatott. A **védelmi ipar** azonban az ipar integráns része, ezért technológiai fejlettségét és a háttér ipar működtetését tekintve mégis bizonyos vonatkozásban meghatározó lehet. Az a tény hogy a fegyveres testületek finanszírozása költségvetési feladat, nem mindegy, hogy a költségvetésből biztosított összegeket import termékek vásárlására, vagy hazai termékek vásárlására fordítják.

Nyilvánvaló, és erre számítások is történtek, hogy hazai beszerzés esetén kedvezőbb a helyzet, mert a kiadások mintegy 30 %-a adók formájában, másik 30 %-a közvetve, a fogyasztáson keresztül visszakérül a költségvetésbe. Tehát ha csak a gazdasági kérdéseket vizsgáljuk, akkor is

arra az eredményre jutunk, hogy a **beszerzéseknél célszerű a magyar ipar termékeit előnybe részesíteni.** Illetve azokat a termékeket, melyekben magyar élők munkája is van.

A hazai védelmi ipar jelenlegi helyzetének rövid értékelése.

A védelmi ipari vállalatokat, pontosabban a védelmi ipari termeléssel is foglalkozó vállalatokat 1991 óta szervezeten figyelemmel kísérjük. A szervezettség alatt azt értem, hogy félévenként azonos gazdasági mutatókat vizsgálunk. Kérdőíveket bocsájtottunk ki és a beérkezett válaszokat feldolgoztuk. Vizsgálatunkat 66 vállalatra terjesztettük ki, függetlenül gazdasági és tulajdonosi helyzetüktől. A vállalatok kiválasztása két irányból történt. *Egyik irány,* hogy milyen termékek előállítására képes a vállalat, *a másik,* hogy a fegyveres testületeknek milyen igényei vannak. A kettőt egymással fedésbe hoztuk, és megállapítottuk, hogy az ipar jelenleg az igények mintegy 30%-át ki tudná elégíteni.

A jelenlegi védelmi - ipari termelés összegében mintegy 6 Mrd Ft és mintegy 6 ezer embert foglalkoztat. A szám így nem sokat mond, de ha azt is hozzáteszem, hogy ennek mintegy 95%-a export, akkor már jobban elemezhető és megállapítható, hogy az arány rossz, mert előbb-utóbb hazai megrendelés nélkül a külföldi megrendelés csökkeni fog, hiszen a legjobb referencia a hazai felhasználás. Ez is alátámasztja a korábbi megállapítást, miszerint a fegyveres testületek igényeit elsősorban hazai termékekkel kell kielégíteni.

Ki kell térnem a vállalatok helyzetére is. Abból adódóan, hogy nem volt és nincs is olyan vállalat Magyarországon, amely csak védelmi ipari termeléssel foglalkozott, ezért egyértelműen nem lehet kimutatni, hogy a vizsgált vállalatok jelenlegi gazdasági helyzetéért melyik termelési ágazat felelős, a védelem vagy a polgári.

A vállalatokat gazdasági helyzetük szerint három csoportba lehet osztani:

1. Viszonylag stabil helyzetű,
2. Csődeljárás alatt levő,
3. Felszámolás alatt levő vállalatokra.

Mind a három esetben az a törekvésünk, hogy a lehetőségek maximális kihasználásával a **védelmi ipari termelési** lehetőségeket fenntartsuk. Ma már teljes állami beavatkozásra nincs lehetőség, legfeljebb olyan mértékben, amilyen mértékben az állam az ÁVÜ-n, illetve ÁVÜ Rt-n keresztül, mint tulajdonos befolyást tud gyakorolni. Ezért és azért is, hogy a **védelmi ipari termelés** a haditechnikai eszközök kereskedelméhez hasonlóan - államilag ellenőrzött keretek között folyjon, az a szándékunk, hogy a legfontosabb védelmi termékeket előállító vállalatok legalább 25%+1 szavazat erejéig állami tulajdonban maradjanak. Így remény lehet arra, hogy külföldi befektetők résztvennének a védelmi ipar privatizálásában hiszen az állami részvétel biztonságot jelentene a befektetőnek, a nemzetközi kooperációt ki lehetne építeni és elérhető lenne, hogy a fegyveres testületek igényeit akár 60 %-ban is hazai termékből lehetne előállítani.

Összefoglalva

A **védelmi-ipar** termelő kapacitásunk mintegy 20 %-ban van kihasználva, a termelés majdnem egésze exportra megy. Az exportot fenntartani azonban csak akkor lehet, ha hazai megrendelések is vannak. Jelenleg a fegyveres testületek szűkös költségvetése nem teszi lehetővé, hogy fejlesztésre költsenek, ezért azt a megoldást tartjuk elfogadhatónak, hogy az igénylők, elsősorban a Magyar Honvédség, a fejlesztéshez szükséges összeget a költségvetésből **a fenntartáshoz és működéshez szükséges összesen felül** az országgyűlés jóváhagyásával megkapja. Ebben az esetben 1994-ben benmegrendelésekhez jutna a magyar ipar, és el lehetne indulni felfelé a lejtőn.

A MAGYAR VÉDELMI IPAR PROBLÉMÁI¹

Nagy András²

A magyar védelmi-ipar helyzete mára kritikussá vált. Amennyiben igen rövid időn belül nem sikerül egy - a talpraállítását és megmentését szolgáló koncepció kialakítása, féltő, hogy már késő lesz.

Ahhoz, hogy a jelenlegi helyzet által felvetett problémákra megfelelő válaszokat tudjunk adni, **néhány kérdésre szükséges először választ keresni.**

1./ Létezik-e egyáltalán ma védelmi-ipar Magyarországon?

2./ Szükség van-e egységes elvek szerint kezelt védelmi-ipari struktúrára, avagy elegendő egyes vállalatok életben tartása, fejlesztése?

3./ Kinek a feladata a szükséges eljárások kidolgozása, ki legyen a rendszergazda? (kormány, parlament, egyes vállalatok ill. az általuk létrehozott szövetség [kamara], külső [köztes] szervezet [Hadiipari Hivatal])

4./ A jelenlegi költségvetési struktúra mennyiben segíti, illetve akadályozza a védelmi-ipari vállalatok helyzetét, továbbá a honvédség fejlesztési és átalakítási lehetőségeit?

5./ "M" - Kapacitások kérdése.

A fentiekből is látható, hogy a kérdéskör szinte áttekinthetetlenül bonyolult, azonban a megfelelő válaszok nélkül esélyünk sem lesz arra, hogy meg tudjuk határozni a szükséges eljárások rendjét.

Mielőtt a feltett konkrét kérdésekre keresném a válaszokat, szólni kell arról, hogy jelenleg milyen folyamatok zajlanak, illetve, hogy az illetékesek milyen megoldási módokkal kísérleteznek.

1 A cikk a Haditechnikai konverzió és nemzetközi kooperáció c. szimpóziumon (C+D kiállítás, 1993. november 26.) elhangzott előadás szerkesztett változata

2 Nagy András országgyűlési képviselő, a Honvédelemi Bizottság hadiipari albizottságának elnöke

Azt mára mindenki felismerte, hogy valamit tenni kellene, azonban ebből sajnos nem az következik, hogy átgondolt koncepció alapján folyik a tevékenység. Sokkal inkább ad-hoc megoldások folynak, amelyek - bár egyes esetekben lehetnek célravezetőek - összességében azonban bizonyosan nem eredményeznek kielégítő megoldást. Ennek alátámasztására csak utalnék a Hadiipari Hivatal kálváriájára, amelyet tipikusan "az operáció sikerült, a beteg meghalt" jellegű eljárásmodként lehet értékelni, hiszen sikerült eredményesen szétverni azt az intézményt, amelynek egyedül lett volna esélye egy lehetséges eljárásmod kialakítására. Most nem kívánok arról beszélni, hogy a Hadiipari Hivatal működése során milyen hibákat követett el, mivel azok jellemzően személyi hibák voltak. Véleményem szerint a hivatal létrehozása helyes döntés volt, az más kérdés, hogy statútuma és szerkezete megfelelt-e a kitűzött célnek.

Egy alapvetően jó elgondolás rossz kvitelezése után a hibát sikerült azzal is fokozni, hogy valamit úgy szüntettek meg gyakorlatilag, hogy formailag megmaradt és a zavart ezzel sikerült a végletekig fokozni.

Csak megemlítem ezzel kapcsolatban a nemrégiben lezajlott - egyébként igen nagy jelentőségű - C+D kiállítás szervezése és lebonyolítása során elkövetett elképesztő mértékű szervezési anomáliákat. (párhuzamos és egymásnak ellenható rendezvények, tárca sovinizmus diktálta ellenszervezések, egymás rendezvényeinek következetes bojkottálása stb.).

Az ad-hoc jellegű eljárások illusztrálására: egy másik konkrét példát is említenék. Nemrégiben a Parlament Honvédelmi Bizottsága előtt "rajtaütésszerűen" megjelentek a francia MÁTRA cég képviselői. Tájékoztatót tartottak az általuk kifejlesztett MAGIC légvédelmi rakéta tulajdonságairól. A tájékoztatón a honvédelmi minisztérium részéről az illetékes államtitkár is részt vett, ezzel azt hivatalos szintre emelte. **Mi ezzel a baj?** Mindösszesen annyi, hogy a HM megint készül valamire, amit nem gondolt át. Tudom, hogy nagy szükség van egy korszerű csapat-légvédelmi fegyverre, azonban a szükség nem indokolhatja a kapkodást, az átgondolatlanságot.

Nem tudok abban állást foglalni, hogy az említett fegyver mennyire jó, hogy az ára megfelelő-e, hogy valóban ennek az igénynek kell-e prioritást élvezni.

Azt azonban tudom, hogy amíg konkrét - időben és költségben megfelelően ütemezett, a realitások és lehetőségek talaján álló - átfegyverzési program nem készül el, az a megfelelő jóváhagyásokat - és ennek következtében a megfelelő garanciákat - nem kapja meg, addig súlyos felelőtlenség mégannyira szükséges vásárlások realizálása is. (Gondoljunk az IFF programra!)

Ezekkel a kiragadott - bár jellemző - példákkal úgy gondolom, sikerült bizonyítani, hogy a védelmi-ipar problémájának kezelése a legkevésbé sem megnyugtató módon zajlik jelenleg.

Ezek után a konkrét felvetett kérdésekre próbálok válaszokat keresni.

1./ Létezik-e egyáltalán ma védelmi-ipar Magyarországon?

Összefüggő, komplex rendszert alkotó védelmi-ipari komplexum nincs hazánkban, védelmi-ipari termelést is ellátó vállalatok vannak, azonban ezek többsége jelenleg nem, vagy alig tölti be funkcióját. Ez következménye egyrészt a megrendelések hiányának, másrészt mivel az ilyen jellegű vállalatok jelentős része jelenleg a legsúlyosabb anyagi nehézségekkel küzd.

A honvédség költségvetését tekintve rövid távon nincs lehetőség arra, hogy jelentős megrendelésekkel a helyzet megváltozna. Tudott dolog, hogy a HM költségvetésének belső struktúrája semmilyen jelentős fejlesztést nem tesz lehetővé. Mindezek következtében remény sincs arra, hogy költségvetési forrásból anyagi alapot lehessen teremteni gyártmányfejlesztésre illetve jelentős beruházásra.

2./ Szükség van-e egységes elvek szerint kezelt védelmi-ipari struktúrára, avagy elegendő egyes vállalatok életben tartása, fejlesztése?

A kérdés előtt egy alkérdést kell feltenni, nevezetesen, hogy szükség van-e egyáltalán a védelmi-iparra? Úgy gondolom, hogy erre egyetlen értelmes válasz lehet: **igen**.

Csak ezek után lehet a kérdést vizsgálni.

Előbb a kérdés második felére kísérlek meg választ adni, hogy egyes vállalatok életben tartása vajon elegendő célkitűzés-e? Egy bizonyos logika szerint lehet igenlő választ adni, mondván, hogy egyes vállalatok életben tartása egyben egy struktúra életben tartását is jelenti. Csábító felelet, de úgy gondolom, hogy ha ezt elfogadjuk, akkor végérvényesen zsákutcába jutunk. Jelen pillanatban az igen kicsiny költségvetési "torta" feldarabolásáért folytatnak az egyes vállalatok késhegyre menő harcot, ahol nem kímélik egymást, mert mindegyiknek külön-külön az életéről van szó. Ebben a helyzetben (és ebben a harcban) egy dologról feledkeznek meg *az érintettek*:

Társadalomkutatók és társadalomszociológusok által viszonylag régen kimutatott eredmények szerint a kooperatív stratégia hosszú távon mindig kifizetődőbb, mint a dezertőr viselkedési forma.³

Nem kívánom senkitől, hogy elméleti igazságok alapján döntsön leg-
elemibb érdekei ellenében, de ha a mai helyzetet vetjük vizsgálat alá,
akkor belátható az elméleti igazság gyakorlati megerősítése.

Ma a helyzet az, hogy a költségvetési források szűkössége, valamint az érintett vállalatok szorító anyagi gondjai miatt rendkívül éles konkurenciaharc folyik az állami /HM/ megrendelésekért. Hogy a megrendeléseket melyik vállalat nyeri el, az egyrészt függ a személyes kapcsolatok mélységétől, valamint - mivel a HM-nek nincs koncepciója a haditechnikai átalakulásra, illetve a honvédség változó szerepéből következő struktúraváltásra - a véletlentől, másrészt nem kis mértékben az adott vállalat vezetőségének személyes ügyességétől. Mindenki igyekszik a többi előtt "benyúlni" a lehetséges pénzeszközökért. Az egyes vállalatok szempontjából és érdekrendszeréből következően az ilyen típusú eljárások tökéletesen érthetők.

Ugyanakkor az is könnyen belátható, hogy a gazdasági lehetőségek hintája rendkívül billenékeny, az, aki ma elér egy megrendelést és ezzel átmenetileg a víz fölé kerül, holnap abban a helyzetben találhatja magát, hogy előle visznek el egy anyagi lehetőséget, esetleg éppen azok, akiket

3 v.ö.: Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák, Magvető, 1979.

az előző szituációban sikerült félreállítani. Mivel a torta még ahhoz is kicsi, hogy egyetlen vállalatot is végleg kihúzzon a bajból, rendkívüli módon felértékelődik a kooperatív stratégia szükségszerűsége.

Tisztában vagyok azzal, hogy más az elmélet és megint más a gyakorlat és nem várható el a bajban levőtől, hogy túlzottan toleráns legyen más bajai iránt, de az "*élni és élni hagyni*" elv igazságával gondolom senki nem vitatkozik.

Ennél a pontnál kap jelentőséget az eredeti kérdés első része, hogy szükség van-e egy egységes elvek szerint kezelt (szervezett) védelmi-ipari struktúrára.

Természetesen nem arra gondoltam, hogy valakinek (államnak) felülről meg kellene szerveznie egy ilyen struktúrát, hanem hogy maguknak a résztvevőknek kell megszervezniük saját magukat. Létre kell hozniuk egy olyan érdekszövetséget, amelyben érdekeiket, igényeiket kellő súllyal tudják artikulálni az állam felé, az állam által feléjük közvetített igényeket és feltételeket az érdekeltekhez el tudják juttatni, azt megfelelő módon értelmezni tudják és a kellő válaszokat ki tudják alakítani.

Úgy gondolom, hogy egy Hadiipari Szövetség (Hadiipari Kamara) megalakulása a kellő közös cél érdekében hatna, lehetetlenné tenné az állam számára, hogy bármikor is kihasználhassa a másik oldal szétaprózottságát, hogy kihasználhassa az ellenérdekeket, illetve célja érdekében "*szekértáborokat*" alakíthasson ki.

A szimpoziium egyik fontos eredménye lehet, hogy az érintettek ki mondják a fenti érdekszövetség létrehozásának szükségességét, egyben azt is, hogy ez nem csak a jelen lévőket érinti, hanem kellő szervező és feltáró munka után egy ilyen szövetség nyitott legyen minden érintett fél számára.

3./ Kinek a feladata a szükséges eljárások kidolgozása, ki legyen a rendszergazda?

Nem lehet jelenleg egyértelműen megmondani, hogy a sok szerv, szervezetek (kormány, parlament, vállalatok, szövetség, Hadiipari Hivatal) között mi a prioritás. Úgy gondolom, hogy legalábbis **a kétoldalú megközelítés** a helyes. Egyrészt alulról a vállalatok oldaláról, másrészt

felülről a kormány oldaláról. Alulról annyiban, hogy fontos, hogy az érintett vállalatok egyértelműen és kellő önkritikával jelöljék meg azokat a tevékenységi formákat, amelyek elvégzésével részt tudnának venni a védelmi-ipari termelésben. Egy vállalat tevékenysége ugyanis nem csak az éppen aktuális tevékenységből áll (konkrét tárgyak, konkrét időben történő gyártása), hanem legalább ennyire jellemzőek a leendő tevékenységek tervei. Ezek a tervek akkor tekinthetők reálisnak, ha úgy az anyagi, mint a nem anyagi oldalról (igény) kellően megalapozottak. (Csak utalásként jegyzem meg a külső szervezet belépésének lehetőségét. Véleményem szerint szükséges lenne egy olyan tárcaközi, közvetlenül a Kormány alá rendelt szervezet létrehozása, amely kellő rálátással rendelkezve tudná az állam részéről koordinálni az igények megjelenését és egyben a gyártók felé információs forrást jelentene. Másrészt az állam felé döntéselőkészítő és elemző, tanácsadó szervként működne.)

A vállalatoknak mintegy "étlapot" kell felkínálni a lehetséges felhasználók felé, amelyért a felelősséget is vállalniuk kell. Ugyanakkor a felhasználónak meg kell tudni mondania, hogy mik az igényei. Világosan közölnie kell, hogy mik a prompt igények, mik a közép- és hosszútávú igények.

A felhasználó felelőssége abban áll, hogy az igények listája egyrészt stabil, másrészt anyagilag is megalapozott legyen. A felhasználó akkor tudja csak megbízhatóan jelezni igényeit, ha rendelkezik világos és minden tekintetben átgondolt koncepcióval a felhasználást illetően.

Jelen pillanatban a HM igénylistája nem tekinthető megalapozottnak, mivel

- nem haderőfejlesztési és átalakítási, hanem konverziós tervvel rendelkezik. (Az más kérdés, hogy a Kormány - tekintettel a költségekre - még azt sem hagyta jóvá),
- jelen pillanatban a tárca gyakorlatilag semmilyen beruházási igény tekintetében nem tud költségvetési garanciát vállalni.

4./ A jelenlegi költségvetési struktúra mennyiben segíti, illetve akadályozza a védelmi-ipari vállalatok helyzetét, illetve a honvédség fejlesztési és átalakítási lehetőségét?

Véleményem szerint jelenleg a védelmi-ipari termelő komplexum kialakításának nem a pénzhiány a legfőbb akadálya. Megmerem kockáztatni, hogy hosszú távon nem lenne előnyös, ha valamilyen csoda folytán abba helyzetbe kerülne a HM, hogy nagymennyiségű megrendeléssel tudná elhalmozni a vállalatokat. Nem lenne szerencsés, mivel ennek törvénytörően az lenne a következménye, hogy egy meglevő, nem vagy alig működő honvédségi struktúrát merevíténénk le hosszú időre.

"Szerencsére" ez a veszély nem fenyeget, mivel nagy mennyiségű fejlesztést szolgáló anyagi erőforrás megjelenésének nincs reális esélye. Természetesen ebbe az állapotba sem lehet belenyugodni.

Szerintem van arra mód, hogy ezt a csapdahelyzetet feloldjuk, mégpedig anélkül, hogy a költségvetést hatásaiban ellenőrizhetetlen módon megterhelnénk. Azt már többször hangsúlyoztam, hogy a fegyverfejlesztési programhoz koncepció és konkrét - időben és költségben ütemezett - terv nélkül nem szabad belefogni. Ugyanakkor azt is világosan látni kell, hogy a költségvetési struktúra messzemenően nem alkalmas arra, hogy tervezni lehessen, hogy bármiféle kutatási - fejlesztési programot el lehessen indítani. A szakemberek tudják, hogy egy-egy kutatás - fejlesztési projekt megvalósítása hány évig tart. Mennyi időnek kell eltelnie ahhoz, míg egy mérnök vagy egy feltaláló ötletéből tényleges termék lesz, amit már ki is lehet próbálni. És ha megszületett a termék, mennyi időnek kell eltelnie ahhoz, amíg azt üzembe és rendszerbe lehet állítani! A minőségi követelmények rendkívül magasak és egyre nőnek, ezért mindehez hosszú évekre van szükség. Ez azt jelenti, hogy a bázisszemléletű költségvetéssel egyszer s mindenkorra le kell számolni. A lehető legsürgősebben el kell indulni azon az úton, amikor egy általam projekt - költségvetésnek nevezett - azt hiszem, sokféle egyéb jelzővel is illethetném - olyan költségvetés jön létre, amelyik tervekről, projektekről beszél és hosszú távon gondolkodik. Véleményem szerint, legalább négy évre előre.

Szerintem legalább ennyi időben kell gondolkodni, egyes szakértők szerint még hosszabb távra is. Csak ilyen időszak esetén garantálható, hogy a kifutás végére, a negyedik, ötödik vagy hatodik év végére (amennyi

idő a fejlesztéshez szükséges), rendelkezésre áll minden pénz, mégpedig megfelelő ütemezésben.

Ezzel feloldható egy ellentmondás is. És ebben az ipari vállalatvezetők erősítették meg engem. Nekik nem azonnal van szükségük a pénzre. Nekik azt kell tudniuk, hogy ha most belekezdnek valamilyen fejlesztésbe, egyáltalán mit kezdjenek el fejleszteni? Ehhez kell az említett koncepció. Másodsor, ha elkezdnek fejleszteni, mire elkészül a termék, vajon szükség lesz-e még rá, és meg is fogják tőlük vajon vásárolni? Hajlandók hitelezni, hajlandók hiteleket is felvenni a biztos piac reményében. Akkor alszik nyugodtan egy vállalatvezető vagy éppen tulajdonos, - hála Istennek, már egyre több helyen beszélhetünk tulajdonosról - ha biztos afelől, hogy három év múlva, amikor elkészül a terméke, amit igényeltek tőle, akkor azt fogják mondani: *köszönöm szépen, rendelek belőle "x" darabot* - majd ki is fizetik.

Ameddig ezeket a feltételeket nem tudjuk biztosítani, addig engedjék meg, hogy azt mondjam, kissé illúzió a magyar védelmi ipar távlatairól beszélni. Egyes problémákat persze meg lehet oldani, van ami azonban csak a vállalatvezetők ügyességén múlik.

Hiszem, hogy ha létezik egy hosszú távú konstrukció a cél meghatározásával és ütemezésével és létezik hozzá egy hosszú távú költségvetési garancia, ez mindenkinek hasznára válhat.

Nyilvánvaló azonban, hogy ebből profitálnak a védelmi ipari termékeket előállító vállalatok is. Tudnak tervezni, a piac biztosított számukra, és nagyobb eséllyel találják meg a külföldi partnervállalatokat, alakítanak ki partneri kapcsolatokat (amelyek részben léteznek már most is). Sokkal élénkebb lehetne azonban az együttműködési kedv, ha magyar oldalról a vállalat vezetése fel tudná mutatni, bizonyítani tudná, hogy például 1999. januárjára milyen terméket kell szállítania, amihez megvan az előszerződése, létezik törvényi garancia és hogy majdan a pénz is meglesz hozzá.

Úgy gondolom, hogy ebben a körben kell, érdemes és szabad foglalkozni a témával.

Az a véleményem, hogy a Honvédelmi Bizottság mellett működő Hadiipari Albizottságnak fontos feladata mindezen gondolatoknak markáns és határozott megfogalmazása törvényhozói szinten a mindenkori

kormány felé, és feladata a megfelelő érdekképviselő ellátása a védelmi ipari struktúra irányában.

Azért, hogy az önmagában külön-külön kis hatáskörű lépéseket fel lehessen erősíteni, s határozottan lehessen közölni a mindenkori kormánnyal, a mindenkori pénztárca birtokosával, hogy a felmerült igények alapján mire tudnak vállalkozni. Az államnak kötelessége ebben segíteni. Úgy gondolom, hogy itt hárul fontos szerep a Hadiipari Hivatalra, - mégpedig tárcafüggetlen létére - mely alapvetően fontos, és egy ilyen jellegű hivatal működése nélkül nehezen képzelhető el egységes védelmi ipari szerkezet létrehozása.

Úgy gondolom, fontos lenne felülvizsgálni azt a koncepciót, amely a Hadiipari Hivatalt - mint önálló hivatalt - megszüntette. Függetlenített hivatalra van szükség, annak előnyeivel és hátrányaival. Bízom benne, hogy egy ilyen szervezet a közeljövőben létrejön, amelyiknek feladata lesz, hogy koordináljon, információkat közöljön és összefogja az ilyen jellegű érdekeket.

A problémát megoldani csak egy, mégpedig a megfelelő hatáskörökkel felruházott szervezet képes. További akadályként jelentkezik, hogy nem működik egységes védelmi ipari szerkezet és konstrukció, a költségvetés struktúrája olyan amilyen, továbbá hiányzik a hazai iparral, nemcsak a védelmi iparral szembeni megfelelő támogató szándékú hozzáállás.

Meggyőződésem, hogy gazdaságunk átmeneti időszakában az államnak sokkal hatékonyabb támogatást kellene biztosítani, mint azt jelenleg teszi.

Bizonyosra vehető, hogy hosszú távon kedvező befektetés lenne bizonyos kedvezmények jelenlegi juttatása a védelmi ipari termelést folytató vállalatok működtetéséhez. Ez megtérülne azzal, hogy kevesebb munkanélkülről kellene államilag gondoskodni, és az állam kiadásai csökkenének azáltal is, hogy meghonosodik nálunk egy rendkívül magasan fejlett ipari struktúra és technológia. Ezzel hosszú távon az állam, a költségvetés anyagi áldozatvállalásával saját magán segítene.

5. "M" - kapacitások kérdése.

Mindenki által ismert probléma az "M" kapacitások köre. Mára világossá kellett, hogy váljon, hogy az ilyen jellegű termelés biztosítás sem

hatékonyságában, sem gazdaságosságában semmilyen módon nem megfelelő.

Elméletileg ki lehet mondani, hogy az "M" kapacitások fenntartásának gyakorlatát a lehető legrövidebb időn belül meg kell szüntetni. Azt kimondani azonban, hogy ezt már "*holnap*" meg kell tenni, nem lehet, mivel jelen pillanatban nincs egy ezt felváltó rendszer. Véleményem szerint a kapacitás-gazdálkodás helyett a készletgazdálkodásra kell áttérni. Ahhoz azonban, hogy a szükséges és elegendő készletek tervezhetőek legyenek, elengedhetetlen a haderőfejlesztési, átalakítási és fegyverzetfejlesztési koncepció elkészítése.

Összegzésként fontosnak tartom a következő következtetésekkel hangsúlyozni

1. Szükséges a védelmi-ipari termelők részéről egy egységes országos szintű érdekképviseleti szervezet létrehozása.

2. Elengedhetetlenül szükséges a hosszútávú fegyverzet-fejlesztési koncepció (illetve az azt megalapozó hadsereg szervezeti átalakítási terv) kidolgozása (HM, Kormány).

3. Az érintett vállalatok a jelenlegi, de főleg a lehetséges fejlesztéseiket összefoglaló módon tárják a felhasználó elé.

4. A jelenlegi költségvetési struktúrát fel kell váltani egy - hosszútávú tervezést lehetővé tevő - project szemléletű költségvetéssel.

A HADITECHNIKAI FEJLESZTÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN¹

Kapusy György²

A mai Európában politikai és biztonságpolitikai szempontból átmeneti időszak van. Még csak körvonalazódnak azok a szubregionális és összeurópai biztonsági garanciák, amelyek kedvező feltételeket teremtenek az új minőségű európai biztonság kialakulásához.

Ebben a helyzetben és a jelenleg felvetődő kérdések alapján még az ezredfordulót követő évtizedekben is országunk alapvető érdeke, hogy a környezetünkben tapasztalható biztonságpolitikai kihívások miatt az MH állapota, hadrafoghatósága, haditechnikai színvonala mindenkor összhangban álljon a térség hadseregeinek képességeivel és lehetőségeivel. Ez pedig megköveteli, hogy a honvédség a kor és a környező országok haderőinek megfelelő minőségű és mennyiségű haditechnikai eszközzel legyen felszerelve.

A jövő magyar haderejével szemben alapvető követelmény az ország területén önállóan lefolytatandó védelmi tevékenységre való alkalmasság. A harceszközök többsége egyaránt alkalmas védő és támadó feladat ellátására, mégis mindegyiknek megvan az alaprendeltetése. Ebből következik, hogy az alkalmazási módtól függően - mennyiségileg és minőségileg is - azon fegyver- és eszközrendszereknek kell célszerű elsőbbséget biztosítani, amelyek az alapvető rendeltetésnek és alkalmazási módnak megfelelnek. Például a harcokosi alapvetően támadóeszköz, ugyanakkor kiváló páncélelhárító fegyver is lövege révén. Ezzel szemben a páncélelhárítás - a manőverezőképesség fontossága mellett - sokkal hatékonyabban és gazdaságosabban megoldható a páncéltörő rakétákkal, lövegekkel, amelyek relatíve olcsóbbak és kevésbé támadó jellegűek. Ez utóbbinak a nemzetközi jelentősége sem elhanyagolható.

1 Ez a cikk a "Hadiipari konverzió és a nemzetközi kooperáció" konferencián ugyanezen cím alatt elhangzott előadás szerkesztett változata

2 Kapusy György mk. ezredes, az MH FVTSZF helyettese

A Magyar Honvédségben tehát a védő, a megbízható védelmet, a sikeres védelmi tevékenységet garantáló eszközöknek kell prioritást biztosítani amellet, hogy az ehhez szükséges szintű támadóképességet is meg kell őrizni. Ez azt jelenti, hogy haditechnikai eszközeinket át kell strukturálni az alapvetően támadó tevékenységről a meghatározóan védelmi tevékenységre. A védelmi tevékenység elsődlegességének megfelelően a légvédelem, a páncélelhárítás, a műszaki biztosítás eszközei mellett a felderítés (és ellenőrzés) eszközei és műszerei megkülönböztetett jelentőségűek.

Az előzőekben vázoltakból levonható az a következtetés, hogy a honvédség alapvető fegyverrendszereiben a védelmi jelleg domináljon és az a megfelelő szintre emelkedjen; átfegyverzésekre, esetenként képességbővítésre van szükség, ami csak jelentős haditechnikai korszerűsítés útján valósítható meg.

I.

A Magyar Honvédség haditechnikai helyzete

A kialakult haditechnikai helyzet mintegy 30 éves folyamat eredménye, amelyre kezdetben (1961-1970) a mennyiségi, később (1971-1985) a mennyiségi bővítés és a minőségi korszerűsítés, illetve az utóbbi időszakban (1986-tól) a szintentartás volt a jellemző.

A magyar haderő - a rendszerváltást és a Varsói Szerződés megszűnését megelőzően - a koalíciós haderő részeként az ország területén kívül végrehajtott, alapvetően támadó tevékenység követelményeinek megfelelően került megszervezésre, felszerelésre és felkészítésre. Haditechnikai eszközeinek, anyagi készleteinek beszerzésénél, összetételük prioritásának meghatározásánál, alkalmazási és biztosítási elveik kialakításánál ez volt a döntő szempont. Hasonló módon meghatározó volt az előzőekből fakadó mennyiségi szemlélet előtérbe kerülése. Ennek köszönhető a harcokocsik, a tüzérségi tűzeszközök nagy száma - viszonylag alacsony korszerűségi szint mellett.

Az alapvető haditechnikai eszközök döntő többsége a volt Szovjetunióból került beszerzésre, kisebb hányada az egykori "keleti tömb" or-

szágaiból, illetve - elsősorban az egyéni fegyverzet és felszerelés - a hazai ipartól.

1. A légvédelem és a repülőerők eszközei

Az MH légvédelmi és repülőcsapatainak alaprendeltetésükből adódó feladata, hogy már békében legyenek képesek az ország légterének folyamatos ellenőrzésére és megbízható védelmére, háborúban pedig a legfontosabb ipari, közigazgatási objektumok, szárazföldi katonai csoportosítások oltalmazására, valamint az agresszor erőinek levegőből történő pusztítására. Erőinek zömét már békében hadiszervezetekben kell tartani, a folyamatos felkészítés biztosításával együtt.

A feladat végrehajtásához a légvédelmi és repülőcsapatok jelenlegi fegyverzete - mennyiségi és minőségi jellemzői alapján - csak erősen korlátozott mértékben felel meg.

A rádiólokátorok cseréjét már a közeljövőben meg kell kezdeni, olyan számvetéssel, hogy a jelenleg rendszerben lévő rádiólokátorok elkerülhetetlen, folyamatos kiválását az új eszközök belépése megfelelően ellensúlyozza.

A repülőgépek és helikopterek "*kihordási*" idejének vizsgálatával párhuzamosan a fedélzeti pusztító eszközök üzemben tarthatóságát is számításba kell venni, mint közvetlen kapcsolódó területet. A repülő csapatok korszerűsítését 1993-ban a MIG-29 típusú vadászgépek beszerzésével megkezdtük és gondolkodunk a további lépésekről.

A légvédelmi rakétakomplexumok kivonási idejét az eszközök természetes harcérték-csökkenése és a rakéták üzemidejének lejárta determinálja. A legközelebbi feladat a csapatok közvetlen oltalmazására rendszeresített légvédelmi rakéta- és tüzerkomplexumok cseréjének átgondolása, megtervezése.

2. A szárazföldi csapatok harceszközei

A szárazföldi csapatoknál lévő alapvető fegyverrendszerek egyes területeken mennyiségileg megfelelnek a követelményeknek (harckocsik, páncélozott szállító harcjárművek, tüzérségi tűzeszközök), más területeken viszont még mennyiségileg is elmaradnak attól az igénytől, ami az

alaprendeltetésük teljesítéséhez megnyugtatóan szükséges lenne (saját légvédelem, páncélelhárítás). Hasonló a helyzet a biztosító és kiszolgáló (műszaki, vegyivédelmi, hadtáp) eszközök terén is.

A páncélelhárítás alapját képező páncéltörő tüzérség eszközparkja irányított páncéltörő rakétákból és páncéltörő lövegekből áll. Mindkét kategóriában megtalálhatók az elfogadható színvonalú eszközök és a már harcászatiilag elavult típusok egyaránt. Az eszközök összmenyisége azonban elmarad attól, amennyi a hadsereg egészénél, de az egyes szervezeteinél is a szilárd védelemhez szükséges lenne.

Mindezekből következik, hogy ezen a téren kettős feladattal kell számolni:

- a harcászatiilag és technikailag elavult (üzemidőt elhasznált) eszközök lecserélésével, illetve
- a rendszer kiegészítésével meg kell teremteni az MH csapatai kellő páncélelhárító képességéhez szükséges páncéltörő tüzérséget.

II.

A korszerűsítés filozófiája

A haditechnikai korszerűsítésnél feltétlenül figyelembe kell venni és megfelelő egyensúlyt kell fenntartani a nemzetbiztonság igényei és a gazdasági lehetőségek között. A honvédség átfogó haditechnikai korszerűsítésének megvalósítása - mint minden haderőfejlesztés - csak egy hosszabb folyamatként képzelhető el. Ennek a folyamatnak szervesen kapcsolódnia kell az eddigi fejlesztésekhez, a kialakult helyzethez, ugyanakkor mégis egy új korszaknak a kezdetét is jelenti. Ez következik a doktrinális változásból, a haderő önálló, nemzeti jellegéből, az elérni kívánt célokból és a megvalósítás módszereiből is.

A haditechnikai korszerűsítés módszereként két járható út rajzolódik ki:

- a még huzamosabb ideig (10-15 évig) rendszerben tartható eszközök modernizálása, valamint
- az elhasználódott és az elavult eszközök lecserélése korszerű típusokkal.

A lecseréléshez szükséges beszerzések - amelyek a legnagyobb költségkihatásokkal járnak - a legnagyobb előkészítést igénylik, ugyanakkor a legnagyobb harcértéknövekedést is eredményezik. *Ezek három alapvető forrásból kerülhetnek beszerzésre.*

- Az egyik forrás a nyugati országok fejlett technológián alapuló eszközeinek beszerzése. Ezt a relációt a honvédség valamennyi szakterületén célszerű számításba venni - ha nem is egyforma súllyal és mértékben - de különösen erre az irányra épül a légvédelmi és repülőcsapatok, valamint a híradás, az informatika és az automatizált vezetési rendszerek anyagi-technikai megújítása.

- A másik forrást a hazai relációból beszerzésre tervezett eszközök és anyagok alkotják. Ezek előállítását történhet saját fejlesztés alapján licenc-vásárlás bázisán, vagy kooperációs gyártás igénybevételével.

- A harmadik forrást a volt "keleti tömb" országai képezik. Itt elsősorban a szárazföldi csapatoknál eddig még be nem fejezett fejlesztésekről, valamint a fenntartáshoz szükséges anyagi készletekről lehet szó.

A technikai beszerzéseknél - főként a nyugati reláció esetén - az új eszközök mellett célszerű számításba venni a haderőcsökkentések következtében felszabaduló, lehetőleg 10 évnél nem idősebb, tehát még hosszabb kihordási idővel rendelkező eszközök megvételét (átvételét) is.

A korszerűsítés másik módjaként számításba vett technikai modernizációk főként a szárazföldi csapatok harcесzközeinél kerülhetnek előtérbe. Adódik ez abból, hogy a légvédelmi és repülőcsapatok technikájának zöme éppen "üzemidős eszköz" és a jelenlegiek ezen üzemidő utolsó har-

madában vannak, másrészt átfogó modernizálásuk csak teljes felújítással lenne megvalósítható és a nagy ráfordítások ellenére sem lennének teljes értékűek.

A meg!évő eszközeink modernizálásával főként a közeljövőben célszerű számolni, mert:

- az eszközök állapota most még lehetővé teszi azt,
- kisebb anyagi ráfordításokat igényel, mint az újak beszerzése,
- megvalósításuk hozzájárulhat a hadiipar talpraállításához.

Az 1995-ig terjedő időszakban a haditechnikai korszerűsítés, fejlesztés *legfontosabb területei és feladatai a következők:*

- a honi légvédelem korszerűsítése érdekében a harcászati repülő- lők és a hozzá kapcsolódó rádióelektronikai lokátorrendszerek fejlesztése,
- az automatizált vezetési és tűzvezetési rendszerek korszerűsítése, beleértve a megfelelően védett (titkosított) híradás eszközeinek korszerűsítését is,
- a katonai személy- és tehergépkocsik típusának kiválasztása és a beszerzés megkezdése,
- a kiképző alap-repülőgéptípus kiválasztása és beszerzése,
- a hadászati és hadműveleti rádiófelderítő szaktechnikai eszközök generációs váltása.

A többi haditechnikai eszköz váltására az évtized II. felében és az ezredforduló után a gazdasági körülmények alakulásának függvényében kerülhet sor.

A felsorolt modernizálási és beszerzési elgondolásoknak szigorú há- tárt szab a honvédelem költségvetési kerete. Ez az elmúlt öt évben egyre csökkenő értékű, amelyet az jellemez, hogy az 1993. évi költségvetési keret reálértékben csupán fele a három évvel ezelőttinek.

Az elkövetkezendő közeli években nem várható, hogy az éves költségvetési forrásból érdemi modernizálásokra, beszerzésekre sor kerüljön, ezek csak egyéb, pl. programköltségvetés-forrásból képzelhetőek el.

A NATO SZEREPE ÉS TEVÉKENYSÉGE A VÉDELEMIPARI EGYÜTTMŰKÖDÉSSEN¹

*Brenton C. Fischmann*²

A cikk célja, hogy hasznos tájékoztatást nyújtson arról, hogyan közelíti meg a Szövetség a védelmiipar jövőbeli szerkezetével kapcsolatos közös problémákat. A tanulmányban 3 alapvető kérdésre fogok összpontosítani. *Először* is arra, milyen kihatással van a védelmiiparra és a katonai beszerzésekre a megváltozott biztonsági környezet. Szeretném érzékelteni azokat a kihívásokat, amelyekkel a nyugati védelmiiparnak meg kell birkóznia. *Másodszor*, szeretnék beszélni a NATO-nak a védelmi beszerzések kapcsán betöltött szerepéről, és *végül* a NATO országok és Közép- illetve Kelet-európai partnereink közötti szorosabb együttműködés kiállításairól.

Vegyük először is az új környezetet. Úgy gondolom, hogy mindannyiunknak szembe kell néznünk a hidegháború befejezésének történelmi sikeréből adódó kihívásokkal és a mi feladatunk manapság katonai erőink jelentős lecsökkentése, a katonai infrastruktúra racionalizálása, ide értve a védelmiipart is. Röviden szeretném érzékelteni a NATO országokon belül végbemenő átstrukturálás méreteit. Bizonyára tudják, hogy a Szövetségen belüli erőket a csak néhány évvel ezelőttihez képest is 25 %-kal fogják lecsökkenteni 1997-re. Ugyanakkor sok Szövetséges ország számára az egyes csökkentések, saját hadierejük általános lecsökkentése sokkal közelebb fog járni az 50 %-hoz. A katonai erők mellett a védelmi beszerzések forrása is már az 1980-as évek vége (1987-1988) óta hanyatlóban vannak, és még csak nem is látszik ennek a folyamatnak a vége. Az Egyesült Államokban például, a kormány által a honvédelmi eszközökre fordított kiadások mértéke 1985 óta 50 %-kal csökkent, és ez a tendencia még mindig tart. A legtöbb európai Szövetséges hasonló helyzetben van.

1 A cikk a Haditechnikai konverzió és nemzetközi kooperáció c. szimpóziumon elhangzott előadás szerkesztett, írásos változata

2 Brenton C. Fischmann, a NATO Védelmi Támogatási Főosztály főmunkatársa

Az Európai Közösséghez tartozó NATO tagországok védelmi beszerzésekre fordított kiadásai csak az 1989-1991 közötti három évben 15 %-kal csökkentek, és ez a tendencia máig is folytatódik. Természetesen ezek nem pusztán statisztikai adatok. A védelmi beszerzésekre fordított összegek csökkentése drámai hatást gyakorolt a nyugati védelmiiparra. 1990. júliusa óta az Egyesült Államokban már 250 ezer védelmiipari munkahely szűnt meg. Maga az amerikai kormány előrejelzése szerint az 1991-1997 közötti időszakban a védelmiipari munkahelyek számának csökkenése elérheti a további 1 milliós értéket. 1 millió munkahely fog elveszni!

Az Európa Tanács Brüsszelben úgy becsüli, hogy 1995-re elvész az európai védelmiiparban jelenleg még meglévő munkahelyek 20 %-a. Én a magam részéről ezt az értéket meglehetősen optimistának találom.

Ezek az adatok jellemzik, mi módon reagál a NATO tagországok védelmiipara a megváltozott, új környezetre. *A védelmiipar által alkalmazott stratégiák:* vállalatok egybeolvasztása, akvizíció, stratégiai társulások, sőt a piacról való esetenkénti kilépés is ide sorolható. Egy amerikai tanácsadó cég által a közelmúltban elvégzett felmérés szerint a 9000 legnagyobb védelmi szállító (vagyis azok a cégek, amelyeknek közvetlen szerződésük van a Honvédelmi Minisztériummal) 75-80 %-a az évtized végéig vagy egyesül, vagy kilép a védelmi piacról. Ez komoly következményekkel fog járni az eddig a védelmi szektorban foglalkoztatottak és munkahelyeik számára. Az USA Honvédelmi Miniszterhelyettese, Dr. Perry szerint 1998-ra az amerikai védelmi ipari bázis csak 30 %-a lesz annak, amekkora a Reagan adminisztráció végén volt. Vagyis 10 év alatt 70 %-kal csökkenne az amerikai ipari bázis. Remélem ez kellőképpen megvilágítja azt a tényt, hogy minden országnak hasonló kihívásokkal kell szembenézni.

A továbbiakban szeretném bemutatni, hogy a NATO országok kormányai és iparvállalatai milyen tervekkel rendelkeznek a jövőre vonatkozóan.

Itt természetesen szólnom kell a konverzió kérdéséről is. Amikor a piac beszűkülésével kapcsolatos ipari stratégiákról beszéltünk szándékosan nem említettem a konverziót. A helyzet az, hogy a nyugati védelmiipar átszervezése során, akár a nagy egyesülésekkor, mint a General Electric, illetve a Martin Marietta esetében, akár az olyan traumatikus

leépítések, mint a General Dynamics esetében, amely a Nyugat második legnagyobb védelmiipari szállítójaként eladta teljes rakéta- és repülőgépgyártási tevékenységét, nem tettek kimondott erőfeszítéseket a polgári piacokra való bejutás érdekében. Inkább arról van szó, hogy az ipar megpróbál az alapvető üzletágakra összpontosítani és megteremteni a "*kritikus tömeget*", azt a versenybeli előnyhelyzetet, amely segítségével fennmaradhat a szűkülő piacon is.

Ennek több oka is van. Először is, a védelmiipar tanult a polgári piacokra való bejutásai kapcsolatos korábbi kudarcaiból. Egy jól ismert felmérés, melyet a McKinsey csoport végzett, 80 %-ra tette a múltbeli védelmiipari kezdeményezések kudarc-arányát a nem védelmi üzleti területeken való versenyben.

A gyakorlatban nyugati cégeknél nagyon kevés példa van a tiszta konverzióra, vagyis a már meglévő munkaerő és létező gyártókapacitás, illetve technológia átállítására polgári tevékenység folytatására.

Általában a nyugati védelmiipari vállalatok azáltal próbálják a katonai termeléstől való függőségüket némileg csökkenteni, hogy egyéb üzleti területekre is szert tesznek, amelyeket saját tevékenységükön belül, azt egyszerűen változatosabbá téve kezelnek. De ezek a próbálkozások is gyakrabban végződnek kudarccal, mint sikerrel, mivel a védelmiipar pont "*rossz*" kapacitásokat, "*rossz*" erősségeket hoz az új vállalkozásba. A védelmiipar legfontosabb "*tőkéje*" a fejlett technológiák alkalmazása, jó minőségű gyártókapacitásai és a nagy rendszerintegrációs programokkal kapcsolatos tapasztalatai. De ezek az erősségek ugyanakkor a polgári piacokon a védelmiipar gyengéit jelentik.

A védelmiipari termelés ugyanis nem annyira költség-, mint inkább terjesztmény-orientált. Vagyis még egy kis minőségi fejlődés is, ha azáltal erőfölényre lehet szert tenni a harctéren, hatalmas értékű lehet a vásárló, vagyis a hadsereg számára.

A másik problémát az jelenti, hogy a védelmiipari vállalatok átvették vásárlóik kultúráját, vagyis igen elburokratizálódtak, igen súlyos rezsiköltséggel dolgoznak, amit be kell számítani a vásárló számára végzett munkájukba.

Ez igen érdekes, annál is inkább, mert a védelmiiparban a rezsiköltségeket már egészen a kezdetektől, a kutatástól kezdve beszámítják. Az általános kereskedelmi piacokon a rezsiköltségek beszámításáról csak sokkal később lehet szó, amikor az adott cég megalapozta saját piacát és megkezdte a profit termelését. Így éveken keresztül ezek a vállalatok nem tudják rezsiköltségeiket kompenzálni. A védelmiiparban visszatérülnek ezek a költségek, a vásárlókat terhelik ezekkel a kiadásokkal egészen a kezdetektől fogva, mert a gyakorlatban a kutatás és fejlesztés olyan sokba kerül. Még egyszer, a nyugati védelmiipar gyakran csak "kulturálishan" képtelen a kereskedelmi piacokon való sikeres versenyre.

De természetesen nem arról van szó, hogy az ipar kudarcot vallana. Kormányaink általában csak igen korlátozott szerepet játszanak a jövő ipari stratégiáinak kialakításában. A nyugati országok gazdaságában a tőke és a munkaerő konverziója- és nevezzük ezt a gyártókapacitások újrafelhasználásának - nagyrészt a piaci erők működésének függvénye.

Hadd mutassam be ezt egy példán. Korábban említettem, hogy 1997-re 1 millió munkahely fog megszűnni az amerikai védelmiiparban. Ez hatalmas számnak tűnik ugyan, de gyakorlatilag mégis kevesebb, mint azoknak az amerikaiaknak a száma, akik a gazdasági élet egészét tekintve egy hónap alatt munkanélkülivé lesznek, illetve megszűnnek munkanélküliek lenni. Vagyis, az amerikai piac képes felvenni havonta 1-1,5 millió ember mozgását munkanélküliségből ki- illetve be.

A védelmiiparban foglalkoztatottak is várhatóan ennek a fluktuáló munkaerőpiacnak lesznek részeivé. Még azok a NATO országok is, melyek megtartották a védelmiipar feletti kormányellenőrzést, illetve annak állami tulajdonát, mint pl. Spanyolország és bizonyos mértékig Franciaország is, fokozatosan rájönnek, hogy az ipari stratégiák tervezésének képességét a piaci erők egyre inkább korlátok közé szorítják. A gyakorlatban a tendencia az, hogy Nyugaton egyre inkább vége felé közeledik a tisztán nemzeti jellegű védelmiipari bázisok létjogosultsága.

Ez nem jelenti azt, hogy a NATO tagországok ne működnének együtt az iparral új struktúrák, új ipari szerkezetek kialakulásának elősegítésében. Egyénileg és közösen is, mint pl. Az Európai Közösség keretein belül, azon fáradoznak, hogy lebontsák a polgári és katonai technológiák közötti falat. Ez gyakorlatilag az új amerikai kormány által kitűzött egyik prioritás is, miszerint a kormány felügyelete alatt álló technológiai

fejlesztéseket elérhetővé kell tenni az ipar számára, új és kreatív célokra rendelkezésre kell bocsátani.

Ezek a kormányok szintén igen intenzíven összpontosítanak a konverzió emberi vetületére, vagyis a dolgozók átképzésére, olyan új képességek átadására, amelyek segítségével azok a fejlett készségek egy szélesebb piacon tudnak érvényesülni. Ezzel párhuzamosan nagy figyelmet szentelnek a katonai létesítmények, mint pl. bázisok, depók, légitámaszpontok, stb. újrafelhasználására, így van alapja annak, hogy kooperációs keretek között számos konverziós témával kapcsolatban megosszuk tapasztalatainkat.

A NATO törekvése az, hogy a konverzió lehessen a Közép- és Kelet-Európai országokkal való együttműködés kulcs-eleme. De ha ezt tudják, akkor a NATO korlátaival is tisztában kell, hogy legyenek.

A NATO nem egy finanszírozási intézmény, mint a Világbank, az Európai Újjászervezési és Fejlesztési Bank, vagy a Nemzetközi Valutaalap. Nincsenek rendelkezésre bocsátható erőforrásaink. Erősségünk abban áll, hogy olyan állandó fórumot biztosítunk, ahol ezeket a kérdéseket és gondokat meg lehet beszélni, meg lehet vitatni. A NATO-nak az a része, melyet én képviselek, a konverziótól lényegesen eltérő kérdésekre összpontosít. Mi, közös védelmi törekvéseink biztosítására megpróbáljuk fenntartani a kritikus védelmiipari kapacitásokat.

A továbbiakban szeretnék néhány szót szólni a NATO szerepéről a kormányok és a védelmiipar közötti együttműködés elősegítéséről, valamint az új, Közép- és Kelet-Európai partnereinkkel való szorosabb kapcsolatok kilátásairól.

Először is tisztázni szeretnék mindenféle bizonytalanságot a NATO szerepével kapcsolatban. Arról, hogy tulajdonképpen mi is a NATO, illetve mi nem. Nem vagyunk központi beszerzési hatóság. **A fegyveres erők felszerelése továbbra is az egyes országok felelőssége, amelyet országaink honvédelmi minisztériumai gyakorolnak.**

A NATO szolgáltatja azt a fórumot, ahol ezek az országok az egyes nemzeti terveket konkrét programok keretében, illetve közösen megállapított katonai szükségletek kapcsán történő együttműködés felé orientálják. Célunk az együttműködés, ami egyben jelenti katonai erőink kom-

patibilitását is, vagyis a harctéren való hatékony együttműködésüket, és olyan kooperációt szeretnénk, amely csökkenti mindannyiunk számára az ezeknek a céloknak az elérésével kapcsolatos költségeket. Ez soha nem volt könnyű feladat és őszintén megmondva eddig nem is voltunk valami borzasztó sikeresek.

Több mint 40 évi lassú, de egyenletes fejlődés áll mögöttünk, de tankjaink még ma sem hordozzák ugyanazt a fő- fegyverzetet, nem cserélhető fel a bennük alkalmazott lőszer, nem mindegyik repülőgépünk tudja ugyanazokat a rakétákat használni vagy akár adatokat és információt kicserélni. Számos olyan ok létezik, ami mind megnehezíti az együttműködést, de a legalapvetőbb ok az, hogy országaink mindegyikének megvannak a maga egyéni érdekei, ahová beletartozik mind a saját védelmi ipara, mind pedig az ipari stratégiái is.

Ennek ellenére 40 év alatt létrehoztunk számos olyan struktúrát, amelyek a katonai eszközökkel kapcsolatos kutatási, fejlesztési és gyártási kooperációt voltak hivatva elősegíteni. Ezeknek a struktúráknak a csúcán található a fegyverzeti főnökök, a NATO tagországok beszerzési főnökei. Évente kétszer Brüsszelben találkoznak, hogy felülvizsgálják a fegyverzeti kooperáció terén elért eredményeket.

Ennek a csoportnak a legutóbbi találkozója - amelynek elnevezése röviden CNAD, vagyis Nemzeti Fegyverzeti Igazgatók Konferenciája - októberben volt, csupán néhány hónappal ezelőtt. Ez alatt a vezető testület alatt több mint 200 szakértői csoport dolgozik kooperációs témákon. Ezek a csoportok különböző kérdésekkel foglalkoznak, a gyártási minőségbiztosítástól, beszerzési eljárásoktól és jogi problémáktól kezdve a hadseregeink, haditengerészetünk és légierőnk érdeklődésére számot tartható műszaki programokig.

Külön érdekes lehet talán az a tény, hogy van egy ipari tanácsadó csoportunk amely biztosítja, hogy a védelmiipari vállalatok képesek legyenek rendelkezésre bocsátani az ehhez szükséges szakértelmüket. Röviden, hatalmas mennyiségű szakértelem és védelmiipari tapasztalat gyűlt össze a NATO "*esernyője*" alatt. Nem igazán jól kezelt, de azért összegyűjtött tapasztalatok. *Nagyon büszke vagyok arra, hogy elmondhatom: ez a tapasztalt társaság jelenleg is azon dolgozik, hogy kibővítsa a Közép- Kelet-Európa kormányaival és iparával való kapcsolatokat és együttműködést.*

1994-ben elsőként védelmi beszerzésekkel kapcsolatos témák is szerepelni fognak az Észak-Atlanti Tanács munkatervében. (Ez egy olyan testület, amelyben Közép- illetve Kelet-Európa minden kormánya részt vesz). A NATO tagországok elkötelezettek a védelmi beszerzésekkel kapcsolatos tervezési, szervezési és lebonyolítási területeken folytatott együttműködés kiterjesztése iránt.

Az ilyen együttműködés célja, vagyis egyik célja a kooperációs partnerállamok azon erőfeszítéseinek elősegítése, amelyek a védelmi tervezés átlátható és felelős, demokratikus ellenőrzésének bevezetésére irányulnak, mivel csak egy ilyen jellegű összpontosítás teremtheti meg a szakmai együttműködés elmélyítéséhez szükséges infrastruktúrát.

Ezt azért is hangsúlyozom, mert a NATO struktúrákkal való összeegyeztethetőség nem csak műszaki szabványok kérdése, hanem egyúttal a védelmi erőforrások kezelésével és a védelmiipari tervezéssel kapcsolatos alapvető elvek kérdése is.

Említést kell tennem arról, hogy ez az új NATO kezdeményezés sikerének jelentős részét a Magyar Honvédelmi Minisztériummal végzett első kísérleti programunknak köszönheti. Az elmúlt nyáron eddig elsőként egy több-nemzetiségű NATO szakértői csoport utazott Budapestre, hogy megkezdje a védelmi beszerzés témájában a gyakorlati együttműködést.

A NATO szakemberei a Magyar Honvédségnek, valamint a Hadiipari Hivatalnak a képviselői olyan kérdéseket vetettek fel, mint pl. a hosszú-távú tervezési és döntéshozási struktúrák és rendszerek, programirányítási technikák, védelmiipari szerződések megkötésével kapcsolatos eljárások és ezek jogi keretei. Ennek az első gyakorlati együttműködésnek az alapján 1994-ben további szakértői találkozókra kerül sor a NATO országok és Magyarország között. A szakértői megbeszélések egyik témája a magyar fél kezdeményezésére vetődött fel: ez a beszerzési rendszer és a védelmiipar közötti kapcsolat. Mi a magunk részéről szeretnénk a nyugati védelmiipart bevonni egy ilyen jellegű párbeszédbe és remélem, hogy az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium segítségével lehetőségünk lesz megvitatni ezeket a kérdéseket a magyar védelmiipar szakembereivel is.

A MAGYAR VÉDELMI - IPAR

Lénárt Ferenc¹

A védelmi-iparon tulajdonképpen az ipar azon önálló ágazatát jelöli a szakirodalom, amely speciális felhasználásra szánt termékeket képes előállítani, azonban kizárólag a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek eszközei, felszereléseinek szükségletei kielégítésére.

A médiákban, a különféle szakmai rendezvényeken a biztonsági kérdések kapcsán gyakran vetődik fel a kérdés: vajon szükség van-e a mai helyzetünkben hazai hadiiparra, vagy ahogy új keletű nevén illetik: védelmi-iparra? Kell-e nekünk e téren is az európai integrációban részt vennünk? E cikkben ezekre a kérdésekre igyekszem választ adni.

A magyar védelmi-ipar kialakulása a második világháborút követően

A II. világháború után Magyarország önálló védelmi-ipara teljesen megszűnt. A katonai berendezések és felszerelések biztosítására - az 1948-as moszkvai fegyverszállítási szerződést követően - 1953-ig elsősorban orosz gyártmányú, óriási tömegű katonai termék áramlott be az országba. Ennek kiegészítésére, 1949-ben szovjet licencek segítségével indulhatott be a magyar védelmi-ipari termelés, mely program kiterjedt a meglévő hadiipari kapacitások átalakítására, de újak létrehozására is. Mindez jelentős gazdasági terhet jelentett nemzetgazdaságunk számára.

Hazánkban a haditechnikai eszközöket és felszereléseket gyártó vállalatok kapacitásai különböző méretekben **szerves egységet képeztek** a polgári ipari termeléssel. Így a termelés ún. vegyes profilú vállalati egységekben folyt. Ennek megfelelően elkülönült, önálló védelmi-ipar - az 1950-es évek egy rövid időszakát leszámítva - Magyarországon nem létezett. Abban az időben és most is vagy szűkebb értelemben vett védelmi-ipari vállalatokról vagy olyan vállalatokról beszélhetünk, melyeknek vé-

¹ Lénárt Ferenc közgazdász, az IKM Hadiipari Hivatal munkatársa

delmi-ipari profilja, tevékenysége is volt. Kizárólag ebben az értelemben lehetett Magyarországon védelmi-iparról beszélni. A védelmi-ipari termelés szerkezetét vizsgálva az is kiderül, hogy - szemben más volt szocialista országok védelmi-iparával - a termelésünk igen egyoldalúan alakult: alapvetően védelmi jellegű katonai híradás-technikai eszközök gyártására korlátozódott (szakosodott). Ebben az időben a védelmi-iparban foglalkoztatottak létszáma elérte a 30 ezer főt. A termelés teljes értéke mintegy 30 milliárd Ft volt, amelynek kb. 75 %-a került exportra, elsősorban a Varsói Szerződés országaiba. Mindezen termelési érték a gépiparban kb. 3-5 %-os részarányt képviselt, a teljes ipari termelés 1-2 %-át érte csak el - ipari termelési értékben számolva. Ezt a teljesítményt mintegy 20 nagyvállalat nyújtotta, amelyeknél a haditechnikai termelés részaránya jellemzően 10-30 % körül alakult (VIDEOTON, DIGÉP, FÉG), csak elenyésző részüknél haladta meg a 80 %-ot (FMV, ML).

A magyar védelmi-ipar termelése - amellett, hogy illeszkedett a hazai termelési struktúrába - az összes volt szocialista ország között a legkisebb volt. Ebből kifolyólag inkább tudott szakosodni úgy, hogy illeszkedni tudott az ország iparához, struktúrájához is. A szerkezetének természetesen igazodni kellett még a Varsói Szerződés, illetve a KGST rendszeréhez is, ennek központi koordinátora az Országos Tervhivatal volt.

A politikai és gazdasági rendszerváltozást követően, továbbá a védelmi-ipari termelés csökkentése "eredményeképpen" számos védelmi-ipari termelést is folytató vállalat került nehéz gazdasági helyzetbe. Mintegy 10 Mrd Ft értékben jelentős (befagyott) állami hitel halmozódott fel náluk. A megváltozott piacgazdasági viszonyok között ezt a kormányzat egységesen - egyedi vizsgálat útján - próbálja kezelni.

A védelmi-ipar és napjaink katonai kiadásai

Néhány jellemző mai adat a katonai beruházási és működés-fenntartási kiadásaink alakulásáról az elmúlt évek tükrében:

év	folyó áron Mrd Ft	konst.áron m.US \$	GDP ² %-ában
1982	20,05	1571	2,4
1983	21,9	1599	2,4
1984	22,7	1531	2,3
1985	37,7	2375	3,6
1986	38,8	2321	3,6
1987	41,5	2285	3,4
1988	49,16	2343	3,5
1989	47,76	1944	2,8
1990	44,44	1411	2,5
1991	55,44	1354	2,3

A fenti adatokból is kitűnik, hogy míg folyó áron sikerült jelentős pénzügyi kereteket biztosítani a katonai beszerzésekre, addig azok mind reálértékben, mind az adott költségvetési év GDP² %-ában jelentősen elmaradt a korábbi évekhez viszonyítva.

2 GDP (Gross Domestic Product): bruttó hazai termék, az anyagi és nem anyagi tevékenységek körében egy év alatt létrehozott termékek és szolgáltatások összessége.

A fenti táblázat adataihoz kapcsolódik a **haditechnikai eszközök, felszerelések beszerzése**, illetve azok **aránya** a közvetlen honvédelmi kiadásokban, *melyek a következőképpen alakultak:*

év	beszerzési érték	aránya a honvédelmi kiadásokban
1961-65	19 Mrd Ft	48%
1966-70	17 Mrd Ft	39%
1971-75	31 Mrd Ft	42%
1976-80	48 Mrd Ft	43%
1981-85	41 Mrd Ft	26%
1986-90	62 Mrd Ft	26%

Ezen számszaki adatokból is látszik, hogy a különböző években jelentős értékű eszközöket, felszereléseket vásároltak a honvédség számára, ám azok aránya egyre csökkent az össz honvédelmi kiadásokban.

A védelmi-iparunk és a nemzetközi integráció

A második világháborút követően a szovjet segítséggel beindított katonai termékek fejlesztésének programjában a magyar védelmi-ipar termelése alapvetően a honvédségi igények kielégítésére alapozva a haditechnikai eszközök és felszerelések gyártása területén *az alábbiak szerint valósulhatott meg:*

- licenc alapján történő gyártás;
- hazai fejlesztés alapján történő gyártás és
- eszközök javítása.

A védelmi-ipari termékeink legnagyobb hazai megrendelője a hadsereg volt. 1949-1956 között a honvédség technikai szükségletének 65-70 %-át a magyar védelmi-ipar biztosította, ez az arány azonban 1960-ra már 20 %-ra csökkent. A védelmi-ipari termelés felfuttatásával párhuzamosan a **katonai termékek exportja** is folyamatosan emelkedett, így 1989-

ben az ilyen jellegű termékeink 85 %-át exportáltuk főként a Szovjetunióba, illetve Varsói Szerződés országába. Védelmi-ipari termék-exportunk egy elenyésző része a fejlődő országokba is eljutott. A kisebb nagyságrend ellenére ezen exportunk **rentábilisabb** volt más polgári termékexportunkhoz képest. Ezt úgy sikerült elérni, hogy míg a hazai védelmi-ipari termelés a szocialista külkereskedelmi rendszerben **makrogazdasági szinten** - a piac törvényeivel ellentétesen kialakított, irreális ár- és költségarányok következtében - nullszaldós tudott maradni, addig **mikrogazdasági** (vállalati) **szinten** nyereséges volt. Ezt az ún. vegyes profilú vállalati szintű (polgári és katonai) védelmi-ipari termelési szerkezet és a különböző népgazdasági szabályozók, gazdaságpolitikai eszközök megfelelőképpen támasztották alá. A polgári ipari termeléshez képest elkülönült szabályozást csak az export-import engedélyezési rendszer - ami mindenütt elfogadott piackonform szabályozás volt - jelentett. Állami szinten azonban e termékek export-importja - a cserearányok "*sajátos*" kialakítása révén - már nem volt ennyire kifizetődő. Mégis ezen exportunk **új piacra** való bejutást jelenthetett, ezért az jelentős üzletnek minősült. Természetesen katonai importunk döntő többsége is ezen országokból eredt.

A rendszerváltást követően hazánkban e terület is új kihívásokkal nézett szembe: egyrészt a KGST, a Varsói Szerződéses **kapcsolataink gyors szétesésével**, illetve a **nyugat-európai integrációs folyamatok** alakulásával és a beszerzési és értékesítési lehetőségek kapcsán kialakuló **gazdasági dekonjunktúrával**, másrészt az e téren beindított **privatizációs** folyamattal. Ez utóbbinak az időbeli megkezdése elengedhetetlenül szükséges volt, mivel a fejlődés csak ezen az úton indulhatott meg. Tőkeszegény ország révén e téren **kapott nagyobb szerepet a külföldi működőtőke**, amelynél egyedüli szempont az elérhető profit nagysága volt. Ez így tudott csak "*pártsemleges*" maradni, ugyanis azt nem az ideológia érdekelte, az sem számított nála, hogy a megrendelő hazai partner, vagy külföldi. **Egyedüli szempont vezérelte**: számára nyereségessé tenni a vállalkozását, amit a minőségi termelés felfuttatásával, de főként fizetőképesség növelésével látott biztosítottnak. E téren a fizetőképesség nagy súllyal esik latba, hiszen a világ egy jelentős részén - így volt a keleti tömb számos országában - igen nagy az igény a legkülönbözőbb katonai termékekre. Mindez azonban fizetőképességük hiányában nem ér semmit. Épp ezért és a gazdaságos termelés érdekében a hazai gyártók is felismerték a külpiaci lehetőségeket. Egyre inkább rákényszerülnek olyan termékek gyártására, amelyeket a világpiacon jó pénzért, gazdasá-

gosan el tudnak adni. Ilyen termékek kifejlesztése azonban pénz, idő- és munkaigényes, amire a jelenlegi gazdasági (és politikai) helyzetükben nincs lehetőségük. Ezért törekednek inkább a hazai gyártók is arra, hogy az igényeknek megfelelő védelmi-ipari termékeket a **nemzetközi kooperációs gyártás** keretében állítsák elő, megeremtve ezáltal az újabb piacra való kijutás lehetőségét is.

Itt tartom szükségesnek megjegyezni, hogy a védelmi-iparunk és a nemzetközi integráció témakörét számos politikusunk és a szakemberek nagy többsége elsősorban politikai aspektusból szokta felvetni. Így számos katonapolitikai találkozó kulcskérdése hazánknak valamely integrációs szervezethez való csatlakozásának a lehetősége. Tehát elsősorban nem gazdasági, védelmi-ipari együttműködés kérdései kerülnek előtérbe, hanem inkább a politikai együttműködésre helyezik a hangsúlyt. Ezen tervek a szakmai berkek állandó vitatémája. Véleményem szerint azonban mind a gazdasági, mind a katonai integrációs törekvéseink, teljes jogú, vagy társult tagsági törekvéseink, az ilyen jellegű csatlakozásunk lehetősége már régebben eldöntött tény. Mindezt csak megerősítette a nemrégiben Brüsszelben megtartott NATO csúcsertekezlet által elfogadott **"Partnerség a békéért"** együttműködési terv, amely - többek között a transzatlanti kapcsolatok, a szervezet strukturális reformja, az atomsorompó-szerződés ügye, illetve egy politikai deklaráció elfogadása a szervezet kibővítéséről szóló témák megvitatása mellett - a NATO-n kívüli országoknak felajánlott békepartneri kapcsolatrendszer intézményi elemeit foglalja magába, teszi lehetővé. Társulásunk már csak azért sem időszzerű manapság, mivel az egyesülő Európa biztonsági arculata is még csak most formálódik, ugyanis kevés idő telt el a politikai rendszerváltozások, az új arculatok kialakulása óta. A világnak, a nemzetközi szervezeteknek még meg is kell *"emészteniük"* a történeteket, el kell tudja fogadni azokat. A NATO tehát - új tagok felvétele helyett - folytatni kívánja a Nyugat közös politikájának összehangolását (inkább) az Európai Unió ernyője alatt. Tehát a hidegháborús évek, az eddigi politikai és katonai elkötelezettségek mellett a NATO-ra *két új feladat is hárul*. Egyrészt a meglévő válsághelyzetek kezelése és a békefenntartás, másrészt - az érintettekkel szoros együttműködésben - Közép-, és Kelet-Európa, illetve Közép-Ázsia stabilitásának a megeremtése. Így az általunk is oly gyakran hangoztatott védőernyő helyett, mondhatni Európa, az egész világ stabilitása érdekében a NATO és Nyugat-Európai Unió, illetve a résztvevő országok együttműködésében új minőséget kell teremteni, és ennek a csúcsertekezlet szerint - legmegfelelőbb eszköze a **felajánlott együttműködés**.

Ennek megfelelően tagsági reményeink későbbre maradtak. Mindezt sajátos módon támasztja alá az a koncepció is, amelyet Klaus Kinkel német külügyminiszter Hamburgban terjesztett elő. A "kibővített biztonság" hirdető elgondolása találkozott az amerikaiaknak a "Partnerség a békéért" nevet viselő koncepciójával, melyek szerint a teljes jogú tagáság/unk előtt számtalan fokozaton (**funkcionális integritás**) kell hazánknak átmennie a csatlakozás érdekében. Ennek megfelelően Kelet- és Közép-Európa országainak be kell érnie a deklarált partneri kapcsolatok felajánlásával, amely semmiféle biztonsági garanciát nem jelent sem a NATO-tól, sem a NYEU-tól, sem az Amerikai Egyesült Államoktól.

Védelmi-iparunk és a konverzió

Az 1989-90-es években a Kelet-Európai országokban és a Szovjet-unióban is lezajlottak a társadalmi-politikai-gazdasági változások, amelyek jelentős hatással voltak a védelmi-ipari termelésükre is. Hazánk védelmi-ipari termelése, a korábban nagymértékben folytatott katonai termékcseréi, a kis volumenű termelés, illetve a sajátos szakosodásunk, egyoldalúságunk következtében jelentősen visszaesett. Hazánkban a rendszerváltás, illetve a Varsói Szerződés felbomlása után egy jelentősnek mondható (a szakosodás révén egy-egy termék vonatkozásában olykor az egész Varsói Szerződés speciális igényét kielégítő), védelmi-ipari termékgyártó bázis maradt meg, amelyet igények nélkül nem tudunk kihasználni. Ennek eredményeképpen, illetve azáltal, hogy a hidegháborús helyzet jelentősen csökken kezdődött meg nálunk is a védelmi-ipari kapacitások leépítése és átalakítása (**konverzió**). Mint a védelmi-ipar struktúrája kapcsán már említettem a térség országaihoz képest, sőt nemzetközi viszonylatban is abban a kedvező helyzetben voltunk, hogy nem volt **önálló** védelmi-iparunk. Ebben az esetben tehát nem is inkább a konverzióra, hanem a védelmi-ipar fejlesztésére, átalakítására kellett koncentrálnunk. Ennek megfelelően Magyarországon a védelmi-ipari termelésre, illetve a leépítésre, átalakításra vonatkozólag sajátos helyzet alakult ki: **a konverzió csak részben válhatott feladatunkká**. Így egyes vállalatoknál - a polgári termelésük változatlanul hagyása, vagy erősítése mellett, a katonai termelésüket illetően - a konverzió a teljes közgazdasági eszköztár felhasználásával, de az európai törekvésekkel összhangban indulhatott be. Formáját tekintve egyrészt úgy, hogy elsősorban a szervezeti struktúrájukban ment végbe az átalakulás, a konverzió inkább az adósságtulajdon-, az adósság visszafizetési moratórium területén valósul-

hatott meg, másrészt viszont úgy, hogy védelmi-ipari termelés mennyiségének a visszafogásával új, korszerűbb, NATO szabvány szerinti, minőségi termékprofil került kialakításra. Mindezt segítették azok a legfontosabb gazdasági-jogi szabályozások is (pl.: privatizációs-, a csődeljárásról szóló törvény, adóügyi jogszabályok, stb.), amelyek biztosították mindezen folyamatoknak a jogszerű lebonyolítását. E téren azonban még mindig akad számos tennivalónk. Azonban annak ellenére, hogy nálunk nem volt tisztán védelmi-ipari tevékenységet folytató cég az elmúlt időszakban mégis elkezdődhetett egy leépülési folyamat. Ezen két ellentétesen ható folyamat végrehajtását kizárólag a **védelmi érdekeinkkel összhangban** kellett megtennünk.

E sajátos jelenség megoldásánál elsőrendű szempontjaink azok, hogy:

- a szükséges kapacitásokat megőrizve - ha indokolt - újakat is létre kell hoznunk,
- elkerülhetetlenül meg kell kezdeni a jelenlegi kapacitások modernizálását, átalakítását,
- már csak védelmi szempontból is szükséges a védelmi-iparunk teljes újjászervezése, mert ezáltal embargó-érzékenységünk, kiszolgáltatottságunk is csökkenhet,
- mind a hazai gyártóknak, mind a hazai felhasználóknak is biztonságérzetet ad, hogy a magyar iparon keresztül a társadalom támogatását is megkapják.

Ezen folyamat elősegítése ugyancsak korverciónak tekinthető. Tehát a problémakör megoldása nálunk sajátosnak mondható. Azonban a kellő időben történő lépés megtétele érdekében, már a Parlamentben is megfogalmazásra került, hogy vagy egy egységes, komplex szerkezetű, egymással összefüggő és azonos érdekek alapján működő védelmi-ipari struktúrára, szervezetre, vagy pedig inkább automatizált részvállalatokra lenne inkább szükségünk, amely optimális utat viszont mindenképpen meg kell keresnünk.

A továbblépés lehetséges útjai...

Már a legfőbb törvényünkben, az alkotmányban is rögzítésre került azon kötelezettségünk, miszerint a független Magyar Köztársaság szu-

renitását és területi épségét biztosítanunk kell. Ezen követelmény kielégítése viszont elkerülhetetlenné teszi számunkra az ország védelmét biztosító, kiszolgáló, önálló, nemzeti alapokon működő, védelmi-ipari struktúra kiépítését, esetleges átalakítását, korszerűsítését. **Mindez azt jelenti, hogy:**

- a meglévő ipari kapacitásokat képessé kell tenni a minél nagyobb mértékű a hazai fegyveres erők és rendvédelmi szervek ellátására katonai termékekkel,
- az előző gondolatban foglaltak végrehajtására meg kell szüntetni védelmi-iparunk egyoldalúságát. A vertikális iparstruktúrára helyett inkább a horizontális, több termék egyidejű gyártására kell képessé tenni a meglévő iparunkat,
- tekintettel arra, hogy védelmi-ipari termékeket illetően jelenleg a magyar felvevő piac viszonylag korlátozott, illetve a gazdaságos termelés érdekében is növelni szükséges a védelmi-iparunk nemzetközi versenyképességét.

Mindezen célok elérése érdekében - elsősorban a gyártók részére - szükséges lenne, hogy:

- a magyar honvédség hosszú távú fegyverzet-fejlesztési koncepciója egy adott időpontra vonatkozó piaci igérvény legyen,
- a gazdaságos, illetve az exportra történő fejlesztésben, lőszer-gyártásban nagyon elkelne a magyar referencia,
- nagyon sok védelmi-ipari termelést is folytató vállalat közel áll, vagy állt a csődjeljáráshoz, amelyek részére szükséges lenne egy *"minimalizált segítségnyújtás"*.

A célok elérése és a feladatok mielőbbi megvalósítása érdekében 1991. decemberében a Kormány határozatával hozta létre - később feladatai változatlanul hagyása mellett került átalakításra - a Hadiipari Hivatal. A Hivatal feladata a védelmi - ipari termelés, értékesítés és beszerzés összhangjának megteremtése érdekében végzendő honvédelmi, ipari, műszaki-fejlesztési és kereskedelmi tevékenység koordinálása, nemzetközi kapcsolatok kiépítése, összhangjának megteremtése.

A Hadiipari Hivatal által deklaráltaknak megfelelően is a védelmi-iparunkat - a racionalitás jegyében - két irányban szükséges fejleszteni.

Egyrészt meglévő bázisainkat kell jobban kihasználni a szakmakultúrára alapozva, másrészt az új projektekhez kell hozzáigazítani, ki/átalakítani a vállalkozásokat.

Következtetések...

Jelenleg a magyar védelmi-ipari termelés alig van kihasználva a hazai felhasználás tekintetében, ezen termékek majdnem egésze exportra megy. A gazdaságos termelés (illetve az export fokozása) érdekében véleményem szerint alapvetően a mai struktúrát kellene előbb átalakítani prázahuzamosan a hazai megrendelések felmerülésével. Azonban köztudott, hogy a fegyveres erőink és rendvédelmi szerveink szorító gazdasági helyzetben vannak, a részükre szükséges összeget a Magyar Parlamentnek kell előteremtenie, amely jelen esetben csak a szinten tartáshoz elég és nem teszi lehetővé a fejlesztések megvalósítását. Ezért e nehéz időszakot mind a gyártók, mind a felhasználók részéről a (kölcsonös) kiút keresésével kénytelenek eltölteni.

Felhasznált irodalom:

Csobay József: A magyar hadiiparról, pénzügyi szcmmel.

Lénárt Ferenc: A magyar hadiipari termelés. Kiegészítés a Miniszterelnöki Hivatal koordinálásával készülő tanulmányhoz.

Honvédelem '93. A honvédelmi Minisztérium kiadványa.

Lobby a hadiipar újjáélesztéséért. Interjú Nagy András országgyűlési képviselővel. Megjelent a Magyar Hírlap 1993. novemberi számában.

SIPRI Yearbook 1992. Oxford University Press

Szarka István: Fejlesztési irányok, konverzió és kooperáció a magyar hadiiparban. Elhangzott előadás a C+D '93 kiállítás szimpoziumán.

The Military Balanca 1990-1991.

Védd magad! Interjú László Jenővel. Megjelent a Heti Világgazdaság 1992. június 6-i számában.

Völgyes Iván: Hírek, hitek, vélemények. Megjelent a Népszabadság 1991. november 11-i számában.

AZ INTEGRÁCIÓS FEJLŐDÉS LEHETŐSÉGEI A NYUGAT-EURÓPAI VÉDELMI IPARBAN

Szenes Zoltán¹

Az 1989 végétől Európában drámai események (kelet-európai forradalmak, Németország egyesítése, a hidegháború befejeződése, haderő- és fegyverzetcsökkentések, Szovjetunió és Jugoszlávia széthullása, polgárháborúk, etnikai konfliktusok, stb) következtek be, amelyek lényeges hatást gyakorolhatnak az európai nemzetek védelemgazdasági együttműködésére. Nem nehéz megjósolni, hogy ezek a történések felerősítik a gazdasági és kereskedelmi szempontokat, és a nyugat-európai védelemgazdasági integráció irányába hatnak.

A béke hatása a védelemgazdaságra

Az európai védelemgazdaságra egyik legnagyobb hatást - az általános nyugat-európai recesszió mellett - az európai hagyományos fegyveres erők csökkentése okozza. A "leszerelés" következményei rendkívül összetettek: jelentős mértékben csökkenni a védelmi kiadások, irányváltás következhet be a technológiai fejlődésben, átstrukturálódhat az európai védelmi ipar, megnövekedhet a katonai-védelmi infrastruktúrák kettős (polgári és katonai) célú felhasználása.

A nyolcvanas években a nyugat-európai országok védelmi költségvetéseiben egy relatív stagnálás következett be és megkezdődtek a viták a katonai költségvetések csökkentésének szükségességéről, illetve lehetőségeiről. Ezt a vitát a CSCE (Conference on Security and Cooperation in Europe) és CFE (Conventional Armed Forces) - tárgyalások sikerei eldöntötték. A katonai nagyhatalmak (USA, Oroszország) jelentős védelmi költségvetés-csökkentései, az európai NATO-tagországok 5-15 %-os haderő-leszerelési követelményei lehetővé teszik a kiadások mérséklését, a különböző védelmi felszerelési tervek visszafogását. A kiadások mérséklésének követelményét felerősítik a nyugat-európai országok

1 Dr. Szenes Zoltán ezredes, kandidátus, egyetemi docens, a MH hadtáp csoportfőnöke (főcsoportfőnök-helyettes)

meglévő gazdasági nehézségei, a költségvetési deficitek problémái, a lakosságnak a felszabaduló védelmi költségek gazdasági-szociális célra való átcsoportosításával kapcsolatos elvárásai (a béke osztaléka).

Az eddigi kiadás-csökkentési döntések (1. sz. táblázat) a hagyományos erők (CFE-1) és a hadászati fegyverek (Strategic Arms Reduction Talks-START) leszerelési egyezményeinek óvatos következményei. Ám már szó van a CFE-2 és a START-2 tárgyalásokról is, és új leszerelési egyezmények megkötésére (vagy egyoldalú fegyverzet-csökkentésekre) kerülhet sor az évtized hátralévő éveiben, sokkal radikálisabb leszerelést előírva, mint azt jelenleg gondolnánk. Ez pedig 2000-re elkerülhetetlenül jelentős védelmi kiadás-csökkentést fog előidézni a legtöbb országban.

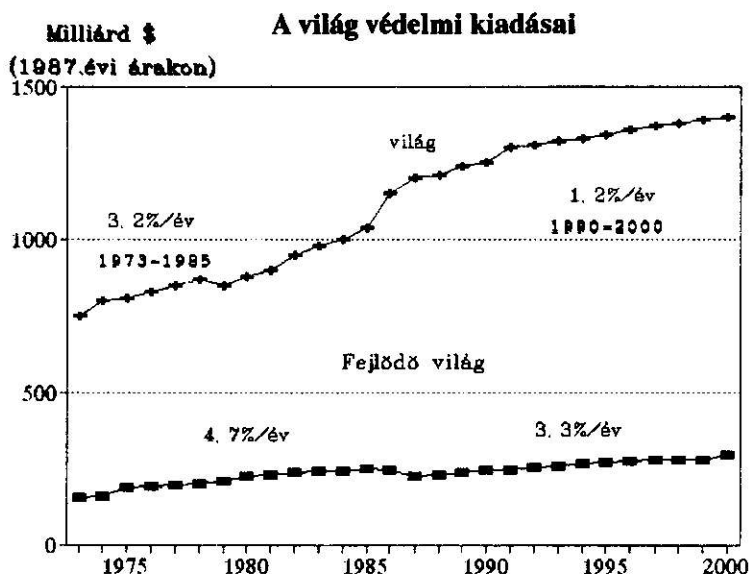
1. sz. táblázat

Védelmi költségvetés-csökkentések az EU-tagországokban

Az ország megnevezése	A csökkentés tartalma
Franciaország	A védelmi felszerelési kiadásokat 42 Md frankkal csökkentették 1990-1993 között
Nagy-Britannia	Az 1991-93. évi védelmi költségvetéseket az 1989. évi szinten tartják
Németország	A beszerzési kiadásokat csökkentik az 1985 évi reálérték-szintre
Olaszország	A védelmi költségvetés csökkentését 10 éves periódusra tervezik
Hollandia	10-15 %-os költségvetés-csökkentést hajtottak végre 1990-93-ban
Dánia	A védelmi költségvetést befagyasztották 1988. évi szinten
Belgium	A védelmi költségvetést kisebb mértékben csökkentik

Természetesen a kiadások csökkentésének mértékéről a vélemények megoszlanak. Egyes szakértők (W.Kaufmann, B.Adam) szerint a védelmi költségek redukciója elérheti a 20-40 %-ot², mások (pl. I.Yates, K.Fusch) szerint csak a növekedés üteme mérséklődik (1.sz. ábra)

1.sz.ábra



Forrás: Yates, I: Market Forces and the Defence Industries
 RUSI Journal. Winter 1989.p.60.

A tárgyalásos leszerelés azonban a leszerelési folyamatnak csak egyik összetevője. Zajlik egy strukturális leszerelés is az európai had-erőkben a legkorszerűbb technológiával előállított fegyverzetek árai látványos növekedésének köszönhetően.

- 2 William Kaufmann amerikai közgazdász egy Brookings Intézet által kiadott tanulmányában a jelenlegi 1600 milliárd dollár 300 milliárd dolláros csökkentésével számol a világ katonai kiadásainak csökkentése területén. Vö. Védelem-leszerelés. GRIP kiadása, Brüsszel (Ford.) 1990. 279.old.

Harmadrészt van egy költségvetési leszerelés is, amely elsősorban az országok belső gazdasági és szociális problémáinak nyomását közvetíti a védelmi büdzsé felé.

Mindenezen hármas folyamat dialektikája következtében **a nemzeti haderők fenntartásához szükséges haditechnikai eszközök és felszerelési anyagok beszerzési lehetőségei elkerülhetetlenül csökkennek.**

A védelmi kiadások csökkentésének olyan következményei is vannak, hogy a kormányok és a vállalatok tartózkodnak az elkötelezettségtől, a beruházásoktól, a különböző nemzetközi programokban való részvételtől³. Már az első költségvetési csökkentések jelentős változásokat okoztak mind a multinacionális, mind a nemzeti fegyverkezési tervekben (2. sz. táblázat). A nagy projektek közül veszélybe került az EFA vadászgép és az NFR-90 fregatt fejlesztési program.

3 A védelmi kiadások lefaragásának természetesen a polgári gazdasági szférában jelentős pozitívumai is vannak, jótékony hatással lehet a gazdasági fejlődésre. A felszabaduló tőke átáramolhat az ipari csúcstechnológiát felhasználó vagy előállító ágazataiba, javítva ezzel a nyugat-európai országok versenyképességét nemzeti és nemzetközi vonatkozásban egyaránt. A többletpénzekből juthat a gazdasági bajok orvoslására, a szociális kiadásokra, a környezetvédelmi gondok enyhítésére és infrastruktúra fejlesztésére. Emellett a "békeosztalékból" segíthetik a kelet-európai gazdaságok talpraállítását is, ami újabb piacokat nyithat a nyugat-európai országok előtt.

Zsugorodó programok

A program neve	Költsége (Md \$)	Várható sorsa
EFA vadászgép	37,0	NSZK csökkenti megrendelését, késleltetve ezzel a programot
Közös NATO-fregatt és konvoj kíséző hadihajók	20,2	N-Br., Franciaország és Olaszország kiszállt
Brit harckocsi fejlesztés	3,3	Visszafogják vagy abbahagyják
Francia haditengerészeti vadászgép	3,0	Visszafogják
Francia-német harckocsi-vadász helikopter	1,3	A finanszírozást hosszabb távra átütemezik

Forrás: Világgazdaság 1990. febr. 28.
Magyar Nemzet 1993. jún. 26.

De több, két- vagy többoldalú projekt sorsa is kérdésessé vált: USA és UK kivonult a modul szerkezetű, távolról indítható fegyverek programjából (MSOW), NSZK visszalépett a korszerű, rövid hatótávolságú levegő-levegő osztályú rakéta programtól (ASRAAM), valamint a NATO multifunkcionális információelosztó rendszer programjából (MIDS)⁴. Jelentős csökkentések, visszafogások és átütemezések történtek a nemzetállamok fegyverkezési terveiben is⁵.

4 Lásd MOTT, W.H. Transatlantic Defence-Industrial Collaboration. RUSI Journal Spring 1991. p.54.

5 Nagy-Britannia például leállította a Harrier GR-5 repülőgépre tervezett páncéltörő rakéta kifejlesztését, felülvizsgálta a Challenger-2 harckocsi-programját

A csökkenő védelmi költségek, a zsugorodó védelmi szükségletek **megnehezítik a védelmi ipar helyzetét**. A nehezedő feltételekre, a rosszabbodó kilátásokra a védelmi cégek *a következőképpen reagálnak (reagálhatnak)*⁶:

a.) **A védelmi export növelése**, különösen a fejlődő országok piacaira. A verseny azonban erős és a lehetőségek korlátozottak. A fegyverzet-csökkentések következtében megerősödhet a használtfegyver-piac Nyugat-Európából és az USA-ból.

b.) A védelmi piac legígéretesebb területeinek megkülönböztetése, **elfordulás a hordozóeszközöktől az elektronikai rendszerek és részben a rakéták felé**⁷. K+F projektek korlátozása vagy elhagyása.

c.) **Behatolás a civil piacokra**. Azoknak a vállalatoknak, amelyek "félkézzei" már eddig is termeltek polgári célokra, viszonylag könnyebb lesz eltávolodniuk a védelmi piacoktól, ha civil tevékenységük versenyképes és jövedelmező. Azok a vállalatok, vagy vállalati részlegek (divíziók), amelyek termékeinek nagyobb hányada védelmi természetű volt, nehezebb feladattal kerülnek szembe. Ezen cégeknél várható a munkaerő-elbocsátás, üzemek bezárása, védelmi termelés feladása.

d.) **A résztvevők számának csökkenése**. Ez az **ipari koncentráció** természetes jelensége, mert az erősebb felvásárolja a gyengébbet, hogy korlátozza a versenyt és növelje a maga piaci részesedését. E tendencia felgyorsulása viszont tovább korlátozza majd a versenyt. De mivel a meg-

6 BOLTE, P.L. Budget Cuts. Effects on the Defence Industrial Base. National Defence, May/June 1991.

7 Az elektronika növekvő térhódítását jól jellemzik az alábbi adatok: USA elektronikai eszközökre az I. világháború idején a védelmi beszerzési költség 1 %-át, a második világháborúban 6 %-ot, 70-es években 20 %-ot, 1980-ban 26 %-ot fordított. A számítások szerint 1996-ban az elektronika: "töltésű" eszközökre fogják költeni a beszerzési költségek 35-40 %-át. Vö. HOBBS, D. Research and Development in NATO NATO's Sixteen Nations, Dec. 1989./jan. 1990. p.29.

rendelések iránti éhség elég erős, előfordulhat még az igen kevés konkurrens közötti intenzív piaci verseny is.

e.) Az együttműködés fokozása az erőforrások egyesítése, a gazdasági lehetőségek kihasználása érdekében.

A védelmi költségvetések korlátozásai, a hadászati koncepciók átforgalmazásának szükségessége valószínűleg arra kényszerítik majd a kormányokat, nagyvállalatokat, hogy **vizsgálják meg a leszerelés lehetséges technológiai következményeit is**. Korai még természetesen biztos tendenciákról beszélni, de *három átfogó következtetést megkockáztatunk*⁸:

a.) Valószínűleg a védelmi szférában a **nagy technológiai programok időszaka Európában lejárt**.

A csökkenő beszerzési terveket az a veszély fenyegeti, hogy az egyre nagyobb és bonyolultabb fejlesztési programok rabjaivá válnak, és költségeik sebezhetővé válnak mind az együttműködési nehézségek, mind a kiadások gazdaságosságának ellenőrzése terén fennálló hiányosságok miatt. Ha védelmieszköz-beszerzési költségvetések lényegesen csökkennek, akkor az igen nagy projektek költségei és kockázatai mind kevésbé lesznek elviselhetők. Persze, ha a kormányok úgy döntenek, hogy fenntartják a védelmi K+F magas szintjét, a költségvetési hiányokat nem annyira a felszerelés, mint inkább a hagyományos erők létszámának csökkentésével ellensúlyozzák, s a csapatokat továbbra is a hagyományos hordozóeszközökre (repülőgép, harckocsi, hadihajó) alapozva építik, akkor a nagy multinacionális programok javára irányuló tendencia fennmaradhat. A nagy projektek fenntartásának további módja lehetne még az Európán kívüli országok (elsősorban USA, Japán) bevonása.

b.) Kisebb országokban minden bizonnyal nagyobb hangsúlyt kap a **létező hordozóeszközök korszerűsítése, kiegészítése, és a szükséges időben történő felváltása olcsóbb megoldásokkal**. Eltolódás várható a kisebb hordozók és korszerűbb önirányítású ("intelligens") fegyverek irá-

8 GUMMETT, Ph, WALKER, W: The Industrial and Technological Consequence of the Peace. RUSI Journal. Spring. 1990

nyába. Valószínű, hogy kommunikációs rendszerek, ahol lehetséges, ki fogják használni a megosztott információs rendszerek vívmányait, elkerülve ily módon a technológiai centralizáció egyik formájának felváltását egymással (központosított távközlési rendszerek). Ennek a fejleménynek egyik fontos aspektusa lesz az **elektronikai hadviselés** (Elektronic Warfare - EW), az EW-el szembeni ellenrendszabályok, valamint az ún. "Soft kill"(lágyan ölö) **technológiák fokozott hangsúlyozása**.

c.) A csökkenő költségvetések várhatóan csak a **kizárólagosan védelmi jellegű kutatásokra lesznek elegendők**. Elképzelhető, hogy a jövő technológiájának fejlesztésében a civil kutatásoké lesz a vezető szerep. Ennek bizonyos jelei már ma is tapasztalhatók. Például a bővülő európai űrprogram már kezdi tükrözni ezt a szerepet; a repülőgépiparban is sokat beszélnek arról, hogy a 21.század elején a technológia fejlesztésének fő ösztönzőjévé az ún. transzfatmoszférikus járművek válnak; az elektronika és az új anyagok néhány tartományában (például a félvezetők és termoplasztika esetében) a vezető szerep már egyértelműen a polgárszektoré. Európa már megkezdte az új irányultságú K+F együttműködést olyan elsődlegesen nem védelmi célú erőfeszítések által, mint az Európai Alap kutatás és Ipari Technológiák (BRITE), az EUREKA-konzorcium, az Európai Stratégiai Programok és Információs Technológiák Kutatása és Fejlesztése (ESPRIT), valamint a Korszerű Hírközlési és Elektronikai Kutatás (RACE)⁹.

Természetesen maradnak különleges katonai igényeket kielégítő, külön kutatási programok /ennek legújabb példája pld. a lopakodó (-stealth) technológia), de ezek száma csökkenni fog.

1992 és az európai védelmi ipar

Az európai egységes belső piac terve, amely a piacok teljes körű liberalizálásával indít támadást az integrációt akadályozó erők ellen, új **kihívást jelenthet** a védelemgazdaság számára.

⁹ Lásd. PALÁNKAI T.: Európai Közösségek. Regionális Integráció Nyugat-Európában. In.: Integrációs rendszerek a világ gazdaságában KJK, 1989. 139-140.old

A védelmi iparok ugyanis nem izolálódhatnak (annál is inkább, mert részei a nemzeti iparoknak) az Európán "végigszáguldó" integrációs törekvésektől, a kereskedelmi akadályok megszüntetésétől, az együttműködő gazdasági, pénzügyi és struktúra-politikáktól, a hatékonyság-növelő törekvésektől és az innováció dinamizmusától.

Az 1993. január elsejével bevezetett egységes belső piac védelmi szektorra való várható hatását illetően megoszlanak a vélemények.

Ennek fő oka az, hogy az Egységes Európai Okmány a védelmi piacot nem vonja be a liberalizációba, és kimondja, hogy **a tagállamok fenntarthatják azon ipari és technológiai kapacitásaikat, amelyek a biztonságuk garantálásához szükségesek.** Vannak nézetek, melyek szerint az Egységes Európai Okmány és a mögötte álló erők a védelmi szektor szempontjából éppen olyan jelentőséggel bírnak, mint a berlini fal ledöntése¹⁰. Más felfogások szerint *"nincs semmi ok arra, hogy 1992 különösebben jelentős mérföldkő lenne a védelmi ipar számára."* Fontossága csak abban a mentalitásban és viselkedésben van, amit minden emberben motivál az egységes európai piac nagyszerű koncepciója¹¹.

Az Egységes Európai Okmányt a védelmi ipar "telkes" védelmezői azzal **támadják**, hogy diszkontinuitást okoz az európai fegyverpiac történetében. Az európai védelmi szállítók többsége ugyanis olyan konglomerátumot képvisel, amelyet polgári érdekek urálnak. Ezek a cégek (pl. az elektronikai szektorban) kénytelenek voltak átalakítani és megerősíteni technológiai bázisaikat, részben páneurópai szövetségek létrehozásával, hogy helytálljanak az USA-val és Japánnal szembeni versenyben. **Az integrált piac diktálta átalakítási követelményekből pedig nem vonhatják ki a védelmi tételeket.**

10 Lásd GUMMETT, Ph, WALKER, W.I.m.p. 44.

11 J.F.Briand, a Thomson CSF alelnökének véleményét A.D.Sullivan idézi. Lásd. Challenging the European Defence. Industrial Base. National Defence Jan. 1990.p.17.

Az egységes európai belső piac azzal is fenyeget, hogy a polgári csúcstechnológiai tevékenységek megnövekvő mérete és integrációja **beárnyékolja (kétségbe vonja?) a védelmi-ipari technológia vezető szerepét.** A védelmi vásárlásban a rendszer-integráció felé bekövetkezett eltolódás az új (feltörekvő) belépőknek (rendszer-cégeknek) nyújt alkalmat arra, hogy elsődleges szerződők (fővállalkozók) legyenek.

Az egységes piactól mindenképpen várható a **verseny felélénkülése**¹² a védelmi eszközök kereskedelme területén. A verseny még a "differenciált" fegyverpiacon is ösztönzi a hatékonyságot, megváltoztatja a magatartást, csökkenti az árakat. A jótékony hatások érdekében szélesíteni kell a kompetitív elemeket (versenytárgyalások, stb) a védelmi üzletekben, közelebb kell hozni a fegyverüzletekhez a kereskedelmi szemléletet, át kell lépni a nemzeti határokat. Ehhez jó környezetet, megfelelő feltételeket adott az 1993-ban beindult új európai piac. Természetesen nem könnyű megítélni a verseny eredményét, hiszen a megtakarításokat, növekvő profitokat nehéz mérni. Az egyetlen lehetőség csak az aktuálisan fizetett ár összehasonlítása annak megbecsülésével, hogy mit kellett volna fizetni a verseny hiányában.

Az egységes piac minden valószínűséggel **felgyorsítja (befejezi) a nemzeti koncentrációs folyamatot és felerősíti a transznacionalizálódási tendenciákat is.** A védelmi ipar egyre inkább tisztán kommersz ipari jegyeket vesz fel. Minden nagyobb nemzet alakít legalább egy nagy, integrált nemzeti-ipari vállalatot, amely átfogja a védelmi ipar néhány vagy teljes szektorát. Ezek a nemzeti "**csúcsvállalatok**" az egyenlő részesedés, a közös beszerzés, a közös vállalkozások és összevonások stb. révén **összeurópai kereskedelmi struktúrákat** teremtenek, s alkalmazzák az amerikai Teaming-konceptiót¹³. A kisebb vállalatok egyik nagy csoportja a fővállalkozóktól fog függni, amelyek szerződéseket, "**bedolgozásokat**"

12 A versenypolitika már ez idáig is jelen volt a védelmi piacon, de elterjedése és eredményessége nem érte el a kívánt szintet. A fő hátráltató tényező a nemzeti önellátásból fakad, amely biztos, kényelmes és garantált piacot jelent a hazai szállítók számára.

13 A Teaming (csoportmunka) egy sajátos védelmi ipari együttműködési forma, amelyben egy céget bíznak meg fővállalkozóként (vezető-szerződő), míg a csoport többi tagja alvállalkozóként szerepel egy sajátos tervben rögzített módon. A kooperációs formát az amerikaiak dolgozták ki.

biztosítanak számukra. Mivel ezeknek a cégeknek rendszerint nincsenek erőforrásaik, képességeik vagy szakértelmük ahhoz, hogy nemzetközi műveleteket végezzenek, általában **hátrányos helyzetbe kerülhetnek** a külföldi cégekkel szemben. Ezen cégek számára az lesz a megoldás, ha olyan szűk, gyártási vonalakat építenek ki, amelyek kettős rendeltetésű technológiákra épülnek, és ha legtöbb üzletükben a helyi vásárlókra támaszkodnak. A kis és középvállalatoknak lesz egy olyan csoportja is, **amelyek fődarabokat, részegységeket, alkatrészeket szállítanak a fővállalkozóknak, alvállalkozóknak és a kormányoknak is.** Ezek a cégek többnyire nem a védelmi jellegű piacokon fognak tevékenykedni, s gyakran ugyanazon termékeket szállítják a polgári vásárlóknak is, mint a védelmi iparnak. Sokan közülük nemzetközi versenyben lesznek a csúcstechnológiai termékeikkel. Mivel rendszerint kívül esnek a kormányok szabályozási, védelmi-kiviteli ellenőrzéseinek hatáskörén, és a védelmi ipari alapkövetelmények sem terjednek ki rájuk, aktív részesei lehetnek a nemzetközi együttműködésnek, nem elsősorban a védelmi szektorban.

A védelmi ipar "*konzervatívizmusa*" valószínűleg **nem lesz képes megakadályozni** a páneurópai konzorciumok további kialakulását, multinacionális (amerikai vállalatokat is magába foglaló) nemzetközi csoportosulások létrehozását. Az ilyen kooperációk vagy szövetségek megalakulása, formája, méretei a technikai szükségletekből, a bevont erőforrások és a nemzeti kormányok védelemgazdasági politikája közötti kapcsolatok komplexitásától függenek. A fejlődés valószínűleg nagyméretű lesz, de nem biztos, hogy egyenletes.

Sajátosan alakíthatja az egységes európai piac a nyugateurópai védelmi vállalatok transzatlanti kapcsolatait. Egyrészt lehetővé teszi, hogy az új és hatékonyabb európai cégek eredményesebben versenyezzenek az USA hazai piacán. Másrészt felgyorsíthatja, expanzívabbá teheti az amerikai védelmi szállítók exportpolitikáját, javíthatja versenyképességüket, hiszen mindenképpen szeretnének részt venni az európai védelmi eszköz-piacon. Az európai cégek megerősödése megváltoztathatja a transzatlanti kapcsolatok tartalmát. Az eddigi direkt-eladásokat, licenc megállapodásokat és "*esetről-esetre*" történő (alkalmi) egyesüléseket egy egyenrangúbb, technológiai transzfereken, közös vállalatokon és multinacionális programokon alapuló együttműködés válthatja fel, amelyek csökkenthetik a kapcsolatokban meglévő egyensúlytalanságokat is.

Mindezen folyamatok felgyorsíthatják az európai védelmi piac strukturális átrendeződését, hozzájárulhatnak az egységes európai védelmi piac kialakulásához, a védelemgazdasági integráció számottevő fejlődéséhez.

Az európai piac liberalizálásával párhuzamosan számolni kell a nehézségekkel is, elsősorban a **protekciónizmus fenntartására**¹⁴ irányuló szándék területén. A protekciónizmus annyira mélyen gyökeredzik a védelmi iparban, hogy megszüntetése hosszú időt vesz igénybe, mert mindig lesznek újabb (objektív és szubjektív) nemzeti okok, amelyek a megkülönböztetett védelem fenntartását kívánják.

Integrációs megoldások és lehetőségek

Az 1990-es évek új integráló hatástényezői egyértelműen rámutatnak a változtatás szükségességére, az addigi együttműködési felfogások és módok felülvizsgálatára, a teljes nyugat-európai védelmi ipar átstrukturálódásának indoklására. A félelmek és bizonytalanságok azonban nagyon erősek. Számos szerző (Frank Cooper, Raymond Lugo, Trevor Taylor, Keith Hayward) hivatkozik *az integrációs fejlődés nehézségeire*: a politikai támogatás hiányára, szuverenitás feladására, a munkahelyek felszámolásának szükségességére¹⁵, a technológiai fejlődés elvesztésére, az export visszaszorulására, egy új európai bürokrácia megteremtésére. Pedig már a tudományos kutatások számszerűen is bizonyítják egy lehetsé-

14 A szakirodalmi források alapján a védelmi-ipari protekciónizmusnak négy formáját azonosíthatjuk:

- 1.) Létező projektek védelme (még ott is, ahol már a katonai célszerűség is kérdéses, igyekeznek a programokat fenntartani);
- 2.) Védelem a fúzió vagy a megvásárlás ellen (a legnagyobb vállalatokat igyekeznek megvédeni a külföldi megvásárlástól. Ennek módszerei: a részvények tulajdonlásának korlátozása (Nagy-Britannia); állami tulajdonjog fenntartása (Franciaország); nagybankok védelme (Németország);
- 3.) Nemzeti piac oltalmazása más nemzetekkel szemben (pl. a brit, vagy francia védelmi ipar védelme Németországtól);
- 4.) Európai piac oltalmazása az amerikai cégekkel szemben (pl. védőóvások)

15 Megjegyzem, ez a folyamat már elkezdődött. A becslések a munkanélküliek számát a védelmi ágazatokban több tízezerre becsülik. Vö.: EMERSON, M (ed): *The economics 1992: The EC Commission's assesment of the economic effects of completing the Internal Market*. Oxford University Press 1989. pp. 54-56.

ges egységes védelmi piac gazdasági előnyeit. Egy tanulmány szerint az EK tagállamok éves védelmi felszerelési kiadásai mintegy 20 %-át megtakaríthatnák. A viták ellenére azonban ma már látják, hogy a vállalatoknak nemcsak nemzeti, hanem globális mértékben is versenyezni kell; és hogy a piaci mechanizmusokba való beavatkozás nemcsak drága, hanem hosszú távon a nagyvállalatokat nemzetközileg versenyképtelenné teheti. Ezért előbb vagy utóbb a kormányoknak el kell fogadni a **verseny politikáját**, amely elvezethet az Egységes Európai Okmány szellemében egy integrált európai védelmi piac kialakulásához is.

Várhatóan ez az integrációs folyamat hosszú és nehéz lesz, szükség lesz egy átmeneti szakaszra, amelyben a jelenlegi együttműködési állapotból a tagországok eljutnak egy piaci erők által működtetett védelmi iparhoz és kereskedelemhez.

Ebben az átmeneti időszakban a nyugat-európai védelemgazdaság az **alábbi integrációs fejlődési szakaszokon mehet keresztül:**

1. Együttműködés az 1990-es évekig létrehozott keretek között, az eddigiek során kialakult kooperációs alapelvekkel.

2. A piac szisztematikus és progresszív megnyitása a verseny előtt, a nukleáris és a nemzeti védelmi iparok számára kényes ("fekete") területek kivételével.

3. Az egyoldalú nemzeti szerződések elhagyása, a szabadpiac létrehozása, amelyben a technológiai és árkövetelmények kötelezik a cégeket az együttműködésre, a koordinált és harmonizált tevékenységre.

A kialakult együttműködési formák - mint azt korábban bizonyítottuk - **biztosítanak egy integrációs hatást**, de továbbfejlesztésükkel kapcsolatban több kérdés merült fel. Nem látható, hogy nemzeti keretek között a versenyt, a koncentrációs folyamat következtében kialakult nagyvállalatok hogyan biztosítják, hogyan tartják fenn továbbra is a saját országon belül a konkurrenciát, miután monopolhelyzetre tettek szert. Kétségtelen, hogy a magas szintű technológiai együttműködés nemzetközi szinten javítja az óriás cégek internacionális versenyképességét, de még nem nyilvánvaló, hogy a mai kollaborálók hogyan válnak holnapi versenyzőkké. Sőt a tisztességes hozzájárulás (juste retour) alapelve kevésbé segíti a Független Európai Programcsoport (IEPG) által szorgal-

mazott "versengő transznacionális európai konzorciumok" formálódását. Hiszen az a furcsa helyzet alakulhat ki, hogy nemzeti vonatkozásban minden nációnak lesz egy "bajnoka" az adott védelmi szektorban, nemzetközi kőoperációban pedig bárki nyeri is el a szerződést, a juste retour miatt minden cég megkapja a maga "részesedését". Ugyanis ez az együttműködési forma azt jelenti, hogy bármely vállalat nyeri is el a szerződést, a "győztes" kötelezve van arra, hogy alvállalkozói munkát adjon a "vesztesnek". Ennek az együttműködésnek lehet javítani a hatékonyságát, elsősorban az alvállalkozók, beszállítók körében a részegységek, alkatrészek gyártása szintjén, összességében azonban nem biztosítja azt a kölcsönös függőséget és összekapcsolódást, amit egy magasabb integrációs foknak kell biztosítani.

A korlátozott verseny stádiuma egy sor területen lehetőséget biztosítana az együttműködés javítására. Az alkatrészek, részegységek, felszerelések mellett ki lehetne terjeszteni a versenytárgyalásokat a kész termékekre és rendszerekre. Ezzel a megoldással kétségtelenül le lehetne fedni a védelmi felszerelési vásárlások egy jelentős részét. A verseny korlátozottsága azonban azt is jelenti, hogy a nemzeti különérdekek szerinti szerződések továbbra is eltérnének a piaci értékítélettől, a fővállalkozók a hazai partnerekkel változatlanul a megkülönböztetés jegyében dolgoznának együtt.

A védelemgazdasági integráció előrehaladását legjobban a **szabad piac** biztosítaná. Fokozatosan hagyni kellene, hogy a védelmi ipar olyan struktúrákat, formákat, méreteket, feladatokat vegyen fel, amilyent a piaci erők igényelnek. Ha adnak szabadságot a védelmi iparoknak, akkor meghatározzák saját jövőjüket. A kormányok nem tudják jobban csinálni ezt a munkát, mint a cégek, ha biztosítják számukra a sikeres együttműködés reális feltételeit.

Ha hagyják a versenyt és elősegítik kibontakozni, az előrehaladás sokkal könnyebben megy a piac ár "vezérfonalán" keresztül, mint a különböző speciális követelmények révén. Nagy európai konzorciumok kialakulása után a kormányoknak nem kell több, az egyes nemzetközi projektekre új csoportosulásokat létrehozni. Ez a folyamat elvezethet a nemzeti ipar gyártásban való specializációjának természetes kialakulásához, a nemzetközi munka disztribúciójának leggazdaságosabb elosztásához, a nemzeti szaktudás koncentrációjának támogatásához.

Nyilvánvaló, hogy az egységes védelmi piac és védelmi ipari bázis megteremtése nem megy máról holnapra. Kormányoknak, gazdasági vezetőknél számos szemléleti és konkrét nehézséggel kell megküzdeni. A védelmi ipar átstrukturálása csak igen fájdalmasan mehet végbe, s csak a legegészségesebb, legnagyobb túlélőképességgel rendelkező cégek élnek túl. A fejlett védelmi ipari országoknak megghiúsulna az az aspirációja, hogy fejlett és széles körű nemzeti gyártó kapacitásokat hoznának létre. Egészségtelenül nagyméretű cégek tűnhetnek fel. Az állami (közösségi) és privát cégek közötti koordinációt nehezebben lehetne megszervezni. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok túlfeszítettek lehetnek.

De mindez megérné, hiszen a védelmi piac, az egész védelemgazdaság (még ha talán utolsóként is) csatlakozhatna az egységes európai belső piachoz.

KATONAI GAZDÁLKODÁS

JAVASLAT A MAGYAR HONVÉDSÉG BESZÁLLÍTÁSI RENDSZERÉNEK LÉTREHOZÁSÁRA

a MH Gazdálkodási Hivatal szerzői kollektívája¹

A cikket a szerkesztőség vitaanyagként teszi közzé. A témával kapcsolatban várjuk a beszerzéssel foglalkozó szakemberek észrevételeit és javaslatait. Az észrevételeket és javaslatokat a szerkesztőség címére kérjük megküldeni.

Szerkesztőség

A megváltozott külső és belső gazdasági körülmények között a Magyar Honvédség (MH) anyagi - technikai biztosítási rendszerében az egyik meghatározó szerepet játszó anyagbiztosítási és ellátási alrendszernek olyan korábban nem tapasztalt kihívásoknak kell megfelelnie, melyek kezelése komoly gondot jelent és jelentős erőfeszítéseket követel annak vezető és végrehajtó állományától egyaránt.

Javaslatunkban a jövőbeni beszerzés egyik lehetséges módszerét, az előre kiválasztott beszállítóktól történő beszerzést vizsgáltuk. A dolgozat elkészítése során felhasználtuk a témában korábban keletkezett munkákat, tudományos ismertetőket.

A javaslat vizsgálja:

- a beszerzés helyét és szerepét, viszonyát a közvetlen és közvetett környezettel,

¹ A szerzői kollektíva tagjai: Csala József mk. alezredes, Kucsma András mk. alezredes, Timár János mk. őrnagy, Hermann József mk. őrnagy, Kereki László mk. százados

- a beszerzés és a piaci körülmények kapcsolódását, a keresleti marketing elemei meghatározásával,
- a beszállítói rendszer működésének és kialakításának egy lehetséges, általunk elképzelt változatát,
- a beszállítók kiválasztása alapvető kritériumainak rendszerét és a javasolt preferenciákat.

A javaslat azzal a céllal íródott, hogy összefoglalja az eddigi ismereteinket és feltételezéseinket a beszállítói rendszerről. Közzétéve ezeket elő kívánjuk segíteni az MH megújításra váró beszerzési rendszere korszerűsítési elgondolásának kialakítását.

A javaslatok kidolgozása során felhasználtuk több ilyen irányban nagy tapasztalattal rendelkező hadsereg beszerzési rendszerét. Megállapítottuk, hogy ezek Magyarországon történő teljes értékű adaptációjára nincs mód, mivel a tanulmányozott beszerzési rendszerek stabil piaci viszonyok közötti működést tételveznek fel, szemben az alakulóban lévő és sok közvetítői szerepre pályázó, labilis helyzetű gazdálkodó szervezettel jellemezhető magyar viszonyokkal.

A javaslatban a fő hangsúlyt az elgondolt beszállítói rendszer működésére és a beszállító kiválasztás kritériumai megfogalmazására helyeztük.

A beszerzés helye és szerepe, viszonya a közvetlen és közvetett környezethez

Az anyagi-technikai biztosítás szerves részét képező anyagbiztosítási és ellátási alrendszer alkotórésze a beszerzési alrendszer.

A honvédségi igények megjelenése és a csapatok szükséglete alapvetően a csapatok feladatainak módosítása és azok végrehajtása során jelentkeznek. Az igények mértékét befolyásolja a készletképzés rendje is. Jelenleg a honvédségen belül lépcsőzött anyagkészletezési rend van. A HVK meghatározza a csapatok feladatát, számveti az ehhez szükséges eszközök, anyagok mennyiségét. Amennyiben a rendelkezésre álló anyagi készletek nem elegendőek, akkor a költségvetési eszközök biztosítása után a beszerzési rendszerben igény jelentkezik.

A beszerzési alrendszer összegyűjti az anyagigényeket, felkutatja és nyilvántartja azok megszüntetésének lehetséges forrásait, a szükségletek kielégítése céljából beszerzéseket végez és az anyagokat eljuttatja az ellátó szervekhez, illetve a közvetlen felhasználóhoz. *Az ellátás menetének főbb állomásai tehát* a csapatok készletében jelentkező fogyás, az ezek megszüntetését célzó anyagigénylés elkészítése és megküldése az ellátási rendnek megfelelően, a készletek lépcsőzéséből adódó lehetőségeknek megfelelően az igények kielégítése, illetve a lépcsőzött anyagkészletek központi pótlása. A beszállítói rendszert üzemeltető Gazdálkodási Hivatal ebben a rendszerben az anyagnemfelelős ágazatokkal megfelelő szinten kapcsolatokkal bír, ami lehetővé teszi számára az igények megjelenésétől számított minimális időn belüli reagálást.

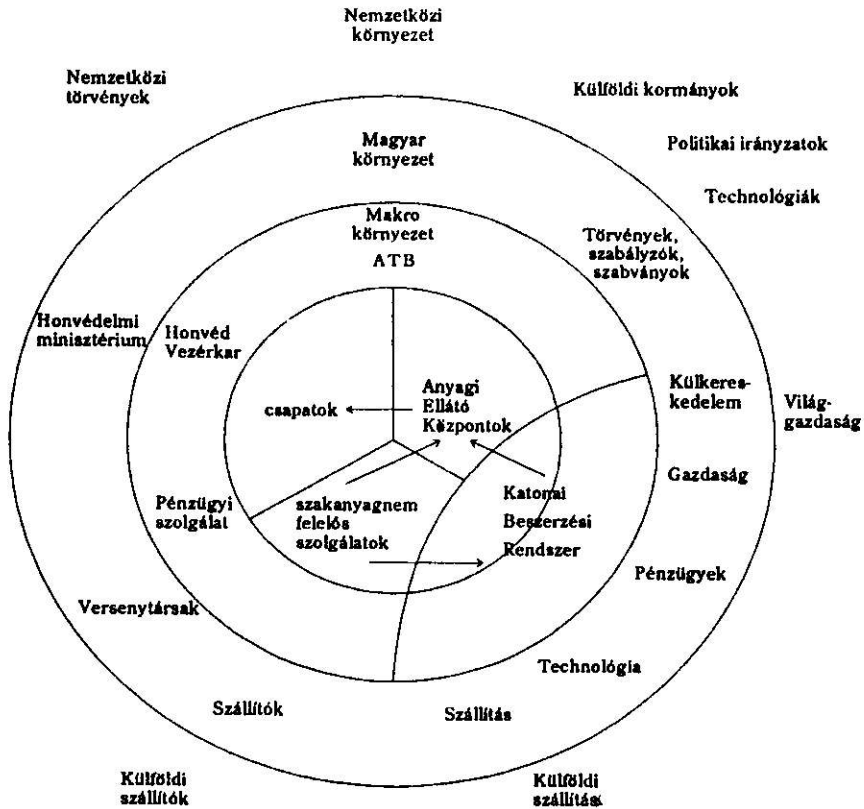
A beszerzési rendszer környezetét az 1. számú ábra szemlélteti.

Az áttekintés alapján az is megállapítható, hogy a beszerzési tevékenység több irányban is kötődik más az anyagellátással közvetlenül nem kapcsolódó területhez is. **Ezek a területek** a beszerzés pénzügyi alapját biztosító költségvetési gazdálkodás, a hazai illetve külföldi piacok, a hazai és nemzetközi áruforgalmi tevékenység és szállítmányozás, a szállítás, a bankszféra és devizapiac, a haditechnikai termékek mozgását korlátozó belföldi és külföldi rendelkezések, a nemzetközi kereskedelmi szokványok és egyezmények, stb.

A változóban lévő gazdasági környezet kikényszeríti az MH korábban alkalmazott beszerzési módjainak és módszereinek újragondolását. Ennek egyik látványos jele a Gazdálkodási Hivatal (GH) létrejötte és alaptevékenységének meghatározása. Az MH GH kizárólagosan végzi az anyagi-technikai biztosítás (ATB) import beszerzéseit. A hazai beszerzések megoszlának az Ellátó Központok (EK) és a GH között. Bizonyos termékek beszerzését a csapat előirányzatok terhére a csapat anyagi-technikai szolgálatok végzik.

Mint látható a beszerzés bonyolult és az ATB minden tagozatát érintő kérdés. Javaslatunkban csak a központi beszerzést vizsgáljuk, annak alapvetően a hazai beszerzést érintő részét.

A beszerzési rendszer környezete



1. ábra A beszerzési rendszer környezete

A beszerzés és piaci körülmények kapcsolódása, a kereslet marketing elemei meghatározása

A piacgazdaság körülményei között a kereslet és a kínálat találkozási helye a piac, mely determinálja a termék legjellegzetesebb tulajdonságait. A piacon megjelenő eladó a kínálat marketing teljes eszköztárát felhasználva keresi a vevő igényeit, s igyekszik azt kielégíteni úgy, hogy eközben nyereséghez jusson.

A piacon a keresletet megjelenítő vevő vásárlási döntéseket hoz piaci információi, korábbi tapasztalatai, az eladó marketing befolyása és természetesen a rendelkezésére álló forrásai, pénze figyelembe vételével.

Az MH az állami bevásárlások piacán vevőként lép fel. A beszerzési döntések meghozatala során, ha csak a fenn említett hatások alapján hoznánk meg döntéseinket, azok nem lépnék túl az egyszerű fogyasztó szintjét. Az MH ezt nem engedheti meg, a jelentős megrendelési állomány olyan potenciális képességeket biztosít, melyek jelentős hatást képesek gyakorolni a piac bizonyos szegmenseire. Ezen képességek kihasználása a piaci viszonyok között elengedhetetlen, mert ha az MH nem használja ki mások, legtöbbször az eladó él velük.

A tudatos piaci munka feltétele annak ismerete, hogy melyek azok a területek, ahol a piacra hatást képes gyakorolni az MH mint vevő, és azon piackonform módszerek, technikák ismerete és tudatos használata, melyek lehetővé teszik a piaci előny elérését és kihasználását.

Egy beszerzési döntés meghozatala során alapvetően az alábbi megfontolások kerülnek figyelembevételre:

A/ a beszerezni kívánt termék vonatkozásában

- a termék minősége,
- a termék mennyisége,
- a termék ára.

B/ a termék forrása

C/ a beszerzés ideje, időzítése

A keresleti marketing tevékenység alapvető elemei azok a tényezők, melyek meghatározzák a piacon tanúsított magatartást. A vevőnek a piacról a megfelelő forrásból, a megfelelő termékre, a megfelelő áron, a megfelelő időben, a megfelelő minőségben és mennyiségben van szüksége.

A jelenleg működő beszerzési rendszer mellett annak kiegészítésére, a későbbiek folyamán annak részleges vagy teljes felváltására egy olyan rendszer látszik alkalmasnak, mely céltudatosan és következetesen, a lehetőségek kihasználásával alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez. Képes a potenciális előnyöket kihasználni és jelentősen csökkenti, illetve kizárja a nem piacokonform beszerzéseket. Ebbe az irányba hatnak azok az állami beszerzéseket szabályzó jogszabályok is, melyek kialakítása folyamatban van.

Az elképzelt beszállítói rendszer képes ezek kezelésére és biztosítani látszik a keresleti marketing elemeinek alkalmazását is.

1. Beszállítói rendszer

1.1. A beszállítói rendszer jellemzése

A beszállítói rendszer az MH béke és háborús logisztikai rendszerének része (alrendszere), amelynek rendeltetése - az MH szükséglete és költségvetési lehetőségei szerint - a haditechnikai eszközök, fenntartási anyagok és szolgáltatások beszerzésének előkészítése.

A megváltozott gazdasági, politikai feltételek között feladat egy olyan beszerzési rendszer kidolgozása, amely a körülmények figyelembe vételével biztosítja *az alábbi célok elérését:*

- a honvédség folyamatos, zökkenőmentes anyagellátása,
- minőségi követelmények érvényre juttatása,
- a megfelelő műszaki színvonal fenntartása,

- költségek minimalizálása,
- versenyhelyzet fenntartása,
- olyan rendszer létesítése, amely megbízhatóan működik a kiteljesedett piacgazdaság körülményei között,
- szubjektív tényezők mérséklése, kizárása,
- a közbeszerzésekre vonatkozó jogi előírások megtartása.

A rendszer létrehozása során figyelembe kívánjuk venni az MSZEN 29000 (ISO 9000) szabvány előírásait és szellemét is. Ennek megfelelően a beszállítói rendszerben elvégzendő ellenőrzések csak abban az esetben kerülnek végrehajtásra, ha a beszerzésre tervezett termék értéke, fontossága ezt szükségessé teszi. Nem engedhető meg az, hogy az előkészítésre feleslegesen fordított anyagi erőforrás szűkítse az amúgy is meglehetősen szűkös költségvetési előirányzatokat.

A beszállítói rendszer tagjai azok a termelő vagy szolgáltató vállalatok lehetnek, melyek képesek kielégíteni a honvédség szükségleteit.

Az ellátási folyamat biztonságának és minőségének növelése, valamint a közvetítők árfelhajtó szerepének csökkentése érdekében a beszállítói rendszer a lehetőségekhez mérten a közvetlen gyártó kapcsolatok kiépítésére törekszik. Közvetítő kereskedő igénybevétele *az alábbi esetekben fogadható el:*

- a közvetítő kizárólagos eladási joggal rendelkezik,
- egyes nem nagy volumenű beszerzések esetében, amikor a gyártóval való kapcsolatfelvétel jelentős anyagi áldozattal jár,
- rendszeres beszerzések esetén a közvetítő bizonyítottan kedvezőbb költséggel tudja biztosítani a folyamatos kiszolgálást, mint közvetlen kapcsolat esetén.

A rendszerbe jelentkező vállalatok kinyilvánítják szállítási hajlandóságukat. A pályázók egy előzetes szűrés után elnyerhetik a **Magyar Honvédség Beszállítója** címet.

Erről igazolást - oklevelet - kapnak, ami referenciaként szolgálhat más üzletek megszerzése érdekében. A tényleges anyagigény felmerülése esetén ezek közül a vállalatok közül kerül ki a majdani szállító.

A beszállítók egy-egy termék vagy termékcsoport szállítását vállalhatják. A versenyfeltételek fenntartása érdekében termékkörtől függően ajánlatos 2-7 vállalatból álló potenciális beszállítói listát összeállítani. A hétnél nagyobb számú vállalkozó szerepeltetése nem célszerű, mivel csökken a valós üzlet esélye, így a rendszerbe kerülésre való hajlandóság is csökken.

A beszállítók adott termékekre, termékkörre és meghatározott időre nyerik el a Magyar Honvédség Beszállítója címet.

A Magyar Honvédség Beszállítója cím középtávra - 1-5 év - adható termékkörtől és gazdasági helyzettől függően. A ciklus elején a beszállítói lista mintegy 60-70 %-ban kerül feltöltésre, a ciklus folyamán - az újonnan jelentkezők közül megfelelőekkel - a lista kiegészíthető. A beszállítói lista feltöltésének elvéből adódóan a listába mindig a legalkalmasabb jelentkezők kerülnek be. A ciklus végén a jelentkezőket - a már rendszerben lévő és az új pályázókat - újra értékeljük.

A beszállítói rendszerben megfelelt vállalatok a megadott időtartamban minden, az adott termékcsoportban felmerülő beszerzési igényt megkapnak, teljesítésükre ajánlat megküldésével vállalkozhatnak.

Az ajánlatok visszaküldői közül kerül ki a tényleges szállító. Az ajánlatok elbírálásában legnagyobb szerepet az ár kapja, hiszen az egyéb feltételek előzetesen már összehasonlításra kerültek.

1.2. Jelentkezés a beszállítói rendszerbe

A meghírdetés többnyire nyílt kiírással történik. A beszállítói rendszerbe általában bármely hazai vagy külföldi vállalat jelentkezhet. Bizonyos esetekben, egyes speciális termékek beszerzésekor, a jelentkezési lehetőség korlátozható. Ilyenkor a jelentkezésre való felkérés zártkörű. A vállalatok jelentkezési lappal pályázhatnak a beszállítói cím elnyerésére. A **Jelentkezési lapot - a tanulmány (cikk) végén található - melléklet tartalmazza.** A jelentkezési lapok a követelményeket tartalmazó tájékoztatóval együtt a Magyar Honvédség Gazdálkodási Hivatalánál, térítés ellenében szerezhető be. A tájékoztatóért fizetendő díj mint első szűrő szerepel. Másrészt az így befolyt összeg fedezetet nyújthat a szállítók értékelésének, a rendszer fenntartásának költségeire.

A jelentkezési lap átvételekor a pályázó kitölt egy kartont, ami a vállalat fontosabb adatait tartalmazza előzetes nyilvántartásba vétel céljából.

A jelentkezési lapot kitöltve a megadott határidőre kell visszaküldeni. Csatolni kell egy nyilatkozatot, amelyben a pályázó hozzájárul a jelentkezési feltételekben megadott szempontok szerinti átvilágításához. A honvédség, természetesen, gondoskodik az így megszerzett adatok biztonságos kezeléséről, azoknak *csak* a kiválasztáshoz történő felhasználásáról.

A jelentkezési feltételeket tartalmazó füzet ismertetheti:

- a rendszerbe kerülés elbírálásának szempontjait,
- a szállító kiválasztásakor előnyt jelentő tényezőket,
- a szerződések elnyerésének lehetőségeit,
- a megszokottól eltérő szerződéskötések eseteit,
- a beszállítói rendszerbe kerülést kizáró okokat,
- az adott termékkörrel foglalkozó honvédségi szerv, valamint támafelelős, információt adók adatait.

A jelentkezés lehetőségét, a termékkört, a jelentkezési lapok beszerzési módját a következő utakon lehet közzé tenni:

- pályázat kiírása közlönyben,
- pályázat megjelentetése napi-, hetilapokban (pl. HVG, Figyelő, Privát Profit stb.),
- bemutatók szervezése beszerzendő termékekből,
- jelentkezési lap, követelmény-füzet terjesztése szakvásárokon, kiállításokon.

1.3. A beszállítói rendszer működése

A működés leírása során csak azt az esetet tekintjük át, amikor a megrendelés meghaladja azt a mértéket, amikor a vizsgálatok szükségessé válnak.

A tervezett rendszer működésének vázlata a 2. ábrán látható.

Az ábrán szereplő beszerzési és piackutatási igény között *két alapvető különbség van*: az első, hogy pénzügyi fedezettel rendelkezik-e az igény, illetve, hogy a hivatal rendelkezésére állnak-e jóváhagyott követelmények. A piackutatási igény feldolgozása a szükséges vagy beszerezhető információk rendelkezésre bocsátását jelenti. A beszerzési igények esetében az eljárás outputja az igény kielégítése.

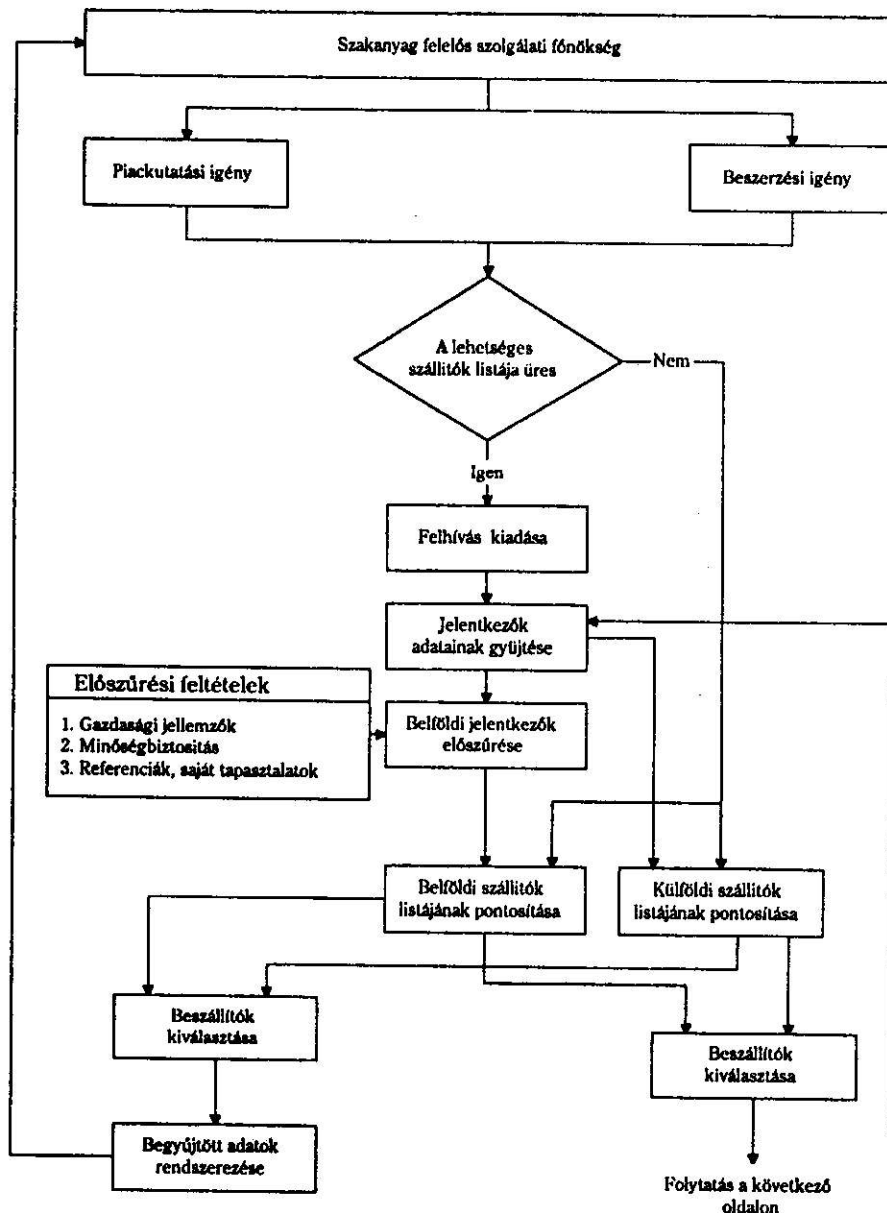
Az ábrából látható, hogy a beszállítói rendszerben - éppen a meglévő előírásoknak és a tervezett közbeszerzési törvénynek való megfelelés érdekében - előre beépített preferenciák vannak, ami különösen védelmi ipari megrendelések esetében indokolt.

A beszállítói rendszerbe jelentkezett vállalatokat, vállalkozásokat előzetesen szűrni tervezzük. A legelső és legalapvetőbb szűrés a vállalkozás formai megalapozottságának vizsgálatán és a mérleg(ek) elemzésén alapul.

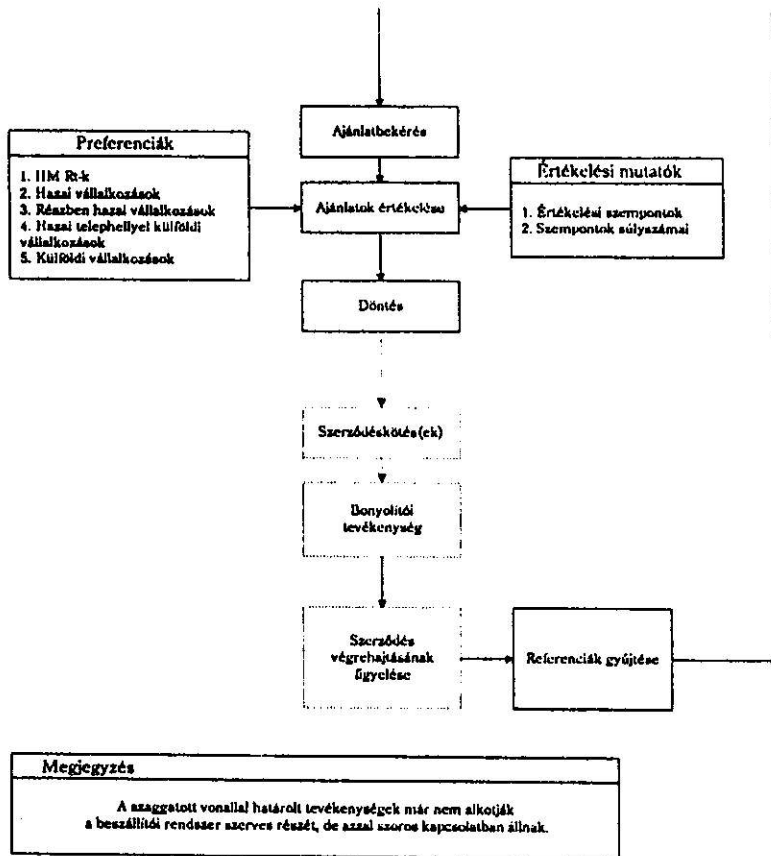
A rendszer működése az alábbi:

A szakanyag felelős szolgálatfőnökség az éves költségvetés elkészítése után, vagy rendkívüli igény jelentkezése esetén feladatot szab a hivatalnak a szükséges termékek, szolgáltatások beszerzésére. Az igény részletezettsége, illetve annak anyagi biztosítottsága alapján besorolásra kerül a beszerzési, illetve piackutatási kategóriák valamelyikébe.

A működés következő fázisában meg kell vizsgálni, hogy az adott termékkel kapcsolatban rendelkezünk-e potenciális szállítói adatokkal. Amennyiben nem, akkor az egyéb tevékenységek során rendelkezésre álló információk alapján felhívást bocsátunk ki. A visszaérkezett jelentkezések feldolgozása *alapvetően kétféle módon történik*. Az első esetben - külföldi jelentkező esetében - nincs lehetőség előzetes szűrésre. Ezért az onnan kapott információk (jelentkezés, ajánlat) azonnal a szállító kiválasztása modulba kerül. Hazai vállalkozások jelentkezése esetében lehetőség van előzetes szűrésre. Ennek célja az, hogy a nyilvánvalóan alkalmatlan jelölteket a további vizsgálatokból kizárjuk, ezzel is csökkentve a ráfordításokat. Az előzetes szűrésen sikeresen átjutott vállalkozások adatai a potenciális szállítók listájába kerül.



2. ábra a beszállítói rendszer működése



2. ábra A beszállítói rendszer működése (folytatás)

Ennek jelentősége értelemszerűen akkor jelentkezik, amikor a következő hasonló termékkel kapcsolatos igény felmerül, hiszen ebben az esetben a lista már nem lesz üres.

Az ajánlatok értékelése előtt a jelentkezők részletesebb vizsgálatára kerül sor. Az első vizsgálat esetén még elegendő bejelenteni, illetve kijelenteni bizonyos feltételek meglétét, a második ellenőrzés során már bizonyítani kell az előzetes adatok pontosságát. Amennyiben a vállalkozó ezen a szűrőn is sikeresen túljut, akkor az adatok, illetve ajánlatok a beszállítók kiválasztása modulba kerülnek. A fenti megkülönböztetés nem érinti hátrányosan a hazai vállalkozókat, mivel az ajánlatok értékelése modulban a hazai vállalkozókat preferáljuk a külföldi vállalkozókkal szemben.

Ha az eddigi feldolgozás kiinduló pontja egy piackutatási igény volt, akkor a szállítók kiválasztása után rendszerezzük a kapott információkat és az eredményeket megküldjük az igénnyel jelentkezett szakanyag felelős szolgálatfőnökségnek.

Beszerezési igény esetén az eddigi kiválasztáson megfelelő értékelést kapott beszállítókat pontos ajánlat megtételére szólítjuk fel. Az ajánlatok visszaérkezését követően azokat értékeljük. Az értékelés során, mint az az ábrán is látható, az igénynek megfelelően kiválasztott paraméterket vesszük figyelembe. A többletényező döntés elméletének megfelelően az egyes paraméterekhez súlyszámokat kell rendelni. A jelenlegi elképzelések szerint az értékelésre például a KIPA módszerrel kerülne sor. Terveink szerint olyan módszer kiválasztása a célszerű, melyhez kontroll módszer is létezik. Vizsgáljuk még a matematikai hasonlóság elméleten alapuló módszer alkalmazásának lehetőségét is. Az értékelés során figyelembe kell venni azokat a fentebb már említett preferenciákat, melyeket egyfelől a magyar vállalatok, a magyar ipar védelme megkíván; másfelől, amelyek figyelembevételét a tervezett közbeszerzésről szóló törvény előírja. A preferencia sorrendet az ábrán jelöltük.

Az igények elbírálása után egyes, rendkívül nagy horderejű esetekben felsőszintű döntés meghozatalára kerül sor. A felsőszintű döntés meghozatalának rendje jelenleg is szabályozott (lásd a rendszerbe állítási tervek készítésének szabályai).

A döntés megszületésével a beszállítói rendszer működésének végére értünk, mivel az igény kielégítésének folyamatában következő lépések már nem tartoznak a rendszerbe, bár nyilvánvalóan szoros a kapcsolat. A beszállítói rendszer bevezetésével párhuzamosan, felhasználva az eddig szerzett tapasztalatokat, **blanketta szerződés köteg** kidolgozását tervezzük a klasszikus bonyolítói tevékenység menetének egységesítésével együtt. A blanketta szerződés köteg kidolgozásának abban van nagy jelentősége, hogy az ellátás biztonságát növelő garanciákat egységesen, jogilag korrekt módon lehet megfogalmazni. A saját tapasztalatok, referenciák gyűjtése és ennek eredményeinek visszacsatolása nélkül a rendszer nem volna képes megfelelő szinten betölteni feladatát.

2. A beszállítók kiválasztása

A beszállítók kiválasztása egy komplex értékelési eljárásban történik, melynek során a vállalatok *az alábbi területeken kerülnek átvilágításra*:

- a kínált termék(ek) megfelelőségének vizsgálata harcászati-műszaki és egyéb tulajdonságaik alapján,
- a vállalat gazdasági helyzete, gazdálkodása,
- a vállalat minőségbiztosítási rendszere,
- a vállalat megbízhatósága (referenciavizsgálat),
- egyéb a honvédségi beszerzések esetében jelentőséggel bíró tényezők.

E területek előzetesen meghatározott értékelési mutatók alapján kerülnek minősítésre.

A kiválasztási folyamat három, elkülöníthető fázisra osztható:

1. formai követelmények vizsgálata,
2. rövidített értékelési eljárás,
3. a beszállítói rendszer szempontjából teljes körű átvilágítás.

A formai követelmények vizsgálatának célja, hogy a beszállítói rendszerbe csak ténylegesen létező, törvényesen működő, a közbeszerzések-

re vonatkozó törvényi előírásoknak megfelelő vállalatok bejutását engedje.

A formai vizsgálat elvégzése az alábbi okmányok beszerzését és ellenőrzését feltételezi:

- kitöltött jelentkezési lap,
- cégbírósági bejegyzés másolata,
- tevékenységi engedély,
- a pályázó nyilatkozata arról, hogy a teljes körű átvilágításhoz hozzájárul,
- nyilatkozat, hogy a vállalat nem áll csőd- vagy felszámolási eljárás alatt, illetve nincs rendezetlen köztartozása,
- APEH bejelentkezési lap másolata.

Nem ismert vállalat esetében szükség szerint a vizsgálat egy rövid, helyszíni szemlével is kiegészülhet.

A rövidített értékelési eljárás az egyszeri, vagy kisebb jelentőségű és értékű beszerzések szállítóinak kiválasztására, illetve a teljes körű átvilágításnak alávetendő vállalatok meghatározására szolgál. A rövidített eljárás egy olyan komplex értékelés, amelyben a teljes körű átvilágítás könnyen beszerezhető, ellenőrizhető és az MH szempontjából meghatározó értékelési mutatókat veszi figyelembe.

A teljes körű átvilágítás eredménye a potenciális beszállítók meghatározása, akik a Magyar Honvédség Beszállítója címet kapnak.

2.1 A termék minősítése

A termékek minősítésének célja a kínált árú harcászati-műszaki tulajdonságainak, illetve az előzetesen meghatározott követelmények kielégítésének figyelembe vétele a kiválasztási eljárásban.

A termékek minősítésére a beszállítói lista összeállítása, vagy a tényleges szállító meghatározása során kerülhet sor.

A rendeltetésből adódó honvédségi beszerzések egy lehetséges csoportosítása a 3. számú ábrán látható.

3. ábra A honvédségi beszerzések csoportosítása

Dokumentáció szerint \ Beszerzés gyakorisága szerint	Rendszeres beszerzések	Eszközök pótlása	Eseti beszerzések
Szabványos termékek	x	-	-
Vállalati gyártmányismertető szerinti termékek	x	x	x
Egyedi megállapodás szerinti termékek	x	x	x

A szabványos termékek beszerzése során a termékeket nem kell külön értékelni a beszállítók kiválasztásakor, mivel azok a szabvány előírásainak teljesítésével lényegében azonos tulajdonságúaknak tekinthetők.

A szállító vállalat gyártmányismertetője és az egyedi megállapodás szerinti termékek esetében a szállítók kiválasztásában fontos szerepet játszik a termékek, berendezések alkalmazhatósága, azaz az úgynevezett harcászati-műszaki követelményeknek való megfelelés, azok kielégítése. Például egy gázálarc kiválasztása során nem elhanyagolható, hogy milyen szennyeződésekkel szemben, milyen mértékben nyújt védelmet, mennyi ideig képes a viselője munkát végezni, milyen mértékben akadályozza a katonát a tevékenységben stb.

A termékek megfelelőségének értékelésére *több lehetséges módszer is alkalmazható:*

- matematikai modellezés,
- értékelés egyedi mutatók alapján.

A matematikai modellezés egy olyan eljárás, amelyben fegyverzeti és technikai eszközök - vagy egyéb berendezések és rendszerek - harc-szerű alkalmazhatóságát, viselkedését vizsgálják egy számítógépes model segítségével. A vizsgálat eredményeként egy olyan komplex mutatószámot kell kapni, ami megfelel a dolgozatban javasolt KIPA eljárásban való további felhasználásra.

Az egyedi mutatók alapján történő értékelés teljes mértékben illeszthető például a KIPA eljáráshoz, mivel az a rendszerek értékeléséhez szintén egyedi mutatókat használ.

Például egy műszaki gép - mind a két eljárásban - *az alábbi fő tulajdonságok alapján minősíthető:*

- teljesítmény,
- a kezelők védettsége,
- hatótávolság egy feltöltéssel,
- megbízhatóság,
- karbantartási igény,
- várható élettartam,
- menetsebesség stb.

Más eszközök, berendezések tulajdonságainak értékeléséhez az azokat jellemző más mutatók meghatározása szükséges.

2.2. A vállalkozók gazdasági átvilágítása

A gazdasági átvilágítás célja, hogy a Magyar Honvédség olyan vállalkozásokkal és cégekkel hozzon létre beszerzési kapcsolatot, amelyek nagy biztonsággal, hosszútávon - legalább az odaítélt Beszállítói cím érvényességének időszakára - képesek a béke és háborús logisztikai elvárásoknak megfelelni.

A gazdasági helyzet értékelése eltérő lehet a partner értékesítési csatornában elfoglalt helye - gyártó, kereskedő -, illetve a szerződés tárgya - termék vagy szolgáltatás - szerint. A javaslatban a gyártó vállalatok átvilágítására vonatkozó elgondolásra mutatunk be példát.

Az átvilágítás szempontjai lehetnek például a következő táblázatban szereplők is.

Követelmény	Értékelési mutató
Hatékonyság	Komplex hatékonyság (1)
Jövedelmezőség	Komplex jövedelmezőségi mutató
	A vállalkozás egészének vagyonarányos jövedelmezősége
	Beruházási tevékenység mutató
Megfelelő vagyoni helyzet	Tőkeerősség
	Vagyonnövekedés mutató
	Eladósodási mutató
	Adósság szolgálati mutató
	Likviditási mutató (2)
Egyéb követelmények	

A gazdasági helyzet reális megítélése érdekében a megelőző 2-3 gazdasági év adatait is célszerű bizonyos esetekben megvizsgálni.

2.3. Minőségbiztosítási rendszer vizsgálata

A minőség ellenőrzés első lépése a pályázók minőségi kézikönyvének bekérése, áttanulmányozása, feldolgozása.

A további információk beszerzésének módja minőségi szemle végrehajtása a vállalatoknál. A szemlét jól képzett, megfelelő tapasztalatokkal rendelkező szakember tudja jól elvégezni. A vizsgálatnak minden olyan szempontra ki kell terjednie, amelyek a várható szállítási szerződések teljesítéséhez szükséges munkafolyamatokkal összefüggnek.

Így megvizsgálandók, és a minőségi átvilágítás során figyelembe veendőek:

- a szállító minőségügyi kézikönyvében leírt vállalati minőségügyi rendszer gyakorlati alkalmazása, annak következetes végrehajtása, betartása,
- a vállalati munkahelyek rendezettsége, tisztasága,
- a művezetők, csoportvezetők és dolgozók szakmai intelligenciája,
- a gép- és szerszámpark állapota, korszerűsége, karbantartási rendszere,
- a gyártás kulturáltsága, technológiai fegyelme, gyártási és mérésügyi felkészültsége,
- a munkahelyek közötti anyagszállítások, tárolások módszere és gondossága,
- a hibás termékek felfedésének és ügyintézésének rendszere és végrehajtása,
- a minőségellenőrzési rendszer kialakítása és működése (első darab ellenőrzés, futóellenőrzés, gyártásközi ellenőrzés, késztermék ellenőrzés, idegenárú ellenőrzés stb.) műszerezettsége és megbízhatósága,
- a minőséggel kapcsolatos információrendszer alkalmas-e hibák észlelésére, közlésére, gyors kijavíttatására és a továbbiak megelőzésére,
- a technológiai és gyártási feltételek megfelelnek-e a tervezett szerződés alapján gyártandó termékek előállításához, - több műszakos munka esetén minden műszakban biztosítottak-e az azonos feltételek.

A minőségi kézikönyv tartalma, a minőségi szemle szempontjai egy ötfokozatú skálán besorolva alkalmassá tehetők a komplex értékelésben történő felhasználáshoz. A besorolás szubjektivitásának csökkentése érdekében a minőségi szemlét termékenként, termékcsopontonként célszerű ugyanannak a bizottságnak végrehajtani.

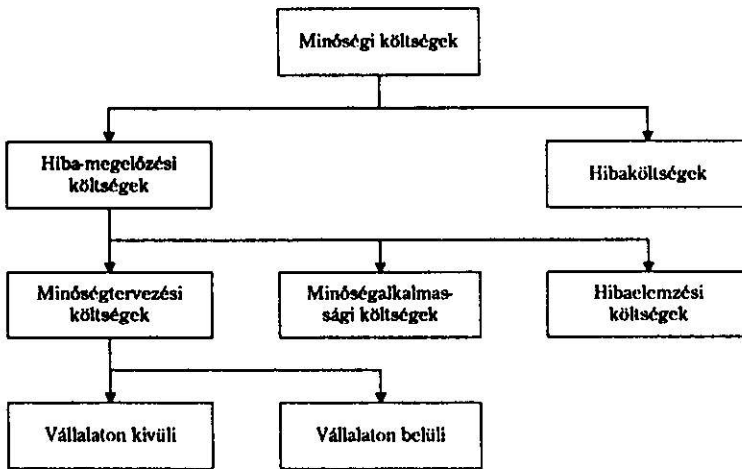
A minőségi kézikönyv feldolgozásakor, a minőségi szemle végrehajtásakor szem előtt kell tartani, hogy a minőségbiztosítás a gyakorlatban

négy főtevékenység révén realizálódik. Ezek a tervezés, a végrehajtás, az ellenőrzés és a beavatkozás.

A felsoroltakon túl a minőségi helyzet értékelésére jól alkalmazhatók a minőségi költségek. E költségek két kategóriába csoportosíthatók: hiba-megelőzési és hibaköltségek.

A költségek további lehetséges bontását a 4. számú ábra szemlélteti.

A minőségi költségek aránya a szűkített önköltséghez - nevezzük minőségköltség-mutatónak - alkalmas a beszállítók összehasonlítására.



4. ábra A költségek felosztási lehetősége

A legkisebb a minőségköltség, ha a minőségbiztosítási rendszer működik és a hibákat megelőzik. Ez esetben alacsony érték lesz a minőségköltség-mutató is.

Ez a költségmutató azonban lehet alacsony értékű abban az esetben is, ha a minőségbiztosításra nem, vagy keveset költ a vállalat. A megválasztott értékelési módszer helyes használatával azonban *ez a hiba kiküszöbölhető*:

- komplex értékelés végzése az előzőekben felsorolt szempontok, valamint a tényleges szállítás tapasztalatainak figyelembe vételével,
- az alacsony mutató csak akkor értékelhető pozitív tényezőnek, ha azt a minőségi kézikönyv tartalma, valamint a helyszíni szemle alátámasztják.

A minőségi átvilágítás mutatóinak köre tovább bővíthető mintadatok beszerzésével, vizsgálatával, próbaszállítás végrehajtásával.

A magyar gazdaságban a termékek és szolgáltatások minőségét szabványokkal igyekeznek meghatározni, behatárolni. A hazai gyakorlat mindenek előtt készárú ellenőrzésre koncentrált. A minőség előállítás területén egy sajnálatosan rövidtávú gondolkodás a jellemző.

A minőségre való törekvés szemléletének hazai meghonosítása és további elterjesztése érdekében kidolgozható és kiadható egy *vevői minőségi kézikönyv*. Ez meghatározza a lehetséges szállítótól elvárt minőségbiztosítási rendszerrel szembeni követelményeket, a minőségbiztosítási tevékenység rendjét, ellenőrzésének, értékelésének módszereit.

2.3. Referenciák, saját tapasztalatok értékelése

Az eddig áttekintett szempontok mellett jelentős szerepe van a szállító megbízhatóságának. Esetenként érdemes a valamivel magasabb árat elfogadni, ha ezáltal sikerül egy hosszútávon stabil beszerzési forrásra szert tenni.

A szállítások, így a szállítók megbízhatóságát a korábbi teljesítések alapján lehet értékelni, ennek egy lehetséges formája a honvédségnek már előzőleg teljesített szállítások tapasztalatainak feldolgozása. Amely szállítóval korábban kapcsolat még nem volt, ott a más megrendelőknek végzett szolgáltatások tapasztalatait - referenciákat - kell beszerezni.

Mindkét esetben használható a szállító-értékelési lap.

A szállítási minőség megfelelőségének (értékelési lap 10. pont) számításának egy lehetséges módja:

$$\text{megfelelőség \% -ban} = \frac{\text{elfogadott tételek száma}}{\text{beérkezett tételek száma}} * 100$$

Az értékelésnél 97–100 % 4 pont, 91–96 % 3 pont, 85–90 % 2 pont, 76–84 % 1 pont, 75 % és az alatt 0 pont.

Az értékelési lap nyomtatványt a pályázni kívánó vállalatoknak a jelentkezési lappal együtt ki lehet adni, hogy olyan cégeket (2-3 cég) kérjen fel a kitöltésére, amelyekkel hosszabb ideje kapcsolatban áll. A kitöltött értékelési lapokat a pályázattal együtt kell benyújtani.

A referenciák beszerzését a honvédség megfelelő szerve önállóan is végezheti a pályázó hozzájárulásával, illetve az általa megnevezett cégek megkeresésével.

Amennyiben más vállalatok referenciái és saját tapasztalatok is rendelkezésre állnak, akkor a saját tapasztalatok súlyozottan kerüljenek figyelembe vételre.

Az értékelési lapokat a szállító teljesítményei függvényében rendszeresen pontosítani kell.

Szállító-értékelési lap

1. A pályázó vállalat neve, címe:
2. A referenciát adó vállalat neve, címe:
3. Az értékelési lapot kitöltő személy neve:

Az adott szállító	Soha	Ritkán	Rendszerint	Gyakran	Mindig
	0	1	2	3	4
1. A szállítási határidőket betartja					
2. A szerződés szerinti mennyiséget leszállítja					
3. Ajánlatot a zonnal ad					
4. Számít a megrendelésre					
5. Azonnali szállításokat teljesít					
6. Ellát árkatalógussal és műszaki információval					
7. Jó a csomagolása					
8. A reklamációkat, garanciális igényeket gyorsan rendezi					
9. Bármilyen kommunikációra azonnal válaszol					
10. A leszállított termék minősége megfelelő					

A vállalatok minőségbiztosítási rendszerének és referenciáinak értékelésére a fentiekén kívül jól alkalmazható a Baldridge-féle értékelési rendszer is (lásd 5. számú ábra).

5. ábra A Baldrige-féle értékelési rendszer

Folyószám	Megnevezés	Maximális érték	Reális érték
1.	Vezetés	100	
	- legfelső vezetés	40	
	- a minőség vállalati értékelése	15	
	- minőségirányítás	25	
	- társadalmi felelősség	20	
2.	Információ és elemzés	70	
	- a minőségosztályozás rendszere	20	
	- összehasonlító elemzés a versenytársakkal	30	
	- a minőségi információ elemzése	20	
3.	A minőségi stratégia tervezése	60	
	- a stratégiai tervezési módszerek	35	
	- a minőséggel kapcsolatos célrendszer	25	
4.	Az emberi erőforrások kiaknázása	150	
	- gazdálkodás az emberi erőforrásokkal	20	
	- az alkalmazottak részvétele	40	
	- képzés, minőségre nevelés	40	
	- az alkalmazottak teljesítményérése és elismerése	25	
	- az alkalmazotti jólét és erkölcs	25	
5.	Minőségbiztosítás	140	
	- a termékek minőség osztályozása	35	
	- minőségellenőrzés	20	
	- a módszerek tökéletesítése	20	
	- a minőség értékelése	15	
	- dokumentáció	10	
	- a minőséghez fűződő üzleti módszerek	20	
	- a szállítói minőség értékelése	20	
6.	Minőségi eredmények	180	
	- a termékek és szolgáltatások minősége	90	
	- a minőségi eredmények védelmét szolgáló módszerek	50	
	- a szállítói teljesítések eredményei	40	

Folyószám	Megnevezés	Maximális érték	Reális érték
7.	Vásárlói elégedettség	300	
	- a vásárlók igényeinek megállapítása	30	
	- a vezetői vevőkapcsolatok	50	
	- a vevőszolgálat színvonala	20	
	- a vevők iránti elkötelezettség	15	
	- a reklamációk elintézése	25	
	- a vásárlói elégedettség mérése	20	
	- az elégedettség mért eredményei	70	
	- versenytársi összehasonlítás a vásárlói elégedettség terén	70	
	Maximálisan összesen:	1000	

2.4. A vállalatok komplex értékelése

A beszállítói rendszerbe pályázó cégeket heterogén komplex rendszereknek tekinthetjük. Feladatunk, hogy az egyes termékek szállítására jelentkező vállalatok között egy - az előírt feltételek kielégítésén alapuló - sorrendet állítsunk fel, a számunkra fontosnak tartott kritériumok, értékelési tényezők figyelembe vételével. Az így felállított sorrend elemzése alapján kell döntenünk arról, hogy kik azok a vállalkozók, akik bekerülhetnek a beszállítói rendszerbe, illetve megkaphatják a Magyar Honvédség Beszállítója címet.

A pályázók összehasonlítására, közöttük egy sorrend felállítására többféle, a komplex rendszerek összemérésére alkalmas módszer használható. A feladat megoldásához a gyakorlatban már jól vizsgázott, elméletileg megalapozott és kidolgozott KIPA eljárás alkalmazását javasoljuk.

A KIPA módszer a Budapesti Műszaki Egyetem Ipari Üzemgazdaságtan Tanszékén folyó kutatások eredménye, és elnevezése a kutatásokat vezető szerzők nevének kezdőbetűiből alkotott betűnév: KIndler-PApp.

A módszer eljárási lépései röviden a következőkben foglalhatók össze:

1. Első lépésként az összehasonlításhoz felhasznált mutatókat - a módszer terminológiája szerint értékelési tényezőket - kell meghatározni. Ehhez különféle eljárások használhatók, pl. az úgynevezett brainstorming (ötletroham) eljárás több szakértő bevonásával.

2. A kiválogatott és véglegesített értékelési tényezők nem bírnak azonos jelentőséggel a szállítók minősítésében, így azokat nem egyenlő értékben, hanem súlyozottan kell az értékelési eljárás során figyelembe venni. El kell tehát végezni a tényezők súlyozását.

A KIPA módszerben elsősorban az úgynevezett **Guilford-féle** súlyozási eljárást használják. Ehhez az értékelési tényezőkből párokat alkotnak, m tényező esetén összesen $m(m-1)/2$ párt. Ezeket a párokat egy kérdőíven véletlenszerűen elhelyezik, majd a kérdőívet szakemberek (döntéshozók) egy csoportjával kitöltetik. A szakemberek feladata páronként az általuk fontosabbnak ítélt tényező kiválasztása. Az így kitöltött kérdőívek elemzése alapján kialakíthatók az eljárásban alkalmazandó súlyok.

3. A következő lépés az értékelési tényezők mérési skálájának megszerkesztése. A KIPA módszerben az értékelési tényezők mérésére leggyakrabban az osztályozó besorolás ötfokozatú skálái használatosak, az egyes skálák mérési terjedelme az értékelési tényezők súlyszámaival arányosan kerül megállapításra. Az eredetileg különböző mértékegységű értékelési tényezőket megfelelő transzformáló függvénnyel pontozásra kell átalakítani.

4. Ezután a KIPA módszer alaptáblázatának elkészítése következik, ami az összemérendő komplex rendszerek - esetünkben a pályázó vállalatok - értékelési tényezőkénti összehasonlítását jelenti táblázatos formában. Az alaptáblázatból megállapítható, hogy a komplex rendszerek között, az egyes értékelési tényezők alapján, milyenek a preferencia viszonyok.

5. A komplex rendszereknek az értékelési tényezők együttese szerinti preferencia sorrendjének megállapításához elkészítésre kerül az úgynevezett KIPA **mátrix**. A mátrixban lényegében a rendszerek páros összehasonlítása történik. Két mutatószám - preferencia (megelőzési) és

diszkvalifikancia (kizárási) mutató - kiszámításával. A két mutató küszöbértékeinek megadásával állítható fel a rendszerek közötti végleges sorrend.

A KIPA módszer részletes leírása, alkalmazásának példák segítségével történő bemutatása Dr. Kindler J. - Dr. Papp O.: *Komplex rendszerek vizsgálata* (1977) című művében olvasható.

A módszer lehetőségeinek teljes körű kihasználását, alkalmazásának meggyorsítását egy előzetesen elkészített számítógépes program biztosítja.

Összegezve

A javaslatban kidolgoztuk a megváltozott gazdasági körülményekhez alkalmazkodó, az MH anyagellátás döntéseit előkészítő beszállítói rendszert.

Ennek során:

- leírtuk a beszállítói rendszerre vonatkozó elgondolást,
- bemutattuk a rendszer működését,
- áttekintettük a vállalatok összehasonlítására szolgáló értékelési mutatók egy lehetséges halmazát,
- javaslatot tettünk a pályázók minősítésére alkalmazható komplex értékelési módszerre.

A beszállítói rendszer alkalmazása az alábbi előnyök elérését biztosítja:

- csökken a honvédség beszerzéseinek piaci kockázata,
- versenyhelyzetet teremt a beszerzések területén,
- csökken a szállítók kiválasztásában a szubjektív tényező hatása,
- a szállító és a megrendelő (honvédség) között stabil kapcsolat kialakítására ad módot,
- gyorsabbá teszi a beszerzéseket.

A tanulmányban leírtak alapján javasoljuk a beszállítói rendszer fokozatos gyakorlati bevezetését a honvédség eszközeinek, fenntartási anyagainak, egyéb szolgáltatások beszerzésének terén. A külföldi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy egy ilyen rendeltetésű rendszer nem lehet működőképes megfelelő számítógépes háttértámogatás nélkül. *Ennek legfontosabb területei lehetnek például:* a blanketta szerződések tárolása, nyilvántartása, a partneradatok tárolása, feldolgozása, a forrás-kutatási tevékenység támogatása, stb.

A rendszer létesítése érdekében elvégzendők az alábbi feladatok:

- az elgondolás véleményezése, véleményeztetése a döntéshozatalra jogosult elöljárókkal,
- a vállalatok összehasonlításához használt értékelési mutatók végelegesítése, súlyozása,
- a minőségbiztosítási rendszer értékelésének részletes kidolgozása a komplex eljárásban való alkalmazhatóság érdekében,
- a beszállítói rendszerben beszerzendő termékek és szolgáltatások listájának összeállítása,
- a rendszer működését biztosító feladatok és hatáskörök meghatározása, pontosítása,
- a rendszer működtetéséhez szükséges pénzügyi alapok biztosítása,
- az MH GH felkészítése, felkészülése a rendszer működésére,
- a rendszerhez szükséges számítógépes háttér megteremtése.

Irodalomjegyzék

1. Süveges A.: Beszerzés, idegen árú ellenőrzés (Gépipari Tudományos Egyesület, Budapest)

2. Kindler J. - Papp O.: Komplex rendszerek vizsgálata (Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1977)

3. A IX. Anyaggazdálkodási Akadémia (1991.) anyagából:

- Ruzicska Gy.: A TQM minőségbiztosítási rendszer hazai elterjedésének feladatai és lehetőségei
- Törőcsik M.: A szállítók kiválasztásának és értékelésének módszerei
- Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság, Budapest

4. Westwood I.: The marketing planner (Kogan Page Ltd. 1990.)

5. Baily P. & Farmer D.: Purchasing principles and management (Pitman 1990.)

6. Purchasing (USA): Vállalati önértékelési rendszer (Korszerű vezetés, 1992. 7. szám)

Melléklet

JELENTKEZÉSI LAP

A Cég pontos megnevezése /nyomatott nagybetűvel/			
alkalmazott rövidítése			
központi címe			
levelezési címe			
Telefon száma : <input type="text"/>		Fax száma : <input type="text"/>	
Telephely címe :			
A cég adószáma : <input type="text"/>			
A cég tulajdonosa :		Tulajdonosi részarány :	Alapítás éve :
* Állami :	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/> %	<input type="text"/>
* Magán :	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/> %	Jegyzett tőke :
Hazai :	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/> %	M Ft.
Külföldi :	<input type="checkbox"/>	<input type="text"/> %	Előző évi árbevétele :
Jelenlegi létszám (beleértve leányvállalat létszámát is)	<input type="text"/>	fő	M Ft.
Előző évi vagyonerőteke :	<input type="text"/>	<input type="text"/>	M Ft.
Kapcsolattartásra kijelölt személyek :			
Név :	Beosztás :	Telefon sz.:	Fax sz.:

* - Megfelelő kockában "X" jelölést kell alkalmazni !

Gyártási, kereskedelmi, javítási profil

* a. Haditechnikai termékek pontos megnevezése :

	Gyártás :	Kereskedelem :	Javítás :
1. Fegyverek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Lőszer és robbanóeszköz :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Tüzérségi fegyverzet, egyéb eszköz :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Járművek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Légi-, vízijármű, átkelési eszköz :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Híradástechnikai termékek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Műszerek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Gumiipari termékek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Műanyag termékek :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Lőpor, robbanóanyag, pirotechnikai anyag :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Egyéb vegyipari termék :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Egyéb :	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

* b. Polgári (általános) rendeltetésű termékek megnevezése :

.....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
.....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
.....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
.....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

* Üzleti kapcsolat a Magyar Honvédséggel :

Új :

Régi :

Korábban kapcsolatunk volt az : MH

* Milyen minőségben jelentkeznek :

Gyártó (v. szolgáltató) :

Közvetítő (forgalmazó) :

* Van-e fizetési nátraleka :

Adótartozás :

TB tartozás :

* Társaságunk ellen csőd , felszámolási , bírósági eljárás folyamatban van
nincs folyamatban eljárás .

NYILATKOZAT

Hozzájárulok, hogy az MH GH szerződéskötés előtt Cégünk gazdasági minőségbiztosítási rendszeréről, referenciáiról tájékozódjon, a szükséges mértékű "átvilágítást" elvégezze, banki, adóhatósági, tb járulék befizetési és cégbírósági információkat a társaságunkról beszerezze.

Budapest, 199

-n.

cégszerű aláírás

Egyéb közlések :

KONFERENCIA

az élelmezési szolgálat helyzetéről

*Jósvai Attila*¹

A Magyar Honvédség élelmezési szolgálata jelenlegi gazdasági helyzetében célszerűnek látta megtartani a szolgálat helyzetét teljes mértékben átfogó konferenciáját.

A konferencia 1993. november 24-én került levezetésre, melyre meghívást kaptak a Földművelésügyi Minisztérium, az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, a Belügyminisztérium, valamint a BM Határőrség képviselői. A konferencián a Magyar Honvédség állományából a haderőnemi prancsnokságok és a BKKP hadtápfőnökei, élelmezési szolgálatfőnökei, az Élelmezési Szolgálatfőnökség teljes személyi állománya, az Élelmezési Ellátó Központ vezető beosztású személyei, valamint a tanintézetek szaktanárai vettek részt.

A konferencia céljaként azt tűztük ki, hogy általános képet adjunk a szolgálat helyzetéről, megítéljük az elért eredményeket, közös gondolkodással és véleménycserével kialakítsuk a meglévő valós ellátási problémák megoldásának lehetőségét. A konferencián tájékoztatni akartuk a szolgálattal munkakapcsolatban lévő minisztériumok és társ fegyveres erők jelenlévő képviselőit ellátási rendszerünkről, elképzeléseinkről. A konferenciára meghívást kaptak a szolgálat objektumai (konyhák, étkezdék, raktárak) üzemeltetésével foglalkozó elhelyezési és a Közegészségügyi Intézet képviselői.

A konferencia napirendjének összeállításánál rendező elvként vetjük figyelembe, hogy az élelmezési szolgálattal kapcsolatos területek képviselői tartsanak alapelőadásokat, s vita keretében alakuljon ki a továbblépés lehetőségeinek egységes álláspontja. Az élelmiszeripar és mezőgazdaságunk általános helyzetéről rövid áttekintést adott a Földműve-

¹ Jósvai Attila alezredes, MH Élelmezési Szolgálatfőnökség

lésügyi Minisztérium meghívott képviselője. Előadásában foglalkozott a tulajdonreform, a termékszerkezet változás és a fogyasztási struktúra alakulásának kérdéseivel. A tulajdonreform és a termékszerkezet változás szorosan összefügg, érdekességképpen említette meg, hogy a magyar mezőgazdaságban a továbblépés irányát az érdekek fogják meghatározni, de ennek végkifejletét még csak prognosztizálni sem tudják. A jelenlegi kényszerszülte helyzetben egy olyan tendencia mutatkozik, hogy a családok - már ahol erre lehetőség van - kezdenek önellátásra berendezkedni, ilyen körülmények közt a Földművelésügyi Tárcának valós termelési és fogyasztási adatok birtokába jutni nagyon nehéz.

Előadásából kitűnt, hogy az ország területén lévő élelmiszer termelő és feldolgozó kapacitások megmaradtak, a termékszerkezet változik, egyre több helyen jól működő vállalkozások törnek be a meglévő piacra. Ez az eddigi területi egyenlenségek megszüntetését szorgalmazja.

A szolgálat helyzetét bemutató alapelőadást Papp József ezredes, a Magyar Honvédség Élelmezési Szolgálatfőnöke tartotta meg. Előadásában röviden bemutatta az élelmezési ellátás rendjét, elemezte a csapat és központi tagozatban kialakult helyzetet. A csapattagozat bemutatásakor hangsúlyozta, hogy a meglévő anyagi és tárgyi feltételek a 80-as évek végéig kialakultak, az azóta eltelt időben minőségi javulás nem állt be, a tárgyi feltételek tovább romlottak. A szolgálatban dolgozók törekvései a belső tartalékok kihasználására rendkívül beszűkültek, a kisegítő gazdaságok, büfék nyereségtermelése - melyet étkezőfeljavításra lehetne fordítani - minimálisra csökkent. Nehezíti a csapatok gazdálkodási lehetőségeit az, hogy a költségvetés havi bontásban kerül biztosításra, ezzel a kedvező nagyobb mennyiségű beszerzések (tartalékolás) teljesen ki vannak zárva.

A csapattagozatban kialakult helyzetenél az előadó kiemelten foglalkozott a szakállomány képzettségi színvonalával. Sajnálatos dolog, hogy a behívásra kerülő sorköteles szakácsállomány alapképzettsége rendkívül hiányos, nem ritka, hogy az iskolapadból szakmai gyakorlat nélkül kerülnek behívásra. A szakácsállomány képzettségi hiányosságain felül rányomja bélyegét a munka minőségére az elavult konyhatechnológia, a hiányos és rossz gépi ellátottság, valamint az objektumok leromlott állaga.

A központi tagozatban kialakult helyzetnél az előadó a szervezeti változások negatív hatásaival foglalkozott. A létszámcsökkentések és a szervezeti módosítások az Ellátó Központ működőképességének határát súrolja. Az ellátást negatív irányba továbbra befolyásolja az, hogy a szervezeti változások végrehajtásakor egy területi raktár (Dombóvár) úgy került megszüntetésre, illetve felszámolásra, hogy a beígért diszlokációs változások ezt nem követték, így a Dunántúl déli része területi raktár nélkül maradt.

A központi tagozatban a létszámcsökkentésen túlmenően problémás területté vált - amortálódás miatt - az anyagmozgató és szállító gépjárművek kritikus technikai állapota. Amennyiben 1994-ben az anyagmozgató-, rakodó-, és szállítógépjárművek technikai színvonalában javulás nem következik be, a korszerűnek mondható kiszállítási rendszer veszélybe kerül.

Papp ezredes röviden érintette azokat a területeket, amelyek ebben a kritikus helyzetben rendeltetésünkből adódó feladataink végrehajtását elősegítik, illetve a mostani kritikus helyzetet áthidalják. Ezek közül kiemelte egy korszerű, központi beszerzési rendszer kialakítására való törekvést, melyet a Gazdálkodási Hivatallal közösen dolgoznánk ki. A belső munkafolyamatok racionalizálásával áttekinthetőbbé, egyszerűbbé és könnyebbé kívánjuk tenni a szolgálat adminisztrációját, az elszámoltatás rendszerét.

A végrehajtó tagozat képviselői a fenti problémákon túlmenően hozzászólásaikban kiemelték, hogy az utóbbi két évhez viszonyítva egyértelműen visszaesés következett be az élelmezési ellátás anyagi-, tárgyi- és személyi feltételeiben. Az élelmezési normákon túl foglalkoztak az élelmezési felszerelési illetmény reálértékével. Hozzászólásaikból kitűnt, hogy tervszerű gazdálkodást ebből az összegből képtelenek megvalósítani, csak legégetőbb problémáikat képesek ezzel a normával megoldani. Többen felvetették, hogy csapattagozatban a konyhák nem lehetséges - a gyenge technikai felszereltség miatt - választékos ételek elkészítése, az étkezdék állapota a kultúrált étkeztetés feltételeinek nem felelnek meg.

A Fenntartási és Elhelyezési Főigazgatóság képviselője, aki rövid áttekintést adott a csapatkonyhák helyzetéről, átfogóan érintette a kialakult helyzetet. E szerint az ilyen jellegű objektumok az 50-es évek végén,

a 60-as évek elején épültek, azóta gépészeti berendezéseik, kommunális rendszerei elhasználódtak. A használatbavétel óta a szükséges karbantartási, javítási, felújítási munkálatok rendre elmaradtak, így alakulhatott ki a jelenlegi helyzet.

A konferencián végkövetkeztetésként az alábbi megállapítás született

A Magyar Honvédség állományának élelmezési ellátási színvonala reálértékben csökkent, a szolgálatban dolgozó állomány munkafeltételeinek tárgyi és felkészültségi színvonala romlott, az objektumok állapota a tűréshatárt érte el. Egységesen fogalmazódott meg a szakágon belül, hogy a belső tartalékok kimerültek, továbblépésre a költségvetési keretek alulbiztosítottsága miatt a közeljövőben nem lesz mód és lehetőség. A konferencia fő célul tűzte ki minimális feladatként a mostani helyzet konzerválását úgy, hogy az ellátás színvonalában további visszaesés ne következzen be. Ezt a feladatot csak úgy tudjuk teljesíteni, ha az infláció hatásait az élelmezési norma pénzértéke folyamatosan követi. Amennyiben költségvetésünk ezt biztosítani nem tudja, úgy már 1994-től érezhetően minőségi visszaesés fog bekövetkezni az állomány élelmezési ellátásában.

A szolgálat szakállománya tovább kutatja azokat a módszereket, melyekkel költségvetési keret növekedés nélkül szinten tartaná ellátási színvonalunkat, erre jelen pillanatban a viszonylagos centralizáció (központosított szerződés-kötések) látszik legcélravezetőbbnek.

A konferencián egyértelművé vált, hogy a szolgálat meg kell kezdje a normaszervezet korszerűsítési munkálatait még akkor is, ha annak bevezetése csa 3-4 év múlva válhat reálissá.

BIZTONSÁGTECHNIKA

VISSZAPILLANTÁS A 2. BIZTONSÁGTUDOMÁNYI VILÁGKONGRESSZUSRA

Vasvári Ferenc¹

Dr. Teller Ede professzor bevezetőjével kezdődött a 2. *Biztonságtudományi világkongresszus*, a budapesti **Kongresszusi Központban**. Hangsúlyozta, hogy a technikai civilizáció, a technika tömeges alkalmazása, a fogyasztás növekedése, összességében a rohamos műszaki fejlődés és a vele együttjáró veszélyek fokozódása előtérbe helyezte a biztonság tudomány szerepét és jelentőségét. A világkongresszus jelmondatára utalt: *"A biztonság tudomány az emberi élet, a környezet és a működés fenntartás szolgálatában"*.

A technikai biztonság megteremtése a tudósok, mérnökök, technikusok, üzemeltetők dolga, a nemzetközi és a hazai szabályozás (normák, kockázati tényezők, stb.) pedig a jog feladata. A rohamos műszaki fejlődés csak úgy folytatható, ha figyelembe veszi a kapcsolódó tudományokat, a humántudományokat, az ökológiát, stb. s azokkal harmónikusan fejlődve szolgálhatják az emberi haladást, a kellő összefogással, óvatosan, fél-elem nélkül. Ezt figyelmen kívül hagyták az elmúlt évtizedekben, a tudományok eredményeit nem koordinálták, nem hangolták össze, ezért sürgetően jelentkezik a komplex, tudományos kezelés igénye.

Dr. Michelberger Pál professzor a BME rektora hangsúlyozta, hogy a hazai mérnökképzésben fontos szerepet játszik az **ember-technika-környezet komplex szemléletének** kialakítása, a szükséges biztonságra való törekvés, valamint a mérnöki felelősségtudatra való felkészítés. A társadalom minden szférájában fokozni kell az oktatás,- nevelés,- tudatformálás lehetőségeit a biztonságra való törekvés érdekében.

1 Dr. Vasvári Ferenc mk. alezredes, MH ATFCSEF-ség Munkavédelmi osztályvezető

A biztonságstudomány tehát az ember-technika-környezet komplex rendszerét kutatja, feltárva a veszélyeket és javasolva a megoldásokat.

A Kormány új iparpolitikai koncepciója parlamenti előterjesztésre vár, amely a biztonság és a környezetvédelem feladatait kiemelten kezeli. Hangsúlyozni kell a biztonságstudomány morális, etikai szempontjait, normáit, amelyek összhangban állnak a természettudományi törvényekkel és azon túl az alapvető emberi értékekkel.

A világtudomány kongresszus szekcióiban elhangzottak az elmúlt évtizedek világméretű fegyverkezésének súlyos, globális következményei, veszélyei, mint pl., az atomkísérletek, a nukleáris hulladékok felhalmozódása, az elsüllyedt nukleáris tengeralattjárók, az üzemanyagok, - vegyi anyagok szennyezései, a műholdak "üzemanyag rendszerei", a hadiiparok felfokozott termeléseinek környezeti következményei és a kiemelt problémák mellett, vagy után az Ember (emberiség) héttérbe szorulása, figyelmen kívül hagyása.

A világtudomány kongresszus fő témája a kockázat volt, annak fogalma, szabályozása, elfogadása és természetesen a téma középpontjában álló Ember, a tulajdonságaival.

A fő témát négy szekcióban vizsgálták, elemezték.

A. Az ember mint kockázati tényező

A/I. A technikával és a természettudományokkal való kölcsönhatás

A/II. A szervezés tudománnyal való kölcsönhatás

A/III.-IV.-V. A humántudományokkal való kölcsönhatás.

B. A kockázat elmélet, kockázati határértékek, elfogadható kockázat

B/I. A humántudományokkal való kölcsönhatás

B/II. A technikával és a természettudományokkal való kölcsönhatás

B/III.-IV. A jogtudományokkal való kölcsönhatás

B/V. A gazdaság és a jogtudományokkal való kölcsönhatás.

C. Közlekedésbiztonság

C/I-II-III. A technikával és a tudományokkal való kölcsönhatás

C/II. A jogtudományokkal való kölcsönhatás

C/IV. Az orvostudománnyal és más humántudományokkal való kölcsönhatás.

C/V. A gazdasági tudományokkal való kölcsönhatás.

D. Biztonság az energia termelésben

Az emberi tényezőkkel a kongresszus kiemelten foglalkozott, amely a balesetek, következmények, katasztrófák előidézői 70-80 %-ban. Ezért a tudománynak kell tovább kutatni az emberi alkalmasság vizsgálatát, módszereit. Az alkalmas személyiség és annak motivációja ellensúlyozhatja a kockázatot. A stressz, mint baleseti faktor a különféle energiaszintek velejárója, amelynek csökkentését szolgálja az alapos megfigyelés, a tartózkodás, az önfegyelem, a feszültség oldása stb. A megfelelő életvitel, aktív pihenés, egészséges állapot veszély esetén a pozitív energiák felszabadítását eredményezheti.

A kockázati tényezők vizsgálatánál fontos a komplexitásból kiindulva az ipari relációk, a szakmai profilok és más szempontok rangsorolása, szabályozása, védelme. Azonban nem lehet túlzott törekvés, nem lehet "paradicsomi" állapot. Egységesített elfogadhatósági szintre kell törekedni a társadalmi, - szociális, - humán kérdésekben. A kockázat elvetésére nem lehet megoldás a különféle szankciók alkalmazása. A kockázati értékeket, faktorokat be kell kapcsolni a nemzetközi együttműködés normáiba. Nemcsak fizikai, kémiai stb. mutatók, hanem elismert rizikó háttérértékek is kellene. A kockázati kutatások a technikai fejlődés velejárói. A kvantitatív elemzések a tervezés, az alkalmazás, a szanálás terén kötelező előírásokat adnak, ezért a kockázatbecslés módszereinek tudományos kutatása szükséges.

A közlekedésbiztonság esetében a magasszintű automatizálás, a kibernetikai, komputerizált rendszerek sem nélkülözhetik az embert, aki az üzemi hiba esetén disztingvált és adekvát módon beavatkozik. Ezért az ember sokrétű tulajdonságait, a beavatkozó ember szerepét a vezetőknél jól kell ismernie. A váratlan, a nem számított események reagá-

lására alkalmas ember szükséges. Egységes légügyi normák, egységes kommunikációs nyelv (a légi,- vízi,- földi) események feldolgozására, továbbá komplex szemlélet és közös kezelésmód szükséges a jövőben.

A repülő események, légi katasztrófák vizsgálati tapasztalatait **Dr. Rohács József** professzor elemezte, s bemutatta a vadászrepülő gép események okait, tapasztalatait.

A katasztrófakezelés kérdéseit a Magyar Biztonságtudományi Társaság tájékoztatója mutatta be. **Dr. Nagy Tibor** kifejtette, hogy miért kell és milyen szempontok alapján szükséges a katasztrófákat csoportosítani, osztályozni.

A védelmi biztonsági rendszerek területei:

- az anyag és energia biztonság,
- a technika,- technológia rendszerek működésbiztonsága,
- az életbiztonság.

A három együtt a környezetbiztonságot is szolgálja. A megelőzés, a károk csökkentése érdekében vizsgálni kell azt, hogy mit kell tudni egy várható katasztrófáról, továbbá csoportosítani kell a tipizált katasztrófákat és a cselekvési programokat és végül rendszeresíteni kell a hozzárendelhető cselekvési sorok személyi,- tárgyi, stb. feltételeit.

A világgongresszus összefoglalójában elhangzott, hogy a biztonságot ma már nemzetközileg összefogott, közös tudományos szinten kell kezelni, kutatni és fejleszteni.

A biztonságstudomány megfogalmazott lényege az hogy:

- a technológiákra, a műszaki élet minden területére kiterjedő, továbbá
- nemcsak empirikus, hanem prognosztikus tudomány, valamint
- rendszer orientált, rendszerszemléletű.

A biztonságstudománynak a tárgyalt problémákat "*a priori*" feladatként kell kezelni és az eredményeket a nemzetközi együttműködésbe

bekapcsolva, az ember technikai biztonságát közös etikai alapokon kell biztosítani.

A SZÁRAZFÖLDI CSAPATOK MUNKAVÉDELMI (BIZTONSÁGTECHNIKAI) VETÉLKEDŐJÉNEK TAPASZTALATAI

Kovács László¹

A munkavédelmi eljárások sorából kiemelkedik a biztonsági rendszabályok, biztonságtechnikai előírások megismertetése, megtanítása és azok betartásának a megkövetelése. A különböző parancsnoki utasítások, intézkedések pontosan rögzítik, hogy a katonai kiképzés keretében, a felkészítés tematikájának megfelelően, milyen szerepe és funkciója van a technikai biztonságnak, a veszélyek elhárítására való képességnek.

Az 1993. évre meghatározott követelményeknek való eredményesebb megfelelés érdekében a szárazföldi csapatok alárendelt alakulatainál tervezésre és megrendezésre kerültek a munkavédelmi vetélkedők.

Amikor a munkavédelmi vetélkedők várható pozitívumait mérlegeltük, tudtuk, hogy a még hatékonyabb és eredményesebb katonai felkészítés, kiképzés elképzelhetetlen a biztonság személyi feltételei megléte nélkül.

Sok éves gyakorlati tapasztalat, szakmai érv szól amellett, hogy a munkavédelmi, biztonságtechnikai propagandamunka egyik módszerét - nevezetesen a vetélkedőt - kiemelve alkalmazzuk, lehetőleg a személyi állomány széles körének bevonásával.

**A SZCSP Anyagi-technikai Főnök a munkavédelmi vetélkedők el-
rendő céljaként a következőket határozta meg**

1./ A munkavédelmi vetélkedők szerves részét képezzék a balesetek megelőzésére irányuló tervszerű tevékenységnek, a katonai felkészítés, kiképzés feladatai megoldásának.

1 Kovács László őrnagy, a MH Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága munkavédelmi főtisztje

2./ A prevenció fokozása érdekében mozgósítsa a személyi állomány széles tömegét, növelje a személyi állomány munkavédelmi és balesetelhárítási ismereteit, segítse elő a munka és baleseti fegyelem megszilárdítását.

Az alárendelt csapatok munkavédelmi megbízottjainak éves felkészítő foglalkozásán a követelmények figyelembevételével vázoltuk az elképzeléseinket a vetélkedők előkészítésével, levezetésével kapcsolatosan. A szárazföldi csapatok parancsnoka kiadta a 39/1993. számú intézkedését, amelyben részletesen meghatározta a vetélkedők parancsnoki követelményeit. Ezt követően megindult az előkészítő, tervező-szervező munka, hiszen a csapatok rendelkeztek a személyi és tárgyi feltételekkel, amelyek a vetélkedők eredményes lebonyolításához szükségesek. A felkészülés során a rendszeresnek mondható telefon kapcsolatokon kívül a személyes megkeresések alkalmával folyamatosan egyeztetjük az elképzeléseket, terveket, természetesen azzal a céllal, hogy lehetőleg a személyi állomány minél szélesebb körét lehessen mozgósítani.

A vetélkedőre való felkészülés tapasztalatai

A vetélkedők szakmai részének szakszerűsége érdekében, tematikát adtunk ki az alárendelték részére - mint egy ajánlást - nem azért, hogy egységesítsük a vetélkedők tartalmi részét. A munkavédelmi megbízottak előzetesen pontosították az alakulatuknál, hogy a vetélkedők végrehajtására kijelölt időpontokban megközelítőleg mekkora részvételi arányra lehet számítani. *Az előzetes felmérés azt eredményezte, hogy:*

- a 39/1993. számú intézkedésben meghatározott időpontokban a vetélkedők megtartásának akadálya nincs,
- a személyi állomány részéről kedvező fogadtatásra talált, vállalták a vetélkedőre való felkészüléssel járó többletmunkát is,
- a tematikus vetélkedők megtartásával már előre prognosztizálható volt a baleseti helyzet pozitív irányú alakulása, hiszen nagyon sokan részletesen megismerték a katonai élet *"veszélyforrásait"* és azok elhárításához szükséges szabályokat, fogásokat.

A felkészülés ideje alatt zavartalan és eredményes együttműködés alakult ki az egészségügyi szolgálatokkal, akik hathatós segítséget nyúj-

tottak a sérülések ellátásával kapcsolatos előírások szakszerű végzéséhez. Minden alakulatnál rendelkezésre álltak a legfontosabb munkavédelmi előírások, utasítások és azok a dokumentumok, amelyek az alakulatnál végzendő baleseti megelőző munka érdekében szabályokat, követelményeket írnak elő. Az előjárási intézkedés rögzítette a különböző szolgálati ágak feladatait, teendőit is a vetélkedő sorozat előkészítése és végrehajtása érdekében.

Az előkészítő, felkészítő munka magába foglalta azon követelmények meghatározását is, amelyek a vetélkedők szakmai szakszerűségét fogalmazta meg. Az SZCSP Anyagi-technikai Főnökének határozott elvárása az volt, hogy csak a KÁBESZ-ben, a PMU-ban rögzítettek alapján adott válaszokat fogadják el egyedüli helyes válasznak.

A munkavédelmi vetélkedőkre való felkészülés helyzetét a rendszeresen végzett munkavédelmi célellenőrzések alkalmával folyamatosan figyelemmel kísértük. *Általánosítható tapasztalataink alapján megállapítottuk, hogy:*

– a felmenő rendszerű munkavédelmi vetélkedők megtartásának terve kedvező fogadtatásra talált az alárendelt csapatoknál,

– a SZCSP szintű intézkedés és a "Forgatókönyv" tervezet kiadása hozzájárult az eredményes, zavartalan felkészítő munkához,

– a különböző szakágakkal, szervekkel való együttműködés mindenhol segítette a felmerült szakmai kérdések tisztázását, értelmezését,

– a személyi állomány jelentős része - körülbelül kétharmada - kezdte meg a vetélkedőkre való egyéni, illetve kiscsoportos felkészülését,

– az alárendelteknél mindenhol rendelkezésre álltak a felkészüléshez szükséges okmányok, dokumentumok.

A vetélkedősorozat végrehajtásának tapasztalatai

Az alárendelt csapatoktól folyamatosan kaptunk információkat, jelzéseket a felkészülés helyzetéről. Az esetlegesen felmerülő kérdésekre a hatályos jogszabályok alapján válaszoltunk, illetve adtunk tájékoztatást. Tudtuk, hogy miközben az elmúlt néhány évben számottevően

emelkedett azoknak az alakulatoknak a száma, ahol a balesetek, egészségkárosodások megelőzése a figyelem középpontjába került, ugyanakkor ezzel egyidőben néhány alárendelt csapatunknál jelen vannak és hatnak időnként olyan régóta ismert fogyatékoságok, *mint például:*

– az adott munkavégzésre vonatkozó biztonsági szabályok hiányos ismerete, így azok könnyelmű megszegése,

– az előjárói felügyelet és követelménytámasztás elégtelensége,

– a szükséges rend, a fegyelem hiánya, illetve ezek lazaságai.

A vetélkedők tematikájában - fordulóiban - ezekre a kérdésekre kerestük a megoldást, természetesen játékosan. Igyekeztünk bemutatni, illetve amelyeket lehetett, azokat megoldani. A különböző szintű visszajelzések alapján egyértelműen helyesnek bizonyult ez a törekvés.

Az alegységszintű vetélkedők tapasztalatainak figyelembevételével - kerültek összeállításra az egységszintű vetélkedők forgatókönyvei, amelyekben igyekeztek az alakulatokra jellemző, specifikusan meglévő problémák megoldásának lehetőségeit feldolgozni játékos formában.

A forgatókönyvben rögzítették:

- a vetélkedő célját,
- a vetélkedő időpontját,
- a vetélkedő helyét,
- a vetélkedőre meghívottak, személyek neveit,
- a zsűri összetételét,
- a vetélkedő általános rendjét,
- a vetélkedő napirendjét,
- a vetélkedő lebonyolításához szükséges technikai eszközök listáját,
- a vetélkedő helyszínének berendezését (ülérend),
- a vetélkedő értékelésének rendjét,

- a forgatókönyv zsűri példányában a különböző feladatok részletes leírását, a megoldandó tesztlapok megoldó példányával együtt.

A vetélkedőket sikerült minden alakulatnál a munkaidő legaktívabb szakaszában - délelőtt 09.00-12.00. óráig megtartani. A kedvező fogadtatás, a jó hangulat biztosítása érdekében, a vetélkedők helyszínén büfét üzemeltettek. A különböző feladatok, játékok megoldásához szükséges eszközöket, technikai berendezéseket biztosították. A résztvevő csapatok (6-7) mindegyike rendelkezett a feladatok bemutatásához szükséges egyéni védőeszközökkel, különböző plakátokkal, piktogramokkal. Az elsősegélynyújtással kapcsolatos feladatok bemutatásához az egészségügyi szolgálatok teljeskörű ellátást biztosítottak, amit ezúton is köszönünk!

Az elméleti kérdések megválaszolása mellett, olyan gyakorlati feladatokat hajtottak végre a csapatok, amelyek a napi kiképzési, felkészítő munkában megjelennek.

A legtöbb alakulatnál a következő versenyfeladatok megoldása jelentette a vetélkedők szakmai- elméleti és gyakorlati - háttérét

- 1./ Munkavédelmi fogalmak, szabványban előírt értékek (tesztlap).
- 2./ Egyéni és kollektív védőeszközök használatának szabályai és alkalmazásuk bemutatása.
- 3./ A munkavédelmi plakátok, piktogramok felismerése és szabályos megnevezése.
- 4./ Videofilm részletek alapján a biztonságot veszélyeztető szituációk és veszélyhelyzetek felismerése és a kiküszöbölés módszereinek írásban történő rögzítése.
- 5./ Elsősegélynyújtás (gyakorlati feladat).
- 6./ Villámkérdések.
- 7./ Mozaik játék (piktogramok összeállítása).

A vetélkedők lebonyolításának és végrehajtásának általánosítható tapasztalatai

- a felkészülési idő biztosítása, az alegységszintű vetélkedők megtartásának eredményeként jelentős mértékben emelkedett a résztvevők szakmai ismeretszintje,
- a különböző megfogalmazások, szabványok, utasítások szakszerű megnevezése igazolta, hogy a munkavédelem és a balesetelhárítás által használt terminológiát elsajátították,
- a vetélkedősorozatban való részvétel lehetővé tette az állomány-kategóriáknak, hogy a nyilvánosság előtt adhassanak számot ismereteikről, tudásukról,
- a parancsnoki állomány és a különféle szakágak részéről minden segítséget, támogatást megkaptak a csapatok,
- a végrehajtásban, a lebonyolításban - a zsűri munkájában - az esetek többségében az alakulat vezetése aktívan résztvett,
- a szakmai és a tematikus szabályosság betartásához szükséges technikai berendezések, anyagok biztosítottak voltak,
- az előljáró katonai szervek részéről megnyilvánuló érdeklődés hozzájárult a szakmai kérdések helyes megoldásához,
- a kijelölt "zsűri" minden alkalommal ügyelt a vetélkedő "tisztaságára", a szakmai kérdések esetében pedig csak a szabályzat (szabvány) szerinti válaszok elfogadására.

Az eredmények összesítésére, értékelésére kiemelt figyelmet fordítottak a zsűriben helyetfoglaló szakemberek. Nem talákoztunk egyetlen esetben sem a verseny értékelését, illetve annak tisztaságát két-ségbevonó véleménnyel. A vetélkedőkön az I-VI. helyezést elért csapatok eredményét oklevéllel ismerték el.

A SZCSP ATF /PK ATH/ különdíjban részesítette a legkiegyensúlyozottabb eredményt elért csapat teljesítményét, figyelembe véve az alakulat évi baleseti helyzetének alakulását, a munkavédelmi és balesetel-

hárítási tevékenységben elért színvonalát. Az egyéni teljesítmények is elismerésre kerültek. Személyre szóló ajándéktárgyak átadásával fejezte ki elismerését az I. helyezést elért csapat tagjainak.

Az ilyen formában történő elismerés a résztvevők körében nagy tetzésre talált. Többen megfogalmazták, hogy az ajándéktárgyakban kifejezett személyes elismerés egy egész életre szóló emlékké válhat a számukra.

Úgy gondoljuk, hogy a csapatok rendelkezésére álló munkavédelmi propaganda költség nagyságára a beleseti helyzet elemzésénél hivatkozni nem szabad, hiszen nem csak az írásos propaganda az egyetlen eszköze az állomány munkavédelmének, a balesetelhárítással kapcsolatos tudati nevelésnek. Sokan és sok helyen leírták és elmondták, hogy a meggyőzés kiemelkedő mozzanata a személyes kontaktus, a közösen kitűzött cél és annak látható, mérhető eredménye.

A megtartott vetélkedők mozgósító erejét, nevelő hatását néhány számadaton lehet szemléltetni. *A versenykiírást követően a szárazföldi csapatoknál a munkavédelem kérdéseinek megismerésére kialakítottak:*

- alegységszintű vetélkedőkön résztvevő csapatot $3 \times 2000 = 6000$ fő
 - egységszintű vetélkedőkön résztvevő csapatot $3 \times 1000 = 3000$ fő
 - katonai kerület szintű vetélkedőn résztvevő csapat $3 \times 150 = 450$ fő
-
- 9450 fő

Figyelembevéve, hogy a felkészülés ideje alatt a résztvevők állandóan változtak, elmondhatjuk a SZCSP és alárendelt csapatainak egészénél a személyi állomány kb.- egynegyede aktívan résztvett a munkavédelmi szabályzatok, intézkedések megismerésében. Az 1993. év kimagaslóan szép eredményének tudhatjuk, hogy sikerült a meggyőződöttségből fakadó balesetmentes feladatvégrehajtás felé megtenni az első igazán nagy lépést.

TÁJÉKOZTATÁS

A KATONAI LOGISZTIKA (ATB) SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSE

Az MH ATFCSF-ség folyóiratának Szerkesztő Bizottsága 1994. január 14-ei ülésén értékelte a szakkiadvány helyzetét. **Állásfoglalásában megállapította:**

1.) Létrehozásának első időszakára meghatározott célkitűzéseknek alapvetően megfelelt. A negyedévenkénti megjelentetés lényegében a kitűzött határidőkre, kellő tartalmú színvonalon megvalósult.

2.) A "*szakági biztosítás*" rovaton belül a főcsoportfőnökség szervezeteinek, alárendelt intézményeinek bemutatkozását (helye, szerepe, feladatai stb) túlnyomó többségben a folyóirat biztosította. Ezek a cikkek jól érzékelhető áttekintést adnak az anyagi-technikai biztosítás szerteágazó tevékenységéről, a helyi gondokról, problémákról, az eredményekről és a hatékonyabb munkavégzésre vonatkozó javaslatokról.

3.) Jelentős számú cikk foglalkozik a logisztika általános elméletével és a katonai logisztika nemzetközi tapasztalataival, illetve hazai megvalósítására vonatkozó adaptációkkal, javaslatokkal, vitaindító elgondolásokkal.

4.) Kezdeményezések történtek az anyagi-technikai biztosítás elméletének megvalósult eredményeinek közreadására, illetve annak továbbfejlesztését szolgáló gondolatok megfogalmazására.

5.) Több cikk foglalkozik a védelemgazdaság elméleti és gyakorlati kérdéseivel, vitaindító jelleggel. A nyugati hadseregek tapasztalatainak közreadása segítséget nyújt a honi védelmi ipar újjászervezéséhez, gondjainak, problémáinak felvetésével segítségnyújtási szándék mutatkozik a racionálisabb megoldás kivitelezéséhez.

6.) A katonai gazdálkodás, a csapatgazdálkodás fejlesztését szorgalmazó cikkek fontos elemét képezik a központi célkitűzések megvalósításának, a folyamatos korrekció- a gazdasági élet változásaihoz igazodó - végrehajtásának.

7.) Az ATB integráció tapasztalatainak bemutatása, eredményeinek, gondjainak (előnyeinek, hátrányainak) elemzése segítséget nyújt a továbbfejlesztés, korszerűsítés megvalósításához.

8.) A kiképzés, felkészítés helyzetének elemzése, a támogató és bíráló megnyilvánulások, észrevételek bátor közreadása ugyancsak a továbbfejlesztésre irányuló koncepciók kialakulását segítik, szolgálják.

9.) Az anyagi - technikai műszaki fejlesztés témaköre - a főcsoportfőnökség vezető állományán túl - egyenlőre kevés szakember aktivitását váltotta ki. Pedig ez a terület igen sok műszakit foglalkoztat.

10.) Nagyobb figyelmet kell fordítani - a szerkesztés során - elsősorban az olvasó - szerkesztői tevékenységre, az egységesebb szerkezet megvalósítására.

11.) A rugalmasan alkalmazott **rovatok** cikkeinek tartalma, színvonalja fejlődik, a bírálók (lektorok) tevékenysége megfelel az elvárásoknak. Az eddig megjelent 4 számban összesen 91 cikk került publikálásra (1.sz.táblázat), ebből 12 cikk 2 vagy több szerzőtől, illetve kollektívától származik és összesen 97,4 ívnek felel meg (2.sz.táblázat). A megjelentetéshez biztosított pénzkeret arányosan került felhasználásra.

Összegezve, a szakfolyóirat rendeltetésének megfelel, folyamatos megjelentetésével jól szolgálja az anyagi-technikai szolgálat elméleti és gyakorlati kérdéseinek, problémáinak egységesebb értelmezését, megítélését, az integrációs folyamatok továbbfejlesztésének elősegítését.

A Szerkesztő Bizottság megköszöni a folyóirat létrehozásában, szerkesztésében és kivitelezésében résztvevők munkáját, külön kiemelve a gépi szerkesztést végző MH Anyagi-technikai Informatikai Központ és a nyomdai kivitelezést vállaló MH Hadtáp Szolgáltató Központ szakembereinek, vezetőinek tevékenységét.

**Megjelent cikkek rovatonként
(1 - 4.szám összesen)**

1.sz. táblázat

	1.	2.	3.	4.	Összesen
Logisztika	3	6	4	2	15
ATB elmélet	2	1	-	4	7
HKSZ-kik. felk.	3	-	4	3	10
Szakági bizt.	13	9	5	5	32
Szaktörténet	1	-	-	1	2
M.véd.	3	1	2	1	7
Kat.gazd.,Véd.gazd.	-	2	4	-	6
Anyagi-techn. bizt.	-	-	-	2	2
Egyéb	-	1	2	1	4
ATB integráció	-	-	2	4	6
	25	20	23	23	91

A megjelent cikkek származási helye szerint

	MH ATFCSF-ség és alárendeltjei						Tanint.		Csapat		Külsős		Össz.
	HTCSF	HCSF	HGCSF	KSZF	EÜ.	Törzs	ZMKA	BJKMF	SZCSP	LP	Nyá.	Egyéb	
Log.Kat.log.	-	1	1	1	-	-	3	-	-	-	4	5	15
ATB elmélet	-	3	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	7
HKSZ-Kik.	-	-	-	-	-	2	4	1	1	2	-	-	10
Kat.gazd.- Véd.gazd.	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	6
ATB fejl.	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
ATB integr.	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	1	6
Szakági bizt.	16	8	3	2	2	1	-	-	-	-	-	-	32
Szaktörténet	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Munkavéd.	-	-	-	-	-	6	-	-	1	-	-	-	7
Egyéb	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	4
Mindösszesen	17	19	5	6	2	12	7	1	6	3	5	8	91

Az 1994. évre megfogalmazott főbb célkitűzések

1.) Az "anyagi - technikai fejlesztés" téma elméleti és gyakorlati kérdéseire nagyobb hangsúlyt fektetve szorgalmazni elsősorban a szakemberek véleménynyilvánítását a technikai korszerűsítés koncepciójának megvalósításában.

2.) A logisztika általános elméletére alapozva továbbfejleszteni a katonai logisztika elméleti - gyakorlati kérdéseit a hazai realitások figyelembevételével.

3.) Kiemelt figyelmet fordítani a gazdasági, védelemgazdasági témakörök részletes kibontására a főcsoportfőnökség 1994. évi tervében szereplő feladatok végrehajtásának támogatása érdekében.

4.) Napirenden tartani az ATB integrációjával kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések aktuális feladatainak közreadását a különböző vezetési és végrehajtási tagozatokra vonatkozóan.

5.) Továbbra is jelentőségének megfelelő teret szentelni a felkészítés, kiképzés, harckészültség kérdéseinek és a különböző szintű gyakorlatok ATB tapasztalatainak közreadására.

6.) Megvizsgálni annak lehetőségét, hogy más katonai folyóiratok szakterületünkhöz kapcsolódó témáiból "szemlézést" végezhessünk (pl. Új Honvédségi Szemle, Haditechnika, Honvédorvos, Akadémiai közlemények, Hadtudomány, stb.), illetve közérdeklődésre számottartó cikkeiket "átemeljük" folyóiratunkba.

7.) Nagyobb figyelmet fordítani a csapatok napi gondjainak feltárására, közreadására, a megoldási lehetőségek, konkrét javaslatok publikálására.

8.) Bemutatni a számítógépes programok megvalósítására irányuló erőfeszítéseinket a csapatoknál és az MH parancsnokság illetékes szerveinél.

9.) Kiszélesíteni a vitakészséget, egyes témákhoz (cikkekhez) történő hozzászólásokat, megvalósítani az előző cikkekre vonatkozó visszacsatolásokat.

10.) Célkitűzéseinkhez feltétlenül szükséges a Szerkesztő Bizottság tagjainak további aktív tevékenysége, támogatása, hogy szakterületükön aktivizálják az írói vénával rendelkezőket, a szakembereket a publikációra és bírálói, átdolgozói munkájukkal segítsék a folyóirat színvonalának emelését.

A Szerkesztő Bizottság elnökének javaslatára a MH Anyagi - technikai Főcsoportfőnök (MH PK.helyettes) tiszteletdíjban részesítette:

A legaktívabb szerzői tevékenységükért

Dr.Kóthay János alezredest;

Dr.Németh Ernő alezredest.

A szerkesztői, technikai, kivitelezői és nyomdai kivitelezésben végzett aktív munkájukért

Littomericzky János mk.ezredest;

Kiss László Ferenc mk.alezredest;

Tóth József ny.ezredest;

Krnák János alezredest;

Takács Károly alezredest;

Hévizi Pál hka-t.

A tiszteletdíjban részesülteknek gratulálunk, hasznos tevékenységükre továbbra is igényt tartunk.

Szerkesztő Bizottság

ÖSSZESÍTETT TARTALOMJEGYZÉK (1993. 1-4 szám:)

Logisztika, katonai logisztika

- Janza Károly* A HM logisztikai rendszerének kialakításáról (1993.1.szám 5.o.)
- Knoll Imre* A logisztika helyzete és fejlesztési irányai (1993.1.szám 26.o.)
- Ungvár Gyula* Nulláról kell e indítani a katonai logisztikát? (1993.1.szám 41.o.)
- Kóthay János* A logisztikai rendszer analízise és működésmechanizmusának kialakítása (optimalizálása) (1993.2.szám.3.o.)
- HM Logisztikai Programiroda* Katonai logisztika rendszerszemléletű megközelítésben (1993.2.szám.26.o.)
- Varga László* Az amerikai szárazföldi csapatok logisztikai rendszere Európában (egy konzultáció tapasztalatai) (1993.2.szám43.o.)
- Gion Béla* A katonaélelmezés logisztikai megközelítésben (1993.2.szám 69.o.)
- Magyar László* A logisztika nagykorúvá válik (1993.2.szám 76.o.)
- Büttner István* Külföldi hadseregek szárazföldi haderőinek logisztikai biztosítása (nemzetközi kitekintés) (1993.2.szám.89.o.)
- Kóthay János* A logisztikai alapl műveletek (1993.3.szám.3.o.)

<i>BHKK program csoport</i>	A védelmi arculatú fegyveres erők logisztikai rendszere (1993.3.szám 12.o.)
<i>Sigurt Rickert</i>	A Bundeswehr logisztikai rendszere (1993.3.szám 33.o.)
<i>Ross J.D.</i>	A jövő logisztikája (1993.3.szám 54.o.)
<i>Kóthay János</i>	A logisztika összetett műveletei (1993.4.szám 3.o.)
<i>Németh Ernő</i>	Anyagszállítás és logisztika (1993.4 szám 20.o.)

Anyagi-technikai biztosítás elmélete

<i>Hollósi Nándor Dobó Péter</i>	A védelmi hadművelet (harc) anyagi-technikai biztosításának elvi kérdései (1993.1.szám 53.o.)
<i>Szenes Zoltán</i>	Anyagi - technikai biztosítás az Öböl - háborúban (1993.1.szám 66.o.)
<i>Fenyvesi Károly</i>	Néhány gondolat az Anyagtároló - Kiadó körzet várható alkalmazásának lehetőségéről az MH csapatainak háborús anyagellátási rendszerében (1993.2.szám 106.o.)
<i>Hollósi Nándor Zsiborás János Baranyi Ferenc</i>	A Magyar Honvédség anyagi - technikai biztosítási rendszere és működése kiemelten a nemzetgazdasági erőforrások igénybevételével (1993.4.szám 33.o.)
<i>Dobó Péter Szenes Zoltán</i>	A tudományos munka szerepe és feladatai az anyagi - technikai biztosításban (1993.4.szám 49.o.)

Dobó Ferenc A Közlekedési Szolgálat szerepének
rendszeres szemléletű vizsgálata
(1993.4.szám 70.o.)

Bősze Tamás Gondolatok a tüzérség
lőszerellátásáról (1993.4.szám.79.o.)

Harckészültség - Kiképzés - Felkészítés

Jároscsák Miklós A harckészültség anyagi - technikai biztosítá-
sának főbb összefüggései (1993.1.szám.8.o.)

Csűrös János Az akadémiai képzés, ezen belül
az Anyagi technikai Fakultás
múltja, jelene, jövője (1993.1.szám.87.o.)

Kiss Károly
Illich Ferenc A honvédelmi dandár harcászati gyakorlata
anyagi - technikai biztosításának
tapasztalatai (1993.1.szám 106.o.)

Baranyi Ferenc Tapasztalatok az 1993.évi egyoldalú
többfokozatú parancsnoki és
törzshadijátékról (1993.3.szám 79.o.)

Zsinkó József Parancsnoki és törzshadijáték
egy kutató szemével (1993.3.szám 91.o.)

Vasvári Tibor Az 1993.évi légvédelmi együttműködési
gyakorlás hadtáp tapasztalatai
(1993.3.szám.106.o.)

Gazda Pál A katonai gazdasági képzés áttekintése,
főbb tapasztalatai (1993.3.szám 129.o.)

Báthy Sándor
Gazda Pál
Turcsányi Károly A haditechnikai, hadtáp, gazdálkodási
törzstiszti képzés 1992 - 93. tanévi
tapasztalatai (1993.4.szám 113.o.)

Bajzák János A század szolgálatvezető avagy hol készül (fel) a "század anyja"? (1993.4.szám 126.o.)

Vasvári Tibor A haderónemek közötti hadtápeggyütműködés kérdései (1993.4-szám 134.o.)

Katonai gazdaság - védelemgazdaság

Szenes Zoltán Védelemgazdasági együttműködés Nyugat - Európában (Történeti áttekintés) (1993.2.szám 120.o.)

Dobó Ferenc
Németh Ernő A pénzgazdálkodás megvalósításának lehetőségei a szállítási tevékenységekben (1993.2.szám 140.o.)

Isaszegi János Nyugat - Európai haditechnikai fejlesztés és a védelmi ipar (1993.3.szám 139.o.)

Szenes Zoltán Integrációs törekvések a nyugat - európai védelmi iparban (1993.3.szám 154.o.)

Deák Péter Biztonság és a magyar védelmi ipar (1993.3.szám 181.o.)

Kovács László Gondolatok a MH Élelmezési Ellátó Központ gazdálkodási tevékenységének továbbfejlesztéséről (1993.3.szám 201.o.)

Anyagi - technikai integráció

Rába Imre Anyagi - technikai integráció helyzete és feladatai a szárazföldi csapatoknál (1993.3.szám 65.o.)

Takács László Integráció és a csapatgazdálkodás sajátosságai a légvédelmi csapatoknál (1993.3.szám.73.o.)

- Turák János* Az anyagi - technikai integráció főbb célkitűzései és az integrációs folyamat történeti áttekintése (1993.4.szám 89.o.)
- Dévald László* Az anyagi - technikai integráció kihatásai a csapatgazdálkodás vezetésére (1993.4.szám 98.o.)
- Fábos Gyula* Az Értékelő - elemző alosztály helye és szerepe az anyagi-technikai integrációban (1993.4.szám 102.o.)
- Hadászi László* Az anyagi - technikai integráció helyzete és feladatai a csapatoknál (1993.4.szám 107.o.)

Anyagi - technikai fejlesztés

- Geller István* A Magyar Honvédség haditechnikai korszerűsítése (1993.4.szám 145.o.)
- MH HCSF - ség szerzői közössége* A MH hadtáp anyagi - technikai korszerűsítésének koncepciója (1993.4 szám 152.o.)

Szakági biztosítás

- Geiger István* A MH Haditechnikai csoportfőnökségről (1993.1.szám 121.o.)
- Varga Mihály* A MH Páncélos és gépjárműtechnikai szolgálat harc - és gépjárműtechnika eszközei helyzetéről (1993.1.szám126.o.)
- Budai István* A MH Műszaki -technikai szolgálata (1993. 1.szám 132.o.)
- Gáspár János
Lokody Attila* A Vegyivédelmi anyagi - technikai biztosítás aktuális feladatai és speciális problémái (1993.1.szám 137.o.)

<i>Jósvai Attila</i>	Az Élelmezési szolgálat helyzete, feladatai (1993.1.szám 145.o.)
<i>Ürögi József Bátaszéki Judit</i>	A MH EZ ételkészítés készletének átalakítása, a korszerű szubcaloriás táplálkozási követelményeknek megfelelően (1993.1.szám.149.o.)
<i>Gubicza Gyula</i>	A petróleumlámpától a rakétáig (1993.1.szám 157.o.)
<i>Újvári Mihály</i>	A MH Ruházati Ellátó Központ tevékenységéről (1993.1.szám 164.o.)
<i>Simán György</i>	Üdültetés, gyermekek gondozása (1993.1.szám 169.o.)
<i>Varga László</i>	A hadigazdálkodásról (1993.1.szám 173.o.)
<i>Kiss László Ferenc</i>	A MH Anyagi Technikai Informatikai Központról (1993.1.szám 181.o.)
<i>Svéd László László Imre</i>	Honvéde egészségügy (1993.1.szám.192.o.)
<i>Németh István</i>	A közlekedés biztosítás rendszere szakági feladataink fontosabb kérdései (1993.1.szám 197.o.)
<i>Kapusy György</i>	A MH Fegyverzettechnikai szolgálatáról (1993.2.szám 148.o.)
<i>Ács László</i>	A MH "Tápió" Fegyverzettechnikai Ellátó Központ tevékenysége (1993.2.szám 156.o.)
<i>Galiba Imre</i>	A MH repülő anyagi - technikai biztosítása (1993.2.szám 163.o.)

- Hegedűs Ferenc* A MH Repülőanyag Ellátó Központ helye, szerepe az anyagi - technikai biztosítás rendszerében (1993.2.szám 169.o.)
- Antal Károly* A MH Elektronikai Szolgálat Főnökségről (1993.2.szám 173.o.)
- Anda Árpád* A MH Ruházati Szolgálat 1992. évi tevékenységéről (1993.2.szám 178.o.)
- Gyarmati Sándor* A MH Élelmezési Ellátó Központ tevékenysége (1993.2.szám 187.o.)
- Szedresi István* A MH Egészségügyi Főigazgatóság helye, szerepe az egészségügyi biztosítás rendszerében (1993.2.szám 195.o.)
- Német Ernő* A MH Közlekedési Szállítási Főigazgatóság munkája a katonai közlekedés rendszerében (1993.2.szám 206.o.)
- Gellér Bálint* Mérésügy a hadseregben (1993.3.szám 210.o.)
- Bethlen Gábor*
Dudás István A MH Gazdálkodási Hivatala (1993.3.szám 224.o.)
- Horovitz Ferenc* A MH Lőszerellátó Központ tevékenységéről (1993.3.szám 231.o.)
- Poczok Tibor* A "Szabolcs" Fegyverzettechnikai Ellátó Központ tevékenységéről (1993.3.szám 236.o.)
- Ivanovics Iván* A CENTRÁL Mosodák Részvénytársaság tevékenységének első éve (1993.3.szám 245.o.)
- Nikolaus Wilke* A MIG - 29 rendszerbeállításának problémái a Német hadseregben (1993.3.szám 259.o.)

Fenyvesi Károly A MH ATFCSF-ség Tervezési Osztály helye,szerepe a főcsoportfőnökség tevékenységében (1993.4.szám 171.o.)

Egri Károly A MH Központi Repülőgépjavitó Üzem tevékenységéről (1993.4.szám 177.o.)

Nagy Lajos A MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ (1993.4.szám 185.o.)

Jávor József A MH Műszaki - technikai Ellátó központról (1993.4.szám 194.o.)

Hegedűs Sándor A MH Elektronikai Anyagi-technikai Ellátó Központ (1993.4.szám 202.o.)

Munkavédelem

MH ATFCSF-ség munkavédelmi osztály I.A honvédség korszerűsítése és a munkavédelem II.Tájékoztató a MH1992.-évi munkavédelmi (baleseti) helyzetéről és az 1993.évi feladatokról (1993.1.szám 211.o.)

Kovács László A munkavédelem és a gazdálkodás összefüggő kérdései (1993.1.szám 224.o.)

MH ATFCSF-ség munkavédelmi osztály A képernyős munkahelyek ergonómájáról (1993.2.szám 218.o.)

Puskás Endre Biztonsági (munkavédelmi) szín - és alakjelek alkalmazása a Magyar Honvédségben (1993.3.szám 268.o.)

Pécskövi Lajos A katonai ingatlanok üzemeltetésbiztonsági, munkavédelmi ellenőrzéséhez kiadott "Módszertani Útmutató" - ról (1993.3.szám 276.o.)

*MH ATFCSF-ség
munkavédelmi
osztály*

Komplex biztonságtechnikai
(munkavédelmi) rendszer
(1993.4.szám 246.o.)

Hadtörténet (szaktörténet)

Littomericky János

A MH Hadtáp Szolgáltató Központ
története 1967-1992. (1993.1.szám 206.o.)

Gion Béla

A hazai katonaélelmezés
egy évszázada (1993.4.szám 258.o.)

Reflexió

Kovács Dezső

Létezik-e logisztika
pénzügy nélkül ? (1993.2.szám 233.o.)

Hírek - események

Papp József

Európai Katonaszakácsok
versenye (1993.3.szám 280.o.)

Aktuális

Tóth László

A termékazonosítás aktuális kérdései,
javaslat az MH termékazonosítás új
rendszerének koncepciójára
(1993.4.szám 208.o.)

TARTALOMJEGYZÉK

LOGISZTIKA - KATONAI LOGISZTIKA

<i>Kóthay János</i>	Általános logisztikai módszerek	3
<i>Németh Ernő</i>	A logisztikai központok hazai telepítésének elképzelései és a honvédelmi célú alkalmazás lehetőségei	17
<i>Rutmerford, W.R. Brame, W.L.</i>	A logisztika (ellátás) diverzifikált koncepciója	26
<i>Lascelles J.A.E.</i>	Logisztika a NATO-ban és a kanadai fegyveres erőkben	39

ATB ELMÉLET - INTEGRÁCIÓ

<i>Szűcs László</i>	Integráció és logisztika	66
<i>Gáspár Tibor</i>	Az integráció tapasztalatai és a továbbfejlesztés lehetőségei a haditechnikai szolgálatoknál	80
<i>Bősze Tamás</i>	Gondolatok a tüzérség lőszerbiztosításáról	108

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

<i>Márkus József</i>	Területvédelmi csapatok alkalmazásának anyagi-technikai biztosítása	117
<i>Hautzinger Gyula</i>	Gondolatok a gazdaságtiszt-képzés problémáiról	132

VÉDELEMGAZDASÁG

<i>Szarka István</i>	Fejlesztési irányok, konverzió és kooperáció a magyar védelmi iparban	137
----------------------	---	-----

<i>Nagy András</i>	A magyar védelmi ipar problémái	144
<i>Kapusy György</i>	A haditechnikai fejlesztés aktuális kérdései a Magyar Honvédségben	154
<i>Brenton C. Fischmann</i>	A NATO szerepe és tevékenysége a védelemipari együttműködésben	161
<i>Lénárt Ferenc</i>	A magyar védelmi ipar	168
<i>Szenes Zoltán</i>	Az integrációs fejlődés lehetőségei a nyugat-európai védelmi iparban	179

KATONAI GAZDÁLKODÁS

<i>MH Gazdálkodási Hivatal szerzői kollektívája</i>	Javaslat a Magyar Honvédség beszállítási rendszerének létrehozására	194
<i>Jósvai Attila</i>	Konferencia az élelmezési szolgálat helyzetéről	227

BIZTONSÁGTECHNIKA

<i>Vasvári Ferenc</i>	Visszapillantás a 2. Biztonságtudományi világtudományi kongresszusra	231
<i>Kovács László</i>	A Szárazföldi csapatok munkavédelmi (biztonságtechnikai) vetélkedőjének tapasztalatai	236

TÁJÉKOZTATÁS

<i>Szerkesztő Bizottság</i>	A katonai logisztika (ATB) Szerkesztő Bizottságának ülése	243
<i>Szerkesztő Bizottság</i>	Összesített tartalomjegyzék (1993. 1-4 szám)	249

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel ú. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 66-14
Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ